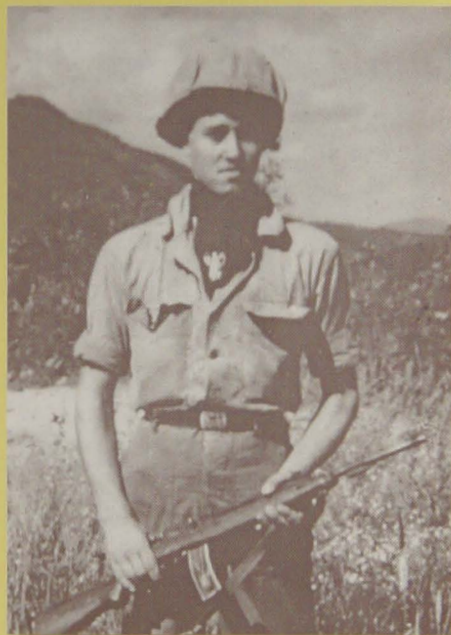

Heemkundige Kring
De Vierschaar vzw

Uitgegeven met de steun van:
De gemeente Wachtebeke

Het lidmaatschap van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw bedraagt € 12
Eventuele verzendingskosten: € 2,50
Losse verkoop van dit jaarboek: € 12
Rekeningnr: IBAN BE09 4482 5943 2157

Het lidmaatschap geeft recht op drie tijdschriften en een jaarboek, gratis ontlening van boeken en heemkundige tijdschriften uit ons Documentatiecentrum en toegang tot ons praatcafé “Den Dhust”. Deze lokalen bevinden zich in de oostelijke vleugel van het oude rusthuis De Mey (zijingang) in de Godshuisstraat 13 te Wachtebeke en zijn toegankelijk elke eerste zondag van de maand, tussen 10 en 13 uur.

Het werkgebied van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw omvat de gemeente Wachtebeke en de Gentse deelgemeente Sint-Kruis-Winkel.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden gekopieerd of op een andere wijze verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder de schriftelijke toestemming van de auteurs.

Ruildienst: Eddy Van Acker, Geraniumlaan 4, 9185 Wachtebeke

/2013/

© 2013 Heemkundige Kring De Vierschaar vzw

INHOUD

**1. Wachtebeke vertelt:
Juffrouw Valerie**

p. 5

Guy Hoebeke

**2. Leon Raemdonck
De Koreaan van Winkel**

p. 41

*Etienne Van Kenhove
Eddy Van Acker*

**3. Het ouderlijk hof van
Mevrouw Rijckaert**

p. 65

Guy Hoebeke

4. Wabeeks dialect

p. 81

Wies Creve

**5. Schuttersmaatschappij
De Nemrodsvrienden**

p. 173

Luc Bauwens

**6. De opgravingen
Stationsstraat en Dr. Jules Persynplein**

p. 203

*door archeoloog Jeroen Van den Borre
Inleiding: Eddy Van Acker*

1

WACHTEBEKE VERTELT

JUFFROUW VALERIE DE LETTER

Guy Hoebeke

WACHTEBEKE VERTELT

In ons vorig jaarboek schreven we in “WINKEL VERTELT” dat het de bedoeling was de mensen zelf aan het woord te laten komen. In het “collectieve geheugen” is een schat aan verhalen bewaard. Niet dat die altijd wetenschappelijk juist zijn, maar ze geven wel echt weer wat er onder de mensen leeft. Sommigen is de gave van vertellen niet gegeven, maar er blijven er meer dan genoeg over om ons een indruk te geven van het leven in vroegere jaren. Er zijn heel wat interessante personen in het werkgebied van onze vereniging, die we in bredere kringen bekend willen maken, zo ook.

JUFFROU VALERIE DE LETTER

Ik ben geboren op 30 mei 1920 op de Ramonshoek te Wachtebeke. Mijn vader, Jan De Letter (1861-1941), was boer. Met zijn eerste vrouw, Emma De Buck (ca. 1870-1911), had hij twee kinderen: Eduard en Prudent. Met

Marie De Moor (1876-1968), mijn moeder, had hij vier kinderen: een tweeling Irène en Hélène (Hélène heeft maar enkele dagen geleefd), Elisabeth (1916-1980) en mij.¹ We waren dus met vijf kinderen thuis: twee jongens en drie meisjes. Ik was de jongste. Mijn zuster Irène is gehuwd, Elisabeth is kloosterzuster geworden, Eduard is gehuwd en naar Kongo getrokken en Prudent is pater geworden bij de jezuiten en later naar India gegaan.

Lagere school liep ik in Ramonshoek, maar het zesde leerjaar bracht ik door in de kostschool te Wachtebeke. Mijn studies voor onderwijzeres deed ik in de Visitatie te Sint-Amandsberg. In 1940, het begin van de oorlog, was ik afgestudeerd, maar er was toen geen plaats voor een lerares. **Meester De Mol** en ik hebben dan met tussenpozen gewerkt op het gemeentehuis, waar we verantwoordelijk waren voor rantsoeneringszegels. In die tijd heb ik, als onderwijzeres, ook veel interims gedaan, meestal in Wachtebeke. Toen werd meester **Richard Scheire** opgeroepen om in Duitsland in kampen te gaan werken.² Hij keerde terug na de oorlog. Intussentijd mocht ik hem vervangen. Van 1940 tot 1964 deed ik veel interims, vooral in Wachtebeke, maar dan werd ik vast benoemd. Dat kwam omdat mijn zuster, Irène De Letter, huwde en dus niet voort les mocht geven. Ik werd vast in haar plaats benoemd op de Langelede. Maar op een bepaald ogenblik waren er te weinig leerlingen en moest de jongste lerares weg en dat was ik. Onmiddellijk daarop mocht ik beginnen in **Overslag** waar juffrouw Alice Van As overleden was. In Overslag waren er twee scholen: één voor de meisjes in het klooster en één voor de jongens in een school naast de pastorie (meester Ghysels). Van de Overslag ging ik naar de **Molenhoek** ter vervanging van juffrouw Camilla De Letter (geen familie). Die trad in het huwelijk en ging naar Melle wonen.

In de Molenhoek waren er alleen meisjes. De jongensschool was in Rechtstro. Het pensionaat was in het **klooster**. Vóór pastoor Perquy hebben ze de Molenhoek en het pensionaat versmolten tot één school en moesten alle meisjes naar het klooster. Ik ben dan meegegaan en ben er gebleven. In 1980 ben ik op rust gegaan. De laatste dertien jaren was ik directrice van de kleuter- en de lagere school.

Ik woon nu (25 april 2012) al 52 jaar in het huis Dorp 37. In 1960 heb ik het

1. Met dank voor de datums aan Guido Van Kerckhove.

2. Verbetering door M. Chris Scheire, zoon van meester Richard:

Mijn vader is midden in de winter (het was schaatstijd) naar huis gekomen. Hij was sergeant, en krijgsgevangen genomen gedurende de achttiendaagse veldtocht. Zijn toelating tot repatriëring kaderde in de fameuze Flamenpolitiek, waarbij de Vlaamse krijgsgevangenen die geen beroepsmilitair waren, sneller naar huis mochten dan de anderen. Ik weet alleen niet of dit in de winter '40-'41 dan wel in de winter '41-'42 was.

Dorp 37

gekocht. Daarvoor heb ik altijd bij mijn moeder gewoond op Ramonshoek, maar op het einde is ze bij mij komen wonen en hier overleden. Het ouderlijk hof is verkocht. Daar woont nu boer De Caluwé. Vóór mij woonde hier onderwijzeres Camilla Verschraegen met één van haar zusters, maar toen die overleed is ze naar het klooster van Sint-Kruis-Winkel verhuisd, waar een andere van haar zusters overste was. Dit huis werd openbaar verkocht en er was veel belangstelling voor. Ik ben altijd gelukkig geweest en nu nog na al die jaren. Ik heb hier een tuintje en het is er rustig.

Er zijn geen specifieke leerlingen in mijn geheugen blijven hangen, behalve **Marleen Seghers** (Mevrouw Jozef Kinget). Dat komt omdat ze me, samen met drie van haar medeleerlingen, elk jaar komt halen op mijn verjaardag. Het lager onderwijs is tamelijk vlot en stabiel gebleven door de jaren heen. Er is geen merkbare evolutie in de mentaliteit van de leerlingen.

In de school zijn er zeer weinig oudgedienden overgebleven en veel nieuwe bij gekomen. Er is wel een en ander veranderd, maar er zijn geen problemen. Ik ben lid van het KVLV, OKRA en steunend lid van de Gehandicaptenzorg.

EERWAARDE PATER PRUDENT DE LETTER

Juffrouw Valerie had duidelijk een bijzondere band met haar broer, E.P. Prudent De Letter, jezùiet, die het grootste deel van zijn leven doorbracht in India. Ze heeft er hem één keer bezocht. Er zijn, eigenaardig genoeg, weinig of geen persoonlijke herinneringen aan overgebleven. Maar wat over hem werd geschreven, heeft juffrouw Valerie zeer zorgvuldig bijgehouden. Pater De Letter was zo'n bijzonder mens, dat we hier de gelegenheid te baat nemen hem bij onze leden beter bekend te maken. Hij verdient het!

Van de vijf kinderen van ons gezin zijn er twee geestelijken geworden: mijn zuster Elisabeth, gekend als zuster Scholastica, die directrice was van het klooster hier te Wachtebeke en mijn **broer Prudent**. Hierna volgt kort samengevat zijn levensloop.

E.P. Prudent De Letter, s.j.

E.P. PRUDENT DE LETTER

Geboren te Wachtebeke op 6 juli 1904.

1923: Intrede bij de paters jezùieten te Aarlon.

1925-1927: Studie in de oude abdij te Drongen.

1928-1929: Studie in het studiehuis te Eegenhoven.

1929-1930: Studie te Leuven in Beverloo.

1931-1933: Studie te Leuven.

1933: Priesterwijdin op 24 augustus. Op 27 augustus deed hij zijn eremis in onze parochiekerk.

1934-1935: Verblijf te Engeland.

1935-1936: Verdere theologische studie te Rome.

1936: Vertrek naar India in de maand oktober.

1936-1937: Ministerie te Calcutta.

1938-1975: Profesør Theologie te Kurseong, later rector van het huis.

1975-1982: Verblijf te Ranchi in het St.-Albert's College.

De eerste keer kwam pater De Letter terug naar Europa na 24 jaar werken in India, twaalf jaar later kwam hij nog eens en in 1977 kwam hij hier afscheid nemen van zijn parochie, familieleden en vrienden. In 1977 was hij ook als deskundige op de synode te Rome.

Op 24 september overleed pater Prudent De Letter in de kliniek te Patna in India.

Zaterdag 9 oktober om 11 uur zullen wij in onze parochiekerk een geconcelebreerde requiemdienst doen voor pater Prudent De Letter.

Wij nodigen al de parochianen uit naar die dienst.

*Pater Prudent
op latere leeftijd*

Bezoek van zusters Irène en Valerie in India

We hebben veel brieven geschreven over en weer, maar daarvan is niets bewaard gebleven.³ Mijn broer is twee keer naar België gekomen. Dat waren telkens feestelijke gebeurtenissen die gepaard gingen met veel familiebezoek. Mijn zuster Irène is hem tweemaal gaan bezoeken in India. Ik ben er één keer naar toe gegaan. Hij was toen al ziek! Prudent is gestorven in het ziekenhuis te Patna (India) op 24 september 1982, maar werd begraven te Ranchi, waar hij de laatste zeven jaren van zijn leven doorbracht. In die stad waren zeer veel katholieke scholen. Daardoor liep er een ganse stoet achter de kist op zijn begrafenis. Die is gebeurd volgens de geplogenheden ter plekke: mijn broer is in een open kist naar zijn graf gevoerd.

Begrafenismis

*De gang naar het kerkhof
in open kist*

Op 8 oktober 1982 was er in onze parochiekerk een dankmis voor het vruchtbare leven van pater Prudent De Letter. Om deze prominente Wachtheekse figuur, wereldberoemd in kerkelijke middens, eer aan te doen

3. En dit is wel heel jammer!

geven we hierna, verkort, de homelie door pater L. Defrijn, s.j.,⁴ uitgesproken tijdens de dankmis:

“Geachte familieleden, Mijnheer de Deken en Priesters uit Wachtebeke, medebroeders en vrienden, ik verwelkom u allen op deze Eucharistieviering om allen samen de Heer te danken voor het vruchtbare leven van de grote jezuïet Missionaris Prudentius De Letter. ... Hij was Missionaris in India vanaf oktober 1936 tot zijn dood op 24 september 1982 – 46 jaar lang – van zijn 59 jaar kloosterleven.

... Pater De Letter was geen gewone klassieke missionaris.

Vanaf de eerste dagen na zijn aankomst in India werkte hij aan een veelzijdiger meer uitgebreid werk: hij was theologie professor. Honderden jezuïeten vanuit de verschillende jezuïetenprovincies in India vormde hij vier jaar lang. Ik schat dat zes- tot zeventhonderd van hen zijn klare cursussen volgden ... en zich verspreidden naar alle kanten en hoeken in India: Spanjaarden naar de staten Bombay en Gujrat, Italianen naar Kerala-Mangalore, Zuid-Belgen naar Calcutta Bengalen, Fransen naar Madras Madurai, Zwitsers naar Poona Goa, Maltezen naar de Santalen, Amerikanen uit Chicago naar Patna, Jaipur, Katmandu, andere Amerikanen naar Jansshedjur, Canadezen naar Darjeeling, Australiërs naar Hazaribagh, Vlamingen naar zijn Ranchi Lievens Missie. 't Getal missionarissen uit al deze landen verminderde met de jaren, terwijl het getal in India geboren jezuïeten uit al deze staten, met hun eigen talen en culturen, vermeerderde. De missionarisinvloed van pater De Letter trok in en door gans India. De bloei in zovele lokale en regionale kerkgemeenschappen in India is grotendeels te danken aan pater De Letter. Eén bewijs dat een Kerk bloeit zijn de roepingen, honderden in India deze laatste jaren. ...

... Pater De Letter liep school te Wachtebeke tot augustus 1918 en volgde dan humaniora op het Sint-Vincentiuscollege te Eeklo, tot augustus 1923. Op 23 september 1923 begon hij het Jezuiten noviciaat te Aarlen twee jaren. Dan was hij te Drongen de volgende twee jaren (1925-1927), studeerde er het eerste jaar Litteratuur Latijn en Grieks, en het tweede jaar: eerste jaar filosofie. Volgend jaar (1927-1928) was hij te Leuven voor het tweede jaar filosofie en 1928-29 te Eegenhoven voor het derde jaar filosofie. Zijn legerdienst, als toekomstig missionaris, volbracht hij te Leuven (1929-30) in wat ze toen noemden de Koloniale School aan de universiteit, vooral Tropische Ziekten kunde.

4. Pater Louis Defrijn, s.j., ° Halle 20-05-1911, † Ranchi (India) 20-10-1991.

Toen werd er beslist, omdat hij bewezen had dat hij bedeed was met een schrander verstand, een hardnekkige vlijtige vlugge werkkraft en toch bescheiden klaar en duidelijk zijn kennis aan anderen kon mededelen, dat hij theologieprofessor zou worden in India. ... Hij bleef te Leuven om dadelijk theologie te studeren, vier jaren (1930-34).

Na zijn derde jaar theologie, op 24 augustus 1933, werd hij priester gewijd en na het vierde jaar werd hij naar Preston in Engeland gezonden om zijn derde proefjaar te doen (1934-35). *Daarop volgden nog drie jaren theologiestudie, één te Rome (1935-36) en de volgende twee te Calcutta (1936-38). Dus hij vertrok naar de Ranchi missie in oktober 1938.*

In 1938 begon pater De Letter zijn professoraat op het theologaat voor alle jezuïeten uit de verschillende missies in India. Het St Mary's College te Kurseong stond hoog boven op een klip (1540 m boven zeespiegel) van de steile benedenbergen van de Himalaya (Sanskriet voor "sneeuwruimten"). Van 1938 tot 1971 bewonderde pater De Letter elke morgen opnieuw die eeuwige sneeuwtoppen van Mount Everest en Kinchinjunga, tot de verdampende dauw uit de vlakten als wolken omhoog kroop en het gezicht versperde. Pater De Letter legde zijn laatste geloften af op 2 februari 1941.

Pater Prudent had vele andere hoedanigheden benevens zijn professoraat. Vanaf zijn eerste jaar te Kurseong werd hij op 2 augustus 1938 de vice-rector van St Mary's College en twee jaar later (2 oktober 1940) rector. Het moet niet gemakkelijk zijn geweest de verstandhouding te handhaven tussen de boven de honderd theologiestudenten, die vanuit zoveel verschillende landen van Europa en Amerika en Australië en ook vanuit verschillende taalgroepen en culturen van India afkomstig waren. Met zijn altijd blij gemoed kon hij telkens elkeen weer opbeuren omdat hij zoveel van India hield ... Zijn invloed op zijn studenten, jonge mannen, jezuïeten van vóór in de dertig, was groot ... zo'n priester wilden wij worden.

Pater De Letter leidde ook de Indian Academy. Elke theologiestudent gaf hij een onderwerp te bestuderen, dingen van India, een filosoof uit het Hindoeïsme of uit het Boeddhisme, sociale toestanden, agrarische moeilijkheden, enz. en elke week werd een bestudeerd punt op een Academische Zitting voorgedragen met daaropvolgende gesprekken. We leerden India beter kennen, de geest van Indiase aangelegenheden. ...

Maar professor zijn, bezieler zijn van jonge welonderrichte missionarissen was nog niet genoeg. Pater De Letter werkte ook voor diegene die reeds in

het missiewerk stonden. Hij schreef artikelen voor de “Clergy Monthly” – het maandblad voor priesters ... De artikelen van pater De Letter waren theologisch zo degelijk dat hij bekend geraakte in de theologische wereld, ook in Amerika waar een groots Woordenboek van Katholieke Theologie werd uitgegeven en hij werd gevraagd om verscheidene hoofdartikelen op te stellen. Ook vanuit Amerika werd hem voorgesteld een boekdeel van de vertaling in het Engels van Kerkvaders op zich te nemen: vertaling, inleiding en uitleg. Hij maakte er zo fijn werk van dat hem werd voorgesteld deel te nemen aan een internationaal congres voor Patrologie⁵ - hij kon het bijna niet geloven, maar hij weigerde. Een welbekende Thomistische Revue wijdde vele bladzijden aan een ophemelende ontleding van de geschriften van pater De Letter.⁶ Hij glimlachte daarover...

In 1971 verhuisde het St Mary's College van Kurseong naar de hoofdstad van India, naar Delhi. Pater De Letter verhuisde mee en hielp het nieuwe theoloogaat op te richten. Het jaar daarop (1972) trok hij naar Ranchi, eindelijk in de Lievens Missie zelf, met haar Grootseminarie dat dient voor 22 bisdommen van Noord-Oost-India. Hij doceerde er en werd, op aandringen van de bisschoppen, leider en bezieler van de Congregatie van Religieuzen, Kloosterlingen India, duizenden kloosterzusters. Hij schreef nog veel en hield vergaderingen voor Zusters om de teksten van het Concilie Vaticanum II uit te leggen...

Vanaf 1980 meldt de kataloog van de Ranchi provincie dat pater De Letter nog wel schrijver is, maar geen professor meer – professore emeritus staat er vermeld. De dag dat die beslissing bekend werd gemaakt was ik te Ranchi. Ik stond met een andere pater toen pater De Letter vanuit het seminarie naar Manresa House kwam... De pater liet me vlug weten: “Pater De Letter verslechtert van dag tot dag, ...” ... hij werd verplaatst naar Sitagarha, het noviciaatshuis: de novicen zouden om beurten op hem passen. In september leed hij aan nieuwe kwalen en werd vervoerd naar de kliniek te Patna, waar hij op 24 september, de verjaardag van zijn geloften, overleed na 59 jaren kloosterleven.

... Laat ons danken met de zes- tot zevenhonderd jezuïeten die pater De Letter heeft opgeleid tot het priesterschap. Laat ons danken met enkele

5. De patrologie (Grieks: leer van de vaders) is een hulpwetenschap van de katholieke theologie, die het leven en de geschriften van de kerkvaders bestudeert. (Uit Wikipedia.)

6. Thomisme is een filosofische school die de ideeën en het werk van Thomas van Aquino wil verspreiden. De naam is afgeleid van vernoemde middeleeuwse filosoof wiens Summa Theologiae in de Katholieke Kerk wel eens als het belangrijkste boek na de Bijbel wordt beschouwd. (Uit Wikipedia.)

duizenden priesters en meer duizenden zusters, die hij heeft onderricht en opgebeurd met zijn geschriften, **omdat Wachtebeke deze grote missionaris aan de Kerk van India heeft geschonken.**”

L. Defrijn, s.j.

Er is nog meer geschreven over pater De Letter. En hij heeft zelf ook heel veel geschreven, o.a. in het blad “Clergy Monthly”. Er is genoeg stof om een biografie over hem te schrijven. Waardering voor hem en zijn missionariswerk in het vormen van priesters en het informeren van kloosterzusters over wat het Concilie Vaticanum II betekende, blijkt ook uit een artikel “Father Prudent De Letter, S.J. – A Tribute by Rt. Rev. L.T. Picachy, S.J., ” geschreven door de **aartsbisschop van Calcutta**. Hij ontmoette pater De Letter in januari 1938 in Calcutta. Op dat ogenblik bestudeerde pater Prudent het Indiase denken en leven o.l.v. een eminente professor Sanskriet. Pater De Letter was de vriendelijkheid en goedheid zelve. Hij had de gewoonte na het ontbijt een wandelingetje te maken met de lievelingshond van zijn professor, maar verdween daarna voor de ganse dag achter zijn boeken. Pater Prudent had zich reeds van in België gespecialiseerd op India en er ook over gepubliceerd. In India was hij bekend voor een zekere terughoudendheid, zijn vaardigheid om anderen te leiden en zijn ten dienste staan van de mensen. Hij was een harde werker met de regelmatigheid van een klok, enthousiast en menselijk. Als professor faalde hij nooit. Hij kon uit de moeilijkste boeken op een eenvoudige wijze het essentiële aan de man brengen.

Kort na de onafhankelijkheid verkreeg hij het Indiase burgerschap. Zijn jaarlijks verlof besteedde hij aan het gewone volk en las b.v. missen in lemen kapellen. Ieder jaar predikte hij retraiten voor priesters en religieuzen verspreid over heel India. Hij ging ook meerdere malen naar Birma. Pater Prudent stond open voor al de culturen van India. Hij vond dat hij zo meest kon bijdragen tot de vooruitgang van de Kerk. Op theologisch vlak maakte hij diepe indruk op zijn studenten. Zijn grootste invloed kreeg hij na het concilie Vaticaan II. Hij werd zelfs, tot zijn genoegen, “de kampioen van Vaticaan II” genoemd.

Er staan nog veel meer loftuitingen aan het adres van pater De Letter in de “Tribute”, maar dit zou ons te ver leiden in het kerkelijke gebeuren en in geloofskwesties.

Een persoonlijke noot komt nog uit een Engelse tekst met verwijzing naar een pater Volckaert. Behalve een ontroerende beschrijving van pater De

Letters laatste ogenblikken geeft de tekst een inzicht in zijn diepste verzuchting die zijn ganse leven getekend heeft. Pater Prudent verklaarde op de feestdag van de H. Beda⁸ († 735) dat hij de laatste jaren van zijn leven wilde doorbrengen als de H. Beda, een geleerde Engelse Benedictijnermonnik, die zei dat hij gans zijn leven lang niets liever deed en gedaan had dan onderwijzen en schrijven.

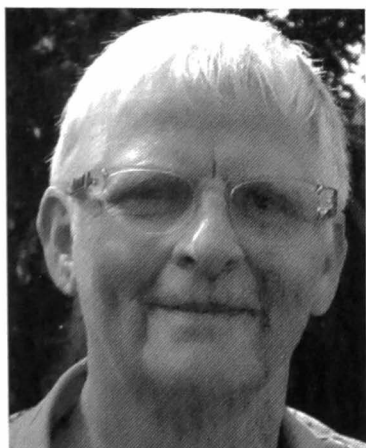
8. **Beda** of **Baeda**, bijgenaamd **Venerabilis** (“de eerbiedwaardige”; Eng. **Saint Bede of the Venerable Bede**, Fr. **saint Bède le Vénérable**) (Northumbria, 672 of 673 - Jarrow, 25 mei 735) was een Angelsaksische monnik, bijbelgeleerde, geschiedschrijver en heilige. Hij werd in 1899 door paus Leo XIII erkend als kerkleraar. De viering van zijn feest voor de rooms-katholieke Kerk valt op 25 mei. (Uit Wikipedia)

WAT VINDEN DE OUD-LEERLINGEN VAN JUFFROUW VALERIE DE LETTER?

*Zoals uit het bovenstaande blijkt herinnerde juffrouw Valerie zich niet veel treffende feiten of opvallende leerlingen. Dat is wel normaal: herinneringen aan de honderden leerlingen aan wie ze al die jaren les gaf, versmelten tot een hecht blok, waaruit moeilijk iets te halen valt. Maar niet getreurd: het omgekeerde is niet waar. Elk kind dat de kleuterschool en de lagere school doorliep moet zich slechts een tiental onderwijzers en/of onderwijzeressen voor de geest halen. De oproep in ons tijdschrift *De Vierschaar* om de meisjes op de klasfoto's een naam te geven, bracht meer dan voldoende gegevens op om juffrouw Valerie van een andere kant te leren kennen.*

Mevrouwen Annemie en Lutgarde Scheire en Rita Geerts⁸

Mevrouw Annemie Scheire, die we eerst benaderden, had een schitterend idee: ze zou juffrouw Valerie bij haar thuis uitnodigen voor een babbel over vroeger. Dat gebeurde op 23 januari 2013. Waren ook aanwezig mevrouw Lutgarde Scheire en mevrouw Rita Geerts.⁹ Het werd een boeiende, plezierige en levendige bijeenkomst, die leidde tot volgend verhaal. We laten de dames zelf aan het woord.¹⁰

Annemie Scheire

Rita Geerts

Lutgarde Scheire

8. Mw Annemie Scheire (°1951) - Mw Lut Scheire (°1955) – Mw Rita Geerts (°1950)

9. Annemie zat twee jaar bij juffrouw Valerie, nl. het derde en het vierde leerjaar (1959-60 en 1960-61). Lutgarde bracht ook twee jaar door onder de hoede van juffrouw Valerie, nl. het derde (1963-64) en het vijfde leerjaar (1965-66). Allebei in de meisjesschool van de Molenhoek.

10. We duiden aan wie aan het woord is met de initialen: **AS – LS – RG**.

AS: Juffrouws broer, Prudent de jezuiet, is twee keer terug naar België gekomen uit India en dat vertelde ze in de klas. We waren er allemaal erg van onder de indruk.¹¹ Hij is één keer in de klas komen vertellen over zijn missiewerk in India, toen ik in het vierde leerjaar zat (1961-62). We hingen aan zijn lippen.

RG: We moesten jaarlijks bij de dokter om een inspuiting te krijgen. Dat was in de klas van zuster Veneranda. Ook was er een dokter waarbij we onze schoenen en kousen moesten uitdoen in de gang en onze voeten in een bak zetten, waar een product in was. Dat was een controle op platvoeten.

AS & LS: Juffrouw Valerie was een vooruitstrevende leerkracht. We deden ritmische turnoefeningen op de speelplaats en juffrouw Valerie gaf het ritme aan met een tamboerijn. Ze had daar opleiding voor gevolgd, samen met juffrouw Marie-Louise Celie van de Ramonshoek, de zuster van brouwer Michel. Tussen de lessen in, als de concentratie bij de leerlingen wat weg was, mochten we recht staan naast de bank en wat bewegen om de kriebels uit onze knieën te krijgen. Ze gaf ook ooggymnastiek. Dan moesten we beide handen voor de ogen houden en juffrouw Valerie zei dan “oogjes naar boven links, naar onder links, naar boven rechts, ...” en dat gedurende enkele minuten, om de ogen weer wat beweeglijk te maken. Datzelfde gebeurde ook met vingergygnastiek om de vingertjes, stijf en verkramp van het schrijven, los te maken. Dat was eerst met de middelvinger trommelen, dan met de wijsvinger, ...

LS: Juffrouw Valerie was **zeer creatief**. We mochten optreden op de prijsuitreiking met choreografie. Juffrouw Valerie koos “Eine kleine Nachtmusik” van Mozart. Ze speelde één kant van de plaat en telde erbij om aan te geven wat er moest gebeuren (welke danspassen). Het was niet eenvoudig en we moesten veel repeteren, maar ze maakte het best leuk.

AS: Achiel Bracke (een geleerde) mocht de prijzen uitreiken op de proclamatie.¹² Hij zei “Ik komme zuë geiren noar de schoole van de Meulenoek veur de prijzen uit te diëlen!”. Juffrouw Valerie genoot daar van, pikte aan op wat Achiel zei en lachte. Ze was een vrolijke lerares.

Ze kon ook **zeer goed** bijbelverhalen **vertellen** in de godsdienstles. Wat me bijgebleven is, is het verhaal van Jozef in de vergeetput in Egypte.

LS: Ja, en bij het verhaal van de kruisiging van Christus, was ik compleet van de kaart!

11. In dat verband meldde ons medelid Mevrouw Lutgarde De Beule dat hun op school gevraagd werd brieven te schrijven naar Wachtebeekse paters in het buitenland: één was pater De Caluwe, een tweede was pater De Letter en de derde was haar niet meer bekend.

12. Zie artikel “Achiel Bracke: een dorpsfiguur om nooit te vergeten”, door A. Creve in ons Jaarboek 2011, blzn. 175-196.

AS: 's Vrijdagsnamiddags vertelde juffrouw Valerie andere verhalen. En tijdens de handwerklessen mochten we luisteren naar klassieke verhalen op de schoolradio. We deden ook taalspelletjes: rebussen, kruiswoordraadsels uit Zonneland, geschiedenislessen op doorgekalkeerd papier geschreven, ... Ik herinner me nog zeer goed “De eerste prinsbisschop van Luik was Notker. Hij was de stichter van deze stad.” Juffrouw Valerie kon boeiend vertellen en ze gebruikte daarbij ook grote prenten aan de muur.

In het derde t.e.m. het zesde leerjaar werden er na 16 u naschoolse Franse lessen gegeven. Op een bepaald ogenblik zat ik alleen in die naschoolse les. Het kostte 0,5 fr per bijles. Er werden teksten gelezen en oefeningen gemaakt en er werd verteld. Juffrouw Valerie kon dat ook zeer goed. Ze had **natuurlijk gezag**, ze was een **natuurtalent**.

Het Davidsfonds hield elk jaar een voordrachtwedstrijd. Juffrouw Valerie leerde haar leerlingen gedichtjes aan voor die wedstrijd. Ze stelde er eer in om een goede uitslag te behalen. Ik herinner me nog twee regels van één ervan:

In een grote slaapzaal, onder 't sterrenmos
Trok de grijze nachtuil de gordijntjes los ...

Ze vroeg me mee te doen aan de wedstrijd. Ik was een beetje beschaamd en voelde er niet erg voor, maar ze drong aan en zo deed ik toch mee en won de eerste prijs!

LS: Andrea Van Landeghem heeft dikwijls gewonnen.

AS: Andrea haar vader was rijkswachter en ze verhuisde vanuit het Brusselse naar Wachtebeke.¹³ Ze kwam midden in het tweede leerjaar bij ons in de klas bij juffrouw Bracke. Toen Andrea vooraan aan het bord de tafels van vermenigvuldiging moest afdreunen, deed ze dat al zingend! Ze had dat blijkbaar in haar vorige school zo geleerd.

LS: Ik herinner me nog “De koe van Apeldoorn” door Annie M. G. Schmidt.

De koe van Apeldoorn Om kinawijn te kopen
Die had haar staart verloren En had die staart verloren
Zomaar midden in de week Toen ze eventjes niet keek.
Ze was op straat gaan lopen

Ik moest dat voordragen in het derde jaar voor het Davidsonds, maar ik had geen prijs. Ik heb wel goed gescoord met het gedichtje “De verloren tand” samen met Odette Van de Voorde van Walderdonk.

RG: Ik weet nog van bijna elk jaar welke handwerkjes we moesten maken. Het eerste jaar waren dat pannelapjes, het derde onderbroekjes, het vierde wanten en het vijfde en zesde kousen. Op het einde van het jaar werden die

13. Dit is niet juist. Andrea kwam uit Geel. Zie onder haar interview hierna.

tentoongesteld onder impuls van juffrouw Valerie. Ze heeft **ons enorm veel bijgebracht**.

LS: We moesten alle dagen van de meimaand naar het lof en nadien kregen we van juffrouw Valerie een stempel op een kaart. Eens was ik elke keer geweest, had dus een volle kaart en kreeg daarvoor van haar een schone paternoster met allemaal verschillend gekleurde, blinkende kralen.¹⁴

AS, LS & RG: Tijdens de speeltijd deden we aan touwtje springen, knickers uit een cirkel schieten, hinkelen, rekkertwist, toppen, rolschaatsen (soms was dat een ganse rij meisjes die hand aan hand rondzwierden en daarbij had de laatste een enorme snelheid) ... Eigenlijk was dat wel gevaarlijk, zeker voor het buitenste meisje. Juffrouw Valerie zei ook dat ze dikwijls bang was dat dit slecht zou aflopen. Met twee of drie ballen kaatsen tegen de muur deden we ook en juffrouw Valerie had hier een versje bij:

À l'ordinaire	Devant et derrière
Sans bouger	En haut et en bas
Sans parler	Petit moulin
Sur un pied	Grand moulin
Sur l'autre pied	La révérence
Dans une main	Saluer et retourner
Dans l'autre main	

LS: Over haar familie weten we dat haar broer Prudent opleiding gaf aan seminaristen in India. Hij is er begraven in een open kist, begeleid door een stoet rouwenden. Haar broer Eduard was een koloniaal in Kongo, waar hij verbleef met vrouw en kinderen. Die waren al in België en Eduard stond klaar om te vertrekken uit Kongo, toen de oorlog uitbrak en hij niet meer terug kon. Eduard bleef echter voort voor zijn gezin zorgen en met de hulp van het Rode Kruis in Zwitserland stuurde hij geregeld pakjes op naar huis. Juffrouw Valeries zuster Elisabeth (†) ging in het klooster als zuster Scholastica en werd directrice van het lyceum van Wachtebeke. Met de dochters van haar zuster Irène is er nog geregeld contact.

AS, LS: We herinneren ons nog een schoolreis naar het vliegveld van Zaventem, waar een klasfoto genomen werd vóór een groot vliegtuig. Een andere reis ging naar het graf van Emile Verhaeren in Mariekerke.

We zongen ook liedjes op de speelplaats. Het volgende was een “danskoord”-liedje en de touwdraaiers hielden het springtouw even stil, telkens bij het woord “stil”

Napoleon, Napoleon, Napoleon, sta stil.

En waarvoor moet ik stille staan?

14. Zie hierna onder het interview met mevrouw Liliane Veelaert.

Ik heb van de nacht geen kwaad gedaan.
Napoleon, Napoleon, Napoleon, sta stil.

Een ander liedje was:

Onder de poort, onder de poort
Wie de laatste is mag niet voort!

Twee kinderen staan tegenover mekaar en maken een boog door mekaars handen vast te nemen. Daaronder liep een rij kinderen en op het woordje “voort” werd het kind dat net onderdoor liep “gevangen”, doordat de twee meisjes hun armen over haar lieten zakken. Dan werd aan dat meisje gevraagd “Wat kies je? Een gouden ring of een zilveren? Een hond of een kat? Een boterstampertje (spek) of een zwart rekkertje?”. Naargelang de keuze, moest het gevangen meisje achter één van de twee “poortmeisjes” gaan staan. Als alle meisjes op die manier “gevangen en gesorteerd” waren, werd er een soort touwtrekken (zonder touw!) gedaan om uit te maken welke rij het sterkste was: die van goud of die van zilver, van de leekstok of de rekker. Soms vielen we allemaal op ons achterste.

En bij het zakdoekje leggen zongen we

Ringeloo, rangeloo,	naar Amerika vergaan.
gij moet zeggen,	Prima, prima bergen
gij moet de ring	en jij moet zeggen
naar Amerika verzenden,	wie de ring
hij is niet hier,	van mij genomen heeft
hij is niet daar,	en wie de dief is
hij is al lang	en wie de dief is.

Alle kinderen zitten op een rij naast mekaar, met de handpalmen tegen elkaar. Een meisje staat voor hen, met een ring tussen haar handen. Ze schuift telkens, op de maat van het liedje, haar handen tussen de handen van de meisjes. Dan laat ze de ring ergens in de handen van een meisje achter, zo onzichtbaar mogelijk. Vanaf “Prima bergen ...” duidt ze de meisjes één voor één aan en bij wie ze eindigt op het laatste woordje “is”, dit meisje moet dan raden in wiens handen de ring verborgen zit. Als ze het raadt, mag zij de ring nemen en het spelletje opnieuw beginnen. Raadt ze het niet, dan mag het meisje dat de ring heeft, beginnen.

Tot slot kunnen we zeggen dat juffrouw Valerie een **uitstekende leerkracht** was, die ons veel bijgebracht heeft, die haar jonge leerlingen zeer goed aanvoelde en zeer stimulerend op ons inwerkte. Ze maakte op ons een onuitwisbare indruk en het bewijs daarvan is wel hoe levendig we ons haar, na al die jaren, nog herinneren en met plezier aan haar terugdenken.

Mevrouw Vera Hampton

In het eerste studiejaar gaf juffrouw Bracke les, in het tweede juffrouw Leonie Baers en juffrouw Valerie gaf les aan het derde en het vierde leerjaar, die samen zaten in één lokaal.

Juffrouw Valerie kon **zeer goed vertellen**. De verhalen uit de Gewijde Geschiedenis waren zo boeiend, dat ik toen als kind besloot kloosterzuster te worden. Over haar broer, jezuïet Prudent De Letter, pater in India, waar hij les gaf aan seminaristen, heeft ze zeer veel

verteld over wat hij allemaal deed. Ik schreef er een opstel over en kreeg als beloning een foto van hem, die ik op mijn opstel kleefde. Als ik me goed herinner is pater Prudent tweemaal naar Wachtebeke gekomen. Die bijbelse verhalen werden verteld het eerste halfuur van de dag en dat was voor mij de mooiste tijd. Juffrouw Valerie had dan ook grote prenten aan de muur gehangen en als ze vertelde was het alsof ik het zelf beleefde. Ze las ook voor uit boeken.

Juffrouw Valerie was een zeer goede lerares, streng maar rechtvaardig en ze behandelde alle leerlingen gelijk. Van gans de lagere school heb ik het liefst bij haar gezeten. Haar klas lag er altijd netjes en proper bij, volledig in orde. Ze was **vooruitstrevend** en bij de tijd en ze deed alles voor haar leerlingen. 's Vrijdags gaf ze ook zangles in haar huis in het Dorp. We waren met achten, o.a. Lea Van Kerckhove, Beatrijs De Mol (van meester Evarist) en ik. Ze leerde ons liedjes aan voor in de kerk. Juffrouw Valerie deed altijd de middernachtmis met Kerstmis. Wij achten waren verkleed als engeltjes, met echte vleugels. Dat verkleden gebeurde in haar huis. Dan gingen we naar de kerk, waar alles nog donker was en dan gingen de lichten aan. Traag gingen we naar voren en één van ons, Liliane, legde het kindeke Jezus in de kribbe. Het zingen werd geleid door onze juffrouw. Tweemaal per jaar namen we deel aan de processie. De pastoor, onder zijn baldakijn met de monstrans in zijn hand, werd links en rechts begeleid door drie meisjes in het kleed van hun Plechtige Communie. Om de zoveel passen, op een teken van juffrouw Valerie (die meeliiep aan de zijkant), zwenkten de eerste twee meisjes naar binnen en strooiden bloemen en groen uit hun mandje op de plaats waar mijnheer pastoor voorbij moest komen. Als ze dat gedaan hadden gingen ze naar de laatste plaats.

Tijdens de speeltijd – ik weet niet hoe – had elke bezigheid haar eigen periode. We hinkelden, sprongen touwtje, speelden met de knickers, maar dat was meestal kijken wie de schoonste had en gebeurlijk ruilen, kaatsen

met de bal, zakdoekske leggen, aftelrijmpjes zoals “ringeloo, rangeloo” en “iene, miene, mutte, ... en meest van al “kutseken” (tikkertje).

Als juffrouw Valerie voelde dat er in de klas teveel spanning was onder haar leerlingen, mochten die rechtstaan naast hun bank en wat bewegen om de overtollige energie kwijt te spelen. Dat bestond erin met de voeten te stampen. Ze voelde ook zeer goed de kinders aan. Ze kon stevig uit de hoek komen en liet niet de gek houden met haar: genoeg was genoeg.

Kort samengevat: juffrouw Valerie was een **zeer goede en toegewijde lesgeefster**. Haar lessen gewijde geschiedenis, aardrijkskunde, gewone geschiedenis, ... waren altijd boeiend en verveelden nooit. Zoals ik al zei, bij haar heb ik het liefst van allemaal gezeten.

Mevrouw Andrea Van Landeghem

Ik ben in 1958 vanuit Geel naar Wachtebeke gekomen, veertien dagen voor de grote vakantie. Mijn vader was rijkswachter en werd verplaatst. Ik kwam na de vakantie terecht in het tweede studiejaar bij juffrouw Bracke op de Molenhoek.

Wat ik me nog altijd duidelijk herinner is dat het altijd lekker warm was in de klas. Juffrouw Valerie was altijd vroeg in het klaslokaal om de kachel aan te steken en ze vulde hem bij telkens als het nodig was. Ze zette zich in met

hart en ziel voor de school. Zo heeft ze tijdens de grote vakantie alle lessenaars lichtgroen geschilderd en er een dun velletje plastic opgelegd ter bescherming. Na een tijdje kwamen daar blaasjes in en wij, kinderen, probeerden die er uit te wrijven naar de buitenkant toe en dat ergerde haar. We ontdekten al gauw dat we het velletje konden oplichten en als we er dan op spuwden (nat maken) konden we die blaasjes verwijderen.

Wij maakten ook lapjes stof met siersteken in verschillende kleuren en juffrouw Valerie maakte er dan kussens mee ofwel lopers. De eindafwerking werd ook door haar gedaan. De bedoeling was ze klaar te hebben tegen moederdag. Elke dag bracht ze twee afgewerkte kussens mee naar de klas en we waren altijd zeer benieuwd “Zou ’t mijne er bij zijn?”. Dat was psychologisch goed bekeken, want zo hield ze onze aandacht gaande. Wat ook getuigde van haar goede psychologische aanpak was dat na de klasuren

(15.30 u) telkens een of twee meisjes mochten blijven om haar te helpen bij het opruimen van de klas: vensterbanken afkuisen, plantjes water geven of de vloer opvegen, ... De meisjes die flink geweest waren tijdens de dag, maakten een kans op de gunst te mogen helpen.

Een spelletje op de speelkoer was met de knikkers spelen. We hadden een plankje met gaatjes erin. Boven elk gaatje stond een verschillend cijfer. We moesten mikken om een knikker door een gaatje te krijgen. Als dat lukte kregen we een aantal knikkers gelijk aan het cijfer boven het gaatje.

Juffrouw Valerie kon goed piano spelen en had er een staan in de klas, die ze gebruikte tijdens de zangles 's namiddags. Leerlingen stimuleren was ook één van haar sterke punten. Ik herinner me dat ze leerlingen, die op een toets b.v. 12/20 behaald hadden, de gelegenheid gaf hun puntentotaal te verhogen. Daartoe mochten die meisjes naast hun bank gaan staan en dan gaf juffrouw Valerie mondeling sommen op, b.v. $9 + 7$. Wie het wist mocht de uitkomst roepen en als het goed was, kreeg die er punten bij. Voor haar was iedereen gelijk en ze wist perfect het werk te verdelen als ze twee klassen samen in één lokaal had.

Juffrouw Valerie leefde voor haar school en haar leerlingen. Na de lagere school verloor ik haar volledig uit het oog, maar jaren later (1972) kruisten onze wegen opnieuw. Toen ik als jonge kleuterleidster in het dorp aan de slag kon, was zij mijn directrice. En zij zorgde nog steeds. Zo had zij altijd een flesje Elixir d'Anvers bij tegen als er iemand "buikpijn" had. Op het schoolfeest organiseerde ze elk jaar een tombola. De hoofdprijs was telkens een kunstig gesneden Kongolees tafeltje gemaakt uit één stuk hout. Ze steunde ook haar leraressen waar nodig. Met de oudere generatie onderwijzeressen, juffrouwen Marcella De Mayer, Marie-Thérèse David, Frieda van Assel had ze een goede verstandhouding. Juffrouw Valerie was een uitstekende en bezorgde directrice. Diplomatie was haar handelsmerk

Mevrouwen Marleen Seghers, Zoë Hesters, Marie-Louise Michiels en Edith Van de Walle

Juffrouw Valerie verjaart op 30 mei en zoals elk jaar werd ze ter gelegenheid daarvan uitgenodigd op koffie met taart, deze maal ten huize van mevrouw Marleen Seghers, echtgenote van de heer Jozef Kinget. De bijeenkomst had plaats op 13 juni II.

*Juffrouw Valerie met vier oud-studenten,
die haar elk jaar uitnodigen bij haar verjaardag.
Staande van l. naar r.: Edith Van de Walle, Marleen Seghers,
Marie-Louise Michiels
Zittend van l. naar r.: Juf Valerie De Letter, Zoë Hesters*

We laten nu mevrouw Marleen Seghers aan het woord:

Het idee om juffrouw Valerie uit te nodigen kwam toevallig eens ter sprake acht jaar geleden, in 2005, toen ze 85 jaar werd. Het voorstel werd onmiddellijk enthousiast aanvaard door ons, vier oud-klasgenoten (uit het 5e en 6e studiejaar rond 1954): **Marleen Seghers, Edith Van de Walle, Marie-Louise Michiels en Zoë Hesters.** en er werd besloten de bijeenkomsten om de beurt bij een van ons te houden. Er komen haar trouwens nog geregeld vrienden feliciteren op haar verjaardag en haar een kleine attentie bezorgen. Bij onze bijeenkomst heeft ze pralines mee, maar weigert om er zelf een te eten!

Er werd ook dit jaar honderduit verteld over vroeger:

Juffrouw Valerie werd **algemeen gewaardeerd** voor haar inzet en haar warmte; ze was zeer begaan met haar leerlingen. 's Winters kwam ze vroeg naar school om de kachel aan te steken. De meisjes mochten dan hun flesjes melk rond de kachel stellen om die een beetje op te warmen. Ze werden opgedronken met strootjes. Voor handwerk was het een **superjuf**. Op lapjes

zwarte stof met daarop een hartje, borduurden de leerlingen bloemetjes. Dit waren de bovenstukjes van kussens. Juffrouw Valerie deed de rest en werkte de kussens af. Dat deed ze thuis na haar uren! Er werden ook tafelkleden geborduurd, haakwerkjes gemaakt, aan kunstbreiwerk gedaan, ... allemaal onder haar kundige leiding. Op het einde van het schooljaar organiseerde ze een grote expositie van die handwerken. Meester **Oscar Galens** maakte daarbij een prachtige tekening op het bord.

Haar geschiedenislessen waren zeer boeiend: de leerlingen kregen bladen met een centrale afbeelding op b.v. van Clovis of keizer Karel de Grote. Aan de muur hing de overeenstemmende grote plaat voorzien van kleinere afbeeldingen met tekst rond de centrale figuur. De meisjes konden kleine prentjes kopen in de winkel en die moesten ze op hun blad kleven op de juiste plaats en de gepaste tekst erbij schrijven.

Alle vakken werden door haar gegeven en tot in de puntjes verzorgd: tekenen, handwerk, godsdienst (ze is zeer gelovig), geschiedenis, zingen... Ze was zeer muzikaal en leerde de kinderen Vlaamse liedjes aan.

Juffrouw Valerie had geen last met het leiden van twee leerjaren in één klaslokaal. We hebben ze nooit kwaad geweten; ze hield de leerlingen goed in de hand. De kinderen van twee opeenvolgende leerjaren hielpen elkaar. Het gebeurde ook wel dat een meisje uit het vijfde jaar meeluisterde naar de les voor het zesde en dat omgekeerd een leerlinge uit het zesde nog wat opstak uit de stof van het vorige jaar. De klas van de bovenvermelde dames was een brave klas. Juffrouw Valerie was onze **favoriete juffrouw**; dat is na al die jaren nog overduidelijk.

Mevrouw Liliane Veelaert

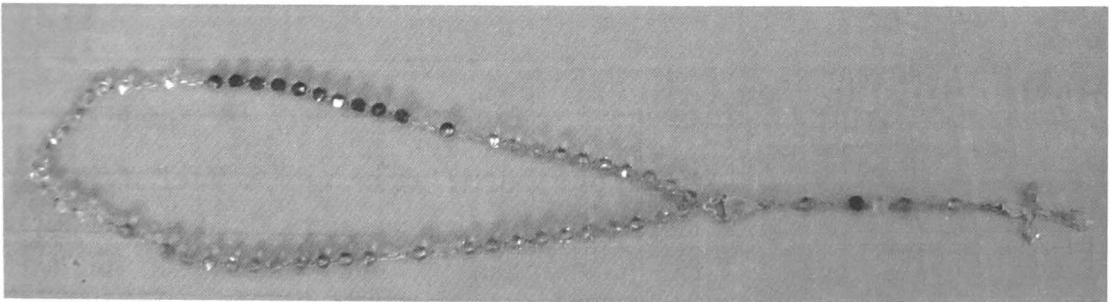
Mevrouw Veelaert is één der dames die reageerden op de oproep in ons tijdschrift i.v.m. klasfoto's. Prettige verrassing: mevrouw Veelaert beschikte over drie souvenirs uit de tijd bij juffrouw Valerie: een paternoster gekregen voor het regelmatig bijwonen van het lof in de meimaand,^{15[1]} een schrift met liedjes aangeleerd in het vijfde studiejaar en een handwerk (tafellegger).

^{15[1]} Zie onder interview met de gezusters Scheire hierboven.

De eerste twee leerjaren van de lagere school volgde ik in de school van Ramonshoek. De volgende vier jaren, het 3e (1962) t.e.m. het 6e leerjaar, bracht ik door bij juffrouw Valerie in de Molenhoek. In de zesde klas vielen de zeven weken voorbereiding voor onze Plechtige Communie. We moesten dan elke morgen, nuchter, naar de mis. Na de mis gingen we naar de klas bij juffrouw Valerie, waar we onze boterhammen mochten opeten.

Ze speelde piano en begeleidde ons bij het zingen. Ik heb nog mijn schrift met de liedjes in die we leerden in het vijfde studiejaar. Daaruit blijkt wel dat juffrouw Valerie zeer godsdienstig was. Van de 29 opgetekende liedjes waren er zes psalmen bij en nog 13 godsdienstige liedjes. Bij de overige waren o.a. “De Moervaart”, geschreven door meester Oscar Galens en getoondicht door Kamiel Saman, “Rij maar an ossewa”, “Komt vrienden in het ronde” en “Die kat komt weer”. Bij de turnoefeningen op de koer deed ze er sommige voor, echter niet de koprol!

Bij juffrouw Valerie kon men handwerkpakketten bestellen. Zo kon men via haar een Smyrnastramen met wol en pen bekomen. Eens het motief geknoopt was, werkte zij dit af tot een prachtig kussen. Ook voor andere borduurbenodigdheden zoals tapijtjes, tafelleggers, ... kon men bij haar terecht. Bij wijlen mijn tante Maria De la Ruelle, in de Stationsstraat, waar juffrouw Valerie regelmatig op bezoek ging, trokken deze sierlijke handwerken de aandacht.

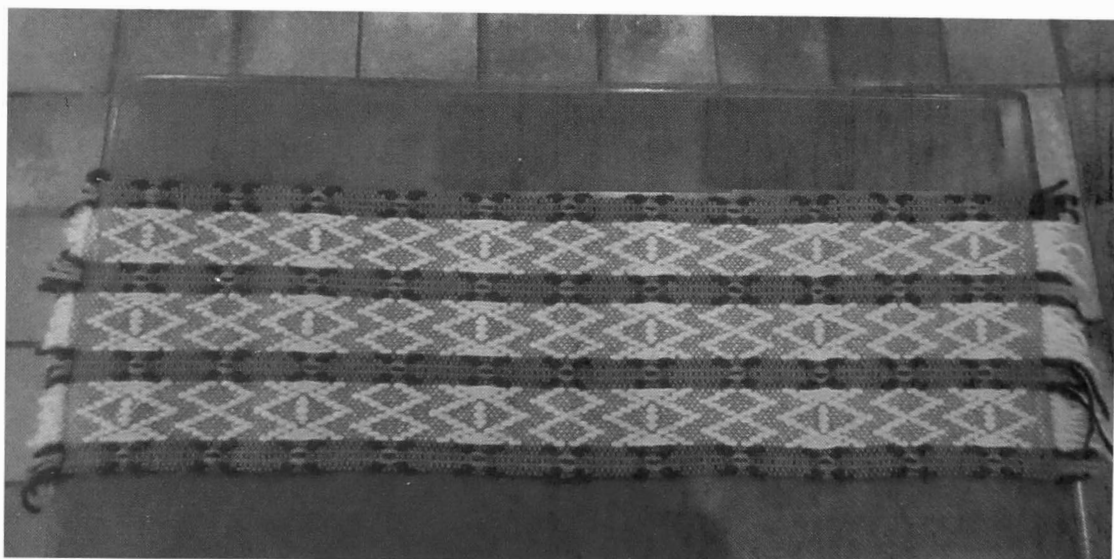
Als we iets deden dat beter anders kon, volgde een zachte terechtwijzing. Zo was ik eens in de klas aan het vertellen dat een jongere leerlinge een broertje gekregen had. Daarop zei juffrouw Valerie dat het beter was als het meisje zelf dat mocht vertellen. Juffrouw Valerie was altijd zeer correct; ze had geen “lievekiendjes”. Voor kinderen, die het thuis wat moeilijker hadden, was ze vol begrip.^{16[2]} Ze stimuleerde haar leerlingen om ook in het onderwijs te gaan. Juffrouw Valerie bereidde haar leerlingen zeer goed

[2] Haar betrokkenheid bij de gemeenschap van Wachtebeke duurt nog altijd voort. Ze zet zich nu nog in en helpt waar ze kan.

voor op wiskunde en Nederlands. Ze had alles goed onder controle. Ze kon wel eens streng kijken, maar haar leerlingen hadden altijd ontzag en respect voor haar.

Toen mijn kinderen les volgden in het JMA (jeugdmuziekatelier) in het Dorp was juffrouw Valerie daar ook actief. Dat was ondermeer 's zaterdags ochtends. Of zij zelf les gaf weet ik niet, maar zij hielp wel bij de organisatie en de administratie.

Ze was mijn favoriete juf!

Mevrouw Anita Van Cronenburg

Juffrouw Valerie was mijn schooljuf in het vierde en vijfde leerjaar denk ik. Wat me vooral aan haar opviel was haar haardracht: het was een gevlochten kroon rond haar hoofd. Vele jaren is ze dat kapsel trouw gebleven.

Juffrouw Valerie was streng als het nodig was, maar kon ook welgemeend lachen uit het diepst van haar hart. Tranen liepen dan over haar wangen. Voor de muzikles was juf Valerie gewapend met een tamboerijn en ze trachtte

ons enige muzieknoden bij te brengen. Ieder jaar werden op het einde van het schooljaar de rapporten uitgereikt in aanwezigheid van onze ouders en daarvoor moest iedere klas een dansje doen of een gedicht opdragen. Juffrouw Valerie heeft ons, op de "Kleine Nachtmusik" van Mozart, een

danſje geleerd. Dit moet zeker indruk op mij gemaakt hebben aangezien ik dit steeds heb onthouden. Andere dingen heeft ze me ook bijgebracht: handwerken, het maken van tafellopers, kussens, onderleggers... Je kon het zo gek niet bedenken of juf Valerie hielp me erbij.

Juffrouw Valerie woonde in het dorp (waar ze nog steeds woont), samen met haar moeder. Die was steeds in het zwart gekleed, een voorname vrouw! Mijn doopmeter, Rachel Notte, woonde twee huizen vóór hen. Ze had er goede geburen aan. Mijn meter zag graag tafellopers en dergelijke. Ik heb er veel gemaakt onder het toeziend oog van juf Valerie. Ze heeft me nauwkeurig leren werken, zonder haast, maar met liefde voor het handwerk. Ik heb een groot respect voor deze hoogstaande vrouw.

Mevrouw Myriam Raemdonck

We waren in de jaren zestig. De eerste graad hadden we achter de rug. De beginselen van lezen, rekenen en schrijven hadden we dankzij juffrouw Lenie onder de knie. We stapten naar de tweede graad en kwamen onder de vleugels terecht van juffrouw Valerie. Vier schooljaren lang heeft deze juffrouw ons klaargestoomd om zonder problemen naar het lyceum over te stappen.

We herinneren ons haar als een lief, eerlijk en correct mens. Al haar pupillen waren evenwaardig. Juffrouw Valerie had vele gaven. Ze kon ons boeien met haar aangename stem. De danspasjes, die ze ons aanleerde, waren een welgekomen afwisseling op het stilzitten. De mooie melodieën, die ze uit haar piano toverde, beluisterden we met open mond.

We danken juffrouw Valerie voor alles wat ze voor ons betekend heeft en wensen haar nog vele mooie jaren!

We besluiten met de woorden van één van de oud-leerlingen van juffrouw Valerie:

Juffrouw Valerie is een monument in Wachtebeke!

SCHOOLFOTO'S

Uit de talloze foto's die juffrouw Valerie ons leende, hebben we slechts namen van leerlingen gekregen bij vier foto's, die we publiceerden in ons tijdschrift onder "Opsporing verzocht". Maar ook de overige foto's willen we de lezers niet onthouden (zelfs die met een collega van juffrouw Valerie), omdat ze een beeld geven van juffrouw Valerie en de verschillende scholen waar ze les gaf. We danken de dames die meegewerkt hebben aan het verschaffen van de namen: Licette De Block, Mia De Lange, Vera De Sy, Maria Ryckaert, Annemie Scheire, Yvonne Van Assel, Anita Van Cronenburg, Marie-Louise Van Eenaeme, Liliane Veelaert en Christiane Willems en de heren Willy Willems en Paul Hesters.

LANGELEDE

Staande van l->r: Omer Herie, Hector De Clercq
Zittend van l->r: Valerie De Letter, Martha Scheire, Gilberta De Waele

Staande van l->r: Valerie De Letter, Martha Scheire, Gilberta De Waele
Zittend van l->r: Omer Herie, Gustaaf De Buck

1e en 2e leerjaar (~1947)

Juffrouw Valerie De Letter

MEISJES

1e bank: links Francine Bruggeman

– rechts Edith De Rijcke

2e bank: links Christiane Stevens –

rechts **Licette De Block**

3e bank: links **Yvonne Van Assel** –

rechts Georgette Van Maercke

4e bank: Yvette Creve

JONGENS

1e bank: links René Van Himme

– rechts Valère De Roeck

2e bank: links Hilaire Van Hoecke

– rechts Alfons De Wever

3e bank: links Emanuel Rijckaert

– rechts Valère Van Sevecote

4e bank: links Willy Helderweirelt

– rechts Gustaaf De Clerck

5e bank: Guido Waelput

Kleuterklas (~1946)
– Juffrouw **Gilberta**
De Waele (zuster van
dokter Richard De
Waele)

MEISJES

1e bank: links

Christiane Stevens

2e bank: links

Yvonne Van Assel –
rechts **Licette De**

Block

3e bank: links

Francine Bruggeman

5e bank: Guido

Waelput

JONGENS

1e bank: links Manou

Rijckaert

2e bank:

3e bank: links De

Clercq (?)

4e bank: rechts

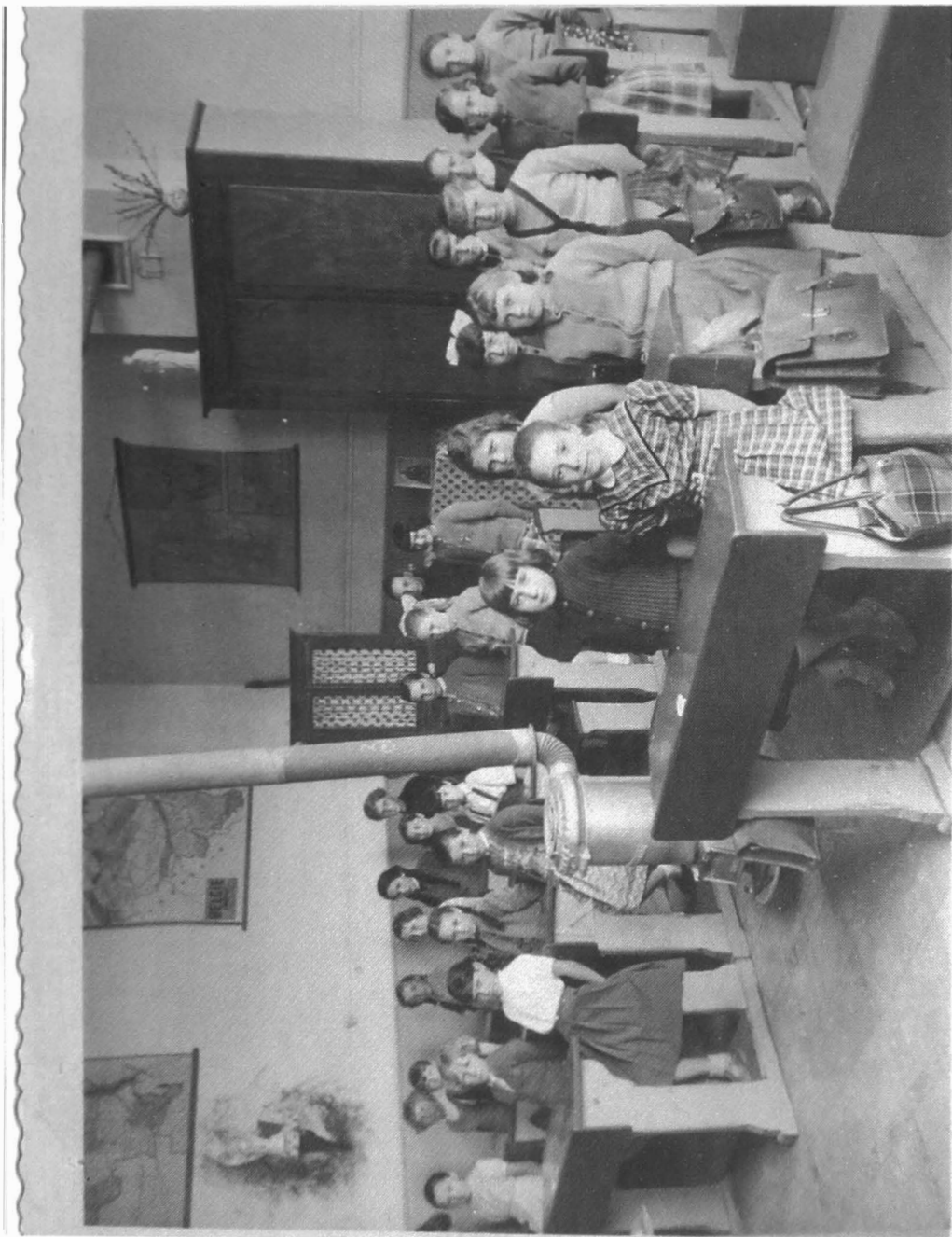
Eduard Thijs

MOLENHOEK

- 3e en 4e leerjaar –
onderwijzeres **Leonie Baers**
1e rij van l->r:
Christiane Verswalm,¹⁷
Nicole Guns (?),
Christiane De Sy,
Josefa Slock, Julia Van
Bastelaere
2e rij van l->r:
Jacqueline Ergo, Jenny
Balthau, Marie-Josée
Michiels, Agnes De
Quick (?), Monique
Vervaeet
3e rij van l->r: ?, **Vera Hampton**,
?, Sonja Van
de Voorde, ?
4e rij van l->r: Agnes
Van der Jeugt, ?, ?,
Maria Hampton, ?
5e rij van l->r: Noëlla
Buysse, ?, ?, ?
6e rij van l->r: ?, ?,
?, Sibylle De Pauw,
LEONIE BAERS (!).

17. Echtgenote van ons bestuurslid Roger Creve.

5e en 6e leerjaar

1e rij van l->r: ?, ?, ?, Rosanne De Letter.

De rest is onbekend.

Schooljaar 1962--63 - 3e en 4e leerjaar

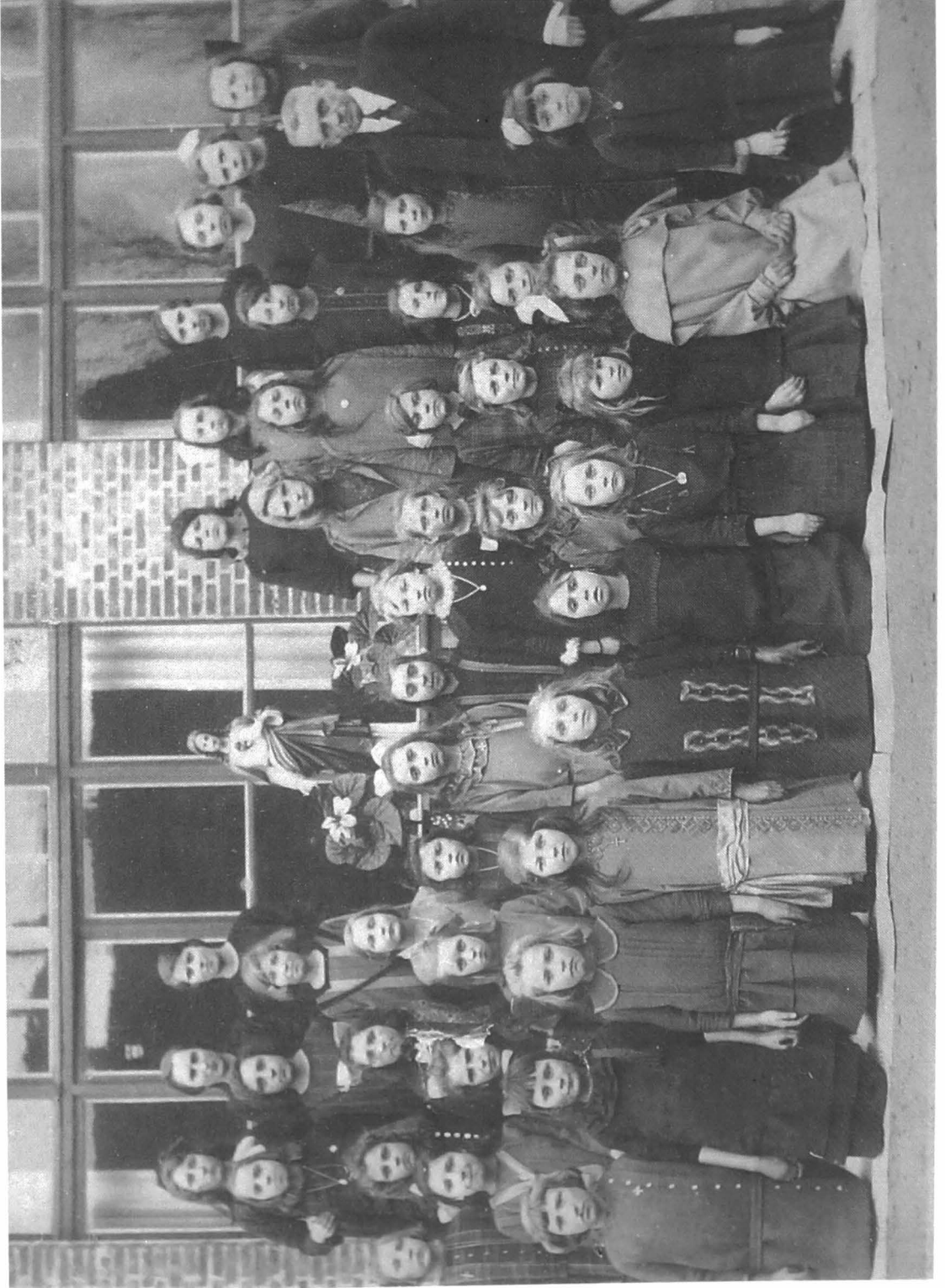
Zittend van l->r: Linda Seghers, Linda De Vos, **Liliane Veelaert**, **Anita Van Cronenburg**, **Myriam Raemdonck**, **Mia De Lange**, Rita ?, Annie De la Ruelle, Rita Vervaeet

Staan van l->r: juffrouw VALERIE, Huguette Van de Voorde, Monique Seyssens, Astrid Lievens, Rita De Rycke, Nadine Landuyt, Marie-Jeanne Bleyweert

3e en 4e leerjaar –
 schooljaar 1960-61
 le rij van l->r: **Anne-
 mie Scheire**, Martha
 Helskens, Jeanine
 Vervaet
 2e rij van l->r: Rose-
 Marie Raemdonck,
 Liliane De Vreese, **Rita
 Geerts**, Christia-ne
 Van Kerckhove
 3e rij van l->r: **Andrea
 Van Landeghem**,
 Rosita Fontenoy
 4e rij van l->r: Maria
 Mussche, Martine
 Marquenie
 5e rij van l->r: Anne-
 Marie Haers (?),
 Marleen Van Laere,
 Godelieve Creve, Rita
 Voncke (?)
 6e rij van l->r: ?, Annie
 Van Nieuwenhuyze,
 Marie-Thérèse De
 Meester, ?, juffrouw
VALERIE

RAMONSHOEK

Mededelingen van **Marie-Louise Van Eenaeme** en **Christiane**
en **Willy Willems** en **Paul Hesters** (volledige lijst)

Op de Ramonshoek waren het altijd drie klassen samen onder één leerkracht. Hier zien we alle meisjes van 12-13-14 jaar van de klas van meester **Jules TACQ**. Er moet ook zo'n foto bestaan met alle jongens op.

1e rij van l->r(geknield): Bertha Dhooge, Zulma Baete, Irène Mussche, Bertha Slock, Elisabeth Veelaert, Maria Verplancke, Leonora Bleijweert, Maria Carnoy, Rachel Bruggeman, Margriet Van de Broecke.

Alle meisjes van die rij (leeftijd 12 jaar) hebben hun Plechtige Communiekleed aan.

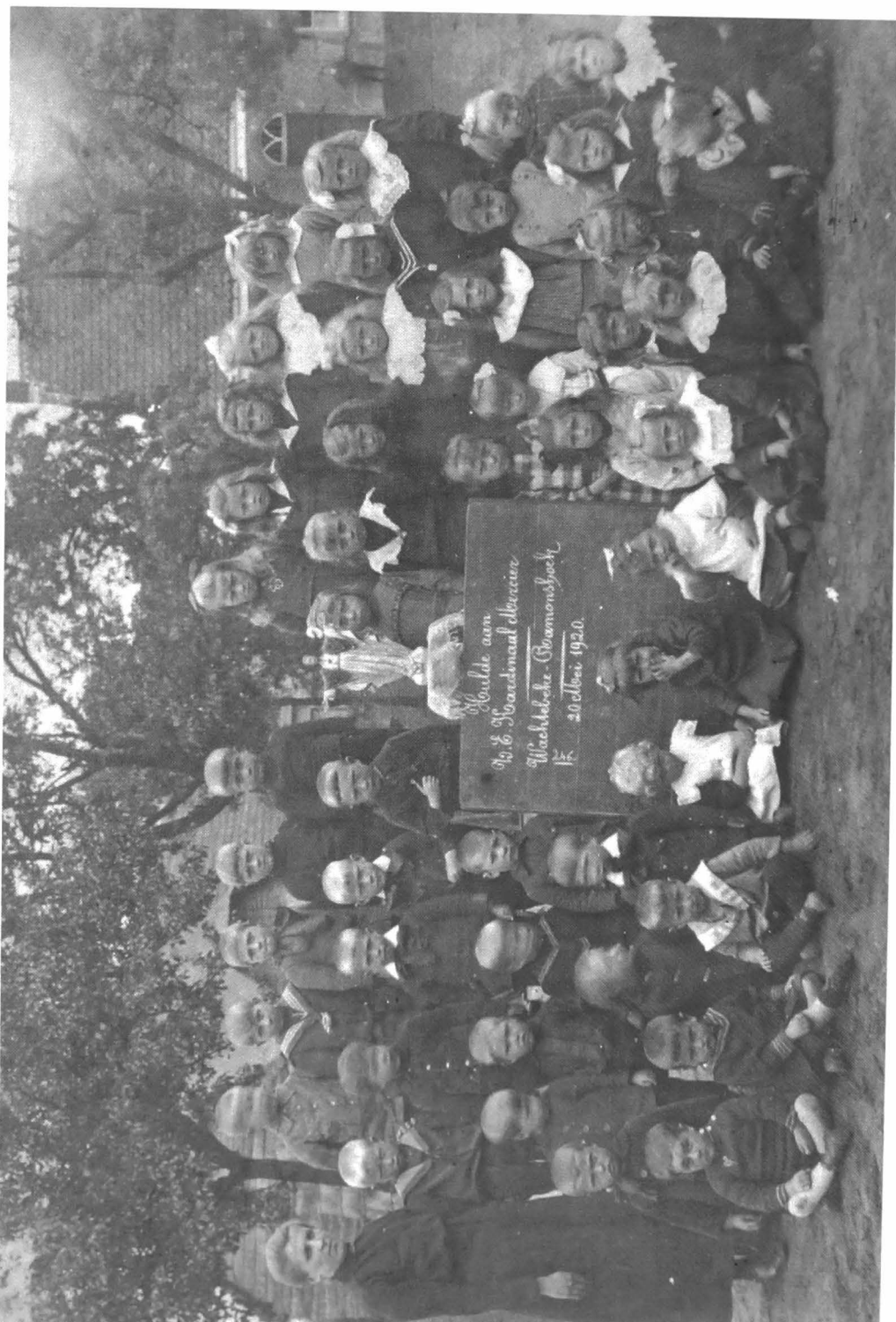
2e rij van l->r: Madeleine De Letter, Martha Acke, Elza De Letter

3e rij van l->r: Camilla Dhooge, Yvonne Veelaert, Esther Bracke, **Elisabeth De Letter** (zuster van juffrouw Valerie. Ze was de latere zuster Scholastica), Anna Creve, Anna Van den Brande, Elisabeth Goossens, Alice Rombout, Germaine Staelens, Maria Van de Voorde, Martha Creve, **meester Jules Tacq**

4e rij van l->r: Maria de Laruelle, Germaine Swartelé, Elvira Creve, Laura L'Ecluse

5e rij van l->r: Julia Houwaert (Hongaarse), Martha Dhooge, Maria Michiels, H. Hartbeeld, 1e rechts (blond) van het H. Hartbeeld, **Maria Van Bambost** (°13-07-1912 moeder van C. en W. Willems), Irma Kaes, Gabriëlle Corthals

6e rij van l->r: Maria De Vos, Maria Swartelé, Alice Dossche, 1e rechts van het H. Hart **Leonie Raes** (moeder van mw. Van Eenaeme. Ze was uit de Brandstraat, de jongste van tien. Leonie was daar 13-14 jaar, dus dat moet het schooljaar 1923-'24 of 1924-'25 geweest zijn), Camilla Van Hoecke, Adèle Dossche, Martha Rombout, Maria Dhooge (zuster van de vorige twee), **Irène De Letter** (zuster van juffrouw Valerie).

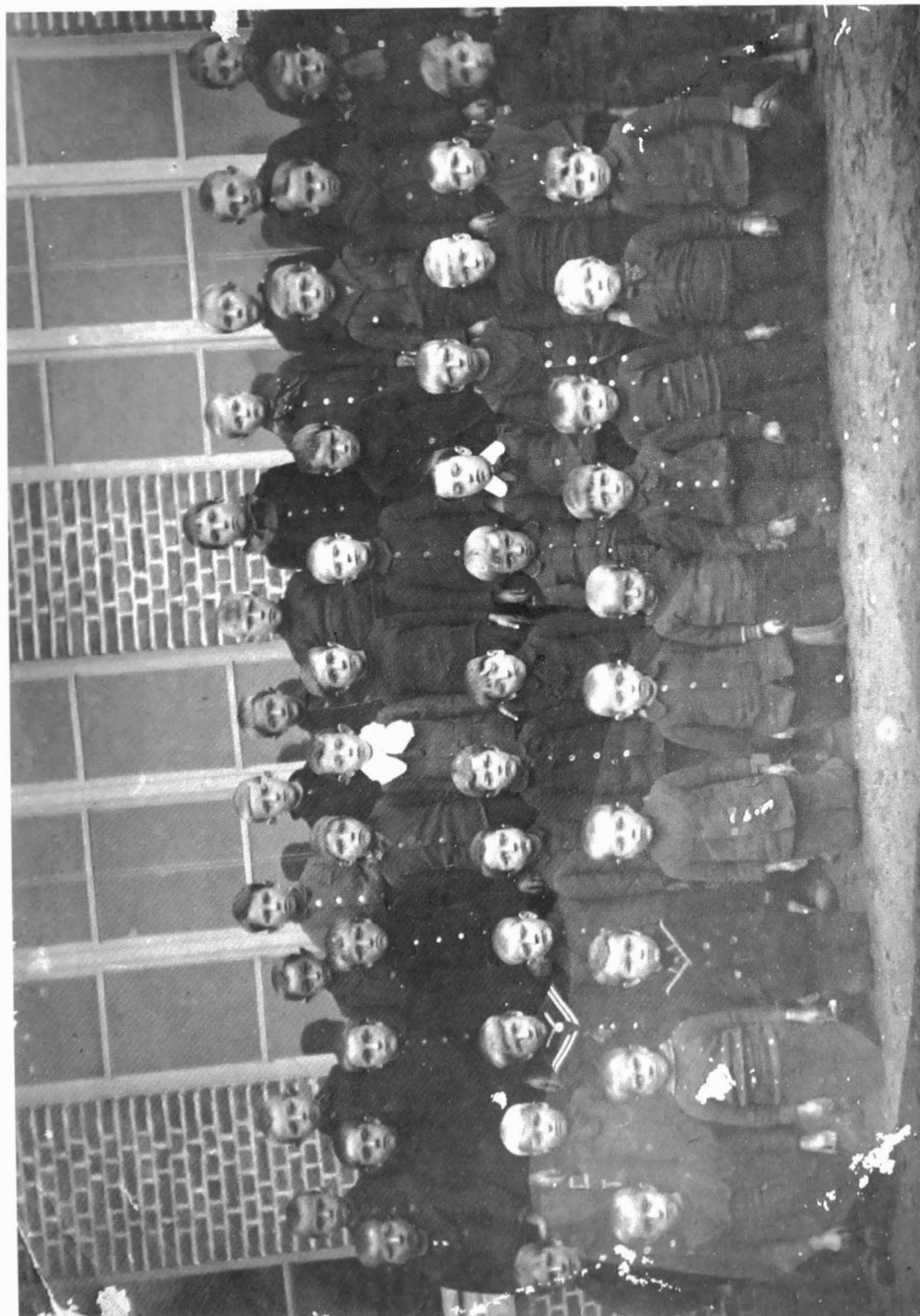
“Hulde aan Z.E. Kardinaal Mercier
Wachtebeke-Ramonshoek - 20 Mei 1920”

Deze foto werd genomen 10 dagen vóór de geboorte van juffrouw Valerie.
De kleuterjuffrouw is **Odile Marquenie**.

De twee zusters van juffrouw Valerie staan er ook op:

Irène op de bovenste rij vierde van rechts – **Elisabeth** tweede voorste rij
tweede van rechts

WALDERDONK

Deze foto is volledigheidshalve bijgevoegd, om ook de school van Walderdonk in beeld te brengen. Hij is zo oud dat niemand er nog iets van herkent. Het is wel een mooi tijdsbeeld.

2

LEON RAEMDONCK

DE KOREAAN VAN WINKEL

1932 – 2007

Etienne Van Kenhove
Eddy Van Acker

**LEON RAEMDONCK
DE KOREAAN VAN WINKEL
1932 – 2007**

Inleiding

Het neerschrijven van deze bijdrage mag beschouwd worden als een postume hommage aan een goede bekende inwoner van Sint-Kruis-Winkel, Leon Raemdonck, beter gekend als Leon de Koreaan. Dit levensverhaal van onze stoere dorpsgenoot omvat een aantal merkwaardige belevenissen en gebeurtenissen. Ik heb het geluk gehad door de vele ontmoetingen met hem, zijn levensloop te kunnen aanhoren en deze nu in een aangenaam verhaal weer te geven. Tevens konden wij deze bijdrage omlijsten met gepaste foto's en andere iconografische gegevens.

Tenslotte wil ik benadrukken dat deze publicatie alleen maar de bedoeling heeft om de merkwaardige en avontuurlijke levenswandel van onze vriend Leon, tot een blijvende herinnering te maken.

Etienne Van Kenhove

De jeugdijaren van Leon in Rostijne

Rostijne 1932

't Is vredig en stil. De sneeuw bedekt het landschap en Rostijne ligt er als een kerstkaartje bij. De avond valt, de sparrenbossen zijn zwaar beladen, hier en daar valt soms een brokje sneeuw naar beneden. Rostijne, het landbouwgehucht bij uitstek. In deze desolate streek stonden al in de 17e eeuw een twaalftal hofsteden. In het midden van de 19e eeuw was dit woningbestand tot een 25-tal boerderijtjes uitgebreid.

Maar het huidige Rostijne is nu opgeslorpt door staalreus Arcelor Mittal, beter bekend als het vroegere Sidmar. Nu rest enkel nog een dreef, de jachthuiswoning en een deel van de boerderij van de familie Criel, waar de brandweer van het staalbedrijf haar onderkomen heeft gevonden.

Kerstnacht 1932

Een weinig verscholen tussen twee boerderijen staat een schamele hofstede. Louise Raemdonck, een alleenstaande vrouw, ligt in barensweeën in haar ouderlijke woning. Zij wordt bijgestaan door een vroedvrouw, de *'achterwoirsterirre'*.

"Allez Louise perst nog ne keer goed."

Met een laatste krachtinspanning baart Louise een zoon.

" 't Es ne zeune, zille Louise en 'k è hem gewogen, ne gast van deur de vier kilo."

Leon is geboren, ja goed en wel, maar onder een dak waar geen weelde heerst.

Moeder Louise tracht de eindjes aan elkaar te knopen met het planten van sparren in de Rostijnse bossen en de opbrengst van het beetje magere landbouwgrond, achter de woning van Nandje en Leineken, haar ouders. Het is een keuterboerderijtje zonder paard; enkel een koe of twee, wat varkens en enig pluimvee, ja dat was alles waar zij het mee moesten doen.

Gelukkig was Louise ook in dienst bij Noë Bauwens in de Groenstraat, waar zij hielp in de moestuin en de groentekwekerij en het bijhorende café, en zo kwam er zaad in 't baksken.

De vooroorlogse jaren, blonken voor de gewone man niet uit van welstand, het was wroeten. Dit in tegenstelling tot de voornamen heren Delori – Othegat – Tijtgat van ARBED en toenmalig minister Theunis¹. In 1931 al waren een 300-tal ha om en rond Rostijne door ARBED aangekocht, met het oog op een eventuele latere investering. Tot die tijd werd Rostijne door die heren aangezien als een uitgelezen jachtgebied. Na dergelijke jachtpartijen werd het geschoten wild, dat vooral bestond uit konijnen, hazen, fazanten en patrijzen, op een driewielkar geladen en vol bewondering aanschouwd.

De jachtwachter, Henri De Wulf, en zijn oppassers glunderden, en in het jachthuis, dat toen bewoond werd door mijn nonkel Edgard Van Kenhove en tante Irma, werd er een ferme slok op gedronken.

Naar school

Leon werd een ferme knaap, die school moest beginnen lopen. Ik zeg wel lopen, want ja een fiets was er voor hem niet voorhanden. Dus zowat een drietal kilometer naar de gemeenteschool van Sint-Kruis-Winkel. Leon en ik zijn van hetzelfde geboortjaar en ik herinner me dit alles nog zeer goed.

1. **Georges Emile Pierre Léonard Theunis** (Montegnée, 28 februari 1873 - Brussel, 4 januari 1966) was een Belgisch politicus van de Katholieke Partij. Theunis was ingenieur en kreeg een militaire opleiding. Hij was de zoon van luitenant-generaal Emile Theunis. Hij begon zijn carrière bij de *Groupe Empain* waar hij onder andere voor Baron Empain studiereizen naar Rusland diende uit te voeren, en belast werd met een beheersfunctie bij ACEC. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was hij in Londen de voorzitter van de Belgische *Commissie voor oorlogsbevoorrading*, een project waarin zijn werkgever ook sterk betrokken was. Na de bevrijding maakte hij deel uit van de Belgische delegatie bij de vredesconferentie van Versailles, en vertegenwoordigde hij België in de *Commissie voor Herstelbetalingen*. Hij werd minister van Financiën in 1920 in de regering Carton de Wiart en eerste minister van 1921 tot 1925, functie die hij combineerde met deze van minister van Financiën. Tijdens deze regering werd de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie een feit. In 1925-1926 was hij gecoöpteerd senator voor de Katholieke Partij. In 1926-1927 werd hij aangeduid als de voorzitter van een internationale economische conferentie in Genève. In 1932 was hij kort minister van Landsverdediging in de regering de Broqueville, waarna hij nogmaals vijf maanden eerste minister was van 20 november 1934 tot 25 maart 1935. In de periodes dat hij geen actieve functie opnam in de politiek, was Georges Theunis actief in het bedrijfsleven, waar hij veel beheersfuncties waarnam. Zo was hij opeenvolgend afgevaardigd bestuurder en voorzitter van ACEC, maar hij was ook een bestuurder, soms voorzitter, bij de *Royal Belge, de Generale Maatschappij van België, Traction et Electricité, Electrobel, Sogelec en Ebes*. In totaal cumuleerde hij 72 mandaten. Gedurende de Tweede Wereldoorlog verbleef Theunis in Washington D.C. als ambassadeur met speciale opdracht. Met zijn grote diplomatieke en internationale ervaring, en gegeven dat hij sinds 1926 enkel onderbroken door zijn periodes als minister, lid was van de Regentenraad van de Nationale Bank van België, werd hij door de regering Pierlot op 27 november 1941 benoemd tot gouverneur van de Nationale Bank. Na het overlijden van gouverneur Georges Janssen was deze functie in bezet België toegewezen aan Albert Goffin maar deze benoeming kon niet rekenen op de steun van de regering in ballingschap. Hij overzag als gouverneur enkel het bestuur, praktisch werd de NBB in die periode geleid door Hubert Ansiaux en Adolphe Baudewyns in Londen. Hij was wel actief betrokken bij de voorbereiding van de Belgische naoorlogse geldhervorming en de hieraan gekoppelde koerscorrectie van de Belgische frank. Na de oorlog keerde hij terug naar België, vroeg hij niet langer bevestigd te worden als gouverneur, en bouwde hij ook zijn bedrijfsmandaten af. Hij overleed begin 1966. In 1925 werd Georges Theunis benoemd tot minister van Staat. Georges Theunis was door zijn huwelijk met Louise Brasseur verwant met de rijke Gentse Brasseur familie die actief was in de textielindustrie. (info Wikipedia)

Regen of wind konden hem niet deren, ook de vrieskou niet. Leon was reeds op tienjarige leeftijd volhard. Wie voor of na de schooltijd in conflict kwam met hem of op de speelplaats, mocht ervaren, dat deze robuuste bonk van geen kleintje vervaard was. Hij was een sportieveling en een kei in het lopen van “drapeaus” en “barren” (loopspelletjes van toen). Als je behoorde tot de ploeg van Leon, was je al half gewonnen.

's Middags toen de meesten van ons huiswaarts trokken werd Leon opgevangen in de Groenstraat, bij de familie Marquenie, waar hij zijn boterhammen kon nuttigen.

Boerenknecht en stroper in wording

Ondertussen waren Nandjen en Leineken, de grootouders van Leon, een jaartje ouder en stond Louise er alleen voor. Het behoud van de weinige landbouwgrond was voor haar een prioriteit. Leon werd toen opgenomen bij de familie van Frans De Wulf als inwonende knecht.

Leon schuwde geen arbeid op de boerderij en werd een uitstekende paardenknecht. Hij was zowat de enige die het nukkige paard van Frans, Corry, in bedwang kon houden. Corry was een volbloed die men kort moest houden en die vaak met briesend hoofd ging rukken en trekken. Als tegenprestatie, voor het werk van Leon op de boerderij van Frans, werd ook het paardenwerk op de kleine hoeve van Louise gedaan. Ondertussen was Louise opnieuw bevallen, ditmaal van een dochter Germaine genaamd.

Naast het dagloon op de boerderij zorgde Leon voor een kleine bijverdiens-te, het verkopen van mollenvellen. De gebroeders Van de Velde, bij wie hij regelmatig over de vloer kwam, hadden hem geleerd hoe hij mollen kon vangen. Op de weide achter hun boerderij lagen er vaak verschillende mols-hopen. “*Kijk*”, zei Willy Van de Velde, “*ge moet heel stillekes naar de hopen gaan en zien of er beweging is. Ge zult de aarde beetje bij beetje zien vallen; goed kijken naar welke kant ze afbrokkelt. Wacht uw goeie moment af en als ze links valt houd uw spade gereed, en dan ineens rechts, diep genoeg de spade erin, de grond omhoog werpen en tien kans negen, is de mol het slachtoffer.*”

Een andere methode was molijzers in de gangen plaatsen. Na korte tijd kon Leon als geen ander die mollen stropen. De vellen werden nadien op een houten schutting genageld om te drogen. Ja, ja, dat bracht op, mollenvelletjes waren toen zeer gegeerd. Maar hier bleef het niet bij.

Bij de gebroeders Van de Velde leerde hij ook zijn eerste stroppen zetten en kreeg hij zo een opleiding als stroper. Aangezien Leon inwoonde bij Frans De Wulf, de broer van jachtopziener Henri De Wulf, wist hij meestal waar en wanneer Henri op ronde ging. Dat was natuurlijk het goede moment om ook zijn stroppen te gaan uitzetten. Albert Van de Velde prentte hem tevens

in zijn kopke dat stroppen zetten niet ongevaarlijk was; de gevangen konijnen of hazen moesten nadien uit de stroppen gehaald worden. De kans bestond immers dat Henri De Wulf de stroppen ontdekt had en hij zich ergens verborgen had opgesteld. Maar noch de gebroeders Van de Velde, noch Leon werden ooit betrappt. De gevangen konijnen werden nadien ten huize Van de Velde verhandeld.

Maar in het uitgestrekte Rostijne was er meer wild te vinden dan konijnen. Albert Van de Velde leerde hem ook waar en hoe de fazanten bij valavond gingen slapen. Vele prachtige elzen- en eikenkanten boordden de landerijen af. Tegen de avond hoorde men de roep van de fazanten, die samentroepen onder de takken van het hoge struikgewas, waar zij beschutting vonden tegen regen en wind. Het feit dat Leon toen nog geen wapen had, noopte hem tot een andere spitsvondigheid, een zware katapult. En ja, de toen 14-jarige Leon had er een systeem op gevonden en dat eens uitgetest op de kiekens van de boerderij. Hij had namelijk zijn katapult geladen, met ijzeren pinnen, die hij van achtergelaten kogels uit de Tweede Wereldoorlog had gehaald. Een karabijn heeft hij wat later bekomen, maar met zijn katapult heeft Leon menig fazanthaan uit de takken van zijn slaapplaats geschoten. Zo was een slimme pensjager geboren, want “wie niet rijk is, moet slim zijn”, zegt het spreekwoord.

Leon als tiener en volwaardig stroper

De familie Raemdonck was de oorlog doorgesparteld en met het weinige zakgeld dat voor Leon was weggelegd was er geen grote sier te maken. Alleen in het nabije Zelzate waren er mogelijkheden voor een uitstap. Drank was er toen aan hem niet besteed, wel de film. In de Gaumont en de Palace, twee mooie cinemazalen, speelden 's zondags menige mooie films. Vooral de cowboyfilms hadden zijn voorkeur. De jonge puber ontwaakte bij scènes met John Wayne of Gregory Peck, met in hun bijzijn de prachtige en wulpse sterren zoals Jayne Mansfield, Loretta Young, Elisabeth Taylor en vele anderen. De groei naar volwassenheid had zijn intrede gedaan. Nochtans zonder uitspattingen.

Leon kwam ook al eens in een café, maar dronk steeds een pintje met verstand. Geen opstootjes of vechtpartijen waren aan hem besteed. Maar dans-tempels liet hij voor wat ze waren. Het was daar in Zelzate dat hij zijn latere schoonbroer Victor Bauwens leerde kennen. Een type dat Leon lag, enigszins ruw en wat onbehouwen, maar altijd rechtaan rechtuit.

Leon vond dat hij aan Victor een goede compagnon zou hebben tijdens zijn nachtelijke strooptochten. Hij gebruikte nu ook een lichtbak, en daarvoor was je natuurlijk best met z'n twee. Ook de gepaste wapens waren toen in hun bezit gekomen, via via...?

Leon had op 14-jarige leeftijd zijn eerste karabijn, dat was wat anders dan een katapult. Wat later kon hij een afgedankt, maar nog best bruikbaar tweeloops jachtgeweer op de kop tikken, en zo was hij, als teenager, een dreigend gevaar voor alle wild.

Een toeval bracht Leon dichterbij mijn huiskring. Mijn moeder, Adrienne Willems, was sedert het eerste jaar van de Tweede Wereldoorlog weduwe. Later leerde zij Emile De Muynck kennen, een alleenstaande jonkman en landbouwer, waarmee zij in 1948 trouwde. En Emile, Miel in de volksmond, was de pensjager bij uitstek.

Toen er rond 1950 bij de gebroeders Van de Velde een dorsmachine te koop was, was Emile De Muynck een van de kandidaat-kopers. Hij trok naar Rostijne, om de bewuste dorsmachine te gaan bekijken, en werd hier voor het eerst geconfronteerd met Leon. Beiden moeten elkaar direct aangevoeld hebben want Leon werd meteen toegelaten bij Miels strooptochten.

Een speciale periode was aangebroken voor de jeugdige aanwinst. Ik heb toen vele avonden, de beruchte samenkomsten bij ons thuis, geboeid zitten luisteren naar de samenzweerders. Neen, samenzweerders is niet de juiste benaming voor die mannen, laat ik ze de aangevers noemen, de seingever. 'k Zie ze nog allemaal rond onze Leuvense stoof zitten: *Lode Been* (Louis De Guchtenaere) uit de Groenstraat, *Beir Velde* (Albert Van de Velde) uit Rostijne, Cyriel De Nocker uit 't Molenstraatje, Honoré Haemerlinck uit de Kattenhoek en Leon. Hier werden de plannen gesmeed waar en hoe de volgende raid zou gebeuren.

Zo kon *Beir Velde* met accurate zekerheid zeggen waar er in Rostijne fazanten te vinden waren. Honoré Haemerlinck wist alles over de omgeving van Pachtgoed, terwijl *Lode Been* op de hoogte was wanneer de toenmalige jachtopziener, Roger Chalmet, niet thuis was. Als grote fan van de '*Drie Charels*' ging hij 's avonds regelmatig naar een vertoning in Zelzate. Cyriel De Nocker wandelde dan dikwijls tot valavond door de velden en akkers in de Groenstraat, waar hij dan elk kladderende patrijzen wist zitten. Dergelijke wetenswaardigheden waren van goudwaarde voor een geslaagde pensjacht. Nu nog wachten op een goed *pensersweertje*, volle maan en een strak windje.

Leon groeide in korte tijd uit tot een uitstekend schutter. Van Miel had hij ook geleerd om de helft van de hagel uit de cartouches te verwijderen. Hierdoor was het geluid van het schot veel minder hoorbaar, terwijl het schot op zich nog krachtig genoeg was om de fazanten uit de bomen te schieten. Maar met zijn krachtige lichaam was hij ook zeer geschikt voor de sleepjacht, waarbij men een net over de bietenvelden sleepte.

Een van de belangrijkste eigenschappen van Leon was zijn stilzwijgendheid. Hij was helemaal geen snoever en een gegeven woord bleef voor hem een

gegeven woord. Dergelijke zwijgplicht was echt nodig, de muren konden oren hebben, de garde kon misschien ongemerkt meeluisteren... . Om diezelfde reden raadde Miel Leon ook aan geen stroppen meer te zetten, je weet maar nooit of iemand iets ontdekt heeft.

Bij het leger

Eind 1951 kreeg Leon, net zoals ikzelf, zijn oproepingsbericht om zijn legerdienst te vervullen. Door de toen heersende internationale spanningen was deze opgetrokken van 18 naar 21 maanden.

Op 1 februari 1952 werd Leon verwacht in Lier, waar hij ondergebracht was bij de infanterie. Ikzelf genoot een opleiding paracommando in Namen. Ik was dan ook enigszins verbaasd toen ik enkele maanden later ergens in het centrum van Namen, Leon tegen het lijf liep. Hier vertelde hij me dat hij getekend had in het Vrijwilligerscorps voor Korea. Ik dacht dat ik het in Keulen hoorde donderen, Korea, dat was oorlogsgebied...².

Leon was dus in Namen om zich aan te melden in het selectiecentrum. Nadien kreeg hij een zware commando-opleiding in Marche-les-Dames en Leopoldsburg. De opleiding op zich duurde niet langer dan een maand, zodat enkele weken later Leon al in het bezit was van zijn Bruine Muts, als teken van een geslaagde opleiding.

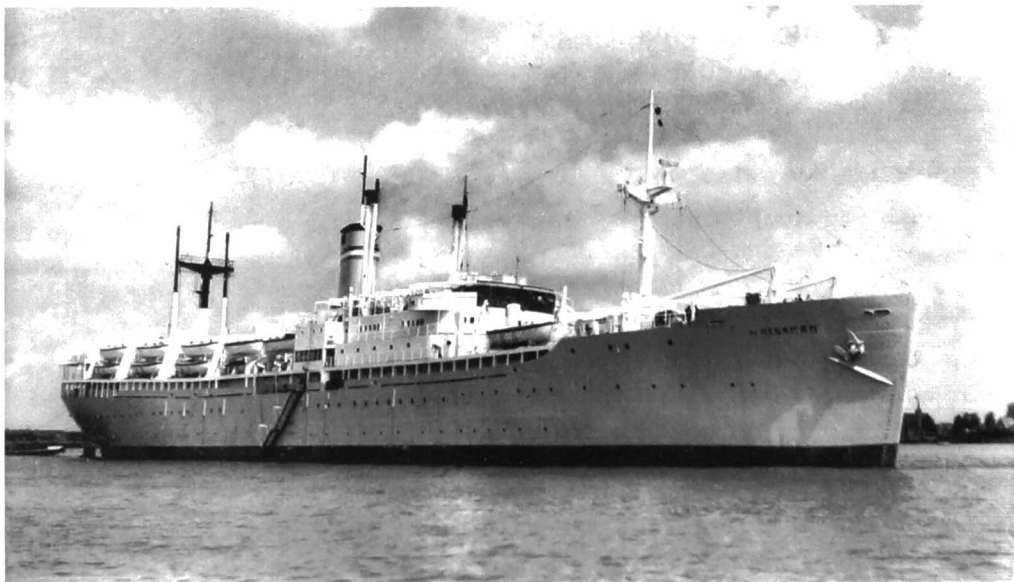
2. Een woordje uitleg:

In 1948 werd in het zuidelijke gedeelte van het land de Republiek Korea geboren. In het Noorden richtten de communisten de "Democratische Republiek" van Korea op. Het ijzeren gordijn viel tussen de twee gedeelten van het land, een scheidingslijn die ongeveer de 38ste breedtegraad volgde. Op 25 Juni 1950 echter viel het Noord-Koreaanse leger het zuiden van het land binnen met het nodige oorlogsmateriaal en geweld. Hun doel was de gedwongen eenmaking te bewerkstelligen, onder eenzelfde communistisch regime. De Verenigde Naties besloten om democratische verkiezingen te houden, doch zij stuitten op de weigering van de USSR. Ik bespaar u verdere uitleg en verslag van de Verenigde Naties. Een vijandig treffen, een oorlog, was dus geboren. Zuid-Korea verkreeg de hulp van 22 landen. Het is zeker dat de VN een derde wereldoorlog hebbent weten te voorkomen.

De afreis

Juni '52, het uur van afreis was aangebroken..., de wereldreis waar Leon al jaren van droomde zou eindelijk aanvatten. De rekruten werden verwacht in Antwerpen, waar zij inscheepten op de Waterman, een voormalige Pools bananenschip. Van hieruit zette men koers naar de Zuid-Koreaanse havenstad Pusan. Het leven op het schip was vrij eentonig. Leon vertelde mij dat hij vele uren vooraan op het dek heeft gezeten, starend naar de golven en de zeevogels. Er waren wel dagelijks conditietrainingen en schietoefeningen, waarbij in het kielzog van het schip kleine ballonnetjes werden opgelaten, die dan naar believen werden stukgeschoten. Naast deze praktische oefeningen werd ook aandacht besteed aan de algemene hygiëne en besmettelijke ziekten zoals malaria, buikloop en buiktyfus. Maar toch, een overtocht van bijna 90 dagen, dat is wel heel lang. Gelukkig waren er enkele tussenstops in Colombo, hoofdstad van Sri Lanka, en in de Filipijnse hoofdstad Manilla. Uiteindelijk meerde de Waterman aan in Pusan, vanwaar de nieuwkomers onmiddellijk naar het basiskamp Tongnae-Dong werden overgebracht. Nadat ze hun slaappleats hadden gekregen in ruime tenten, werden ze voorzien van de gepaste uitrusting voor de komende wintermaanden.

Het bataljon stond toen onder het bevel van luitenant-kolonel Vivario. De nieuwkomers kregen de opdracht om als eerste oefening de omgeving te verkennen. Deze kennismaking met het woeste terrein is Leon heel goed bijgebleven. Het was een oriëntatieoefening zonder kompas. De rekruten werden op rijen geplaatst en de zo goed als ondoordringbare bergen ingestuurd. Het resultaat was dat meer dan de helft verloren was gelopen in de dichte begroeiing. Sommigen van hen bereikten zelfs pas de volgende dag het kamp.

S.S. „WATERMAN“

TONNENMAAT 9.126 BR. R. I

Na de opleiding werden de nieuwelingen ingezet bij de gevechtseenheden. Aanvankelijk kregen zij de eenvoudige opdrachten maar al vrij vlug stonden ze aan het echte front. Hoe vaak heb ik Leon zijn wedervaren en zijn belevenissen niet horen vertellen bij ons thuis. Neen, geen opgeklopte gefantaseerde verhalen, maar de keiharde waarheid: de doorgemaakte waargebeurde feiten, de nachtelijke raids, de beschietingen, de bombardementen. De sluwe Chinezen die het hen niet makkelijk maakten met hun vernuftige boobytraps en mortiervuren en hun grote mankracht.

De veldslag die Leon het meest is bijgebleven was

DE SLAG AAN DE IMJIN-RIVIER³

“Het was vier uur in de morgen, we lagen in stelling en werden plots aangevallen uit zuidelijke richting. We kregen bevel naar de stroom toe te trekken en zetten samen met bange voorgevoelens de raid naar de berg in. Genadeloos artilleriegeschut, mortiervuurinslagen vermengd met moordende kogels van de Chinese mitrailleurs, dwingen ons dekking te zoeken. Ik verschuil me in een put, een inslag van een mortiergranaat. In het licht van afgevuurde lichtkogels zie ik dat we in een hinderlaag gelopen zijn. Tientallen Chinezen lopen voor mij uit en ik ben in het wild beginnen schieten. De aarde van mijn dekkingsput brokkelde af door de vijandelijke mortierinslagen. Hier doorstond ik enorme angsten. Ja, toen heb ik gebeden en gesmeekt te mogen overleven, met mijn paradolk en mijn geweer stevig omkneld, moest er een tegenstander bij mij zijn terechtgekomen, ja die was er aan.

De compagnie van commandant Poswick bracht redding. Op 200 meter van de brug heeft de daar opgestelde artilleriepost de hinderlaag in de gaten. Een heftig kortstondig gevecht, de Chinezen trekken zich terug. Maar om nooit te vergeten, bij het gloren van de dag, vinden ze lijken van onze mannen die door de vijand gefusilleerd werden. Ook een aantal Chinezen lagen dood rondom ons. We bereikten zonder verdere vuurgevechten de brug over de Imjin, gedekt door de mannen van de C-compagnie, de vele gekwetsten en doden niet te na gesproken. Ademloos aanhoorden wij het verloop van deze veldslag. Ik denk dat ik toen meermaals twee engelbewaarders heb gehad, hier heb ik doodsangsten uitgestaan.”

Voor dit drie dagen durende gevecht, waarbij twaalf doden en vijftientig gekwetsten waren gevallen van Leons compagnie, kregen de overlevende

3. Zie voor meer detail over dit gevecht op Internet. Geef in “Korean War Poswick” en dan “Imjin”. Hierin wordt commandant Poswick vermeld.

strijders van het Belgisch-Luxemburgs bataljon, de “Distinguished Unit Citation” en de War Medal of the Republic of Korea.

Hoewel Leon zelf niet veel belang hechtte aan deze eretekens, konden wij het niet nalaten hem de aanvraag hiervoor toch te laten indienen.

- Herinneringsmedaille van Buitenlandse Oorlogstonelen met staafje “Korea-Corée” - 18-2-1954
- Medaille van Oorlogsvrijwilliger met bronzen staafje “Korea-Corée “ Kon. Besluit nr 3465 van 7-1-1955
- Medaille van Oorlogsvrijwilliger-strijder met zilveren staafje “Korea-Corée” Kon. Besluit nr 3514 van 5-2-1955
- Oorlogskruis 1940 met bronzen leeuw. Kon. Besluit 28405 van 22-3-1993
- Het kruis van Ridder in de Orde van Leopold II met zwaarden “Korea” in brons.

Nadat midden 1954 de wapenstilstand werd getekend, werden de voorbereidingen getroffen om de repatriëring van onze landgenoten te organiseren.

Na een korte maar weldoende rustperiode in Japan, werd op 27 december 1954 de terugreis aangevat. Als afscheid brachten zij nog een laatste militaire groet aan de Belgische vlag, dit terwijl men ervoor gezorgd had de Brabançonne te laten weerklinken. Drie Belgische DC-4 vliegtuigen van Sabena hebben zo tussen 1954-1955 ruim drieduizend manschappen, Belgen en Luxemburgers, gerepatrieerd.

Dit was dus de wereldreis van Leon. Twee jaar was hij van huis weggeweest, twee jaar van oorlog en miserie. Van de vergoeding die hij hiervoor had gekregen, heeft hij zich een bromfiets gekocht, hoewel het juiste bedrag dat hij ontvangen heeft steeds een geheim is gebleven.

Terug in Rostijne

In Rostijne was de tijd niet blijven stilstaan. Leon zal van nu af aan, samen met zijn zuster en moeder, ook moeten instaan voor het levensonderhoud van zijn grootouders Leineken en Nandjen.

Al vrij vlug vond hij werk bij een aannemersbedrijf dat gespecialiseerd was in afbraakwerken. Toen dit bedrijf dan werd gekozen om werken uit te voeren in de papierfabriek te Langerbrugge, werd de onvervaardheid van Leon opgemerkt door de verantwoordelijken. Als voormalig para was hoogtevrees hem onbekend en zijn wijze van werken sprong in het oog. Aangezien de papierfabriek toen volop in uitbreiding was kon men zo een krachtige kerel best gebruiken. Hier zou hij immers een stuk meer kunnen verdienen. In zijn vrije tijd tijdens het weekend ging Leon, zoals velen in die tijd, naar Zelzate, in hoofdzaak naar de cinema's Gaumont en Palace. Hier aanschouwde hij de wondere filmwereld en bewonderde de toenmalige sterren van het witte doek zoals Cary Grant, Gregory Peck, Burt Lancaster, John Wayne, Clark Gable, Alfred Hitchcock en de bloedmooie filmdiva's Ingrid Bergman, Joan Crawford, Gina Lollobrigida, Marilyn Monroe, Liz Taylor, Jane Russell, Judy Garland, Grace Kelly, Betty Hutton en anderen.

Naast een cinemabezoek kon je toen in Zelzate ook al eens een stapje in de wereld zetten in een van de vele cafés, of beter nog, een dansje wagen in de danstempel de Reseda. Doch Leon was niet echt het type van een caféloper en dansfanaat. Hij hield meer van de open ruimte, van de wijde akkers en velden, van de vogels in de lucht... .

Zoals hierboven aangehaald had Leon met zijn verdiende Korea-soldij een lang gekoesterde droom in realiteit omgezet. Hij had zijn eerste motorfiets, een 250 cc, gekocht. Waarmee hij gans Vlaanderen doorkruiste. Maar een 250 cc vond hij al vlug een te lichte motor en hij kocht zich dan maar een gloednieuwe BMW 500 cc. Dit was meer zijn ding en Leon knalde met deze machine met meer dan 100 km per uur door de straten.

Zijn liefde voor motoren bracht hem ook in contact met motorcross, een sport waarbij hij heel dikwijls toeschouwer was.

Eens stroper, altijd stroper?

Maar één van zijn grootste hobby's bleef toch het stropen. Zijn buurman, Beir Van de Velde, hield die goesting warm. En ook bij ons thuis, bij Emile De Muynck, werd Leon weer een vertrouwde vriend aan huis. Hier werden opnieuw de plannen gesmeed.

Mijn vader had gehoord dat in Mendonk iemand woonde die netten kon breien. Meestal waren het visnetten, maar hij verkocht ook sleepnetten van 10 op 15 m, vervaardigd uit nylondraad . Ideaal materiaal om over de bie-

tenvelden te slepen. De koop werd gesloten en het nieuwe materiaal zou uitgetest worden op het bietenveld van Familie De Koninck. Nadat men eerst gecontroleerd had of de kust veilig was spreidde men het net uit en sleepte dit over de bieten heen. Indien er toch gevaar zou dreigen had men afgesproken tweemaal kort aan het net te rukken. Hierop zou iedereen zich plat op de grond leggen zodat de lichtstraal van de garde hen niet zou opmerken. Het slepen begon en al vrij vlug sprongen de onder het net zittende fazanten op. Op minder dan geen tijd zaten er een vijftal gevleugelde diertjes in de draagzak, met een korte ruk trok Leon de kop er bijna af, zonder dat de arme diertjes een kik konden geven. Maar plots, ze waren nog geen 10 minuten in het veld, werd er tweemaal aan het net gerukt. Ogenblikkelijk dook iedereen in de bieten. Tien angstige minuten gingen voorbij, alleen een ruisend windje... verder niets. Maar wat was er dan gebeurd? Boer De Koninck had er niets beters op gevonden dan in het bietenveld paaltjes te plaatsen waarop bovenaan prikkeldraad was bevestigd. Het sleepnet raakte hierin verstrikt en dat verklaarde de korte rukken. Er stond niets anders op dan het kluwen te ontwarren en de aftocht te blazen, of hoe de boer de stropers te slim af was. Een andere anekdote die Leon me vertelde, gaat over een stroperstocht in Rostijne, in de Blokstukken, in de omgeving van het Sint-Jan-Baptistgesticht. Zijn compagnon was Victor Bauwens uit Zelzate, die net zoals Leon een periode in Korea had gediend en die dus ook niet echt het gevaar schuwde. Hoewel zij zich hier in de Blokstukken op gevaarlijk terrein bevonden, met een ervaren garde, durfden zij het aan om gebruik te maken van een lichtbak.

Leon:

Dus de Blokstukken waren uitgekozen. Mals weiland. Het weer was uitstekend, een stevig windje, de wolken schoven voor de maan. De lichtbaken ... een straffe pile-lamp, straalde over het gras, maar plots een andere lichtstraal zette ons in volle klaarte ... 'Halt Politie', werd geroepen. We zetten het op een lopen. Victor dook onder de pinnekesdraad, ikzelf ook, ben er bijna vanonder. Doch pech, ik sta op het punt, weg te kunnen lopen, maar mijn geweer hapert in de pinnekesdraad, ik sleurde er tevergeefs aan. Plots weerklinkt een schot ... ik voel een snijdende helse pijn in mijn benen, achterwerk en lende, zeeg neer en schreeuwde van de pijn ... het brandde in mijn gat. Ik was eraan ... bloedend werd ik herkend, en door die laffe jachtwachters, naar huis in Rostijne gebracht. De jachtwachters deden hun werk en verwittigden het Parket. Moeder Louise begon met de eerste verzorging en verwittigde onze huisdokter Haverbeke. Deze zag de ernst van de schotwonde in en deed het nodige om mij dadelijk te laten overbrengen naar het stedelijk hospitaal 'De Bijloke' in Gent. Ik werd er onmiddellijk onder

handen genomen. Men begon met zoveel mogelijk hagel (loden bolletjes) uit mijn achterwerk, rug en benen te verwijderen. Gelukkig waren er geen vitale delen geraakt. Een dag of drie werd ik vastgehouden als gehospitaliseerde, maar dat was al veel te lang voor mij. De verpleegster vertelde mij dat ik zeker nog een paar dagen zou moeten blijven. Niets voor mij, dacht ik en pakte mijn biezen. Maandenlang heb ik nog last gehad van het nachtelijk schietincident en bolletjes uitgepeuterd.

Het parket dat de nodige vaststellingen had gedaan was niet mals voor de daders, maar evenmin voor de jachtwachters. De ene kreeg 2 maanden voorwaardelijk, terwijl diegene die op de vluchtende Leon had geschoten 3 maanden kreeg. Leon kwam er van af met een boete en een vermelding in zijn strafblad. En toch was er een goede kant aan deze zaak. Op een bepaalde dag kreeg Leon ziekenbezoek van zijn kompaan Victor, vergezeld van zijn zuster Simone. Bij Leon, die niet echt bekend stond als een vrouwenzot, sloeg ogenblikkelijk de vlam in de pan. De 17-jarige Simone Bauwens, werd zijn uitverkorene, zijn verpleegster ... ja zijn grote liefde.

Toen het meeste leed geleden was, en Leon terug met zijn BMW kon toeren, doorkruisten ze samen het Vlaamse land. Simone en Leon werden onafscheidelijk met een huwelijk in 1958 tot gevolg. Het jonge koppel ging op zoek naar een betaalbaar onderdak. Hun keuze viel op een wat afgelegen hoefvetje aan de Langelede te Wachtebeke. Hier en daar waren er wel wat herstellingswerken nodig, maar dat was voor Leon helemaal geen probleem. Dit zou voor de eerste jaren hun huwelijksnestje worden. Hoewel Leon nu in Wachtebeke woonde kwam hij nog heel vaak over de vloer bij Emiel De Muynck.

Uit die periode komt volgende anekdote:

De toen bejaarde Cyriel De Nocker zegt op één van die avonden: *'Kijk Miel, daar op dienen stoppel van Van Nieuwenhuyze, troepen er altijd een kladden patrijzen. Wel ik zal ze eens waken, zei mijn stiefvader.*

Het vangen van patrijzen is het summum van de wildstroperij op klein wild. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een slagnet, bestaande uit een polsdikke paal van essenhout waar een vierkant nylonnet met een spanwijdte van 3 à 4 meter wordt gehangen. Dit net is ingekaderd en met lichtere essen stokken doorweven. Toen de weersomstandigheden ideaal waren, volle maan en een stevig windje, trokken Leon en Emile er op uit.

We zijn op weg naar de aangewezen plek, troepje van zo'n 12 beestjes liggen dicht bijeen te rusten tussen de roggestoppels. De waker, want ja, iemand houdt de wacht ... het haantje of mannetje, ligt een paar meter buiten het samengetroepde hoopje. Miel heeft de bijzondere opdracht, bij het in de straal brengen van de sterke pile-lamp, ervoor te zorgen dat noch zijn schaduw,

noch de mijne, over het troepje mag gaan. Ja anders zijn ze gaan vliegen. Ik stap met het net in mijn knuisten langzaam naar het groepje toe, tegen de wind op, tot we op ongeveer een 2-tal meter van de patrijzen zijn, hier en daar verloopt er nog wel eentje, echter niet uit de samentroeping. Dan wordt het licht gedoofd en tezelfdertijd slaan we het net over de groep. Gekrijs en gefladder de gevangen vogels liggen onder het net op te springen en proberen nog te ontsnappen. Mooie vangst, mooie penserij, nu nog bellen naar de heer Dhauwe, de speciaalzaak in wild in Gent....

De komst van Sidmar, Rostijne moet verdwijnen

Na een aantal jaren keerde Leon met zijn Simone terug naar Winkel. Een goede kennis had hem verteld dat er in de Albert De Smetstraat nr. 29 een oude hoeve te huur stond. De eigenaar, een Gentenaar de heer Vermeulen, gebruikte ze als weekendverblijf. Maar met de geplande havenuitbreiding hield hij het in Winkel voor bekeken. Deze havenuitbreiding, en de komst van Sidmar in het begin van de jaren zestig van de vorige eeuw, hadden er immers ook voor gezorgd dat Leons geliefde Rostijne volledig van de kaart werd geveegd. Hoe hartgrondig heb ik Leon niet horen vloeken en ketteren over het verdwijnen van dit stuk natuurgebied. Eén voor één verdwenen de bewoners: de familie Criel naar Wachtebeke, de familie Soomers naar Mendonk, Beir Van de Velde naar Zelzate en zijn broer Willy naar een prachtige boerderij in Bassevelde. Alleen het boswachtershuis van de familie De Wulf bleef gespaard. Ook Louise en Leineken, de moeder en grootmoeder van Leon, kregen bevel een ander onderkomen te zoeken. Zij werden liefdevol opgevangen in Leons nieuwe hoeve.

En hier had Leon de handen vol. Het huis onderging een grondige opkuis en in de stallen werden op korte tijd een 10-tal melkkoeien ondergebracht. Verder kwamen er ganzen, kiekens, kalveren en natuurlijk een volle stal varkens. Naast zijn werk in de papierfabriek werd Leon dus ook landbouwer. Leon en Simone hadden het hier best naar hun zin. En dit geluk werd nog groter toen in 1962 hun zoon Jesse geboren werd.

Een eigen boerderij en een nieuwe job

Rond datzelfde tijdstip had de heer Vermeulen, besloten de boerderij te verkopen. Nu Leon zich hier echt thuis voelde dreigde hij zijn huis misschien opnieuw te verliezen. Daarom besloot hij dat hij en niemand anders de nieuwe eigenaar zou worden. Maar koken kost geld, en hij ging op zoek naar een goede financier. Aangezien ikzelf toen verbonden was met een financiële instelling vroeg hij mij om raad.

De schatting van het goed, huis, erf en aanpalende weide voldeden maar gepast om de nodige som te verkrijgen. Al bij al, het kwam tot een goed einde en Leon werd in 1965 eigenaar van zijn gedroomde 'haciënda'. Hij schoof zijn Stetson-cowboyhoed in zijn nek en Simone haalde de fles boven, daar moest immers op geklonken worden. Maar een boerderij zonder paard, was volgens Leon geen volwaardige boerderij. Dus er kwam een paard ... en wat voor één ... zijn Max, alleen daarover kan ik gemakkelijk een verhaal neerschrijven. Leon zijn Max, was zijn koninginnekstuk. Trouw – sterk – een prijsbeest, voor wie geen last te zwaar was.

Het echtpaar beleefde gelukkige jaren en met zijn 500 cc BMW doorkruisten zij heel België. Zo wou hij Simone de plaatsen laten zien, waar hij zijn paracommando-opleiding had genoten. Namen met zijn citadel – Seilles-Marche-Les-Dames, Leopoldsburg. Meer nog, zij reisden naar Luxemburg en het Zwarte Woud in Duitsland.

In zijn onstuimigheid gebeurde het wel eens dat Leon al vertrok nog voordat Simone achteraan goed in het zadel zat, met als gevolg dat zij van de motor kieverde – meestal zonder veel erg en met een schaterlach bovenop.

In 1966 overleed Leon's goede vriend en toeverlaat Miel De Muynck. Het verlies van zijn leermeester heeft hem zwaar geraakt. Kort daarop had hij nog een tweede tegenslag te verwerken. In de papierfabriek had hij het aan de stok gekregen met een collega die hem vermoedelijk enkele verwijten

naar het hoofd had geslingerd. Leon barstte in woede uit en gaf de kerel enkele rake klappen met een gapende hoofdwonde tot gevolg. Zoals te verwachten was mocht hij zijn biezen pakken en op zoek gaan naar een nieuwe job. Aangezien werken niet echt een probleem was voor Leon vond men hem al vrij vlug terug als metsersknaap in het bouwbedrijf van Victor De Bruyne in Wachtebeke. Tijdens de wintermaanden, wanneer de werken in de bouw op een laag pitje stonden, trok hij naar Sas van Gent voor de suikerbietencampagne.

Naast zijn dagdagelijks taak was er natuurlijk ook zijn boerderij, waar het kweken van varkens en de verkoop van kalveren voor een extra inkomen zorgde. Hierdoor slaagde hij er in om zijn boerderij uit te breiden met een akker van 3 ha. Daarbovenop werd in 1967 zijn tweede zoon Joeri geboren zodat alles weer peis en vree was in de Albert De Smetstraat.

Van stroper tot jachtwachter

In het midden van de jaren zeventig overleed Roger Chalmet, de jachtwachter van de heer Wauters, eigenaar van de vleeswarenfabriek 'Groep Wau-

ters'. Dit wekte meteen de aandacht van Leon en hij stelde zich kandidaat voor deze vrijgekomen functie – het spreekwoord zegt immers dat vroegere stropers de beste jachtwachters zijn.

Het jachtgebied waar Roger Chalmet over gewaakt had, strekte zich ruwweg uit tussen het Kloosterbos in Wachtebeke, in zuidelijke richting tot aan de Hullebusstraat in Winkel, dus tot ongeveer aan de boerderij van Leon, een gebied dat hij kende als zijn broekzak. Leon kreeg niet alleen als opdracht dit jachtgebied stropersvrij te houden, hij moest ook instaan voor de kweek en het uitzetten van fazanten en patrijzen.

Dit was het leven waar Leon zo van hield, hoewel hij nu aan de andere zijde stond. Hij genoot van de donkere uren, luisterend naar de nachtelijke geluiden, turend naar een wassende maan. Alleen het ritmisch gedreun van staalreus Sidmar verstoorde zijn gemoedsrust.

Op vervroegd pensioen

In de loop van de jaren tachtig werd Leon steeds vaker geconfronteerd met de beperkingen van zijn lichaam. De tijd die hij had doorgebracht in het koude en natte Korea, het klimwerk in de papierfabriek en het torsen van honderden cementzakken hadden stilaan hun tol geëist. Er werd reuma vastgesteld en Leon verloor zienderogen zijn beweeglijkheid. Hoewel hij het aanvankelijk nog probeerde te verdoezelen nam hij toch het besluit om op 60-jarige leeftijd op vervroegd pensioen te gaan. Van nu af aan zou hij zich nog enkel bezighouden met het leven op zijn boerderij en zijn functie als jachtwachter.

In 1991 nam zijn jongste zoon Joeri het landbouwbedrijf over en er werd een grote moderne koestal opgetrokken. Met een 25-tal koeien en kalveren bereikte het bedrijf toen zijn hoogtepunt.

Leon zelf leefde zich uit en wie hem zag, stelde vast, Leon was gelukkig. Gezeten op het lamoen van zijn driewielkar, de lijn in de hand en zijn lievelingspaard Max in het gareel. Zijn paard was zijn schat. Vijfentwintig jaar heeft het trouwe dier hem gediend. Eenendertig jaar heeft het geleefd. Maar ook Corry en Katje, hebben trouw het zware werk gedaan in den Badder-d'eau of bij het sparrenslepen. Katje is thuis mogen sterven ... dat was be-loofd.

In de loop van het jaar 2000 was de toestand van Leon in die mate verergerd dat hij niet meer in staat was zich zonder hulpmiddelen te verplaatsen. Na een loopbaan van 25 jaar jachtwachter, was hij genoodzaakt om deze functie over te laten aan zijn zoon Joeri. Deze erfde niet alleen de stoerheid van zijn

vader maar ook diens kennis van zaken om het 370 ha grote jachtgebied te beheren.

In het najaar van 2007 ging het steeds verder bergaf met Leon. Hij werd gehospitaliseerd, waar hij te horen kreeg dat er geen genezing meer mogelijk was. Bij één van mijn bezoeken bij hem, op de Campus van de Volkskliniek Sint-Lucas, vroeg hij mij op de man af: *‘Kenhove gade gij mijn doodsbeelden opmaken?’* Ik werd er koud en stil van. Na wat gezwets van *‘Allé Leon ... zover zijn we nog niet ... wat zegde gij?’*, heb ik hem de belofte gedaan die tekst te schrijven. Kort nadien, op 21 oktober 2007, heeft Leon ons verlaten. Hij verliet zijn geliefden en zijn *‘Haciënda’* en is vertrokken naar de eeuwige jachtvelden. Naar zijn wens, werd zijn as uitgestrooid op zijn *Haciënda*, aan het bosje, palend aan de Kerkwegel. Hij had geen kerkhofbloemen nodig, de madeliefjes, de paardenbloemen, boterbloemen en andere sieren zijn laatste rustplaats... .

*Rostijne,
Dat was het zijne,
Hij geeft het gekoesterd en bemind.
Hij was er een gelukkig kind.
Het ligt nu als geschoten wild,
Verminkt, doorzeefd ... gevild.
Waar zijn de bossen en de sparren?
Waar zijn de boerenkarren?
Waar is de stilte en de rust?
Waar was men op belust?
Nu rijzen grauwe schouwen, vuil en vaal.
Daar vloeit nu gloeiend, smeltend staal.
Rijk Vlaanderen ... of nog niet?
Wie leeft zal weten wat de toekomst biedt.*

Etienne Van Kenhove

†
Dankbaar aan enken aan
de heer

Leon Raemdonck

echtgenoot van mevrouw Simonne Bauwens

geboren te Sint-Kruis-Winkel op 25 december 1932 en
overleden te Gent in het A.Z. Sint-Lucas "Campus Volkskliniek"
op 21 oktober 2007.

*Oud-Korea-rijder vereremerkt met:
Herinneringsmedaille van de Buitenlandse Oorlogstoneelen
met staafje "Korea"
Medaille van de Oorlogsvrijwilliger met bronzen staafje "Korea"
Medaille van de Oorlogsvrijwilliger-strijder
met zilveren staafje "Korea"
Oorlogskruis 1940 met bronzen Leeuw
Het kruis van ridder in de orde van Leopold-II
met zwaarden "Korea" in brons*

*War Medal of the Republic of Korea
United Nations Service Medal.*

Lid OKRA Sint-Kruis-Winkel

De familie dankt u voor uw blikken van medeleven.

Tot voorkort was er een man... een figuur. Leon de Koreaan, zo kenden wij hem het best. Een iemand, die hard werkend heeft geleefd. Zijn wil om er te komen, was toeloois. Hij heeft harde tijden gekend, oorlog en miserie. Maar juist dat heeft hem gehard.

Leon werd geboren op 25 december 1932 in Rostijne, zijn geliefde plek waar hij opgroeide. De mooiste plaats van Sint-Kruis-Winkel... 'de Rostijnse bossen'. Nog steeds sprak hij met liefde over zijn geucht.

Nog steeds was hij verbitterd over de innamende industrialisatie, van zijn geliefde bossen. Leon was een natuurtmens, een natuurvriend in de hoogste mate.

Toen hij zich liet inlijven als vrijwilliger, om de Amerikaanse strijdkrachten te vervoegen in Korea, ging een grote droom voor hem in vervulling. Hij zou namelijk een grote reis maken. Het grote gevaar daaraan verbonden schuwde hij niet. Nochtans mocht hij van geluk spreken, hij had een goede Engelbewaarder. De veldslagen waaraan hij heeft deelgenomen, waren toen niet van de minste. De slag bij 'the Mountains', of 'The Battle of the Jane Russell', zoals de Amerikanen hem noemden, hebben Leon verschillende eretekens opgeleverd. Niemand heeft hij daar, verdekt in zijn putje, leren bidden toen het mortiervuur ongenadig rondom hem insloeg.

Ja, onder die ruwe bolster, school een klein hartje van een gelovig mens. Om te Koreaan begon een tweede leven, op zijn 'ranch of zijn Haciendo', zoals hij zijn eigen landbouwbedrijf noemde.

Tussendoor werd de vroegere ponsjager een doorwinterde jachttopziener. Hoeveel nachten zou hij niet hebben doorgebracht in het open veld, onder de blote hemel?

En nu is onze vriend, bij de opening van het nieuwe jachtseizoen, zelf vertrokken naar de eeuwige jachtvelden, eerder nog dan zijn vriend oud-Korea-medestrijder, eer er nog dan zijn paard zijn 'Katje', dat van Leon mocht blijven tot de dood op zijn ranch.

Straks zal de as van Leon, volgens zijn laatste wens, worden uitgestrooid, door waar hij het wou... op zijn geliefde grond aan de Kerkwegel, tussen het groene gras van zijn weiden en tussen de vallende herfstbladeren.

En ik weet dat hij, in pijn en lijden, nooit zijn echtgenote, kinderen en kleinkinderen vergeten heeft. Tot weerziens.

Tekst Erico Van Kendorpe

3

**HET OUDERLIJK HOF
VAN MEVROUW
JEANNE RIJCKAERT
IN DE BURGSTRAAT,
SINT-KRUIS-WINKEL**

Guy Hoebeke

Jeanne Ryckaert & Clement Van Acker
in 1952
op de boerderij "Ryckaert"

HET OUDERLIJK HOF VAN MEVROUW JEANNE RIJCKAERT IN DE BURGSTRAAT, SINT-KRUIS-WINKEL

Enkele maanden terug werden we benaderd door dhr Clement Van Acker uit Sint-Kruis-Winkel. We kenden mekaar al van in de beginjaren van Sidmar. Clement moest onlangs om gezondheidsredenen zijn huis met grote tuin in de Pastoor Herpelynckstraat verlaten. Daardoor ontstond het probleem "Wat te doen met het vele dat hij in al die jaren verzameld had?". Daar was onder andere een maquette bij van het ouderlijke hof van zijn vrouw, Jeanne Rijckaert. Samen met Roger Creve, onze verantwoordelijke voor het museum, gingen we een kijkje nemen. De maquette was op schaal door Clement en zijn zoon Luc gemaakt. Daar waren zoveel uren in gekropen, dat het zonde zou geweest zijn die aan kinderen te geven om mee te spelen. Het was een groot hof geweest en we wilden de maquette bewaren zodat de bezoekers (van nu en later) van ons museum zich een beeld zouden kunnen vormen van hoe het er vroeger uitzag. De maquette is ondertussen opgebouwd in ons museum, maar er ontbrak nog iets, namelijk een stuk geschiedenis van het hof, zo dat het niet naamloos bleef. Mevrouw Jeanne was bereid te vertellen wat ze zich herinnerde en het resultaat volgt hierna. Het geeft tevens een beeld van de boerenstiel in onze streken.

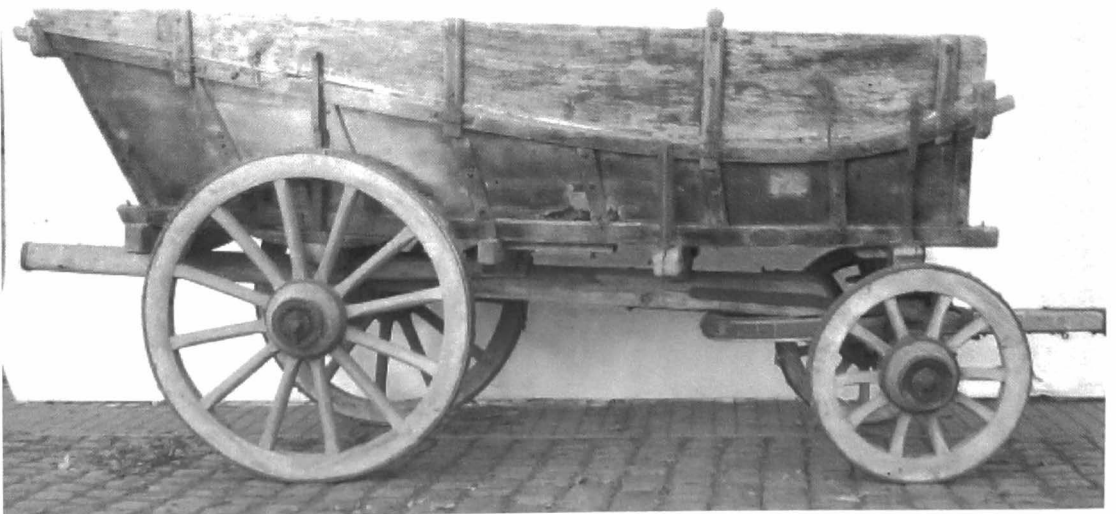
Ik ben geboren op 17 april 1927 te Zelzate op "den Akker" op een hof op de hoek van de Zeestraat. Dit was het ouderlijk hof van mijn vader, Cyriel Rijckaert (°1891 of '92). Het was ook café. Ze waren met vijf kinderen: Kamiel, Florimond, Cyriel, Gusta en Leontine. Tijdens de Eerste Wereldoorlog moesten ze het café sluiten op bevel van de Duitse legerleiding.

Mijn moeder Anna **Cornelia Nelen** (° 1896 of '97) waren met veertien thuis. Thuis dat was Rosendaal-Wouw in Noord-Brabant (Nederland). Haar vader wou echter een groter hof, zodat hij al zijn kinderen werk kon verschaffen. Daarom trok hij naar een grote boerderij van 80 hectare in de Sint Albertstraat tussen Sas van Gent en Philippine in Zeeuws-Vlaanderen. Haar broers spanden paarden voor een koets en reden zo naar alle kermissen in de buurt, o.a. naar Assenede en Zelzate en het is daar dat mijn ouders mekaar leerden kennen.

Ze zijn in 1926 gehuwd. Mijn vader is op zijn ouderlijk hof in den Akker gebleven en zijn moeder bouwde een eigen huis. We waren met drie kin-

deren thuis: ik, Antoine en Rachel. In februari 1938 – ik was toen elf jaar – wilde mijn vader een grotere boerderij en hij pachtte een hof van 24 hectare in de **Burgstraat** te Sint-Kruis-Winkel. De akkers lagen verspreid en er was veel mager land bij. De vorige uitbater was Karel Van der Straeten, gehuwd met Emma Rijckaert (geen familie).

Ik was elf jaar toen ik op de boerderij kwam. We zijn verhuisd met een **polderwagen** (een lange wagen) en we reden langs het kanaal Gent-Terneuzen. Het polderland dat we hadden toen we nog in den Akker woonden, hebben we behouden. Het lag aan de Sint Franciesdijk. Als we er naartoe reden vanuit de Burgstraat waren we voor een ganse dag weg. Ons polderland lag in twee lange repen. Bietenzaad bestaat uit bolletjes waarin meerdere zaadjes steken. Als die opschoten waren er meerdere bietenplantjes in een trosje. Die moesten allemaal weggesneden worden op één plantje na. In zandgrond konden we die met de hand uittrekken, maar die kleigrond was te hard. Daar moesten we de overtollige plantjes wegsnijden met een aardappelmesje. We werkten met vier personen naast mekaar op één streep poldergrond. Elke persoon deed drie naast elkaar liggende rootjes. De strepen land waren zo lang, dat we op één voormiddag maar één lengte van drie rootjes gedaan hadden.

*Polderwagen*¹

Dat duurde zo lang, omdat we niet op onze knieën konden kruipen, daarvoor was de grond te hard. De plantjes moesten dus gebukt weggesneden worden. 's Namiddags herbegon het zware werk. Gevolg: 's avonds voelden we onze rug niet meer. Eén reep nam meerdere dagen in beslag.

1. Uit SkyDrive. Met dank aan Roger Creve.

Het hof was in goede staat, maar oud. Mijn ouders hebben het woonhuis wat aangepast en er een nieuwe achterbouw aan gebouwd. In 1941- 42 hebben ze de oude schuur afgebroken en een nieuwe gezet. Op het erf stond nog een oude pomp. Ik heb alle vensters, deuren en poorten in strepen donkerbruin en crème geverfd en op de vensterbanken bakken met geraniums geplaatst. De stammen van alle fruitbomen (gele pruimen, reine claude, zwarte kersen, ...) heb ik wit gekalkt tegen de rupsen. Alle fruitbomen waren hoogstammen en mijn moeder was de enige die het fruit dierf plukken met behulp van een lange ladder. We hadden peren: kriekperen, gele keizerinnen, klapsen en stoofperen (winterperen) Saint Remy. Als appels waren er Jacques Lebel met een vettig geel vel en die men kon bewaren tot einde januari, renetten en andere soorten. De bomen stonden op het hof en achter de schuur op de boomgaard. Het land achter de schuur werd in twee gedeeld door een brede gracht. Rechts was een wei en links de boomgaard. Binst de winter schaatsen de kinderen van de Burgstraat op de gracht. Tussen onze boerderij en die van Jules Van Hecke lag er ook een brede gracht en ook daar kwamen alle kinderen met ijsstoelen en schaatsen. Het is zelfs gebeurd, als het ijs zeer dik lag, dat de grote slee van Jules op het ijs gezet werd.

Toen ik nog op den Akker woonde ging ik alle dagen te voet op klompen naar school in Zelzate. We zijn verhuisd tijdens de zeven weken vóór mijn Plechtige Communie. De pastoor van Winkel wilde dat ik mijn communie in zijn kerk deed, maar ik bleef bij Zelzate. Na mijn communie ben ik overgeschakeld op Winkel. Ik reed tijdens die zeven weken per fiets langs het kanaal naar de kerk in Zelzate!

Ik was de oudste en moest alles doen samen met vader. Ik was zijn rechterhand. Bij het oogsten van het graan moest ik binden, stuiken, de schoven opgeven aan de kar en ze afladen aan de opper. Een **stro-opper** maken was niet zo eenvoudig. Er werd eerst een cirkelvormige bodem gelegd van hout (twijgen) of oud stro en met een doormeter van drie meter. Daarop kwamen de schoven (plat) met de aren naar binnen gelegd. In het begin lagen de aren dus wat hoger, maar na enkele lagen schoven lagen de aren al wat gemakkelijker. Naar boven toe liep de opper taps uit, bij zoverre dat men er onder kon schuilen. Bij drie meter hoogte werd de kop gelegd. Daarbij werd de onderste laag van de kop het verst naar buiten gelegd en de volgende overlappende lagen schoven geleidelijk meer naar het midden toe. De top werd gevormd door drie bussels gedorst stro samengebonden met een wisse. Als de oogst voorbij was, werden alle oppers nog eens afgedekt met gedorst stro. Doordat de kop naar buiten toe afhelde, liep het regenwater er af. In de winter werd er gedorst, dan moest ik de schoven van de opper naar onze

dorsmachine smijten en ze moesten allemaal schoon gelijk liggen. Dat was gelijk voor rogge en tarwe, haver en gerst, maar bij die laatste drie waren de halmen korter. In de oorlog van '40-'45 hadden we eens twee natte zomers en was ongeveer alle graan geschoten in de stuiken. Het was zo erg dat we ze van mekaar moesten trekken en laten drogen. We hebben nooit mijten gezet, want we hadden een "arke" (zie foto). We zetten wel houtmijten van takken uit eiken-, hazelaar- en elzenkanten, maar dat was een werk voor mijn vader.

Een ander werk dat ik moest doen was loof trekken. Dat was de rapen uittrekken met het loof er aan. De rapen waren gezaaid na de oogst en binst de winter werden die uitgetrokken. Dat gebeurde met handschoenen aan: rapen uittrekken, sneeuw en aarde afkloppen en op hoopjes leggen met de rapen naar binnen. Als het gevroren had, lieten we ze staan, want dan kregen we ze er niet uit.

We hadden ook voederbieten en die moesten we uittrekken met een tang. Dat gebeurde in oktober. Die werden dan ingekuild of afgedekt. Eerst legden we er stro op en dan een laag aarde. Als de rapen op waren, begonnen we de bieten te voeren aan de beesten (paarden en runderen). Ze werden gemalen met een molen aangedreven door de motor van de dorsmachine. Suikerbieten zaaiden we op ons land in de polder. Die werden met een stekerken (zie foto) uitgestoken in oktober en naar de suikerfabriek in Moerbeke gevoerd met een gehuurde camion. Ik moest de bieten uitsteken, op de kar laden, voeren naar de dijk en vandaar op de camion laden. Ik mende ook de paarden. In de Burgstraat hadden we zeven paarden.²

Vetsel (meststoffen) strooide ik samen met vader, maar zaaien deed hij alleen. Hij was daar zeer goed in. Mijn broer, twee jaar jonger dan ik, reed meest met de paarden. We hadden akkers van verschillende grootte. Eén roe was twaalf voet (ongeveer 30 cm) in het vierkant of vier stappen (60 cm) in het vierkant. Eén gemet was 300 roe, dat was ongeveer 45 aren (4500 m²). Als er land verkocht werd werd dat gemeten met de volgende maten: een **duim** (2,5 cm), twaalf duim was een **voet** (30 cm), twaalf voet was een **roe** (lengtemaat van 3,6 m). Als men sprak van "een bale petatten op een roe" was dat 50 kilo, gelijk aan twee manden.

Ook met de **beesten** had ik mijn werk. Voor de **varkens** werden de fornuzen gevuld met kleine aardappelen. Die werden gekookt, nadien gemalen tot bras en aan de varkens gegeven in hun trog. Ik moest ook hun stallen uitmesten en hun mest op de messing smijten. Vandaar moest de mest op de kar gesmeten worden, naar het land voeren, daar op hoopjes leggen en

2. Een kleine anekdote uit mw. Rijckaerts leven: ze is getrouwd met Clement in 1952. Ze beviel van haar dochter Ria op 23 juli 1960 om 7.30 u. De dag ervoor, de 22e, ploegde ze nog 450 roe, Clement zaaide en Jeanne egde 's avonds de bezaaide akker nog!!!

die dan met de riek open spreiden. **Slachten** gebeurde op ons hof met de huisslachters. Clement en René Van Acker deden dat. Toen we nog in den Akker woonden deed Coone dat. Die woonde eerst op de Oudenburgse Sluis, maar is daarna verhuisd naar de Leegstraat in Zelzate. We kochten zeer weinig vlees, in feite enkel rundsvlees. Koeien werden enkel op ons hof geslacht als het om een noodslachting ging.

Mijn vader en mijn broer verzorgden de **paarden**. Ploegen was ook voor hen.

We hadden zeventien **koeien**. Die moesten gemolken worden en eten gegeven worden in hun kribbe. Dat eten (loof en bieten) moesten we aanvoeren in manden door een gang die langs de kribben liep. Hooi werd door een gat van bovenaf naar beneden gegooid. Stro om de koeien te strooien werd van boven op de schelf naar beneden gesmeten. We hadden ook vijf **schapen**. Die liepen in de boomgaard, maar daar hield mijn zuster zich mee bezig.

We hadden ook **kiekens** lopen. Eén opkoper kwam van Persijzer, maar bakker Moens van de Kleine Markt van Zelzate kwam ook regelmatig eieren kopen. Dat gebeurde per fiets met een mand op. De eieren werden in huis in handdoeken geknoot tegen het schokken en de eieren werden nog eens met lagen hooi beschermd.

Bijen waren er ook. Vader deed dat 's zondags. De zwermen opvangen gebeurde tijdens de week. Onze honing aten we zelf en we verkochten er een deel van.

Fruit werd vertkocht "op stam". De koper moest het zelf trekken. Dat gebeurde door Jules Van Acker van Terdonk.

In 1938 zijn we verhuisd van den Akker naar de Burgstraat. Ons bezit lag op een lange polderwagen en ons paard trok ons langs het kanaal naar ons nieuwe hof. Het heeft de rit meerdere keren moeten maken, vooraleer alles over was. Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog moesten we vluchten uit de Burgstraat want de Duitsers zaten op ons hof en de Belgen aan de overkant van het kanaal. Ons hof deed dienst als verzorgingspost voor het Duitse Rode Kruis. Dat was rond 15 mei. We zijn 's nachts vertrokken naar Sint-Kruis-Winkel. Daar zijn we één nacht gebleven. Vandaar reden we naar Kalve met heel ons hebben en ons houden en ons zes koeien.³ We gingen van de Burgstraat naar de Groenstraat en vandaar in de Verbeuldestraat. Dat was toen nog een karreslag. Daar pakten de Duitsers ons zware paard af en gaven er een lichter voor in de plaats en dat was blind. We trokken verder over Pottershoekbrug naar Kalve. Daar sliepen we met vijf op één bed. Daar

3. Binst de oorlog hebben we al onze kalveren gehouden en op het einde hadden we zeventien koeien!

waren ook gekwetste Duitsers ondergebracht; die lagen op de voute. Die huilden en kermde van de pijn. Ze hadden in het kanaal Gent-Terneuzen gelegen en de modder liep van de voute tot in de kelder. De volgende morgen trok onze familie over Moerbeke verder naar Eksaarde. Onze zes koeien mochten van de burgemeester daar onmiddellijk in een meers van Clappaert aan de Dam. Het resultaat was dat ze veel melk gaven. Niet vergeten: het was in de maand mei! Bij Gusta van palinghuis Triphon mochten we acht dagen in de schuur blijven. Dan zijn we teruggekeerd naar huis, want de Duitsers waren ondertussen het kanaal Gent-Terneuzen al overgestoken. Toen we vluchtten, had vader alle varkens buiten gelaten en meel op de grond gestrooid. Toen we terugkwamen was er één viggen bij van de geuur en dat zat vol shrapnels. Die zijn er allemaal uitgezworen en het is nog een zeer vet varken geworden. Ons hof was niet beschadigd.

Toen we zo een veertiental dagen terug op onze boerderij waren, zei iemand van de familie Dhaemers van den Akker aan ons vader “Cyriel, ’t ès persies aa peird da luëpt oan het petrolkot oan de Liëgstroate.” Vader antwoordde “Joa’t, ’t ès mijn peird, da de Duitsers achtergeloaten èn.” Maar de boer waar het bij was, weigerde het af te geven. Iedereen kon dat natuurlijk beweren. Daarop ging mijn vader naar de Kommandantur te Ertvelde en daar zeiden ze hem “In einigen Tagen werden Sie Ihr Pferd zurück haben.” De boer moest het zelf terug brengen langs het kanaal. Toen hij aan het einde van de Burgstraat kwam, zette mijn vader de deur van de paardenstal open en smeed hooi in het rusteel (“rusteel” is synoniem voor paardenruif) waaruit de paarden het trekken. De Zelzaatse boer moest het paard los laten en het liep uit zichzelf naar zijn plaats en begon onmiddellijk hooi te eten. Waarop de boer zei: “Naa geluëve’k dat ’t aa peird ès.”

De rest van de oorlog verliep rustig. Van tijd tot tijd moesten we met onze merries naar de paardenkeuring gaan in Oostakker, waar de Duitsers paarden opeisten. Die van ons zijn nooit afgepakt, omdat we de mooiste merries hadden van Sint-Kruis-Winkel. Florimond Van Himme, de hengstenboer, die woonde op het einde van de Langelede aan de Oudenburgse Sluis, was daar ook altijd aanwezig. Hij zei telkens tegen de Duitsers dat onze paarden fokpaarden waren!

We hebben voortgeboerd tot in 1952 toen ik met mijn man, Clement Van Acker, getrouwd ben. Mijn vader deed dan voort met Antoine, mijn broer, en mijn zuster, Rachel. Antoine trouwde in 1954. Mijn vader had toen een hof gekocht in Moerbeke-Waas en Antoine ging daar met zijn vrouw boeren. Ons Rachel trouwde in 1956 en is op het hof gebleven. Vader en moe-

der zijn dan naar het hof in Moerbeke getrokken. Hij boerde daar wat voort met een paard en twee koeien. Antoine is verhuisd naar Eksaarde, waar hij een huis bouwde.

Rachel kreeg bericht van de onteigening voor Sidmar in 1961. Ze begon onmiddellijk te zoeken naar een ander hof en vond er een in Den Akker in Zelzate. Ze keerde dus terug naar de plaats waar alles begonnen was. Kort nadat ze daar haar intrek nam is mijn vaders hof afgebroken.

Belgisch trekpaard - merries⁴

4. Van internet: users.telenet.be

SINT-KRUIS-WINKEL — „De Volkstuin” uit Sint-Kruis-Winkel vierde in het voorbije weekend zijn vijftigjarig bestaan met een ontvangst op het gemeentehuis en een erg knappe tentoonstelling met retrospectieve inhoud in de zaal Onder de Toren. Een kleine tentoonstelling van een grote vereniging, zo zou blijken.

Vrijdagavond werden de Volks-tuinders op het dienstencentrum ontvangen door schepen Ackerman. De schepen schetste de geschiedenis van de vereniging die in 1935 ontstond. Een speciaal dankwoord was er voor Cyriel Van Poucke, de enige nog in leven zijnde pionier uit die beginjaren. Voorzitter Jan Van Hecke wees tijdens zijn dankwoord op de enorme respons die de vereniging in Sint-Kruis-Winkel krijgt. Momenteel zijn 250 leden-gezinnen aangesloten.

Hoeve

In het weekend viel een merkwaardige tentoonstelling te bezichtigen in de zaal Onder de Toren. Het kleine zaaitje was smaakvol ingericht door de leden. Groenten, fruit, een minivijver met fontein, exotische vogels, tal van zelf gekweekte bloemen, het was er allemaal te zien. Merkwaardig is dat het de eerste keer in vijftig jaar is dat de vereniging met een tentoonstelling uitpakt.

Interessante blikvanger was de volledige reconstructie op schaalmodel van de verdwenen

hoeve Ryckaert door de hhr. Clement en Luc Van Acker. De

hoeve, een van de mooiste uit de streek, werd in de oorlogsjaren opgetrokken op de gronden waarop nu het staalbedrijf Sidmar staat. Het landbouwbedrijf was amper twintig jaar oud toen het in 1961 onteigend werd. De h. Van Acker is de schoonzoon van landbouwer Ryckaert; deze

laatste, inmiddels 94 jaar, kwam zondagnamiddag naar de maquette kijken. Een prachtig schaalmodel dat beslist een plaatsje waard zou zijn in het dienstencentrum of in een of andere blijvende teatoo-nstelling. D.D.

De bestuursleden van de jubilerende Volkstuin uit Sint-Kruis-Winkel met op de voorgrond de op schaalmodel gereconstrueerde verdwenen hoeve Ryckaert. D.D.

Uiterst links dhr Clement Van Acker en vierde van links zijn zoon Luc. Ze maakten samen de maquette. (Krantenartikel 1985)

Cyriel

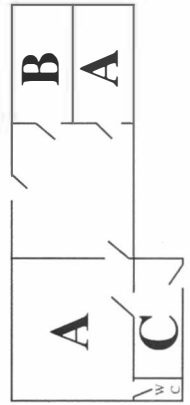
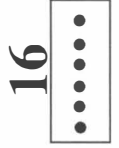
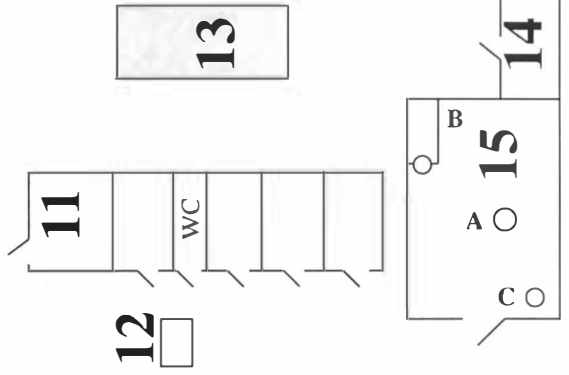
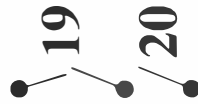
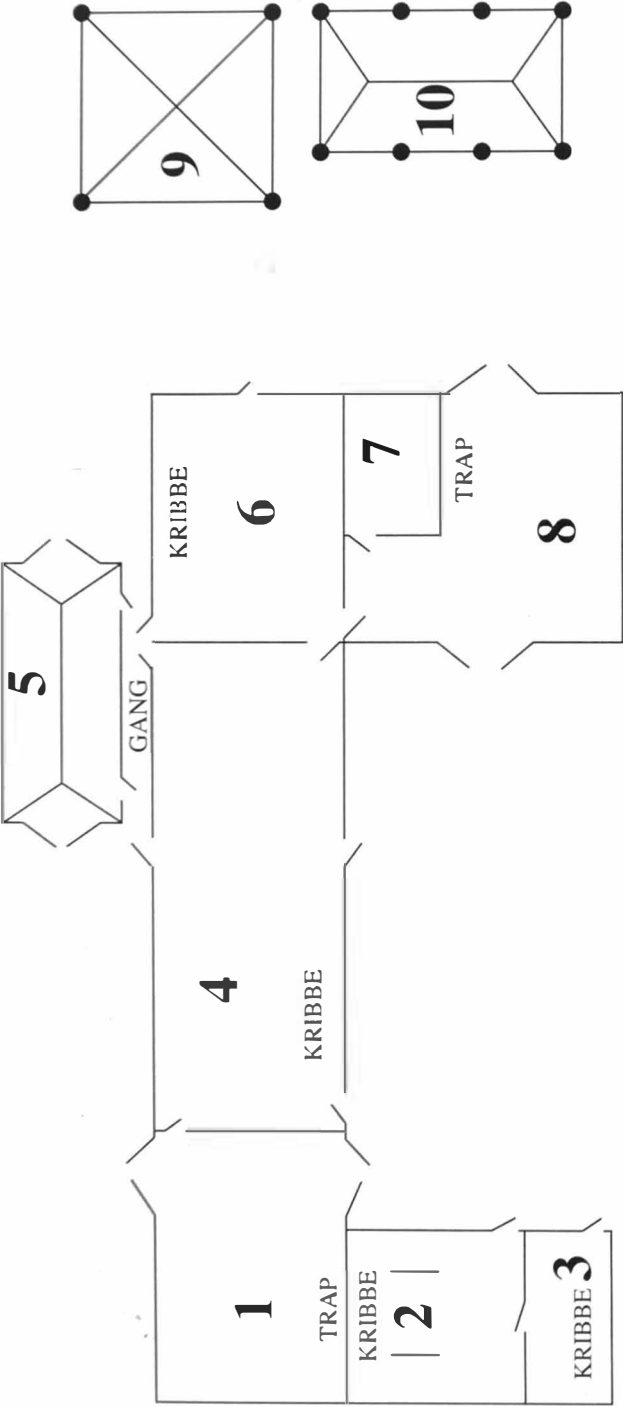
Boerderij Cyriel Ryckaert in de Burgstraat te Sint Kruis Winkel onteigend in 1961

Hoeve Ryckaert

Links dhr Cyriel Rijckaert, met wie het allemaal begon.

1. Voederstal: erboven graanzolder. Trap boven maaldertij
2. Paardenstal: 4 paarden, erboven zolder voor hooi
3. Paardenstal: 2 paarden, erboven zolder voor hooi
4. Melkkoeien: kort ligbed (16 koeien)
5. Mestbocht
6. Runderstal: 14 plaatsen Boven 4 en 6: berging stro
7. Aardappelkelder
8. Schuur voor oogst en berging dorsmachine
9. Stro-ark
10. Wagenhuis
11. Varkenshokken
12. Hondenhok
13. Houtmijten
14. Hoenderhok
15. Braskot:
A: afroemer
B: bakovern
C: fornuis
16. Bijenhal
17. Houten waterpomp
18. Huis:
A: slaapkamers
B: kelder en voute
C: achterhuis - WC
19. Hekken
20. Kapelleken

houtmijt hoenderhok braskot
 afromer/bakoven woonhuis

varkenskot hondenhok

voederstal:

malen van rapen, bieten en
 granen / graanzolder

meststal

runderstal: ark
 14 runderen (hooi)

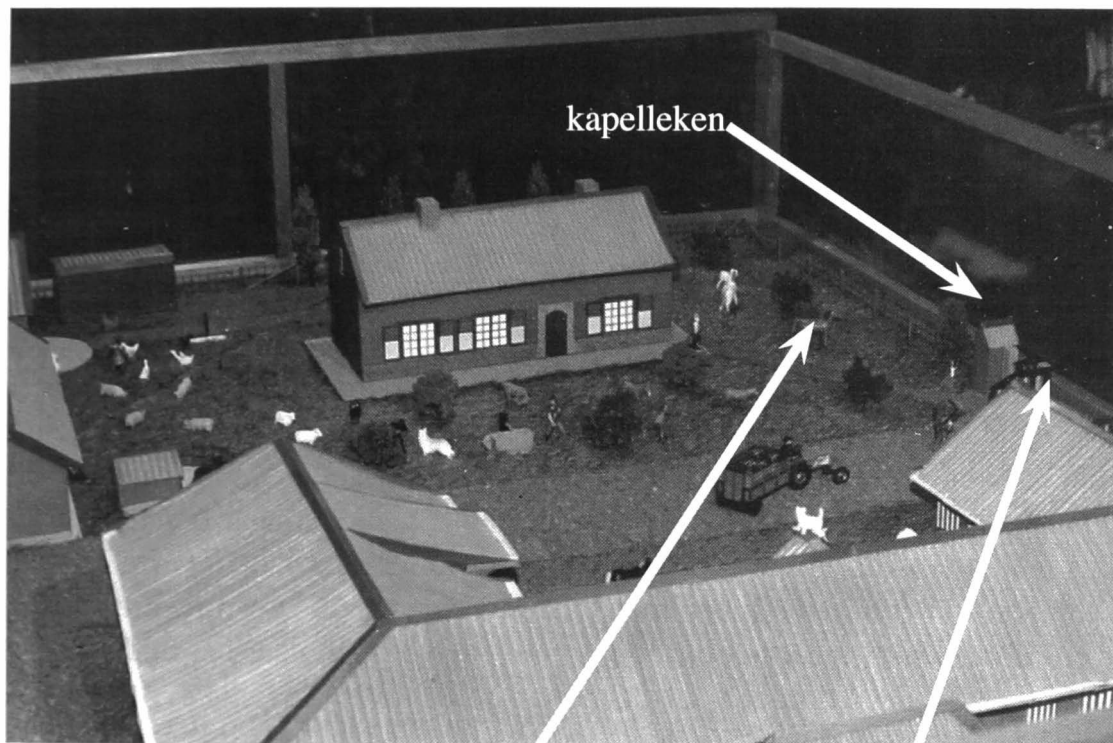
hooischelf

paardenstal:
 6 paarden

koestal:
 17 koeien

dubbele poort voor
 kar met graanoogst
 dorsmachine

wagenkot

kapelleken

moestuin

dubbel hekken
+ klein hekken

Onder het hekken zat
een paasnagel, ge-
kregen van de manke
stoelekenszetter van
Zelzate. De paasnagel
moest het kwaad van
het hof houden.

AANVULLING BIJ HET OPZETTEN VAN STRO-OPPERS EN HET ROOIEN VAN BIETEN

Roger Creve

Stro-opper zetten

Een stro-opper zetten was niet zo eenvoudig. Er werd éérs een cirkelvormige bodem aangelegd met spinzen hout of oud stro om het nieuwe koren van de grond te leggen bij het begin van het opperen. De grootte van de cirkel was een schatting van de hoeveelheid koren welke moest “gemend”, worden (die op het land stond). Het koren werd bij het stapelen met de aren naar het midden van de cirkel gelegd. Naarmate men hoger stapelde vergrootte de cirkel. Bij elke ronde die men stapelde schoof men iets naar buiten toe (de opper liep taps uit). Wanneer het regende kon men daar uit de wind onder schuilen. In het midden kreeg men daardoor een lagere stapeling die gevuld werd door één of meerdere kringen schoven te leggen naar het midden toe. Dit had ook het voordeel dat de buitenste schoven gevangen werden en daardoor de opper samen hielden en verreed men dat hij “uitscheet”, d.w.z. open zakte. Op een bepaalde hoogte begon men de cirkel te verkleinen met de bedoeling naar een tip of spits toe te werken. Daardoor gingen de aren nu hoger liggen en op het einde stonden de schoven koren bijna recht. Het waren echte kunstwerken. Soms zag je er wel eentje scheefzakken. Als dat gebeurde was de boer er als de kippen bij om houten schoren te plaatsen en de boel daarmee te stabiliseren. Nadien werd een mantel op de top gezet om het koren te beschermen tegen de regen of sneeuw. De mantel bestond uit drie bij de top samen gebonden schoven mooi gedorst stro. Dit werd mooi over de top gespreid en vast gelegd. Later, nadat het meeste werk op het land gedaan was, werden de oppers volledig gedekt met een mantel stro tot het tijd was om te dorsen.

Bieten rooien

We hadden twee soorten bieten, dat waren suiker- en voederbieten. De voederbieten waren voor de dieren en de suikerbieten werden naar de suikerfabriek te Moerbeke-Waas gevoerd. De voederbieten werden ter plaatse met een mes de krop afgestoken en nadien met de blote hand uitgetrokken (tenzij het kleine rode bieten waren). Die werden éérs uitgetrokken en dan de krop afgehakt. In de polder hadden we suikerbieten en die werden met de bietenstekker uitgestoken (zie foto) en nadien de krop afgehakt met een lang tamelijk zwaar hakmes. De **bietenstekker** is voorzien van een korte houten steel met handgreep en onderaan een gespleten stalen pin (lijkt op een korte zwaluwstaart). Met één hand greep men de krop van de biet en met de andere hand stak men de pin van de bietenstekker juist naast de biet in de

grond. Men gebruikte de bietenstekker als hefboom om de biet uit te lichten. Einde de jaren vijftig vorige eeuw deed een nieuw type **bientrektang** (zie foto) haar intrede. In de Hollandse polder werd deze eerder gebruikt. Het zijn eigenlijk twee toestellen: een **kropstekker**, d.i. een soort schopje met lange steel bestaande uit een mes om de krop af te stekken en een vangertje om de krop op te vangen en weg te werpen (zie foto). De bietenrektang is voorzien van twee ijzeren stelen met een houten handgreep en twee stalen klemmen. Daarmee kan men de biet klemmen en al draaiend uittrekken en wegwerpen. Dit was een enorme verbetering bij het rooien van de bieten, een werk dat erg belastend was voor de rug.

I.v.m. gelijk leggen van bieten. In het Houtland was geen sprake van gelijk leggen om meerdere bieten tegelijkertijd de krop af te kappen. We werkten bij de "roe" en dat was zo snel mogelijk met twee handen de bieten uittrekken en in rijen werpen. Het afkappen van de krop gebeurde terwijl je de biet met de punt vast nam en gereed om weg te werpen op een hoop. Bij suikerbieten was het bijna onmogelijk de bieten zodanig te leggen dat je tegelijkertijd meer dan één op de juiste plaats de krop kon afhakken. Bij voederbieten gebeurde dat waarschijnlijk wel. Er werden zelfs kroppen afgestoken met de spade. Wij thuis als kleine mannen staken met een broodmes de kroppen af waar ze stonden en vader of moeder trokken de bieten dan uit om op een hoop te werpen. Later zijn er begonnen met de bieten uit te trekken met de krop er op en wierpen ze op rijen om dan met de spade de krop af te steken. Ze evolueerden.

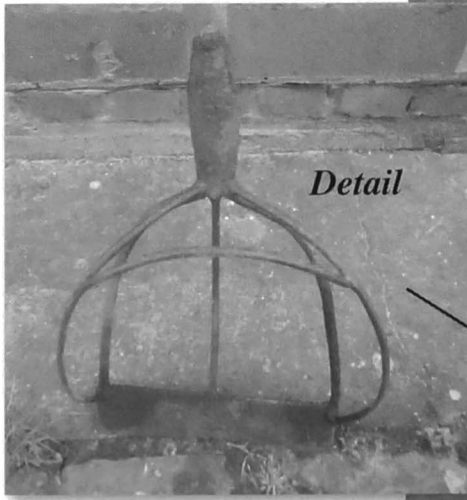

Bietenstekker (M. Willy Helderweirt).

Volgens Mw. Van Nieuwenhuyze Lutgardis (echtgenote) 150 jaar oud.

*Bietentrektang eind de jaren 1950.
(M. Willy Helderweirt)*

Kropstekker. (M. Willy Helderweirt)

4

WACHTEBEEKS DIALECT
WOORDEN EN UITDRUKKINGEN

Wies Creve

Wies Creve, bestuurslid van het eerste uur, Nestor, vruchtbaar schrijver en op-en-top Wachtebekenaar

WACHTEBEEKS DIALECT WOORDEN EN UITDRUKKINGEN

Wies Creve - Inleiding vanaf 2012

Ik wil hier het mijne bijdragen tot het bewaren van ons plaatselijk dialect. Als geboren Wachtebekenaar zal ik mij in deze bijdrage beperken tot wat ikzelf als Wachtebeeks (“Wabeeks”) beschouw. Het dialect dat in Winkel gebruikt wordt, leunt daar wel helemaal bij aan, maar verschilt op sommige punten toch wel grondig. Ik voel mij niet bevoegd hierover sluitende uitspraken te doen.

Het is een feit dat onze dialecten – in het algemeen – er zienderogen op achteruit gaan. Daarom alleen al probeer ik te redden wat er te redden valt. Ons taaleigen wordt nog nauwelijks aan jongeren doorgegeven, en ik ben er mij van bewust dat er moeilijk een woordenboek samen te stellen valt. Ook omdat vaste regels voor een streektaal helemaal niet te geven zijn, waag ik mij ook niet aan een zogenaamd “Idioticon”, zoals bepaalde welmenende Gentenaars wèl doen. Sommigen van hen houden daarbij vol dat de door hen opgenomen woorden en uitdrukkingen typisch “Gents” zijn en dus elders niet voorkomen. Dat is natuurlijk onzin. “Tsiepmuile”, dat in 2012 tot “hèt” Gents woord werd uitgeroepen, kennen wij in wijde omtrek rond Gent even goed. En als ze daar in de Gentse stede denken dat ze met een woord als “achterwoarsterigge” (voor vroedvrouw) ook weeral over een unicum beschikken, dan zijn ze er toch wel ver naast. Ikzelf ben niet zo arrogant dat ik zou beweren dat ik hier een reeks woorden en uitdrukkingen laat volgen, die alléén maar in Wachtebeke gebruikt worden. Dit zal de lezer hieronder nog wel merken bij mijn verdere inleiding.

In elk dialect, en dus ook in het onze, worden stapels onzuiverheden aaneengeregen, die amper in schrift kunnen weergegeven worden. De zogenaamd “perfecte” uitspraak, de intonatie en wat men ook klankkleur noemt, zijn helemaal niet op papier vast te leggen, en zeker niet door een amateur als ik. De goedgunstige lezeres of lezer, die mij waarschijnlijk wel persoonlijk kent, zal hiervoor begrip opbrengen.

DE WABEEKSE TOALE SMAOKT WONDERZOET VEUR WIE EUR GEEN GEWELD OANDOET!

Reeds vanaf 1992 publiceerde ik een aantal woorden en uitdrukkingen die (ook) in het “Wabeeks” gebruikt worden, in de viermaandelijke tijdschriften van onze Heemkundige Kring «De Vierschaar». Daar ik een “inboorling” ben, vielen heel veel van die termen mij zomaar in. Maar de hele rij mensen die mij nog andere woorden en gezegden aanbrachten omdat zij wisten dat ik er mij mee bezighield, kan ik hier zeker niet meer zomaar uit het hoofd meegeven en dus ook niet daarvoor bedanken. Mijn eigen vrouw staat aan de kop van de rangschikking, maar ook vele vrienden – zowel binnen als buiten onze Kring – probeerden mij telkens nog overgeslagen terrein verder te doen verkennen. Bij de verdere afwerking van de praktische kant is Jacques De Smet, ons mede-bestuurslid, van onschatbare waarde gebleken.

Enthousiaste lezers suggereerden zelfs om eens een ‘grammatica’ van het Wabeeks samen te stellen. Dat lijkt mij onbegonnen werk, omdat er wellicht meer uitzonderingen dan regels zijn. Toch ware het wel leuk dialectische eigenaardigheden op te sommen. Sommige daarvan gebruiken wij elke dag en wij realiseren ons niet hoe ver ons taalgebruik vaak afwijkt van wat in het Algemeen Nederlands eigenlijk zou ‘moeten’.

Wellicht, indien alle omstandigheden gunstig blijven en vooral indien de (mentale) gezondheid verder blijft zoals ze nu is, begin ik er toch nog wel eens aan. Niemand zal dan ook verwachten dat deze zomaar toevallige losse notities zouden kunnen vergeleken worden met de ‘Nederlandse Spraak-kunst’, de ‘Grammaire française’ of de klassieke Latijnse ‘Grammatica’ die velen onder ons in hun jeugd moesten doorworstelen.

Wat zei die Brusselse Oranjeman, die in Delft begraven ligt, ook weer? Zoals elke echte ‘Hollander’ deed hij het, toen al, althans volgens de overlevering, in het Frans: «Point n’est besoin d’espérer pour entreprendre, ni de réussir pour persévérer...» Je kan dus wel beginnen zonder te weten of het zal lukken, maar verder doen kan je altijd, zelfs als het zo goed niet lukt...

* * *

De Wachtebeekse klanken zijn hier uiteraard niet in fonetisch schrift weer te geven. Daarom gelden volgende afspraken:

- 1) Zoals reeds in de titel aangegeven, wordt de lange “aa” in “taale” en in “aan” door OA weergegeven.
- 2) In andere woorden, zoals “smaakt” of “geraakt”, horen wij in het “Wabeeks” een andere klank. Wij schrijven dan AO: “smaokt” en “geraokt”.
- 3) Als wij een dubbele “ee” schrijven in een open lettergreep, dan bedoelen wij daarmee de dialectische uitspraak zoals die voorkomt in “beenen”. Als wij één “e” neerzetten, bedoelen wij de uitspraak zoals die voorkomt in “weten”. Als de “e” nog anders wordt uitgesproken, dan schrijven wij ze ook anders: b.v. in “peren” = dialect: “pirren” (met zware “i”).
- 4) Wij verwachten dezelfde overeenkomst voor de letter “o”: een dubbele “oo” betekent de Wabeekse uitspraak van “blomkoolen” of “boonen”; één enkele “o” staat voor de Wabeekse uitspraak van b.v. “steenkolen”.
- 5) De zware “i” die wij in 3) bedoelden, schrijven wij ook zo in de gevallen waarin ze zo wordt uitgesproken. Als ze lang uitgesproken wordt, b.v. in “pioen”, dan schrijven wij “piejoen”.
- 6) Blijft ook nog de klank “ij” of “ei”. Wij schrijven “ij” als de klank ook zo wordt uitgesproken: “blijven” b.v. Maar wij schrijven “ei” als de uitspraak klinkt zoals in het Wabeekse “eiers”, of ‘ij peisdegen” (hij dacht).
- 7) Omdat de “h” in ons dialect nooit wordt ‘aangeblazen’, schrijven wij ze ook niet in dialectisch weergegeven woorden of gezegden.
- 8) Wij beweren niet dat alle woorden en gezegden die hier volgen uitsluitend in het “Wabeeks” voorkomen. Wij zeggen alleen dat ze hier (ook) worden gebruikt.

Wij weten dat sommige woorden op Langelede anders klinken dan op Over-slag of in het Dorp. En dit is slechts één voorbeeld. Zeker voor Sint-Kruis-Winkel is dat ook het geval. Op een afstand van amper drie kilometer gebruikt men zelfs vaak het woord “bot” als men ‘erg’ of ‘zeer’ bedoelt. In Wachtebeke is dat “wreed”: “wreed vele”, in Winkel “bot vele”; ‘n “wreed schoon meisen” wordt ietwat verder ‘n “bot schoon meisen”. Zo zie je maar...

Bovendien zijn in onze dorpen nogal wat invloeden van buitenaf opgetreden. En dan spreken wij nog niet over het resultaat van steeds maar verder doorgedreven contact met andere streken in Vlaanderen en Nederland. Het van jaar tot jaar toenemend pakket dat aan onderwijs wordt verstrekt, is vanzelfsprekend ook niet zonder gevolgen gebleven voor de ‘zuiverheid’ (!) van ons dialect.

De lezer brenge daarvoor begrip op, en vermeie zich eerder in de pittoreske

woordenschat die hij hier vindt. Die is verre van volledig, en ook niet altijd etymologisch te verklaren. Het is duidelijk dat wij, vooral van de vanouds gevestigde inwoners, alle verdere aanvullingen met enthousiasme zullen begroeten.

«Dialect onder den dorpestoren, zooveel als 't u lust, hoe ronder, hoe malcher, hoe kleuriger, des te beter ten slotte voor de heele volkstaal! Maar, waar het hoort, waar de Limburger naast den West-Vlaming komt te staan, of de boer tegenover den koning, algemeen beschaafd a.u.b.»... (citaat van onze Wachtebeekse Professor Doctor Jules Persyn).

Zo hoort ge 't ook eens van een ander voor wat ons dialect allemaal wel goed is. De liefde van Persyn voor zijn eigen dialect is uitgegroeid tot zijn allesomvattende beheersing van het Nederlands...

VOORAF DEZE BELANGRIJKE TOELICHTING

In sommige idioticons vindt men ettelijke woorden opgenomen, die eigenlijk iedereen kent en herkent, maar die gewoon in het plaatselijk dialect anders dan in het Algemeen Nederlands uitgesproken worden. Die neem ik hier niet op. Ik zie niet in waarom ik “virken” zou moeten uitleggen als ‘varken’ of zwijn; of waarom niet iedereen zou weten dat “kirmesse” eigenlijk ‘kermis’ is, en dat met “gloas” ‘glas’ bedoeld wordt zal ook wel algemeen bekend zijn. De keuze is eigenlijk toch wel moeilijk te maken. De Franse woorden die in talrijke Vlaamse dialecten “vermassakreerd” worden zullen wel altijd een voorwerp van dispuut blijven. Moeten wij “toernavies” opnemen als zogenaamd Wabeeks voor ‘schroevendraaier’? En wat doen we met woorden als “repetoasse” als we weten dat ‘reputatie’ bedoeld wordt? Zelfde probleem met “verneeglizeren” en “vermassakreren”... En wat moeten we doen met “in de mizere zitten”? Of met “kaffee”? Iedereen weet toch wat met dit laatste woord bedoeld wordt: naar gelang de omstandigheid kan men net zo goed “kàffee drinken” als op “kafféé gaan”. En let wel: zelfs het accent wordt hier verschoven, zoals in dit voorbeeld werd aangeduid.

Wij zijn het dus eens: “geweunte” of “andteeken” wordt hieronder niet teruggevonden. En we kunnen samen op die wijze vanzelfsprekend nog een resem voorbeelden aanhalen. Ik vraag de lezeres en de lezer dus nederig om clementie wanneer zij in de lange opgenomen lijst toch op woorden zouden stoten die niet overeenstemmen met wat hier net gezegd werd. Doorgedreven consequentie is in dit onoverzichtelijk kluwen bijna niet mogelijk.

Anderzijds dient erop gewezen dat het hier niet de bedoeling geweest is een bijna oneindige reeks uitdrukkingen af te drukken. Hoewel sommige gezegdes, b.v. “den droaj en den keer kennen” als typisch dorpstaalgebruik kunnen doorgaan, kunnen we niet alles wat de volksmond rond een bepaald woord uitspint voor alleen maar een uiting van dialect houden. De voorbeelden zijn legio. Men denke maar aan ‘zot’: je kan iemand “veur den zot ouden” en je kan ook “van iets niet zot zijn”... Met ditzelfde woord zijn nog talloze andere wendingen mogelijk. En wat men met het tegenwoordig zo graag gebruikte woord ‘kloten’ allemaal niet kan uithalen, is bijna niet te overzien. Een laatste deemoedige vraag. Indien gij, lezer(es), in de lange bladzijden die hier nu volgen toch een aantal woorden of uitdrukkingen aantreft die ik eigenlijk volgens bovenstaande richtlijnen zou moeten laten hebben voor wat ze waren, vergeet het en denk dat toch maar moeilijk te definiëren valt of het nu wel of niet pas geeft het woord of de uitdrukking bij het “Wabeeks” te catalogeren...

En als iemand toch zwaar zou tillen aan wat ik hier tracht vol te houden, dan weet ik wat mij te doen staat: ik maak me zo vlug mogelijk en als een schicht uit de voeten...

A

achter eene stirten (= voortdurend een meisje achternalopen, met de bedoeling haar in te palmen)

achterkomerken (= laatste kind in een gezin, dat toch wel enkele jaren na zijn voorganger geboren werd)

achternoargeloop (= veel zorgen vooraleer iets te bereiken)

achter ons trekken ze de leere op (“leere” = hier ladder; in de betekenis gebruikt van: laat ons nu nog gebruik maken van de gunstige situatie, later is ‘t misschien niet meer mogelijk)

achterrotte (= achtereen, opeenvolgend dus, of ook wel: alle terzelfdertijd: “ij at zijn kezzen allemol achterrotte op”)

achterruit (= hier als zelfstandig naamwoord vermeld. De ‘achterruit’ was gewoon het achterste gedeelte van het erf, wat achter het woonhuis ligt dus)

achterwoarsterigge (= baker, vroedvrouw). Ik kan me niet voorstellen vanwaar het woord stamt.

afbollen (= vertrekken, over het algemeen zo spoedig mogelijk)

afdraogen (= een kledingstuk dat door een oudere in het gezin werd gedragen, door een jongere verder laten gebruiken)

afdweilen (= van de ene naar de andere plaats op zoek gaan, bezoek afleggen... enz.)

afeeken (= een duchtig pak slaag geven)

affetseren (= “avanceren”, vorderen, voortgang maken)

affetuurscheute (letterlijk een verbastering van: een schot dat ‘geavontuurd’, dus geriskeerd wordt = een risicovolle onderneming, een waagstuk)

afgank (= gewoon: diarree. Heeft hier niets te maken met b.v. ‘verlies aan prestige’ e.d.)

afgeven (dit kan verschillende betekenissen hebben: 1. Verbleken: “da kleur geeft af” - 2. Doorbijten, in de negatieve zin dan: “nie afgeven” betekent: volhouden - 3. Kwaad spreken over iemand: “ze woas doar op eur gebure nogol an ’t afgeven”)

afgoan (kan eveneens ‘verbleken’ betekenen, maar ook: ‘niet passen’: “da goa eur nie af” = dat past niet bij haar)

afketsen (= afkeuren, een voorstel b.v.; maar ook vaak in de betekenis van ‘veel afstand afleggen’: “om doar te geraoken moest ij eest nogal wad’ afketsen”)

afkraomen (= afruimen, eigenlijk: ‘afkramen’, het ‘kraam’ verwijderen; de tafel “afkruimen” bijvoorbeeld)

afluizen (= ontfutselen)

aflutsen (= ontfutselen; “iemand zijn centen aflutsen” b.v.)

afplakker (= sticker)

afscheuren (in de uitdrukking “ij/zij keunt ’t nogal afscheuren” = hij/zij kan het nogal een beetje zeggen!)

aftrekker (= 1. flessenopener [voor kroonstoppen]; 2. ook: vloer- of ruitenswisher, voorzien van een rubber strip)

ajusteren (= precies op zijn plaats trachten te brengen)

akkelen (eigenlijk “hakkelen” = stotteren)

akkemanderen (= schenden, verwonden e.d. - duidelijk van het Franse ‘acomoder’, in de pejoratieve zin)

akketirre = (dikwijls [woedende] voortvarenheid bij een of andere confrontatie)

akkoaze (= occasie, gelegenheid, tweedehandskoopje...)

akkrootsjen (hier wordt de “oo” lang uitgesproken, zoals in het Nederlandse ‘lopen’ = tegenslag, hindernis bij het uitvoeren van iets; afgeleid van het Franse ‘accroc’, dat scheur of haak betekent: van iets waar een “akkrootsjen” in het spel is, zou men dus kunnen zeggen dat het ‘niet zonder kleerscheuren’ verloopt)

aleest nie! (= allereerst niet): nadruk ligt hier op een dubbele negatie: ‘zelfs dan niet!’ omschrijft ongeveer de bedoeling.

alf te stirte (= ‘tot aan de helft maar van de staart’, d.w.z. half en half, slechts gedeeltelijk)

algelijk (= toch, niettemin)

al kaks (= verstolen, in het geniep, steels). Of dit “kaks” iets te maken heeft met het feit dat men de “grote boodschap” ook zoveel mogelijk in het verborgene doet, kan ik niet verzekeren.

alle aogen schudt de wind (= ‘alle hagen’: bepaalde voorvallen in het leven zijn voor iedereen gelijk, hebben voor iedereen dezelfde uitwerking). Opvallend is hier wel, dat hier voor ‘haag’ niet het dialectwoord “wirre” wordt gebruikt; het woord “aoge” wordt in het “Wabeeks” anders niet gebruikt.

alleboate (= betweterig vrouwmens, “wif” eigenlijk, die overal wel tussenkomt waar het niet past)

alleen een dorre leggen (= alleen een dooier – eigeel – leggen en dus de kalkschaal vergeten). Iets niet helemaal juist of precies afwerken.

alle moanschijnen (= telkens de maan te voorschijn komt = om de haverklap)

alme (= alaam, gereedschap)

alpein, alpeintsjen (= alpinomuts). Men ziet ze nog amper dragen, maar tot lang na de Tweede Wereldoorlog was de alpino een populair hoofddeksel, ook bij de jeugd.

alteroasje (alteratie = van de hand Gods geslagen: “ij kost nie klappen van alteroasje”)

alvegoare (= ‘halve gare’: iemand die maar half ‘zacht’ is, dus niet helemaal uitgekookt, niet zeer wijs)

alve panne (= iemand die zich op dat bepaald moment niet helemaal in zijn sas voelt)

alvoest (= eigenlijk ‘halfoogst’, 15 augustus dus...)

alzeleven (= ‘het leven lang’, altijd al; ook: ooit? = heb je dat “alzeleven” [ooit] al meegemaakt?)

ambetanterik (= vervelend iemand) - duidelijk uit het Frans.

ambras (= onprettige toestand) - hier is het Frans nog dichterbij.

amets (= soms) - de oorsprong is niet heel duidelijk.

amezeren (= verbastering van ‘zich amuseren’). De plechtige uitdrukking ‘De kinderen vermaken zich’ schijnt niet meer van deze tijd te zijn.

ammelaoken (= [mooi] tafellaken)

ammezure (= een wel heel ondoorzichtige verbastering van het Franse ‘embouchure’, hier in de betekenis van mondstuk van een blaasinstrument; iemand heeft een goede of een slechte “ammezure”: hij heeft dus genoeg of onvoldoende geoefend om zuiver te blazen)

amol (eigenlijk: ‘allemaal’. Wel een zeer ver doorgedreven verbastering)

andere begijnen te geeselen ên (= nog wel iets anders te doen hebben dan zich hier met iets pietluttigs bezig te houden)

andzeel (= handtouw, gareel dat gebruikt wordt om makkelijker de kruiwagens te verplaatsen)

andzuun (= ajuin)

annekentek (= worm in peren en appels)

annekesnest (= warboel; wordt vaak gebruikt om een hele reeks dingen aan te duiden die bij iets anders horen: “ij kwam veur de pinnen mee zinnen tegenslag mee zinn wijf, en tan mee gool den annekessnest”) - De “oo” in “gool” moet uitgesproken worden als in “koolen”.

annewuiten (= raar personage)

an ui ooren loaten noajen (= zich iets aan zinn oren laten naaien, dus zich iets laten aansmeren)

appeltrout (= appelmoes)

applieksken (letterlijke overname van een betekenis van het Franse ‘applique’: wandlamp)

appreinsse (in de uitdrukking “doar es geen appreinsse van” = daarvan kan geen sprake zinn; het Franse “apparence” [schijn] ligt hier weer aan de basis)

arloze (= klok, uurwerk [horloge])

aroaze (in uitdrukkingen als: “ij zag wit van aroaze”, “ze kost nie klappen van aroaze” wordt bedoeld dat de persoon in kwestie ten zeezste verward was en ook wel een beetje woedend)

art tegen nie zochte (= hard tegen onzacht: de twee partijen zinn aan elkaar gewaagd)

asjrant (= verbastering van het Nederlands ‘astrant’: brutaal vrijpostig)

ast (= stuk gedroogd - meestal varkensvlees)

attasjken (= papierklemmetje). Van het Franse “attacher”, vastmaken.

attraperen (= vangen, beetnemen, bereiken; duidelijk het Franse ‘attraper’)

avansse (= vooruitgang - uit het Frans, meestal in de uitdrukking: “dad’ es geen avansse”, dat helpt niet!)

B

babbelesse (= babbelaarster)

badder (= rechthoekig gezaagde houten draagbalk)

baffe (= flop, iets wat net niet goed van pas, niet goed gelegen komt)

baffen uitsteken (= stommiteiten doen; zou ook hier het Franse “gaffer” [een blunder begaan] invloed gehad hebben?)

bakkendoe (eigenlijk: “ba, ‘k en doe” = bah, ik doe [dit] niet). De “en” is in het oudere Nederlands dikwijls een ontkenning, die nu nog vooral in het West-Vlaams voorkomt.

bakuus (= verbastering van “bakhuis”, waarmee hier oneerbiedig de mond bedoeld wordt; slechts gebruikt in zeeer ongekuiste taal)

baladeuze (letterlijk uit het Frans overgenomen: looplamp)

balgvulder (= schrokker aan tafel)

bal op de middag (= precies om twaalf uur: hier is “bal” wel duidelijk een verbasterd: ‘pal’)

balpuipe (= blaaspijp waarmee men harde projectieltjes of balletjes wegschiet, wegblaast)

bamboeseren (= er op los leven, geld zomaar over de balk gooien)

bamboeseur (= iemand die er maar op los leeft)

bareele (= slagboom; meestal bij spoorwegovergangen, bruggen e.d..)

bassen (in Wachtebeke steeds gebruikt voor ‘blaffen’)

bassijn (= duidelijk een verbastering van het Franse woord: ‘bassin’, ‘teil’ dus)

bataklan (dit is helemaal een Frans woord. Hier wordt bedoeld: “de hele boel”, rommel eigenlijk...)

batavieren (= geweldig te keer gaan). Het woord gaat terug tot een Germaanse stam, die het hier in de laatste eeuw voor Christus in onze contreien nogal bont maakte.

batoet (het bevestigend tegenovergestelde van het voorgaande “bakken-doe”: “bah, het doet het toch” = het is toch zo)

bedriegt den boel (gebruikt als substantief = het is nep, het is niet wat men ons voorspiegelde)

beenouersreize (“ee” als in “scheef” (‘beenhouwersreis) = een ‘reis’ of geplande inkoopbedoeling die niet oplevert wat men er van verwachtte, een inspanning dus die helemaal tot niets dient. Het is mij nog steeds een raadsel vanwaar de uitdrukking komt; had de “beenhouwer” soms geen vlees meer in huis?)

beêwegen (= op bedevaart gaan)

beezen (= heel snel lopen: “d’er vanonder beezen” = snel op de loop gaan)

begankenesse (= toeloop van volk bij een optocht; ook wel in overdrachtelijke zin gebruikt)

beite (= geit; ook soms: een nogal simpele vrouw – duidelijk klanknabootsend)

bekeurd zijn (= benieuwd zijn; heeft dus niets te maken met een bekeuring)

belinkt zijn (= op iets nieuwsgierig wachten). In het Bargoens betekent ‘linken’: ‘loeren’. Hier heeft ‘linken’ vanzelfsprekend niets vandoen met ons “Vlengels [vlaams-engels] woord ‘linken’, waarmee men nu bedoelt, stom genoeg, iets met iets anders verbinden)

berd (= afsluitpaneel; kan ook schab betekenen)

berechten (in de R.K. Kerk = de laatste sacramenten toedienen)

bescheed (= uitsluitsel, eigenlijk het verbasterd dialectwoord van ‘bescheid’. B.v. wordt er soms, na veel over-en-weer-gepraat, eindelijk “be-

scheed” daarover gegeven. De “ee” wordt hier uitgesproken als in “scheef”) **bescheten kommissie** (= letterlijk: bescheten boodschap). Hiermee wordt een mislukte onderneming of een niet geslaagde taak aangeduid.

besletsen (= de volle beschikbare ruimte innemen)

besletst (= bezet, ingenomen. Helemaal bezet, er kan niets anders meer bij)

besmoasteren (= met kleverige substantie overdekken en bevuilden)

besneukeld (= tamelijk dronken: “ij zag ‘t er ol wa besneukeld uit” = hij had wel al wat pinten op)

bespotterd (= bespat)

besteekt (in de uitdrukking: “‘t’es wel besteekt!”). In feite een vervorming van ‘wel besteed’. Hiermee drukt men een vorm van leedvermaak uit.

beternesse (= verbetering. Aan een zieke wordt “de beternesse” toegewenst)

betoateren (= besmeuren [“betoaterd” = dus: besmeurd])

betaopelijk (van “betrappen” in de gewestelijke betekenis van iets opdoen = dus: besmettelijk)

beuntjes (= gewoon: boontjes. Gewoonlijk alleen maar gebruikt als het over snijboontjes gaat)

bewoaj (= eigenlijk dus: ‘bewaai’. Hiermee duidt men iets groots, iets weids aan. Als men een zaak bezoekt, en die valt veel groter uit dan verwacht, zegt men: dat was me daar nogal ‘n “bewoaj”)

bezasse (= duidelijk van het Franse “besace”, bedelzak; hier wordt meer knapzak of reiszak bedoeld)

beze (= bes; ook wel gezegd m.b.t. een lief en beminnelijk kind)

biefelen (= haastig eten, veel eten)

biek (= eten, in sommige samenstellingen. “Goe van den biek” betekent lekker eten)

bielde (wordt in verschillende betekenissen gebruikt: 1. een [spoorweg]biel; 2. een stalen kogel uit een kogellager; en in een verwijzing naar deze ronde vorm in overdrachtelijke betekenis: ‘rode kop’, wanneer men bedoelt dat iemand b.v. heel beschaamd stond te kijken: “as ‘t ij op zijn leugens betraopt wierd, stond ij doar nogol mee ‘n bielde”; 3. biljartbal)

biezebijzen (= heen en weer schommelen of wiebelen)

bij den bok gedoan (= gefopt zijn)

bij(j)st (ik weet bijna niet hoe men het schrijven moet; vandaar die “j”). Het betekent: dichtstbij. De kortste weg van punt A naar punt B is “bij(j)st”. De andere weg is misschien wel “bij”, maar deze is “bijer”, en misschien wel “bij(j)st”). Een raar voorbeeld in de gewesttaal van wat wij in de lagere school de “vermeerderende” en de “overtreffende” trap moesten noemen.

bijkan [of] bijkanst (= bijna). Eigenaardige gewestelijke vervorming; misschien: ‘de kans is er wellicht’...

bijsteken (= bij het “feuksen” [zie elders] ook nog de hand verder naar voor

laten schieten dan het eigenlijke vertrekpunt; de “bijsteker” wint dus ongeoorloofd een weinig terrein)

bijze (= schommel, op kermissen zowel als kinderschommel)

bijzen (= op de schommel heen en weer zwieren [“ze bijsdegen”; “z’ee gool den tijd gebezen”])

billenkletser (= geklede herenjas met lange achterpanden, die dus “tegen de billen kletsten”). Ook wordt soms wel een flinke mop bedoeld, maar die wordt in het AN een ‘dijenkletser’.

birloete (= van lange steel voorziene schepemmer, waarmee ‘beer’ of aalt uit de ‘beerput’ behandeld wordt)

blaffeture (= op hengsels draaiend vensterluik). Ik heb er geen idee van vanwaar het woord komt.

blafte (= grote oppervlakte, meestal over een poster of aankondigingspaneel gezegd)

blageur (= pocher, “stoefer”). Het woord is duidelijk uit het Frans overgenomen.

blak (= open en bloot; vooral over het landschap gezegd, een open veld b.v.)

blanketten (= poederen). Over het algemeen werd dit gezegd met betrekking tot dames die zich ietwat te overdadig “poederden”. Eigenlijk was dit maar alleen een voorloper van wat nu ‘maquillage’ heet.

blauen steen – (De “ee” wordt uitgesproken als in “beenen”). Alleen in de uitdrukking: “Dadde es op geenen blauen steen gevallen”. Daarmee wordt bedoeld dat een bepaalde uitspraak de aangesprokene gekwetst heeft, en dat het gezegde niet vanzelf zomaar wegspoelt, zoals water over een harde blauwe steen.

bleine (= blaar op de huid, meestal aan handen of voeten). En ook: bloe-bleine (bloedgevlude blaar).

bleiten (= wenen)

blendebirken (= “blinde beer”: een welbekend kinderspel, verstopper-tje spelen)

blink en blinkdooze (= hiermee wordt schoensmeer bedoeld). En een persoon (meestal een dame) die echt te veel opgepoetst, geschminkt en ‘versierd’ is, wordt ook vaak een “blinkdooze” genoemd.

bloaj (= drukte, pochen). Veelal in de uitdrukking: “mee den bloaj schiet ge den goaj” = als je maar drukte genoeg maakt zal het op de lange duur toch wel lukken.

bloare (in de uitdrukking: “’t es nogal ‘n bloare!” wordt een tamelijk onnozelen en lichtgelovig vrouwspersoon bedoeld)

bloaskes wijsmaoken (= iemand verzinsels vertellen)

bloatseken (= verbastering van het verkleinwoord ‘blaadje’; bedoeld wordt een blaadje papier)

bloaze (= blaas). Niet alleen in de letterlijke betekenis, maar vaak gebruikt om iemand te typeren die, gewoonlijk onterecht, nogal hoog van de toren “blaast”!

bloende (= saucisson de Boulogne: heel donkere, vierkante salami)

blommekee (= bloemenruiker; waarschijnlijk een contaminatie tussen ‘bloemen’ en ‘boeket’)

blooten (= naakt. In de uitdrukking “in zijnen blooten”: AN ‘in zijn nakie’)

boaën (= bedoeld wordt eigenlijk “baaien”: baden). Het deppen van de ogen met een of andere vloeistof b.v.

boalde (= balie)

boarvoets of birvoets (= op blote voeten)

boas eest zat (“ee” zoals in “beenen” = de baas is als eerste dronken). Wordt gezegd van een kastelein die voor de ogen van zijn klanten zelf te veel drinkt, en dus eigenlijk geen goed geld verdient.

boasmaokere (= ‘baasmaker’: iemand die altijd en overal baas wil zijn en zijn gelijk wil halen)

boate (= brievenbus). Gewoon een overblijfsel van het vroeger gebruikelijke ‘boîte à lettres’.

boebenondsjen (= bij kinderen een verkleinwoord voor hondje, “boeboe” + aanhangsel dus)

boel (= ofwel ‘rommel’, ofwel kan men er ook ‘ruzie’ mee bedoelen, b.v. als men zegt: “z’ebben daar nogal boel gemaakt”)

boe of ba (in de uitdrukking “zonder boe of ba” = zonder verder nog een woord uitleg)

boezeneren (= het er op niet al te galante wijze goed van nemen, zijn geld onbezonnen opmaken)

boezeren (= duidelijke verbastering van het Franse ‘bouger’, bewegen)

bok es vet (“den bok es vet” is de staande uitdrukking. Daarmee wordt bedoeld dat het doel bereikt is; de bok wordt geslacht als hij “vet” genoeg is.)

boktand (= maaltand)

bolleket (= buitenmaatse marbel, twee- tot driemaal groter dan een “lavor”; is vaak niets anders dan een grote stalen knikker uit een kogellager)

bom (= heeft hier niets met een explosief iets te maken, is gewoon een verbastering van ‘bodem’). Iemand die na lange tijd terugkeert naar zijn geboortestreek, komt weer naar “zijnen bom”.

bomdeksken (= een weinig vocht op de bodem van gelijk welk recipiënt)

bommeken kruipen (= op de bodem van de waterloop zich voortbewegen [vaak met de bijgedachte: en doen alsof men kan zwemmen, maar eigenlijk is men die kunst niet machtig])

boneurkes (uit het Franse ‘bonheur’ = geluk. Wie bij een of andere gelegenheid iets kan verdienen of meegraaien, zal enkele “boneurkes” meepikken)

boombos (“oo” als in “boonen” = nogal evident een bos met bomen, zou men zo denken). Het woord komt niet voor in het algemeen Nederlands; er wordt eigenlijk een praktisch symmetrische aanplanting van jonge boompjes mee bedoeld, die eenmaal volgroeid voor de houthandel bestemd zijn). **booneknoopen** (in de uitdrukking: “da affetsteert lijk booneknoopen”. ‘Boonen knopen’ (?) ging blijkbaar heel langzaam. Hier is de bedoeling dus: het gaat heel traag vooruit)

boot (= ook de afkorting van ‘boterham’. “IJ moest zijnen boot nog opeten”)

bordure (= letterlijk uit het Frans, waar het ‘rand’ of ‘boord’ betekent). In de volkstaal hier stevast gebruikt als men het heeft over de “stoeprand”, of beter dus: “de bordure van den trottoir”.

bosvirken = (bosvarken). Eigenlijk een scheldwoord, daarom niet altijd zeer zwaar bedoeld, voor iemand die nogal luidruchtig is en zich niet te veel stoort aan de gangbare regels.

bot zetten (= iemand zo ver krijgen dat hij het niet meer kan uitleggen)

bots (in de uitdrukking: “op den bots” = zomaar in het wilde weg, zonder nadenken). Sommigen, waarschijnlijk onder invloed van het dialect van omringende dorpen, bedoelen er ook ‘bijna’ mee.

botter opeten (in de uitdrukking: “z’ebben de botter opgeten”, waarmee gezegd is dat ze eigenlijk iets hebben gedaan dat niet in de smaak van de tegenpartij is geweest – die wou haar boter liever zelf houden!)

botterstamper (= ulevel voornamelijk met boter bereid)

boveling (= iemand die in een rusthuis [vroeger was dat hier in het klooster] op de verdieping woont)

braombezen (= braambessen).

bras (= varkensvoer; een mengeling van aardappelen en meel)

braskot (= het kot waar “gebrast” werd). “Bras” was de samenstelling van het varkensvoer, een half-vloeibare brij, waarin aardappelen, meel, natuurlijk water en al wat men aan overschot van groenten vinden kon, opgewarmd werden op het fornuis in het “braskot”. De zwijnen waren er dol op; nu nog wordt gezegd dat een “brasvirken” heel wat lekkerder vlees levert dan een “batterijzwijn”.

brasvirken (= zwijn dat niet alleen met meel en korrels, maar ook met in het fornuis gekookte aardappelen [“bras”] is gekweekt)

breeten (= uitsmeren: b.v. een boterham “breeten”)

bresse (= een heel grote massa, ‘n grote hoop: op de Safarkesmarkt was er weerom een “bresse volk”, b.v.)

brikoleren (duidelijk overgenomen van één betekenis van het Franse ‘bri-coler’: knutselen)

brilstirten (= dozen en andere rommel aan de staart van een hond binden en hem dan weggagen, zodat hij er jankend vandoor gaat [een nogal sadistisch

vermaak van straatjongens, als je het mij vraagt])

brisselen (= knutselen, iets samenstellen op eerder amateuristische wijze; iemand die zo iets doet is dus een “brisselir”)

broazelen (= geluidnaboosend; veelal van kleine kinderen gezegd die eigenlijk nog niet kunnen praten, maar toch willen communiceren, vaak met blaasjes op de lippen)

broek an scheuren (wie ergens zijn broek aan scheurt, heeft blijkbaar iets [financieel?] aangepakt, dat helemaal verkeerd is uitgevallen)

brol (= waardeloze rommel)

brood (als “koolen” uitspreken: vaak wordt hiermee een simpel, nogal dom mens bedoeld)

brood maoken (“oo” uitspreken als in “boonen”). Met de uitdrukking “ij moe zijn brood nog maoken” wordt iemand bedoeld die nog heel wat tijd moet uittrekken voor hij aan iets anders kan beginnen.

broslap (= morslapje voor kinderen)

brosselen (= pruttelen, bereidingen op het fornuis b.v.)

brots (vnl. groot en grof stuk hout of nog: een uit de kluiten gewassen kind)

bruutzak (= brutaal iemand, iemand die er met een al te grove borstel door gaat)

bucht (= rommel)

buikstik (= buikspek van een varken)

buischen (= geweldig lawaai veroorzaken; wordt vooral over hevige wind gezegd)

buitenwacht (in de uitdrukking: “de buitenwacht krijgen”... aan de deur gezet worden)

bunsel (= bundeltje doeken waarin een pasgeboren kind werd gewikkeld)

burrelen (= loeien [van runderen]; kan ook van mensen gezegd worden die geweldig luid tekeergaan)

busselen (= vechten)

bustvallinge (= verkoudheid op de borstluchtwegen)

buustik (en spreek de “i” maar zeer zwaar uit!): dit is een grove verbaasting van ‘biefstuk’!

buzze (= beurs)

buzze geven (= met alle macht alles op alles zetten)

C

champetter (‘garde champêtre’: veldwachter)

choarlewie (samentrekking van ‘Charles’ en ‘Louis’, maar hier wordt een raar iemand bedoeld)

D

da bijt in eur [zijn] bille (= daaraan kan zij [hij] haast niet weerstaan)

da goa gelijk 'n lierken van nen cens (= dit gaat werkelijk heel vlot)

da goa veuruit lijk boonen knoopen (= dat gaat maar zeer traag vooruit)

da keun den bruinen nie trekken (= dat kan ik niet betalen. Met "den brui-nen" wordt hier de portemonnee bedoeld)

da keun moar 'n koa kieken zijn (= 'dat kan maar een kip zijn die er niet zo goed uit ziet' of: het kan wel tegenvallen, maar toch nemen we het risico)

da mesan nie (= dat geeft niet, dat kan geen kwaad)

da steekt zijn been uit ("been" als in "leeren" = dat gaat alle perken te buiten)

da vaogt zijn gat zonder papier (= dat gaat, of dat spreekt vanzelf)

dad' ee zijnen tijd gad gelijk de braombezen (= dat is nu totaal voorbij-gestreefd)

dad' es nogol 'n dodde (= dit is echt de moeite [van het geven, of van het krijgen] niet waard)

dad' es 't kruimeken uit (= dat is het beste wat er is)

dad' es wa gescheten! (= dat is bij het haar getrokken... die heeft het hoog in de bol!...)

dadde es den board (= dat is zéér goed; hiermee kunnen even zo goed spijzen, als werktuigen of andere gebruiksvoorwerpen als voortreffelijk be-schreven worden)

dapperen (met "den dapperen" wordt een hevige aanval van diarree be-doeld)

daujkoolen (= onkruid dat tientallen centimeters hoog opschiet, met zaadjes in ontelbare bolletjes bovenaan)

de bende van smir op (= een luidruchtig gezelschap, die het er duchtig van nemen, echte 'smeeders' dus)

de fijnen arie (= diarree)

de giregijd bedriegt de wijsijd (= 'de gierigheid bedriegt de wijsheid': men kan iets zodanig spaarzaam aanpakken dat het resultaat ook maar niets is)

de groenink zit op zijne ruggie (= hij is totaal onbezorgd, hij denkt dat het wel vanzelf zal gaan)

de groote jan uitangen (= zich veel gewichtiger, rijker, verstandiger... voor-doen dan men is)

de katte es over taofel gesprongen (= de tafel is al afgeruimd: je bent te laat voor het eten)

de katte zit in d'arloze (= er is ruzie in het huishouden)

de leste man de zak opgeven (= niet naar huis kunnen, vooral dan bij café-

bezoek, en wachten tot de (voor)laatste klant ook vertrekt)

de nijper op de stirt (= nu komt het er echt op aan, nu zitten we aan het cruciale moment)

de pierlieveneere spelen (= de beate onschuld uithangen, hoewel men schuldig is, van kromme haas gebaren)

de seve (in de uitdrukking “dad’ es de seve” = dat is ‘t beste wat er te vinden is, dat is hêt van hêt!) In het Frans betekent ‘sève’ het sap of de pit van een vrucht. Een kans dus dat de oorsprong van de zegswijze daar ligt.

de struik uitleggen (= alles wat men over iemand of iets weet uit de doeken doen)

de vaokluizen bijten (= we zijn dringend aan slaap toe, we hebben het heel lastig om de ogen open te houden)

deefel (= plakkerige rommel)

deefelen (= morsachtig met spijzen e.d. te werk gaan, b.v. alles op zijn bord ondereen mengen)

defrente (= verschillende. Weerom verprutst Frans: “différent”)

deij (= loze praat, larie)

dein (= erf, afgebakend stuk grond – de oorsprong kan ik niet raden)

deinzen (= achteruit stappen of rijden)

deisteren (= doelloos over en weer lopen)

dempig (= kortademig; met “gelijk ‘n dempig pird” wordt iemand bedoeld die geheel buiten adem is)

den boer avetuurt ‘n kezze (= ik hoop door een gewaagde inzet toch winst te halen: vooral bij kaartspel)

den bos in (in de uitdrukking: “ij es den bos in” = hij is uit het zicht verdwenen, of gewoon: hij is weg!)

den duim in zijn anden auen (= zorgen dat jij alleen de beslissing kan nemen).

den duvel schijft altijd op den meesten oop (“oo” zoals in “koolen” = het geluk draait altijd naar de kant waar dat het minste nodig is)

den gans reien = (mee iemand...) = iemand voor de gek houden, i.p.v. op een paard, rijdt men op een gans!

den woaj en den droaj kennen (= ‘het waaien en het draaiën kennen’ = dus: goed op de hoogte zijn)

derande (= van verschillende soorten). Iemand die stomweg twee sokken van niet dezelfde kleur aantrekt, heeft twee “derande” kousen aan zijn voeten.

d’er es stront aan ‘t stoksken (= er is iets verdachts aan de zaak)

d’er irge in ên (= er erg in hebben, erop letten)

d’er ‘n schoarte in goan (“schoarte” staat hier voor “scharten”, dat ‘krabben’ betekent = er met de grove borstel door gaan, iets met grote kracht aanpakken)

d'er op matsen (= er hevig op slaan)

d'er van onder gipsen (= er heimelijk tussenuit knijpen)

d'er van onder pissen (= de plaat poetsen)

d'er van onder pijpen (= er van door gaan)

d'er van onder ritsen (= de plaat poetsen)

d'er zijn broek aan scheuren (= er financieel verlies door lijden)

d'er zijn katte van spreken (= zeker niet meedoen, zeker niet ingaan op gelijk welk verzoek)

d'er zit 'n kreitsjen op (= daarmee is iets raars aan de hand, dat is geen zuivere koffie)

des (= slaag. Iemand "des geven" = iemand slagen toebrengen)

desideren (uit het Franse 'décider': beslissen)

desschinge (= een pak slaag)

deurjaoger (= 'doorjager', gezegd van iemand die schrikbarend veel kan eten, die het er dus 'door jaagt')

deursteken (= verwijten, iemand voor de voeten werpen wat men niet correct vindt)

deur zijne vlurrink getorten ("vlurrink": vleugel = hij heeft zich lelijk misrekend – "getorten" is het verleden deelwoord van "terten" [stappen])

deuzig (= suf, ijl in het hoofd)

devooren (van het Frans 'devoir' = "ij doe zijn devooren": hij doet zijn plicht, zijn best)

die ee in 't schure gescheten (Tenslotte toch een activiteit die in een ander lokaal zou moeten gebeuren... = dat is verkeerd uitgevallen, dat werd zeer kwalijk genomen)

die 't lang ee, loat et lang auen ("auen" is hier: hangen = wie veel mogelijkheden heeft, kan zich ook veel veroorloven)

dikkels (= dikwijls, vaak)

dikooren (= meestal in een zetel, zitten suffen)

djakke (= zweep)

djakkeleuren (= al spelend vechten, mekaar voortdurend plagend beetpakken, veelal door jongeren en meestal tot ongenoegen van de ouderen: "ge moet azoo nie djakkeleuren, doar kommen koaë stikken van!")

doar keunde verre van kijken (= dat zal u niet helpen om stevig op de been te blijven; wordt gezegd als iemand volgens zijn gesprekspartner niet genoeg eet)

doarvangoande (= wat dat betreft)

doef (= drukkend warm, vochtig heet weer)

doeffeling (= een pak slaag)

doeze (= eerder mollige, maar weinig aantrekkelijke vrouw)

dolleken (= veldmuis)

domkie (= dommerik)

dorre (= dooier [van een ei])

dots (= samengeknepen klomp, b.v. garen, breiwool, haar)

droaj en keer (“ee” als in “beenen”. In de uitdrukking “den droaj en den keer kennen” = op de hoogte zijn van de gewoonten terzake)

dreits (= viezige, drabberige pletsbrij...) Dit kan eigenlijk alles zijn. Vanaf een zonder aandacht gemorste lepel pap, tot en met een meer minder plezierig “stront”-gebeuren.

dreitsen (= in een brij, b.v. in de modder, pletsen)

drevelen (= doelloos heen en weer drentelen)

drilnotte (in de uitdrukking: “zoo zot als ‘n drilnotte”). Wat een “drilnoot” zou zijn kan ik met de beste wil van de wereld niet uitmaken.

druk uit zijn oogen keunen scheppen (= zomaar kunnen zien dat hij bedroefd is)

drupneuze (= lopende neus, vooral bij verkoudheid)

dsjoel (= een - eigenlijk te - goed mens, brave sul)

dsoozemienen (= jasmijnen, seringen)

dubbeltoope (eigenlijk: “dubbel te hoop”, dubbel op één hoop = dubbel gevouwen, b.v. een paar bladen papier kunnen “dubbeltoope” gevouwen zijn; maar ook een – meestal al oudere – persoon kan “dubbeltoope” over de straat lopen: helemaal voorovergebogen, alsof hij/zij bijna in tweeën gevouwen is)

dudderen (van koude = rillen)

dul (= boos, waarschijnlijk een verbasterd ‘dol’) oorendul (= ‘hoorndol’, wat eigenlijk op razend hoornvee slaat, maar figuurlijk ook van mensen gezegd wordt)

dul (wij gaven reeds de betekenis ‘boos’. Maar als zelfstandig naamwoord betekent het ook: vreselijke moeite, “ambras”: “ij eet er vree veel dul mee”)

dulfken (= een smalle en niet zo diepe afwateringsgeul)

durpel (= drempel)

dust (= dorst)

duur de komprenure (quasi letterlijk uit het Frans = hij heeft het moeilijk om iets vlug te begrijpen, door te hebben)

duvel (“zijnen duvel es verre dood”) = hij heeft niet meer de vitaliteit (of de streken) van eertijds.

duvelken (dit is meestal een plat, rechtstaand op twee wieltes transportwagentje voor het verplaatsen van kisten, kratten e.d. – Tot na WO II werd daarmee ook veelal een alleenstaande kleine (ronde) kachel bedoeld, die voor tussenverwarming in normaal niet verwarmde ruimten met kolen of cokes werd gestookt)

E

edde 't ooit al zoo graujd geten ('heb je het ooit zo rauw gegeten?' = heb je het ooit zo flagrant meegemaakt?)

eeffra (= juffrouw. "ee" weerom als in "beenen")

eeken (= jeuken)

eekte ("ee" zoals in "beenen") = jeuk.

eemer = emmer.

eewillig (= eigenzinnig, met tegenzin, niet meegaand, tegendraads)

effenaf (= zonder verdere uitleg, vlakaf)

effenop (= direct, onmiddellijk daarna)

eigen rechtswirts (= volle neven en nichten; de kinderen van broers en zusters)

eilig irde (= 'heilige aarde'. In de uitdrukking: "der uitzien gelijk d'eilig irde"; hiermee wordt de ultieme grafaarde bedoeld. Iemand die zo wordt beschreven ziet er dus niet goed uit)

einink (= gewoon [om]heining)

eiter de scheiter (= helemaal door elkaar - waarschijnlijk beeldend klankna-bootsend voor onnaspeurbare warboel)

ekstijl (= draaipaal van een hek)

elk zijn goeste, zei brospot, en ij at zijn kind zijne pap uit! (Dit wordt vaak schouderophalend gezegd als men het met de bedoeling van een ander niet eens is, maar zich toch maar bij de situatie neerlegt)

elmen (= weergalmen)

els (hier wordt 'hels' bedoeld; levendig dus, zoals b.v. bij 'een hels lawaai')

elve ên (= 'elf hebben': te weinig hebben, er naast grijpen: je moest eigenlijk twaalf hebben, is de achterliggende gedachte)

emelluchten (= bliksemen)

em nie loaten verpikken (= zich niet alles laten welgevalen)

empermeabel (= regenjas. Het woord is bijna in onbruik geraakt, maar nog niet zo lang geleden werd het zeer frequent gebruikt. Gewoon afgeleid van het Franse adjectief 'imperméable': waterdicht)

epse (= hesp, ham)

epsekneut (= bot met ietwat aangebleven vlees van een ham)

erdebie! (= eigenlijk een heel zacht krachtwoord, zoiets als 'verdorie!')

erdoes (= wel zeer ondoorzichtige verbastering van de uitdrukking 'te herdoen': 'opnieuw proberen' dus)

erlewoasse (= warboel)

errebekken (= twistend elkaar plagen)

erreteren (= ermee ophouden; weerom een duidelijke verbastering van het Franse "arrêter")

ertes (= harten - bij het kaartspel)
ertelap (= meest geliefde persoon, ‘hartelap’, vergelijk ‘hartedief’).
espres (uit het Franse ‘exprès’ wat ‘duidelijk’ betekent. Bij ons meest gebruikt in de betekenis van ‘opzettelijk’)
essentendent (= van het begin tot het einde, van hier tot ginder: “van essen tendent”)
essepikken (= wederzijds sarrend plagen)
euj (= hooi)
eukenei (= zeer klein iemand: van “uk” en “ei”)
eunink (= honing)
eur (= uier, van een koe b.v. – wel weinig doorzichtig “Wabeeks”)
euze (= de brede oversteek van een dak, waaronder men in open lucht bepaalde zaken in het droge kan houden: maïs bijvoorbeeld, of een ladder en dergelijke. Een “euze” vindt men meestal aan een boerenschuur. De oorsprong van het woord is mij volslagen onduidelijk)
ezezkes (= even maar, amper)

F

fakteur (= postbode)
faliba (= uitgeteld, van zijn stokje)
faofte (= kaakslag)
farde (= map)
ferneis (= fornuis)
ferset (= eetvork; van het Franse ‘fourchette’)
feuksen (= de marbel [lavor] niet op de juiste wijze naar zijn doel schieten: in plaats van tussen de toppen van wijsvinger en duim, eerder tussen de kromming van de wijsvinger en de duimnagel. Wordt soms gebruikt als men wil aanduiden dat iemand, bijna tegen eigen wil, toch moet bijspringen om te helpen)
feut (in de betekenis van kracht, energie, ‘fut’; “ij ee geene feut genoeg” = zijn kracht schiet te kort)
feutei (= klein persoon, zwakkeling)
feuten (= veel moeite doen, het lastig hebben)
feuter (Frans: ‘feutre’ = vilt)
fezelen (= fluisteren)
fiekfak (= tierelantijnen, overbodige rommel)
figgelen (= snijden met korte op- en afbewegingen)
fijnoore (= fijn oor: iemand die alles haarfijn bekijkt)

fiezant (= fazant)

flajjuut (= eerder teergebouwd en zeker niet krachtig manspersoon)

flakeien (= vleien)

flamakke (= iemand die het onwaarschijnlijk goed kan zeggen)

flawijn (= kussensloop)

fleresijn (= naar gelang van wat de spreker bedoelt, kan het net zo goed reumatiek als jicht zijn)

flinken (= met het been naar iets uithalen; wordt meestal van paarden gezegd)

floche (Frans: 'floche' = kwastje). Zagen de oudsten onder ons nog bengelen aan de soldatenmuts van onze dappere "piotten" in 1940. Bij de paardenmolens op de kermis werd vooral de kwast bedoeld die aan een bal boven de hoofden slingerde. Wie hem te pakken kreeg, kon op een gratis rit rekenen.

floer (= fluweel)

flokken (= zich ergens tegenaan vlijen)

flokken (= pluizachtig stof dat vooral onder de bedsteden te vinden is). Het woord wordt ook als (werkwoord) gebruikt, om het verwijderen van het stof met de ragebol ("koppejaoger") aan te duiden.

flokout (= houten tap, stopsel, flessenkurk)

fluitjesmelk (= volks woord voor afgeroomde melk)

flumpe (= totale mislukking, misbaksel, flop)

flurte (= waardeloos object, overschotje, afgescheurde lap en dergelijke dingen meer)

foefkes (= leugens. "Iemand foefkes verkopen": betekent iemand leugens wijsmaken)

fooken (= smeulend roken)

fotteren (= zich met eigenlijk onnuttige karweitjes bezighouden)

frak (= overjas)

franke beeste (= "ee" als in "beenen" = een vrijpostig, zelfs brutaal iemand)

franke muile (= iemand die rad ter tong is, en eigenlijk dikwijls te veel zegt)

frekanteren (van het Franse 'fréquenter' = dikwijls ergens of bij iemand komen)

friendelken (= franje: aan de onderkant van een jurk of aan de zijkanten van een tafelkleed b.v.)

frikandon (zoals in het Frans: 'fricandeau', eigenlijk: broodvlees)

frots (in de uitdrukking: "te jong van frots zijn [en te klein van galewiep]" = nog niet oud genoeg zijn om iets te beseffen of aan de weet te komen)

fruns (= neus)

frutselen (= frommelen, aan iets morrelen)

fwiete (zoals 'fuite' in het Frans. Gewoonlijk bij een waterleiding of gelijk welk ander 'lek' wordt een "fwiete" vastgesteld.)

G

gabbe (= diepe wonde, die eigenlijk moet gehecht worden)

galjaar (= weerom een verbastering van het Franse woord ‘gaillard’, in de betekenis van ‘vrolijke sloeber’)

gaskon (= verbastering van ‘Gascogner’. Behalve dat dit laatste woord een bewoner uit Gascogne aanduidt, werd het ook wel aangewend om een al te opschepperig iemand te typeren, dus: opschepper, pocher, flierefluiter)

gat in de botter (in de uitdrukking: “mee zijn gat in de botter gevallen zijn” = veel geluk hebben)

gat naar de wind (in de uitdrukking: “zijn gat naar de wind zetten”, wat eigenlijk wil zeggen dat de betrokken persoon zich schikt of van mening verandert zoals het op dat moment best uitkomt)

gat op ‘n kerreken (in de uitdrukking: “zijn gat reijt [rijdt] op ‘n kerreken” = hij verlangt er hevig naar, hij kan er niet rap genoeg zijn)

gat [ol] opslooven (in de uitdrukking “ij keun zijn gat [ol = hol] opslooven” = zeer platte zegswijze om te zeggen dat de persoon waarover men het heeft zijn voornemen wel kan vergeten! – “opslooven” = ‘opstropen’)

gatilekker (= vleier... hoeft geen nadere uitleg)

ge moet ui doar naar ouen gelijk den dienen mee zijn krom gewir (“ge moet u daar naar schicken zoals die met een krom geweer” = ge moet u aan de omstandigheden aanpassen ondanks alles; een geweer met een kromme loop bestaat immers niet...)

ge moet ui nooit omkleeten [= uitkleden] veur dadde goat slaopen (= verdeel nooit uw geld en goed voor uw dood)

ge moet ui oan ‘t ges ouen (= aan het gras vasthouden: ondanks alles moet je volhouden)

ge zijt de prullen nie wijs! (= je kan nooit weten!)

ge zoeter den dieren tijd in bringen (= je springt er te los mee om, dit zal geld kosten)

geakkomodeerd (= toegetakeld, uit het Franse ‘accommoder’ [inrichten, aanpassen]. In de volkstaal wordt het woord gebruikt om aan te duiden dat iemand of iets er raar of zelfs gekwetst uitziet)

gebéteren (= er iets kunnen aan doen: “ij kost da ook nie gebéteren” = dat kan men hem niet in de schoenen schuiven)

gedoente (= gebouw, optrekje op een stuk grond)

geen afdraogen an ên (“ee” als in “beenen” = er niets mee te maken hebben, er helemaal niet toe verplicht zijn)

geen apprense van (= geen sprake van: uit het Franse ‘apparence’ = schijn)

geen avanse (= ‘t is niets gekort, het gaat niet vooruit: uit het Franse ‘avancer’)

geen melk geven (in de uitdrukking: “ij (zij) geeft anders toch geen melk!”). Hiermee wordt bedoeld dat men iemand met een onbeduidend karweitje kan opzadelen, omdat de persoon in kwestie tot niet veel in staat is.

geen sense ên (= er geen lust toe voelen: uit het Franse ‘sens’ = gevoel)

geenen pui keunen biechten (= bijna tot helemaal niets in staat zijn). De oorsprong van deze schilderachtige volksuitspraak ontgaat mij volkomen.

geenen vetten (= niet veel zaaks)

geile (= afgeleid van het dialectische “geilen”, wat hier in Wachtebeke helemaal niets met wulpsheid te maken heeft. Het betekent alleen maar ‘mateloos schreien, wenen’. Een “geile” is dus een vrouwspersoon die al te gemakkelijk in tranen uitbarst)

geilen (= onbedaarlijk luid wenen [heeft dus aan geen kanten iets te maken met de betekenis die men er nu in het ‘AN’ aan geeft])

geklappig (= graag tot een praatje bereid)

gekooksel (= warm bereide maaltijd)

gelente (= lijf en leden, b.v.: “ij sleeagd’ omverre mee gool zijn gelente” - “oo” hier ook als in “koolen”)

gelijk ‘n lierken van ne cens (= heel gemakkelijk, heel vlot). Een ‘lier’ was eertijds ook een snaarinstrument dat door draaien muziek voortbracht; voor een miniem geldstukje had men dus makkelijk mooie muziek.

gelijk nen schelen oane en nen manken reiere (= zoals een schele haan en een kreupele [konijnen]rammelaar: een totaal scheve en “manke” situatie dus)

gelijk nen uil op nen kluit (= domweg, verbaasd, niet begrijpend reageren, zomaar doodstil zitten als een uil)

geneuk (= gezeur, gezanik, raar gedoe. Vaak in de uitdrukking: “’t moe gedaan zijn mee al da geneuk”). “Neuken” werd in de volkstaal veel gebruikt om aan te duiden wat wij nu ‘zeuren’ noemen, in het Wabeeks “zagen”. Hier heeft het dus niets vandoen met de betekenis die men tegenwoordig veel aan het woord ‘neuken’ geeft.

gepse (= vertrokken gezicht. “IJ trok nogol ‘n gepse!” betekent: hij keek er maar lelijk bij)

gerokt en gesponnen (= bijna helemaal identiek, b.v.: “’t es eur moedere gerokt en gesponnen”)

gerre (= spleet, kier)

gerrelen (= wijdbeens waggelen bij het gaan)

ges (= gras)

gesc(h)apeerd (= ontsnapt, van het Franse ‘échapper’). Vaak gebruikt wanneer men bedoelt dat iemand aan een dreigend gevaar of ongeval kon ontkomen..

geschaluind (= gekwetst, lelijk toegetakeld, geschaafd. Misschien afgeleid

van een betekenis van het werkwoord 'schalmen', dat 'ontdoen van schors' kan betekenen)

geschofd geraoken (= bekomen wat men eigenlijk wou. B.v.: "ij eed'er lange moeten noar zoeken, moar ij es toch geschofd geraokt)

geschot (= spit, lumbago - wel zeer onprettig pijngevoel in de onderrug)

geschurmutseld (= toegetakeld)

gesgeete (eigenlijk: 'grasgeit' = dom en onnadenkend wijf)

ges geven (= hard doorduwen, zeer snel werken, rijden, lopen, met overtuiging iets uitleggen. "Ges" is Wabeeksvoor 'gras', maar ik weet niet of het hier zou staan voor 'gas geven'...)

gesmoasterd (= geplet; meestal gezegd van een vrucht, een peer b.v.)

gesmonken vangen (= uitdrukking gebruikt bij het [niet zo propere] jongensspel waarbij men kleinere mannen met gesloten ogen op een bepaald moment, al kruipend over de weide, met de vlakke hand in koeiedrek liet pletsen: er werd de dupe vooraf wijsgemaakt dat de vogels, genaamd "gesmonken" [ges = gras] alleen op die manier te vangen waren)

gestoept (= kort en gedrongen, van iemand die niet al te groot is, maar verder nogal struis, zegt men: "nen gestoepten")

getès (bijna uitsluitend in de uitdrukking: "ij ee zijn getès" = hij heeft nu genoeg; de oorsprong van het woord is voor mij een raadsel)

getrek (= gespan; iemand die met heel wat aankomt wordt soms begroet met: "ij es doar mee gool zijn getrek")

getten (= slobkousen, of lederen beenstukken die over en boven de schoenen worden gedragen). Wat wij vroeger zagen dus bij de rijkswachters en douaniers, ook wel bij bepaalde militairen. Nu praktisch niet meer te zien. Maar men heeft er hier nog wel het werkwoord "getten" aan overgehouden. Dat betekent: heel vlug rennen, zo snel als de benen (de "getten"?) het toelaten om zo snel mogelijk iets te bereiken.

getweets (= 'met z'n tweeën'. "ee" weerom als in "beenen")

geute (= gietijzer). Zegt men nog voor "gegoten casserollen", of voor "chauffageradiateurs in geute".

gevoeg (in de uitdrukking: "zijn gevoeg doen" = naar het toilet gaan; wel de 'grote ontlasting')

geweg (telkens gebruikt als achtervoegsel als men de wijze wil aanduiden waarop iets gebeurt: "stijfgeweg, traogskesgeweg, schuinsgeweg, lompgeweg...")

gewoare (= voelbaar. Iets "gewoare" worden = iets voelen)

gewoarigeid (= het 'iets voelen')

gezet gelijk nen pui op nen wegele (= alles mee hebben om iets tot een goed einde te brengen)

gif (= gaaf: "z'ee 'n gif wezen" - "wezen" = aangezicht)

ginst (= brem)

gipsen (= er zo snel mogelijk vandoor gaan: “d’er van onder gipsen”)

girnoart (= garnaal)

girren (= gaarne)

god mijn sallek! (= wel heb je het ooit! - deze uitdrukking werd veel door vrouwen gebruikt, en is waarschijnlijk een verbastering of verzachting van een andere uitdrukking, waarin de naam van God veel ‘ijdel’ werd gebruikt: wellicht ter vervanging van een echte ‘vloek’)

gods werekeeren (in de uitdrukking: “tegen alle gods werekeeren” = meer dan eigenlijk nodig was, ook: tegen beter weten in)

goe gedroajd van pooten en ooren (= iemand met zo iets heeft een flink voorkomen)

goele (= eend. Wordt ook wel van een dwaze of te lawaaierig lachende vrouw gezegd)

goeleken (hiermee wordt een smalle sleuf bedoeld, b.v. voor afvloeien van water)

goe vel (in de uitdrukking “in geen goe vel zitten” = er niet goed aan toe zijn, wellicht is op langere termijn zelfs de dood wel in zicht)

goedzeugendig (= op z’n dooie gemak, zonder er verder bij na te denken)

goepe (hiermee wordt een oud zelfgemaakt muziekinstrument aangeduid, dat bestaat uit een pot met als afdekking een strak gespannen vel. Door een gat in dat vel steekt een stok, die bij het heen en weer bewegen een pompend geluid maakt)

goeste (= schijnt als ‘goesting’ sedert korte tijd het sympathiekste Vlaamse woord te zijn, maar wordt in Wachtebeke als “goeste” uitgesproken. “Tegen zijn goeste”, “goeste es koop”, “goeste krijgen”...)

goetsmoetig (= met opzet, zie “goetsmoets”)

goetsmoets (= met opzet. Totaal niets met “goedmoedig” te maken, integendeel!)

gool (de “oo” uit te spreken als in “boonen”. Verbastering van het Nederlandse ‘heel’, volledig...)

gooleganst (= ‘heel en gans’, helemaal dus)

goomol (= helemaal)

gotmorre (= gootmodder, vieze brij)

gotteneere (= ‘God onze Heer!’ Betekent: ach wat overkomt ons... God helpt misschien.)

gramatte (= zeer bazige vrouw)

graujd (= rauw - veel gebruikt ook in de uitdrukking: “edde ‘t ooit al zoo graujd géten?” = heb je het ooit al zó rauw moeten eten?... is het ooit al erger geweest?)

greel (spreek uit met de “ee” van “beenen” = gareel; met “greelen”, in het

meervoud, worden ook soms wel broeks Bretellen bedoeld)

greinzen (met “ei” als in de Wachthebeekse uitspraak van “ei” in ‘kippenei’: = knarsen, zand tussen de kiezen of tussen tandwielen b.v.)

grendel (= hier ter plaatse nu en dan overdrachtelijk gebruikt om een – stevige - hondendrol aan te duiden)

grendelen (= zeuren, doordrammen, temerig over steeds maar hetzelfde doorpraten, wat wij hier ook “zagen” noemen)

grep-oere (= een hoertje langs de ‘grep’, een open straatriool dus; in het A.N. dus gewoon aangeduid als ‘straatmadelief’)

grield (= ijzeren omheining, van het Franse “grille”)

gritten (= grinniken, iemand spottend plagen)

groaten (= een stompzinnige vervorming van ‘raden’! “Groat ne keer!” wil zeggen: raad eens!)

groeze (= loof van planten, bijzonder van aardappelen)

grollen (= snurken in zijn slaap)

grootebroek (een “grootebroek” is iemand die zich fiermer voordoet dan hij in feite is)

grootsche bloare (“oo” zoals in “boonen” = een zeer trots vrouwspersoon, waarom pejoratief bedoeld)

grootschoard (“oo” zoals in “koolen” = trots iemand, maar dan wel in de pejoratieve zin)

gurre (= lomp en onverzorgd - meestal vrouwelijk – iemand)

I

iemand de pelle afdoen (= iemand te vlug af zijn)

iemand nen kloot aftrekken (= iemand zwaar in de luren leggen, en dan niet in de onschuldige zin - “oo” zoals in “koolen”)

iemand nen poater schilderen (= iemand goed beet hebben, iemand een poets bakken)

iemand op zijn stroo trekken (= iemand ten val brengen, zelfs: iemands dood teweegbrengen)

iemand uit zijn kot laten komen (= hem uitdagen om toch maar iets te doen of toch maar iets te verklappen)

iets doen zonder irge (= iets verkeerd doen zonder kwaad opzet, zonder er eigenlijk op te letten dus)

iets gescheten (= ‘die heeft het nogal hoog in de bol’, ‘die maakt er nog heel wat onnodigs van’... gewoon in het Wabeeks wordt dat: “dadd’ es nogol iets gescheten!”)

ieveranst (= ergens)

ieverst (= ergens)

iezenoar (= bijna)

ij doe in 't lijnwoad (= hij handelt daarin, en hier wordt eigenlijk 'lingerie' bedoeld: hij houdt zich met verschillende vrouwen tegelijk bezig)

ij ee de kelderkorsen ("kelderkoortsen" = hij mankeert eigenlijk niets, maar hij doet zich alleen zo voor)

ij ee de peze bescheten (= hij heeft het al te bont gemaakt, nu is de goodwill voor hem ten einde)

ij ee em bij zijn pietsjen (= hij heeft hem beetgenomen, in de figuurlijke zin dan)

ij ee em 'n panne gevangen (= hij heeft nogal wat pinten op)

ij ee geen naogele om zijn gat te scharten (= hij bezit helemaal niets, hij is totaal berooid)

ij ee geen zittend gat (= hij kan niet lang op dezelfde plaats blijven, hij wil voortdurend met iets bezig zijn)

ij ee nen stek op em (= hij heeft het altijd op die persoon gemunt)

ij ee 't vier uitgepist (= [het vuur] hij is te ver gegaan, niemand is het nog met hem eens)

ij ee ze van de peeze (= hij zit er goed voor met wat hij heeft, vnl. in het kaartspel gezegd)

ij eet an zijne mei (= hij zit er nu mee)

ij eet an zijne rekkere (= hij is hier de pieneut)

ij eet an zijne schrepere (= hij zit er nu mee)

ij eet an zijn flessche (= hij zit er nu mee, met iets wat hij eigenlijk niet gewenst had)

ij eet er 'n panne van binnen! (= hij is er helemaal vol van, hij kan er niet over zwijgen. "Eet" staat hier gewoon voor 'heeft', en heeft dus niets met 'eten' te maken)

ij eet er 'n smete van weg (= dat hoeft je hem niet te leren, dat doet hij bijna altijd [pejoratief])

ij [of: zij] eet er zijn[eur] weer in (= dat ziet hij [zij] graag gebeuren, dat vindt hij [zij] plezierig)

ij es de keute af (= hij is aan 't einde van zijn krachten)

ij es de kiete af (= hij is aan het einde van zijn adem, hij kan niet meer verder)

ij es den bos in (= hij is er vandoor)

ij es de peet (= nu torent hij er boven uit - meestal bedoelt men daarmee dat het onterecht is)

ij es schuifken dees (= hij is verdwenen)

ij es zijn voeten goan wasschen (= hij is er vandoor gegaan)

ij genird em [of] zij genird eur (= hij/zij is er gaarne bij). Hier wordt het werkwoord ‘generen’ gebruikt in de verouderde betekenis van: ‘zich behelpen’, ‘zich bezighouden’, ‘de kost winnen’, totaal tegengesteld aan de betekenis die er nu aan gegeven wordt, nl. ‘lastig zijn’, ‘zich schamen’.

ij keun zijn ol opslooven (‘achterwerk optrekken’ = hij kan nog lang wachten, het zal niet waar zijn!)

ij kreeg nogol des (= hij kreeg een pak slaag)

ij krijgt zijn teme (= hij heeft een plotse aanval; dat kan van woede zijn, maar ook: een zotte bui)

ij kuist zijn schuppe af (‘hij reingt zijn spade’ in het AN! = hij gaat er vandoor)

ij ligt te... (= hij is voortdurend bezig; in uitdrukkingen als: “ij ligt te klaagen”, “ij ligt altijd moar te zaogen”, “ij ligt altijd moar te bellen”...)

ij loat em nie verpikken (= hij houdt voet bij stuk, hij laat zich niet verdringen)

ij loopt mee vier in zijn gat ([“vier”= ‘vuur’: hij is niet te houden, hij wil erop los gaan; “oo” als in “koolen”)

ij moe zijn brood nog maoken (= hij moet zich nog voorbereiden, hij heeft nog wat tijd nodig voor hij eraan begint)

ij oa elve (= hij had zijn stap niet, hij kreeg niet waar hij op rekende, onder te verstaan: hij moest eigenlijk ‘twaalf’ hebben!)

ij oujd’ em tseit (= hij houdt zich stil [tseit kan een verbastering van “terzijde” zijn])

ij scheet em verloren geweg (= hij moest om de haverklap het toilet opzoeken; hij had erge diarree)

ij schiet blak (= daar is hij eindelijk; hij is wel veel te laat, maar daar is hij dan toch!)

ij spreekt mee ‘n siezelootsjen (= hij lispelt)

ij stoat doar ook nog mee ne kezzelirre ([kerselaar] = hij heeft daar ook nog [veel] schulden)

ij vaogt er zijne slets aon (= dat kan hem hoegenaamd niet schelen)

ij zal meugen lenzen (= hij zal nogal [veel] mogen betalen!)

ij zal mijne pijl nie raopen! (= hij zal zijn – kwaadwillige - plannen met mij niet kunnen waar maken)

ij zal mijne wurtel nie schrepen! (= hij zal mij niet beetnemen!)

ij zie ze vliegen (= hij heeft grote honger)

ij zit mee de kloppers (= hij is erg bang)

ij zoe vliegen vangen mee zijn gat (= hij zou er op alle mogelijke manieren voordeel uithalen)

ij zoe zijne stront ziften (= hij is zodanig gierig dat hij er werkelijk alles wil uithalen; soms ook wel bedoeld om iemand te beschrijven die op alle pietluttige details let)

ijsstoel (= prikslee, arreslee: slede, gewoonlijk slechts voor één persoon, die ofwel [soms] geduwd wordt, ofwel getrokken, ofwel voortbewogen door de berijder zelf met twee stokken die voorzien zijn van ijzeren pinnen; vandaar 'prikslee')

ijzeren weg (= spoorweg)

importense (Frans: 'importance' = belangrijkheid)

in de lapmande zitten (= ziekjes zijn, niet zijn gewone bezigheden kunnen verrichten)

in de prot zitten (= in de penarie zitten, in moeilijkheden verkeren)

in de stront bloazen (= van iemand die sproeten in het gezicht heeft wordt gezegd dat hij dat zou gedaan hebben!)

in den duik (= in het geheim, het 'verdokene')

in iemand zijn raopen schijten (= iemand een pad in de korf zetten)

inkelgeld (= kleingeld, "enkel" geld)

in mijn leens (= in mijn ledematen, of: ik voel het wel ergens). Wordt vaak gebruikt als men bedoelt dat men iets heeft voelen aankomen.

in passante (= terzelfdertijd; echt 'n vertaling van het Franse 'en passant')

in 't dwissche (= in de dwarsrichting)

inte (= mep, slag; in de uitdrukkingen: "ij gafd' em doar 'n inte" e.d.)

in triepen (= in repen, dus: helemaal gescheurd)

in 't schoajken (= in de schaduw)

in 't wilde (= zomaar zonder nadenken iets beginnen. B.v. "ij steekt zijne kop in 't wilde")

in 't zevende knopsgat (gezegd van familiale banden, betekent: wèl familie, maar god weet in welke graad)

in 't zout leggen (= eigenlijk: lang bewaren; dus hier: heel lang uitstellen)

in zijn oar zijn (= in zijn nopjes zijn, er graag bij zijn; of "oar" nu 'aard' of 'haar' zou zijn, weet ik echt niet).

in zijnen [euren, ulderen] blooten (= poedelnaakt)

ingezwolgen gelijk 'n oliekanne (= er helemaal vol van zijn, over iets opgetogen zijn)

irpel (= erpel, dus 'woerd' of 'mannetjezend')

irre (= 'naar links': een bevel voor paarden)

irrebeze (= aardbei)

irrewete (= erwt; ook: irte; geef toe: de "w" na een "r" is in het Algemeen Nederlands ook maar moeilijk perfect uit te spreken...)

isgat (= 'aarsgat'; alleen gebruikt voor een achtergebleven stomp van een omgezaagde of omgekapte boom)

isvullen (= verbastering van het 'vullen van de aars', iemand geven wat hij graag heeft, iemand vleien dus)

itsegoard (iemand die hitsig, of ook overdreven haastig is)

J

jan in de zak (= gerezen deeg, vermengd met rozijnen, die in een zak gestopt wordt en zo in water gekookt)

jongeren (= een of meerdere jongen werpen: een kat, of een hond b.v., heeft “gejongerd”)

jonnen (= gunnen)

jutom (= ‘naar rechts’. Paardenmenners spraken vroeger zó met hun dieren)

K

kaaikes (= de harde kleine overblijfsels van uitgebakken vet)

kaba (= boodschappentas; bijna letterlijke overname van het Franse ‘cabas’)

kabant (= zeer dun stevig touw)

kaberdoes (= verbastering van het Franse ‘cabaret doux’. Min of meer verdacht etablissement als het om de ‘goede zeden’ gaat)

kabonuus (= een gedroogde en gezouten wijting; vanwaar het woord?)

kadeil (= hysterisch gehuil of lawaai)

kadukelijk (= gebrekkig, in erbarmelijke toestand. Zoals wij al dikwijls hebben ervaren, uit het Frans)

kajieten (= onbedaarlijk en scherp schreien)

kakkenest (= de jongste van een troep kinderen, of ook wel de kleinste van een aantal jonge dieren, afgeleid van het Nederlandse ‘kakenestje’: laatste uitbroedsel van een ei, nestkuiken)

kakscholle (= kleuterschool, bewaarschool)

kalijsendrop (= kalisedrop)

kalijsenout (= [van kalisse] zoethout)

kalle (= dom wijf. Bij het handboogschieten is het ook de hoogste ‘vogel’ na de hoofdvogel en de zijvogels)

kallebout (= rietstengel met bruin worstvormig uiteinde)

kalleken stekken (= werpspel met in lood gegoten schijven)

kallepoepe (= met de volle hand draait men het hoofdhaar van een kind tot een knot samen, en geeft er dan met de andere hand een lichte slag op; dit wordt soms gedaan als een niet gemeente, lichte straf: “om te lachen!”)

kalpein (of kalpeintsjen) (= notaboekje, meestal in zakformaat. Spreek de “ei” uit zoals in het ‘Wabeekse’ “eiers”. Klakkeloos uit het Frans meegepikt: ‘calepin’)

kamelot (= rommel, ondeugdelijk materiaal). Oorspronkelijk werd met het Franse ‘camelot’ een kostbare oosterse stof bedoeld, maar omdat daarbij vaak namaak verkocht werd, verschoof de betekenis stilaan bijna uitsluitend naar die mindere kwaliteit.

kameroad schaovelink (hiermee duidt men iemand aan die onverwachts met iets uitpakt of iets doet; hoe men ooit tot die combinatie is gekomen is mij niet duidelijk)

kamuizig (= lelijk om aan te zien, onverzorgd)

kaoksmete (= kaakslag)

kapirkel (= wilde perzik)

kapirkelwulle (= aarzelende eerste haargroei bij jongemannen [meestal over de baard gezegd], afgeleid van het vage dons dat op de pel van de wilde perzik voorkomt)

kappestan (= verbastering van het Franse 'cabestan', wat kaapstander, een soort windas of takel, betekent)

kapsuleken (Frans: 'capsule' = stopsel, kroonkurk)

karakskes (= kleine platte chocolaatjes, vaak in de vorm van een vlinder, een strik, enz. Ze doen denken aan de meer bekende "kattetongen", ook platte chocoladesnoepjes)

karbure (= carbid. Dit is een grauwe vaste stof, waaruit in verbinding met water acetyleen ontstaat). Dit werd vaak gebruikt als verlichtingsgas. Ouderen onder ons zullen zich nog dergelijke fietslampen herinneren.

karbuurlucht (= de onaangename geur die bij gebruik van "karbure" waar te nemen is)

karnassiaire (= lederen boekentas). Oorspronkelijk was dit eigenlijk een weitas, door jagers gebruikt. Het Franse 'carnassier' betekent o.a. 'vlees-etend dier'.

karootjespapier (= geruit papier; weermom de vroegere invloed van het Frans: "carreau")

kasseibrand (= schaafwonden en/of littekens daarvan). De vindingrijke volksmond verwees hiermee naar de gevolgen van een veronderstelde val op de kassei. "Brand" staat hier voor 'huiduitslag'.

kastar (= grote kerel, wondere man, niet te vertrouwen man: het woord wordt in nog veel meer betekenissen gebruikt. Bijna alles wat een meer dan gewone omvang heeft wordt met dit woord aangeduid. Ik vind het in geen enkel woordenboek terug)

kastoande (= kastanje)

katalzen (= gewelddadig doden; eigenlijk: 'kathalzen', een kat de keel doorsnijden!)

katijf (= iemand die het vlug koud heeft)

katlijnewielen (= "Catharina-wielen", rode cirkelvormige huiduitslag). In onze parochie werd daartegen "gezegend" met de reliek van de H. Catharina.

katsjee (= kapot, gebroken; Frans: 'cassé')

katte bij de melk zetten (= iets uitlokken; uitleg is hierbij wel overbodig)

katte van spreken ("zijn katte ervan spreken" betekent: het beu zijn; want

met een kat kan men nu eenmaal geen gesprek voeren)

kattepieurig (= nerveus, ongeduldig)

kavetpapier (zie hieronder “kavetten”)

kavetten (= van een kافت voorzien)

kazakkenkeerder (= iemand die van partij of van opvatting verandert - “ee” opnieuw zoals in “beenen”)

kazakskes (= kleine aardappeltjes, in hun pel gaar gemaakt). Het Franse ‘casaque’ betekent ‘mantel’. Een “kazakkenkeerder” verandert dus van mantel, de aardappeltjes dragen hun ‘manteltje’ nog!

keeste (= een pit, een kern, interne aanwas)

kelderkorses (= “kelderkoortsen”, een soort koorts die niet voorkomt. Het woord wordt gebruikt bij iemand die zich zeker voordoet dan hij eigenlijk is)

kenoareveugel (= kanarie)

kene (= een huidkloof, meestal in de handen)

kerjeuzeneuze (= een ‘curieuze neus’, een nieuwsgierig iemand dus)

kernoalde (verbastering van het Franse “canaille” = schurk of ploert; wordt ook soms wel spottend en meer welwillend gezegd voor “sloeber”)

ketsen (= vlug ergens heen lopen; werd ook gezegd voor het trekken van een schuit langs een waterloop)

keu (= kudde, ordeloze troep mensen of dieren)

keun (= wild konijn)

keuteljacht (= troep kleine kinderen)

kezze (= kers)

kezzelirre (= kerselaar)

kiekoest (= kinkhoest)

kientsjessuiker (= gesuikerde dragees die bij een geboorte als cadeau gegeven worden)

kiepkap (= gehakt vlees; wordt ook wel gebruikt om iets aan te duiden dat totaal vernield is)

kierrogen (= op apegapen liggen [zodanig dat men de ogen slechts op een kier meer kan openen...])

kiete (= kuit, achterzijde van het onderbeen)

kikkelir (in de uitdrukking: “zijne kikkelir loaten” = dus: sterven; dan kan men immers geen ‘kik’ meer geven)

kikken of mikken (in de uitdrukking “zonder kikken of mikken” = zonder ook maar iets te zeggen)

kinkee (Frans: ‘quinquet’ = petroleumlamp)

kirmesse (= kermis)

kirmesse in d’elle (“kermis in de hel”: wordt gezegd wanneer tijdens een regenbui toch de zon schijnt)

kisken schiet (in de uitdrukking: “van kiskan schier” = het lijkt er van geen kanten op)

kisse (= ‘kaars’. Maar vaak wordt daarmee bij ons ook een hautain iemand bedoeld)

kittegaard (= kittig van aard: iemand die zeer ongeduldig is, iemand die moeilijk kan wachten, iemand die alles direct wil gedaan hebben)

klabetteren (= klepperend geluid maken)

kladder (= vloeipapier, “buvard”)

klakke (= pet)

klakpotter (= huisschilder, die er al verfstrijkend niet heel veel van terechtbrengt)

klamper (= gewestwoord voor verschillende roofvogels [sperwers e.d.] die overdag te zien zijn)

klaoveren (= klimmen: in een boom “klaoveren”, over een muur “klaoveren”)

klappenanse (= onderhoudend gebabbel, gesprekscontact, met iemand over koetjes en kalfjes praten)

kleeroaze (= “kleeragie”; bedoeld wordt dus gewoon: kleding, maar dan wel van een soort die men op zijn minst eigenaardig vindt - “ee” als in “beenen”)

kleine feut (= mens van kleine gestalte)

kleintsjes (in de uitdrukking: “ij krijgt zijn kleintsjes” = hij doet zeer gewoon en nerveus)

kleppe (= mond, in de betekenis van ‘snater’: “oujd ui kleppe” = zwijg nu maar!)

kletsekop (= kaalhoofdig iemand; ook een bepaald koekje wordt zo genoemd)

kleutergeld (= kleingeld in muntstukken)

klibber zijn (= gezond en opgewekt paraat staan)

kliester (= bloembol om in de grond te stoppen: van dahlia’s bijvoorbeeld)

klinke ‘t nie, zoo botste ‘t (als het niet goedschiks kan, dan maar kwaadschiks)

kloar opeten (wordt gezegd als iemand iets eet, wat eigenlijk samen met iets anders moet gegeten worden, b.v. een schijfje kaas, dat tussen de boterham thuishoort: “ij eet zijne koas kloar op”)

kloas (klaas) (= om een voor mij duistere en onverklaarbare reden duidt men hier ter plaatse met dit woord een gesloten drinkkroes aan, zoals die waarin b.v. metselaars hun koffie meebrengen naar de werf)

kloesteren (= zichzelf koesteren; b.v. zich warm in de dekens nestelen)

klof (= houten schoeisel, “klompen aan de voet”...)

kloffers (= houten holleblokken, klompen)

klof zetten (in de uitdrukking: “zijne klof zetten” = sterven...)

klootvis (“oo” als in “boonen” = niet helemaal aangewezen, aanduiding dat men gefopt is)

klopper (= onverstandig, onnadenkend manspersoon)

kloppers (= variante van “kloffers”; ook in de uitdrukking: “mee de kloppers zitten”. Hier wordt met “kloppers” eigenlijk hartkloppingen bedoeld: bang zijn, schrik hebben, is hier de bedoeling)

kloppinge (= pak slaag)

klotterspoan (= handdrammelaar voor kleuters)

kluit (= dommerik)

kluit in tweeën bijten (= fameus vrekking zijn). Een “kluit” was tot na de Tweede Wereldoorlog een geldstukje van 10 centiemen. Iemand die ook daarop nog “gespoarig” (gierig) was, beet dat geldstukje nog liever middendoor dan het geheel uit te geven. Prachtige vondst van de ‘volksmond’.

kluitoore (= stommerik)

kluiver (= eerder onverstandig of onnadenkend iemand)

kluiving (= vormeloos hoopje vlees)

klutseken (= klein overschotje, meestal van vloeistoffen gezegd: “een klutseken kaffee, ’n klutseken bier”)

kneinzen (= knarsen: tussen tanden, maar ook tandraderen!)

kneut (= knokkel, knook). Men bedoelt daarmee bijvoorbeeld de knokkels aan de vingers, maar ook – prachtig gevonden! – het hieltje van een varkensham. Hier zou ik het willen hebben over de uitdrukking: “past da mee stijve kneuten”... Als je knokkels stijf staan van de hevige kou, kan je ook moeilijk een precies werkje uitvoeren. Dat is nu echt de bedoeling van deze dialectuitdrukking: ‘Als je niet de gepaste middelen (“stijve kneuten”) hebt, kom je er niet uit’.

kneutels (= meelballen, in water gekookt: knoedels)

kneugel (= raar of niet te betrouwen personage)

knoesels (= enkels)

knossel (= warboel)

knosselen (= knutselen, aaneenprutsen)

knottieren (= vergenoegde knorgeluidjes maken)

knoufelirre (= prutser; iemand die graag iets met geringe middelen praktisch voor mekaar brengt)

knouzen (aan een been = knagen)

knurre (= royale moot of snede: “’n knurre brood”)

koane (= kaakslag)

koarpelen (= uit de vorm trekken, bijna ‘vierendelen’)

koartsjen (= ‘n kwartje, meestal de aanduiding voor 25 centiemen van de oude frank)

koawirk (= ‘kwaad werk’; betekent: moeilijk)

kodde (= staart; ook lange staak, b.v. bij het telen van staakbonen: men spreekt dan over een “boonkodde”, “oo” hier uitgesproken zoals in “koolen”)

koddesleper (= iemand die de staart sleept [van een hoger geplaatst persoon]: een vleier dus)

koefer (= koffer)

koejonneren (Frans: ‘couillon’ = bangerd; dus hier: iemand het leven zuur maken)

koekes (= ruiten - bij het kaartspel)

koekeloeren (= voor schut staan: ergens op staan wachten wat toch niet te voorschijn komt)

koeketiene (eigenlijk de ruiten tien bij het kaartspel; wordt vooral gebruikt als aanduiding van - meestal - iemands bijzit)

koepelite (is geen algemeen Nederlands, maar toch wel door iedereen gekend!)

koerskemel (= dwaas iemand, die hoegenaamd niet snapt waarover het eigenlijk gaat)

koeter (= koewachter en dus “Wabeeks” voor ‘cowboy’; wordt echter dikwijls gebruikt om een eerder dom manspersoon aan te duiden). Het woord is bijna volledig in onbruik geraakt en was vooral nog gekend tijdens de eerste drie-vier decennia van de 20e eeuw, toen de aan de graskant weidende runderen door een meestal jongere knaap werden geleid en “bewaakt”)

kolderiek (= vlug woedend; het Franse ‘colère’ is hier duidelijk te herkennen)

kolijsenout (= zoethout, waarop vroeger door de schoolgaande jeugd veel gezabbeld werd)

kolleblommen (= papavers; de rode bloemen op de ranke stengels die we nu weerom overal zien opduiken langs de akkerkanten)

kommeerpanne (= een kookpan die begint te fluiten als het kookpunt bereikt is. Zij “kommeert” = verraad, dat het ogenblik gekomen is)

komméren (= achterklap verkopen)

kommies (= tolbeambte)

kommiezenepse = (kommiezenhesp). Blijkbaar ging de volksmond ervan uit dat bepaalde beampten, hoe hoog ze ook van de toren bliezen, eigenlijk niet zo’n hoge wedde binnen kregen. De standing moest in ere gehouden worden. Wie het kon betalen, betaalde dus de èchte “hesp”. Anderen, minder gegoed, maar ten minste even trots, stelden het dan maar met “kommiezenepse”, waarmee peperkoek werd bedoeld, en die was véél goedkoper.

kommissen (= boodschappen, van het Franse ‘commission’). Wordt in allerlei verband gebruikt, zoals trouwens ook in het Algemeen Nederlands. “Een groote kommissie” of “een kleine...”, kennen we allen. Een prachtig uitvloeijsel daarvan vind ik het woord “kommissendoender”: men verwijst

daarmee nogal spottend naar de ‘huisman’ die bevelen van zijn vrouw uitvoert, maar het eigenlijk nooit goed genoeg doet. Ik kan het weten...

kommoosse (= verbastering van het Franse ‘commotion’, wat drukte betekent. Iemand die ‘kommoosse verkoopt’ is dus een druktemaker). De dubbele ‘oo’ wordt hier wel als een zuivere lange ‘o’ uitgesproken.

kompanie (= gezelschap; duidelijk van het Franse ‘compagnie’)

komposieze (‘compositie’ = woord dat vroeger in de lagere scholen werd gebruikt om examens, ‘toetsen’, aan te duiden)

kompreure (= begrip. In het Wabeeks alleen gebruikt in de uitdrukking: “dur de kompreure”, wat héél slecht Frans is voor: ‘traag van begrip’)

kondeelen (= zich met iets bemoeien, veelal in uitdrukkingen zoals: “ij oa doar nogal wa te kondeelen” = hij had daar nog heel wat te doen)

konfiënse (= zelfde uitleg als voor ‘conscience’. Hier wordt het Franse ‘confiance’, vertrouwen, overgenomen. Meestal bij afspraken tussen twee partijen)

konkarde (= dreunende slag met de vlakke hand op het hoofd). Een ‘co-carde’ was eigenlijk een strikje of een erelint. Hier wordt het begrip dus sterk sarcastisch gebruikt.

konkel (= wirwar)

konsjiënse (= verbastering van het Franse ‘conscience’, het geweten). Veelal gebruikt in de uitdrukking “‘k Zal ui konsjiënse ne keer onderzoeken”... ik zal eens nagaan of wat je zegt wel klopt!

konte voaren (in de uitdrukking: “da zal eur konte voaren” = ze zal zich vlug aan iets anders moeten wennen)

kontekletser (= jas van het rokkostuum; onze verbeelding ziet inderdaad de panden van het vest op de kont heen en weer ‘kletsen’)

konterfoor (spreek uit als in “koolen”: het achterste deel van een schoen, net boven de hak; wordt ook wel overdrachtelijk en licht spottend over het menselijk achterwerk gezegd. Duidelijk een gewone verbastering van het Franse ‘contrefort’)

konteverkeerd (= helemaal fout. De “ee” uitspreken zoals in “beenen)

ko(n)zeem (= wel heel ondoorzichtig afgeleid van het Franse “quinzaine”, waarmee “vijftiendagen” of eigenlijk twee weken worden bedoeld, wat wij “veertiendagen” noemen (!). Na zo’n periode werden in grotere bedrijven de lonen uitbetaald, een “ko(n)zeem” was dus het bedrag dat de werknemer kon meenemen naar huis. De “ee” wordt hier ook uitgesproken zoals in “beenen”)

konzul (= op het gehoor geconstrueerde interpretatie van ‘consult’. Uitsluitend gebruikt om de jaarlijkse gang van jonge Wachtebeekse mannen naar het militaire ‘consult’ voor de militaire dienst aan te duiden). Daar moesten zij, onder leiding van de “champetter”, geschikt of ongeschikt voor de dienst

verklaard worden.

kopken (= postzegel; de oorsprong van dit woord is te zoeken in de afbeelding op de meeste zegels)

koppe (= spin - ook wel: koppespinne; dikwijls ook als “kobbe” uitgesproken)

koppejaoger (= ragebol)

koppenette (= spinneweb)

kordeel (= wagenbak waarin vloeibare mest vervoerd wordt - de “ee” wordt weerom zoals in “beenen” uitgesproken)

kornisse (= verbastering van het Franse woord ‘corniche’; hier wordt de dakgoot bedoeld)

korteresse (= gebrek, in de zin van: te kort hebben)

kortgestuikt (= klein en gedrongen van gestalte)

kosten oan (in de uitdrukking “doar zijn nogol wa kosten oan” = daar moet nog heel wat aan gedaan worden; vaak gezegd bij iemand die ze blijkbaar niet ‘alle vijf samen heeft’)

kotereien (‘koterijen’. Hiermee bedoelt men de soms eindeloze reeks - lelijke - bijgebouwtjes die men aan de achterzijde van vele huizen kan ‘bewonderen’)

kot zitten (in de uitdrukking “mee iemand op zijn kot zitten” = met iemand die men liever elders zou zien dan in zijn eigen huis moeten leven; met een bazige vrouw b.v.; naar de bijbel: ‘beter te wonen op de punt van het dak, dan met een snibbige vrouw in de echtelijke woning)

koutenanse (= gesprekscontact, onderhoudend gesprek, zie ‘klappenanse)

krammenoä (= [varkens]karbonade, wel een heel onverstaanbare verbastering voor wie ze niet kent)

krap (= tros; een “krap druiven” b.v.)

krawietelen (= door elkaar krioelen, kronkelen)

kreiten (alleen in de uitdrukking: “ij [zij] loat em [eur] nie kreiten” = hij [zij] laat zich niet doen; in sommige dialecten betekent “kreiten”: treiteren, wat dus ongeveer op hetzelfde neerkomt. De “ei” wordt hier zwaar uitgesproken zoals in het Wabeekse “eiers”)

kreitsjen (in de uitdrukking: “doar zit ‘n kreitsjen op” = daar is toch wel iets mis mee. Weer dezelfde uitspraak)

kriebelmuite (= ook zoiets als “kaberdoes”, en daarom niet steeds een echt bordeel)

kriepen (= zeurend klagen)

kroete (= korst; duidelijk een Wabeekse vertaling uit het Frans; “wirken veur zijn kroete” betekent dus doodgewoon ‘werken voor de kost’)

krookelen of krooken (= kreuken, knappend afbreken)

krot en kompanie (= totaal zonder [geld]middelen, financieel helemaal aan

de grond)

krotten (= niets meer hebben, helemaal zonder centen zitten. Een “krotter” is dus iemand die met bijna niets moet zien rond te komen.)

krotzak (= iemand met geen of weinig geld)

kruimeken uit (in de uitdrukking: “da es ‘t kruimeken uit” = iets beters kan er niet zijn; in het Frans zou men zeggen: ‘crème de la crème’)

kruinotte = (kruidnoot, in het Nederlands dus doodgewoon: muskaatnoot)

krullewiet (= krul, meestal sierlijk bedoelde haal of trek met de pen of penseel)

kuifel (= onbetrouwbaar, onvoorspelbaar personage)

kuimen (= kuchen)

kullen (= plagen)

kuste (de “u” wordt zwaar uitgesproken zoals in “dust” voor “dorst” = gewoon een vervorming van “korst”)

kutseken (= kinderspel: tikkertje)

kwakkel (= kwartel)

kwapse (= gezwel; aan de kaak bij kiespijn b.v.)

kwene (= een oudere, verlepte en norske vrouw, die het met niemand goed voor heeft)

kwets (= misschien, het valt te bezien; is dit een verbastering van: ‘de kwestie is of...’ en dus gewoon een aanpassing van het Franse ‘la question...’?)

kwets es ‘t er (= wie weet... misschien is er...)

kwezel (= hier bedoelen wij gewoon een ‘pannelap’, niet een bigot iemand)

kwinten (= halve gare)

kwistenbiebel (= rare kerel)

‘k zoe der mijn katte van spreken (= mij niet gezien, dat is echt niets voor mij)

L

labbekak[ker] (= iemand van geen enkele waarde, soms ook gebruikt voor iemand met een hazenhart)

labberig (= niet consistent, van wiebelende substantie gezegd)

lamijne (= zeurderige vrouw)

lammeren (= betalen; meest gebruikt wanneer het overmaken van geld met enige tegenzin gebeurt)

lampetten (= overdadig veel drinken)

lange liete (= heel hoog opgeschoten meisje of vrouw, meestal ook nog aan de eerder magere kant)

langsjege (= er langsheen)

langsmeg (= lang van vorm)

lapmande (in de uitdrukking: “ij zit in de lapmande” = hij is verre van gezond, er scheelt altijd wel wat)

latte (in de uitdrukking: “van zijn latte geven” = er hard tegenaan gaan)

lavoor (spreek uit zoals in “blomkoolen”; = een grotere glazen marbel, meestal gekleurd binnenin)

lavuiten (= ongewenste resultaten: pas op, daar komen “lavuiten” van!)

laweit (= lawaai; de “ei” als in het Wabeekse “eiers”)

leens (= samentrekking van het woord ‘leden’, ‘lichaamsleden’. “Ze voelt et in eur leens” betekent: ze voelt het onder haar leden, ze voelt zich niet helemaal goed in haar vel)

leere (= ladder)

leeuwirke (= leeuwerik)

lei voort (“oo” als in “boonen” uitspreken = voorlopig hulpmiddel, iets wat verder leidt. Als je broeksriem het begeeft en je gebruikt voorlopig een touw dat je toevallig vindt, dan is dat een “lei voort”; als je van plan bent een nieuw huis te bouwen, maar je huurt voorlopig tijdelijk iets anders, dan is dat een “lei voort”)

leite (= een vieze spat; ook in de uitdrukking: “iemand ‘n leite geven” = een oplawaai verkopen)

lekkerkoeke (= peperkoek)

lekestok (= lollie, zuigsnop voor kinderen; dikwijls op een houten staafje: likhout)

lene (= scharnier, van deuren, ramen...)

lenzen (= betalen, maar meestal met tegenzin: “ij zal nogol meugen lenzen!”)

leppe testig (= eigenlijk: ‘lip zestig’!). Vanwaar deze mooie beeldspraak voortkomt is niet geweten, maar men bedoelt ermee: iemand met een triestig humeur.

lepsausse (= een sip, betrokken, bijna wenend gezicht trekken: “akke ‘t em nie toegavve, woas ‘t lepsause”: de onderste lip droevig naar beneden laten zakken)

letse (= lits[om mantel op te hangen])

leugemete (= leugenachtige vrouw)

levende lotter (= wiebelende substantie)

levoart (= levaard, verse haring). Het verhaal over de ‘wonderbare visvangst’ van tonnen “levoart” gedurende WO II – waardoor velen niet van honger omkwamen, zegt men – is voor onze ouderen nog welbekend.

lieveke lek mij (= het is dik amoureuus aan tussen die twee)

liggen zuilen (= soezen, wegdutten, maar niet helemaal vast slapen dus)

lijtsjes leggen of “lintjes”? (= Iemand zo vriendelijk mogelijk benaderen, in de hoop daardoor gunstige resultaten te halen. Ook dikwijls gebruikt wanneer men de toenadering van jongeman tot jongedame (of vice versa!) wil omschrijven)

linke (= diepe afdruk in de huid, b.v. van spannende elastiek of strak aangebroken touw)

loajwijveknop (= knoop die aan vest of broek werd bevestigd door middel van een pin met drukknoop [het “wrijf” was zogenaamd te lui om naald en draad te nemen!])

loatstleind (laatstlijdend!) (= laks, onzorgvuldig, nalatig). Sommigen zijn van mening dat deze kwalificatie voor de betrokken persoon letterlijk moet opgevat worden: als iets niet in orde komt, als iets te laat klaar geraakt, of is geraakt, is hij de ‘laatste’ die eronder ‘lijdt’! De vindingrijkheid van de volkstaal!...

lochtink (= moestuin)

loef geven (= steeds toegeven of aanmoedigen om verder te doen. Uit de scheeps- of hout-bewerkingstaal?)

loeme (= ijsvrij gat in een bevroren wateroppervlak)

loete (ook: birloete = schepemmer met lange steel om aalt op te halen)

loeten (= gulzig drinken, vooral van bierdrinkers gezegd)

loeten (in de uitdrukking: “ij ee zijn loeten” = hij valt van het ene humeur in het andere)

lokersen brand (iemand van wie dit gezegd wordt, heeft vergeten zich grondig te wassen)

lokke (= vod; dikwijls het stukje textiel dat peuters en kleuters in het vuistje hebben om op te zuigen)

lokken (= hier in de betekenis van ‘lurken’: een baby of een peuter “lokt” aan een fopspeen)

lokketisse (= hagedisachtig dier; salamander)

lollekeseere (‘lollekesheer’ = grappenmaker)

lomboartschen (eigenlijk: van Lombardije, om welke reden dan ook, hier in ons dialect: “nen lomboartschen” = plomp, grof persoon; zegt eigenlijk niet veel over het karakter, duidt meer het fysiek aspect aan en wordt ook voor vrouwen gebruikt: “’n lomboartsche”)

loopen vijsten (= piekerend heen en weer lopen)

looper (in de varkensteelt: geen big meer, maar ook nog niet volgroeid als zwijn)

lossendeur (‘los er door’ = dwars er doorheen)

lotsoore (= iemand met wijd uitstaande oren)

lotte (= lieveke; verkleinwoord: “lootsjen”)

lotteren (= aan iets heen en weer trekken of schudden)

lottergat (= spottende benaming voor iemand die een wat 'te breed' achterwerk heeft)

lui zweet es gauw g'reed ("ee" tweemaal als in "scheef" = als het erop aankomt de handen uit de mouwen te steken, is de luitaard de eerste om vlug te verdwijnen; iemand die werkt zonder animo is veelal gauw moe)

luimen (= kuren; in de uitdrukking: "ij ee weer ne keer zijn luimen")

luimer (= stroperig persoon)

luiszak (= onverzorgd, zelfs smerig man) of: luizegoard.

lurre (= onverzorgd iemand, iemand zonder manieren)

lurren (= standvastig hard trekken)

lutsen (= heen en weer bewegen en trekken om iets los te maken)

lutsepoepe (= waggelende massa; wordt soms gezegd van zeer smeuge patisseriecrème)

lutte (= onverzorgd, niet al te snugger vrouwmens)

M

machochele (alleen in de uitdrukking: "moeder machochele" = een nogal lomp vrouwmens; soms ook niet al te ernstig gemeend. Geen flauw idee vanwaar het woord zou kunnen komen!)

malgeree (= niettegenstaande alles... een verbastering van het Franse 'malgré tout')

mallekoar de nekke afbijten (= de onderlinge rivaliteit ten top drijven)

mangelen [of] vermangelen (= omruilen). Het woord heeft in het Nederlands nog andere betekenissen: 'het mangelt aan' = het ontbreekt aan – 'mangelen' kan ook 'glad maken van linnen' betekenen, strijken dus.

maoger en toaj, gelijk de bokken van sinoaj (['de bokken van Sinaai!!]: wordt geantwoord door iemand naar wiens gezondheid geïnformeerd wordt: hoewel hij er misschien niet overdadig welgedaan uitziet, voelt hij zich zeer gezond: taai!)

maojvaoger (= mouwstrijker, vleier)

marotte (in de uitdrukking "op marotte goan" = er op uit trekken; het Franse 'marauder' betekent: op strooptocht gaan)

marsandieze (= verbastering van het Franse 'marchandise'. In het "Wa-beeks" heeft dit woord twee betekenissen: 1) Af te leveren of afgeleverde goederen of waren, nogal vanzelfsprekend. Maar ook, en hierin komt weerom de verbeeldingskracht van de gewone man tot uiting: 2) goederentrein... dit was toch echt wel het treinstel dat de 'marchandise' naar huis bracht?)

marteko (= aap, dwaas iemand)

martinee (= zweep of soepele stok om iemand af te rossen; van het Franse ‘martinet’: zweep met negen staarten)

massannen ook wel: mesannen (= deren, vervelen. Meestal alleen gebruikt in de uitdrukking: “da massan nie”: dat is niet erg, daar heb ik geen last mee). In een heel oud ‘Callewaert’s Nederlandsch-Fransch Woordenboek’ vindt men nog het werkwoord “mishanden”, dat men daar vertaalt als ‘incommoder’ of ‘ne pas venir à propos’. Het woord komt in de latere woordenlijsten niet meer voor. Maar de vroegere West-Vlaamse gouverneur Van Outryve-d’Ydewalle had in zijn boek ‘Mijn Oorlogsjaren’ (1997) die uitleg al gevonden. Daarin staat de oude schrijfwijze nog vermeld: “’t mishandent nie”.

mastelle (= rond broodje, gemaakt van [in de laatste tijd] sandwichdeeg, met in het midden van de bovenkant een putje. Vroeger was het van masteluin gebakken, en werd hoofdzakelijk aan kraamvrouwen gegeven.)

mastiek (= stopverf)

matsen (= hard toeslaan)

mee de poepers zitten (= dood van schrik zijn)

mee de stoande kerre (= zonder ophouden het ene na het andere)

mee den bloaj schiete den goaj (= door te bluffen, door een grote mond op te zetten, kan je vaak de hoofdvogel afschieten, dus je doel bereiken). De woorden ‘blaaï’ en ‘gaai’ komen in de Van Dale inderdaad voor, waarbij ‘blaaï’ als ‘gewestelijk’ wordt gekwoteerd.

mee eiers liggen (= ergens zodanig gebonden zijn, dat men eigenlijk niet meer vrij is te doen wat men wil; wordt vaak gezegd van iemand die ‘de scheve schaats rijdt’)

mee ‘n akketirre (= in een plotse opwelling)

mee nen snak en ‘n bete (= op zeer onvriendelijke wijze)

mee ‘n schoaj gat (= op angstige wijze)

mee ten eenen (= meteen, dadelijk, terzelfdertijd)

mee ‘t ferset schrijven (“ferset” is hier een verbastering van het Franse ‘fourchette’, eetvork. Die heeft vier tanden, en iemand die daarmee schrijft om zijn rekening aan te bieden, zal automatisch tot veel hogere bedragen komen dan de brave borst die met één puntje van een bolpen schrijft. Met de uitdrukking wordt dus een bedrieger bedoeld.)

mee zijn gat in de botter vallen (= het wel erg goed getroffen hebben)

mee zijn ooren an den blok stoan (= schulden hebben)

meelven (= houtwormen, die dus voor ‘vermolmd’ hout kunnen zorgen)

meesteren (= behandelen door een arts)

meetsjen lap of peetsjen lap (= wie optreedt in de plaats van de eigenlijke meter of peter, die er bij een doop niet kan zijn of na een bepaalde periode overleden is. Vergelijk: “lapnaam” voor ‘bijnaam’)

meit ui (= ga uit mijn weg! Kan ook figuurlijk bedoeld zijn: ‘wat vertel je me nu?’). Komt voort uit de dialectische uitspraak van ‘mijden’ = “meien”... b.v. “slechte kammeroaten moeë meien”)

mekkeren (= een geluid maken als van een geit; ook wel in de betekenis van tegenstribbelen)

mekkeren (= bij ons ook: goed met iemand opschieten - of negatief: helemaal niet: “het mekkert niet tussen die twee...”)

mennegat (= de oprit naar een stuk akkergrond of weide, die dus van de hoofdweg naar het perceel toegang geeft)

mesokkere (wordt in het gesprek gebruikt om te verwijzen naar de persoon over wie men het al [niet al te vleidend] had, b.v.: “ik kwamme ‘n koartierken loatere were, moar mesokkere woas ol vertrokken”)

messink (= mesthoop, en hiermee wordt meestal de “georganiseerde” mesthoop op een erf bedoeld: een vierkant gegraven put waarin niet alleen mest, maar ook b.v. groente- en fruitafval opgehoopt werden)

meulenir (= meikever [molenaar], maar in Wachtebeke de benaming voor één soort meikever: die met zogenaamd wit stuifmeel op zijn bovenschilden. De ‘bruine’ worden “paters” genoemd.)

meutelen (= aan iets prutsen, morrelen)

mieneken (= het zwarte loodstiftje in een potlood of vulpotlood: de “portemine”).

miezeloan (= gele mirabel, zeer klein pruimenras. “Miezeloanen” zijn in onze streek nog amper te vinden)

mijzelen (= eigenlijk nog iets minder dan motregen)

minootsjes (= handverwarmers, over het algemeen gebreid, die er uitzien als wanten zonder vingerlingen, en dus alleen de palm en de rug van de hand beschermen). Waarschijnlijk is het woord een verbastering van het Franse ‘menotte’, dat behalve ‘handboei’ ook ‘handje’ [als handbeschermer, zoals b.v. een pannelap] betekent.

mirloan (= merel)

mis mee de geete (= ‘mis met de geit’ = het gaat helemaal verkeerd)

mismeesteren (= een verkeerde doktersbehandeling toedienen)

mispikkelen (= iets verkeerd of iets wat niet toegelaten is doen)

misteuteren (= iets verkeerd aanpakken)

moajschijter (= dikke bromvlieg)

moajstek (= wormsteek; “gemoajstek” is dus: wormstekig)

moale [of] scholmoale (= tas, boekentas; een zeer oud woord voor een koffer of reistas)

moar gij nie, rosten! (= hoerakreet omdat de tegenpartij niet in haar opzet is geslaagd)

moefe of moene (= nogal opgeblazen, corpulente en weinig appetijtelijke

vrouw)

moezelen (= fijn pletten)

mokke (= lief, alleen van de vrouwelijke partij van het koppel gezegd)

mokkelen (= beredderen; wordt vaak gezegd bij een zogenaamd ‘gearrangeerd’ huwelijk: in zo’n geval zijn de twee partners aan mekaar “gemokkeld”)

molsalao = (molsalade, eigenlijk: de bladeren van de paardenbloem)

molver (= marbel, knikker)

moorkes klooten (in de uitdrukking “zoo zwart als moorkes klooten”; tweemaal de “oo” uitspreken zoals in “boonen”. Een wel zeer platvloers gezegde dat vroeger frequent werd gebruikt, zelfs in tijden waarin men nog nooit een ‘moor’ ofte neger van dichtbij had gezien)

mooschen (= morsen, onzorgvuldig met iets omspringen, verkwisten, verbrassen)

mooskloot (tweemaal “oo” zoals in “boonen” = iemand die de boel verprutst, die te los met de zaken omspringt)

moospot (“oo” zoals in “boonen” = iemand die onzorgvuldig tewerk gaat)

morinde (spreek de ‘i’ zwaar en grof uit: dit is alleen maar een ‘modder-eend’!)

morre (= modder)

mosbie (= hommel [koekoekshommel?])

mot krijgen (= slaag krijgen)

mouter (= beurs: een “moutere” peer)

moutersnest (= een verstopte reserve; een appeltje voor de dorst)

muggelen (= slenteren, treuzelen)

muilentrekker (heeft twee betekenissen: 1. iemand wiens gedrag niet overeenkomt met zijn voorkomen en zijn woorden; 2. een zeer zure snoep, die dus de mond doet vertrekken)

muile van lijntsjes (in de uitdrukking “ij [zij] ee ‘n muile van lijntsjes” bedoelt men gewoon dat de persoon in kwestie het zeer goed, eigenlijk tè goed, kan zeggen)

muizestrontjes (= chocolade hagelslag)

mur krijgen (= slagen krijgen; de “u” bijna uitspreken zoals in ‘dus’)

muren (= gewoon gewesttaal voor: mieren)

murmereren (= mopperen, ontevreden zijn, wij verwijzen hier naar het Franse ‘murmurer’, maar hier wordt de “u” bijna zoals in ‘dus’ uitgesproken)

mutse (in de uitdrukking “er mee de mutse noar sloan”, wonderlijk genoeg een perfecte “Wabeekse” vertaling van het Algemeen Nederlands: ‘er met de pet naar gooien’)

mutten (= zuigkalf; overdrachtelijk gebruikt voor een onnozel persoon)

muttenen (dikwijls gebruikt in de betekenis van: braken)

N

‘n bescheten kommissie (= een opdracht die onverwachts op niets uitloopt)

‘n dorre leggen (“dorre” is hier een dooier van een ei; een zogenaamd ‘windei’ komt zonder kalkschaal van de kip. Iemand die iets maar half afwerkt heeft dus het beoogde resultaat niet bereikt)

‘n ik en nen gij (in de uitdrukking: “tussen nen ik en nen gij” = zéér snel, ‘n fractie van een seconde)

‘n leven gelijk ‘n oue katte (= een gemakkelijk en comfortabel leven)

‘n schetebeze (= een zeer lief klein meisje)

‘n schete in ‘n flessche (= flop, veel geblaas en weinig wol)

‘n stuze uitsteken (= een stommitieit uithalen)

‘n treutsjen (= een beetje)

‘n vieze gepse (= een nors gezicht)

‘n vieze konte (= een vrouw die niet gauw tevreden is)

naffel (= navel)

nassche (= geneigd tot. Als men b.v. vooraf weet dat iemand graag een of ander zou doen of hebben, dan zegt men dat hij/zij daarvoor nogal “nassche” is. Vanwaar het woord komt, weet ik helemaal niet.)

ne kei koken (= iemand een loer draaien, iemand lelijk bij de neus nemen...)

ne kortavven (= typisch omvormen van het bijwoord ‘kortaf’ naar een substantief om het gebrek van iemand aan te duiden. Het gaat dus over iemand die optreedt ‘kortaf’, zonder veel omhaal, op het randje van het norske af.)

ne peej stoven (= een poets bakken)

ne perrel pakken (= een ernstige val doen; een perlevee = trouwens zo’n val)

ne poot, ‘n peutsjen (“oo” als in “boonen” = een handvol)

neegliezentigoard (= iemand die zijn [of de] zaken verwaarloost; Frans: ‘négliger’!)

nem (van: nemen = hier zie, je hebt het hier; ofwel met beslistheid, ofwel nogal boos iets doorgeven of tonen)

nen dots (= een smak [slagroom b.v.]; ook: samengeknepen bol van een of andere materie [een “dots” katoen])

nen ouen top schirren (een oude top scheren = [zeer] oud worden)

nen steek-moar-op (= een smoes, een uitvindsel om de ware toedracht te verdoezelen)

nen verkrempeerden (= gezegd over een persoon die er niet al te aantrekkelijk uitziet)

nestei (= een verwaand, vervelend, verwend “nest”)

netzak (= boodschappentas; eindelijk eens een letterlijke vertaling van het Franse ‘réticule’)

neute (= mokkend en mopperend vrouwmens)

neuten (= knorrig zijn)

neutepeteut (= kind dat graag mokt)

nis (= nog net vloeibaar: “’n nis ei”, daarbij is de dooier na koken nog zacht)

nie onder ‘n oender uitgebroed (= niet bij de kippen opgevoed, niet zo dom als het spreekwoordelijk zo dwaze ‘kieken’, eigenlijk heel verstandig)

nie uit de voeten keunen (= zich niet of moeilijk kunnen verplaatsen)

nieveneuze (= nieuwsgierigaard)

nieveneuzen en pompfluiten! (werd geantwoord als iemand – vooral een tèn jeugdig iemand – iets vroeg waarop men eigenlijk [nog] geen antwoord wou geven)

nieveranst (= nergens)

nieverst (= nergens)

niewird (= iemand die ‘niets waard is’)

nips (= nipt)

noar achteren goan (= het toilet opzoeken; b.v. als het “nips” zit!)

noenspeel (= middagpauze; vooral in de landbouw een halfuurtje waarbij men kon doen wat men wou)

noes (= schuin; “noes over de kirke” = schuin tegenover...)

noeschoard (= iemand die “noes”, dus ‘schuin’ handelt, bijna een synoniem voor ‘schuinsmarcheerder’)

nog moar es (= nog maar pas, nog maar net)

nuchtink (= ochtend – in ons dialect nooit als “uchtink” uitgesproken. Men zegt dus “in den nuchtink”, maar ook “’s nuchtinks”, d.i. dus ’s morgens...)

O

oan de kant doen (= opruimen, orde scheppen)

oan ‘t gat goan (= er durven aan beginnen)

oangeven (= toeschrijven aan iemand of iets: “ge zoet et em nie oangeven”: je zou nooit zo over hem denken)

oangezeeld lopen (“ee” als in “beenen” = heel raar uitgedost zijn, als zo- maar met een zeel (touw) de kleren samengehouden)

oansel (= unster, weegtoestel waaraan het te wegen voorwerp aan een haak wordt opgehangen)

oartzakken (‘haarzakken’ = bedriegen, bij het spel vooral; een “oartzak(ker)” is iemand die het niet fair speelt)

oaze (alweer vervalt hier de ‘h’. Het gaat hier gewoon om een ‘haas’!)

oazoard (= verbastering van het Franse ‘hasard’, wat ‘toeval’ of ook wel ‘kansspel’ betekent. Iemand die denkt dus een “oazoard” te kunnen doen, is

van mening dat hem een gunstig iets in de schoot zal vallen)

ochgottekestoch (= 'och God toch' of: 'ocharme!')

oefte (= groot en lomp iets, ook van personen gezegd)

oek af (in de uitdrukking "eenen mee nen oek [hoek] af = iemand die ze niet alle vijf samen heeft)

oender (= kip, hoen)

oepeteisken (= parmantig opgemaakt modepopje)

oe scheid 't? ("ee" als in "beenen" = hoe scheidt men dat, hoe zit dat eigenlijk in mekaar?)

oest (= oogst. Wanneer men hier in de zomer over "den oest" spreekt, dan bedoelt men echt niet 'hoest'. Dat is iets voor de winter!)

ofpirre (= hofpeer: een meestal ongetrouwde en hautaine vrouw, die op het erf ["het hof"] autoritair de lakens uitdeelt)

ol dikkels deur de gracht geloopt en (= al met meer dan een [met vele] vrouw[en] te maken hebben gehad)

oliedots (= smoutebol)

oliekanne (in de uitdrukking: "zoo vol als 'n oliekanne" = van iets helemaal vol, opgetogen zijn)

om ende weer (= heen en terug, ook nog: eventjes)

onder de voeten zijn (= bijna permanent ziek zijn of zich toch niet helemaal in zijn sas voelen)

onder zijn wijze krijgen (= ervan langs krijgen)

ondergelente (= 'de onderste delen van de lende', hier in de betekenis van het onderste gedeelte van de romp)

onderschieten (= mengelen, vooral bij kaartspel gezegd: 'kaarten wassen' in het AN)

onderstand (tussen de twee wereldoorlogen en nog tot in de zeventiger jaren ook gebruikt vooral in de betekenis van 'bijstand': de 'Commissie van Openbare Onderstand' (C.O.O.) was de voorloper van het huidige OCMW. Maar tijdens de twee wereldoorlogen werd dit: een beschermplaats tegen kogels of granaatslagen en dan vaak niet alleen om "onderstanden" die door militairen werden aangelegd, maar ook om particuliere initiatieven. Ik herinner mij dat in 1940 in heel wat tuinen "onderstanden" aangelegd waren.)

ondertrekken (= bij het kaartspel de kaarten schudden)

ongeraakt (= 'ongeraakt', wil zeggen: iemand die zich niet zo makkelijk aan iets gelegen laat. In de uitdrukking: "'t es ongeraakt" bedoelt men naargelang de context, ofwel dat het erg is, ofwel heel veel... b.v. "d'er es ongeraakt veel geld mee gemoeid...")

ons letten (in de uitdrukking: "wa zoe 't er ons letten?" - eigenlijk: 'beletten' = wat kan ons tegenhouden?)

onvermeugen (= met een enigszins overlaste maag, het gevoel dat men heeft bij een moeilijke spijsvertering)

onverwist (= zonder het te weten, niet met opzet)

oofflakke (“oo” als in “koolen” = hoofdkas, fijngehakt en geperst hoofd- vlees)

ooge kroone (eigenlijk: ‘hoge kroon’ = het beste dat men kan bereiken)

oop (simpelweg: ‘hoop’ = een stapeltje, soms een massa van iets, enz.; “oo” zoals in “boonen”)

oop over ende (‘hoop over het einde’ dus ‘over al de rest’ gegooid, chaotisch verspreid)

oop over klooten (“oo” zoals in “boonen” = totaal onoverzichtelijk door elkaar gehaald, een warboel)

oop overul (“oo” zoals in “koolen” = ‘hoop overal’, stapeltje zonder de minste orde door mekaar)

ooren noajen (in de uitdrukking: “an ui ooren laten noajen” = iets aan je oren laten naaien, laten wijsmaken)

ooren woajen (= horen waaien, ergens iets vernomen hebben)

op de letter spreken (= ‘netjes’ praten in wat men ‘beschaafd Nederlands’ of “schoon Vlaams” noemde)

op de slier zetten (= een afspraak met iemand niet nakomen)

op de sprong goan (= zich zo vlug als mogelijk met iets gaan moeien)

op de tippen van zijn teenen (= zich zoveel moeite gevend als maar kan)

op den bots (= plotseling, zomaar ineens, zonder enige voorbereiding, “op goed kome het uit”)

op den oek van taofel gevallen (dit verklaart zogenaamd het zwellen van de buik. Volks gezegde om aan te geven dat de zwangerschap van een vrouw goed te merken is)

op iemand zijnen teen zitten (“ee” zoals in “beenen” = voor iemand er te veel zijn, eigenlijk ongewenst zijn)

op iets puien (= vermoedelijk ziek worden)

op marotte goan (= op stap gaan; nogal pejoratief: het Franse “maraud” [stroper] en “marauder” [op strooptocht gaan] zit er duidelijk voor iets tus- sen)

op ne schupstoel zitten (= zich in de ongemakkelijkste positie bevinden; “schup” afgeleid van ‘schoppen’)

op ne weer zitten (“ee” als in “beenen” = voor een moeilijk te overwinnen hindernis staan - “weer “ = kwast in hout)

op nen griep puien (= blijkbaar de griep [of een andere ziekte] zullen krijgen)

op nen ik en nen gij (= in een paar tellen, zeer snel, in de tijd dat men amper “ik” en “gij” kan zeggen)

op nen teut stoan (= iets dat scherp omhoog gericht staat)

op scheut zetten (= in beginpositie brengen, opdat naderhand alles vlot zou verlopen)

op schok goan (= er op uit trekken)

op 't gescheed ("ee" als in "beenen": hiermee duidt men de scheidingslijn tussen twee eigendommen aan)

op 't lang zeel (= op lange termijn. Leningen op afbetaling worden aldus omschreven. "ee" als in "beenen")

op tramakke goan (= zonder bepaald doel van her naar der op wandel gaan)

op zijn lappen goan (= op zwier zijn)

op zijn uksken (= op zijn hurken zittend)

op zijne nest gepakt (= op heterdaad betrapt, in het Frans: 'en flagrant délit')

opendoender (= gelijk welk instrument waarmee men een fles, een blik of nog wat anders 'opent')

opgeteuterd (bijna overdreven opvallend aangekleed met eventuele make-up)

opgoan veur zoad (wordt gezegd van ongehuwden, meestal dames, die blijkbaar niet zullen trouwen; vruchten zijn er dus niet, het zaad kan misschien bewaard blijven voor later!?)

opiendig (= lichtgeraakt)

opkort maoken (= stilaan zich voorbereiden om te vertrekken)

opmeulenen (= stilaan zijn matten oprollen)

oppernief (= opnieuw, nog 'n keer)

oproeien (= opslaan van de maag. Voedsel dat iemand niet ligt kan bij die persoon lang "oproeien")

opsjenuiveren (= versieren, [zich] met sieraden behangen, [te] veel cosmetica gebruiken)

opslooven (= omhoog vouwen: de mouwen "opslooven")

opsolferen (= iemand beliegen, of min of meer bedrieglijk iets verkopen)

opsolferen (= aansmeren [figuurlijk], dus: bij de neus nemen)

opteutereren (= versieren, [zich] opmaken, toilet maken)

oue katte (in de uitdrukking: "liggen rusten gelijk 'n oue katte" = zoals ook een kat zich oprolt)

ouen bak (in de uitdrukking: "van den ouen bak" = antiek, voorbijgestreefd)

oujd ui tseit (= hou u stil; "tseit" is hier waarschijnlijk een verbastering van 'terzijde')

outen leggen (= houtjes verleggen, dus ietwat dat eigenlijk niet het minste nut heeft: wordt gezegd van iemand die zich met futiliteiten bezig houdt)

outene spelle (= houten wasspeld: hiermee wordt ook een iel persoon aangeduid)

over den duim komen (= betalen, geld te voorschijn halen)

over en 't weer (= heen en weer)

over zijn tonge kakken (= braken)

overanderendag (= om de twee dagen)

overende (= ontzettend ordeloos)

overkomste (= aankomst van bezoekers, meestal familie)

overschoefelen (= overtroeven, iemand 'in de wind zetten', hem/haar verbaasd doen staan met wat spreker wel allemaal heeft of zegt)

overschoefeling (= overrompeling)

overschuifelen (= helemaal in het defensief dringen: "ij zoe em rap loaten overschuifelen" = hij zou zich te gemakkelijk in de hoek laten dringen)

overul (= warboel; ook in de uitdrukking: "nen oop overul")

P

paddekluts (= pas uitgebroede vogel, nog zonder pluimen; wordt overdrachtelijk ook wel gezegd voor een heel klein kind, of verachtelijk voor een zeer teer en zwak iemand)

paddevijlder (= groot, maar slecht snijdend mes)

paljaspartirre (bijna letterlijk Frans: 'paillasse par terre' betekent 'strozak op de grond'; nu wordt een matras bedoeld, die men [bij bezoek b.v.] bij gebrek aan voldoende bedden op de vloer legt voor een van de gasten)

palto (uit het Frans 'paletot' = damesmantel)

pampelen (= vervelend bepotelen)

pandoer of pandoer op taofele (= bij het kaartspel - bieden alle slagen halen)

panelatte (= behalve een pannelat, zoals iedereen die kent, wordt het woord ook overdrachtelijk gebruikt voor een uitzonderlijk mager iemand. De uitdrukking: "Twee keeren kijken om em eenen keer te zien" illustreert de bedoeling probleemloos.)

pannene broek [veste] (= broek of jasje in geribd fluweel, in gewesttaal ook "paan" genoemd)

panneschijter (= hokduif)

panne van binnen (= eigenlijk: dat eet hij reuzegraag. Iemand die er gek op is om een of ander te doen, lijkt op iemand die een of ander gerecht bij voorkeur naar binnen werkt. Iemand die dus zich zonder omkijken met gelijk wat bezig houdt, heeft er nogal "een panne van binnen")

pap mee koelen (= met zoiets moeten voortdoen. Blijkbaar had men meer nodig dan wat aangeboden werd om achteraf nog verder te kunnen. Want de 'pap moest toch eerst afgekoeld worden' voor men hem kon eten?)

paptute (= zuigspen; op het melkflesje voor zuigelingen)

pardesuu(= verbastering van het Franse woord 'pardessus', dat 'overjas' betekent, en hier ook in dezelfde betekenis gebruikt wordt)

paretten verkoopen (= dwaze dingen doen om eventueel de aandacht af te leiden; zit het Franse ‘parade’ = uiterlijk vertoon, hier voor iets tussen?)

parlesanten (= eindeloos discussiëren)

paruuke (= pruik)

passéde weke (Frans: ‘la semaine passée’ en dus hier: verleden week)

passevan (uit het Franse ‘passavant’ = een document dat bij het overschrijden van b.v. een tolgrens moest getoond worden; nog niet zo lang geleden hier op Overslag aan de grens nog goed bekend)

past da mee stijve kneuten (= het is iets moeilijk uit te voeren als men niet over de nodige middelen beschikt; letterlijk: met stramme vingers kan je geen delicaat werk uitvoeren)

patatschelder (= aardappelmesje)

patsoepel (= een opgehoopte klomp sneeuw onder het schoeisel, meestal onder een houten klomp)

patsoofd (patshoofd = nogal simpel iemand, die er bovendien ook niet al te knap uitziet - “oo” zoals in “koolen”)

peetsjen aok (Peetje Haak = een ingebeelde demon die met zijn haak uit de diepte kwam om je in het water te trekken, als je er te onvoorzichtig dicht bij kwam: werd gebruikt om kinderen bang - en dus voorzichtig? - te maken)

peetsjen of meetsjen lap (= iemand die in de plaats van de oorspronkelijke dooppeter of doopmeter optreedt, wanneer die b.v. overleden zou zijn)

peetsjen of meetsjen schoartand (= iemand die door het ontbreken van een tand in de rij een gaping tussen de resterende tanden vertoont; meestal bij jonge kinderen die hun eerste tandjes kwijtraken)

peetsjen sekuur (= een sekuur pietje... Iemand die op alles zeer - soms tè - nauwkeurig toeziet)

peeze (= hard aankomende kaakslag)

peezen (= in zichzelf gekeerd, schuchter persoonkje, die er dan vaak ook nog bleekjes uitziet; meestal van de vrouwelijke kunne)

pekelteve (= een werkelijk onuitstaanbare vrouw)

penning tsestig (‘zestig penningen’ voor een zeer goedkoop iets = zeer duur)

pense (= iemand die – meestal door te veel te eten, en die wordt dan ook vaak “ne smirrelirre” (een smeerder) genoemd, of “ne frettere” – een meer dan normale buikomvang krijgt.

pere zien (“zijne pere zien” = afzien, het zeer lastig hebben)

perlevee of parlevee (= onvrijwillige tuimeling, een ongelukkige val dus)

perrel zetten (“ne perrel zetten” = een onverhoedse val)

persienne (= rolluik; uit het Frans. Is het gebruik ervan ooit uit Perzië overgewaaid?)

pertan(k) (= nochtans; duidelijk een verbastering van het Franse “pourtant”)

pertig (= er knap voorkomend, vooral van jonge kinderen gezegd)

petsakker (hiermee duidt men een willekeurig iemand aan; gewoonlijk met een pejoratieve bedoeling: “ze probeerdegen em nog tegen te ouen, moar petsakker woas ol weg!”)

peumel (= klein kind)

peumelen (= traag en met tegenzin te werk gaan; dikwijls van een kind gezegd, dat maar niet wil eten)

peuren (= op paling vissen; ook: zich uitermate inspannen)

peurpoalink (= zeer jonge paling) Maar hier bedoelt men uitsluitend heel jonge meisjes; ‘bakvissen’ is daarvan het Nederlands equivalent.

peurwirk (= uitermate lastig werk; de “i” wordt zeer zwaar uitgesproken)

peuteringe (= pak slaag, lichamelijke [lijf]afstraffing)

peutsjen (‘pootje’ = een handvol)

peutsjen zetten (= iemand onderuit halen door met de voet het been te blokkeren)

peuzeken (= aker, klein putemmertje)

pezewever (= vitterig iemand)

pieketijn (= makkelijk prikkelbaar iemand, meestal ‘n vrouw, die ook onmiddellijk repliceert)

piele (= batterij, duidelijk uit het Frans overgenomen)

piele of pieleken (= stuk vlees, groot of klein)

pieleken koujd (= roomijsje)

pielekessausse (= zure saus met stukjes spek)

pielepetoan (= een in de groei achtergebleven jong dier)

pielewuimer (= nogal dwaas en simpel persoon, halve gare)

piellampe (= zaklamp)

pieluffer (= raar personage)

piep (= zoen; afgeleid van het geluidje dat daarbij soms gemaakt wordt)

piepedada (= vertrokken, niet meer te zien; een mengeling van kindertaal)

piereie (= prei)

piereikieten (= eigenlijk: preikuiten. Spottend gezegd over iemand die nogal dunne en witte kuiten vertoont als hij (want het gaat gewoonlijk om een ‘hij’) in short rondloopt)

pierlewie (= halve gare)

pierlieveneere (= ‘pier’ [Petrus] van ‘Ons Heer’ of: iemand die ‘Ons Heer’ [Christus] aan het kruis wel vereert, maar dat toch maar doet om er goed uit te komen: eigenlijk: ‘n hypocriet)

pieruus (= parkiet: dom gebruik van het Franse ‘perruche’)

pieselle (= peterselie)

pieskousse (gezegd van iemand van de vrouwelijke kunne die heel dikwijls “moet”)

pietalir (= geklede jas met lange achterpanden; de “i” wordt heel zwaar

uitgesproken)

pietjesvolk (= lieden van lager allooi)

pietsen (= peuteren, afkrabben)

pijkes (= schoppen - bij het kaartspel, wellicht afgeleid van ‘piek’, een scherp wapen uit vroegere tijden)

pikkeling (een term die stamt uit de tijd toen de graanoogst nog ‘gepikt’ werd. Twee “pikkelingen” vormden één schoof)

pinken (hier als werkwoord. Hier ter plaatse kan met niet alleen met de ogen “pinken”, maar ook met de knipperlichten van zijn wagen... Hoe dikwijls wordt niet gesakkerd op iemand die vergeet te “pinken”...)

pinkers (= oogwimpers)

pinne (= stekelig mens, meest van vrouwen gezegd)

pidmeester (= veearts. Nog lang als enige aanduiding voor deze dieren-dokter gebruikt.)

pidenooge (= “paardenoog”, hier gebruikt in de betekenis van spiegelei)

pidewachterken (= kwikstaartje; vogeltje dat wij in onze jonge jaren vaak achter de paarden zagen tippelen om de zaden in de paardenvijgen in te pikken. We zien het amper nog dezer dagen.)

pidewurtel [ook: pirdezaoge] (= ‘paardenwortel’: vervelende doordrammer)

pirmeteren (uit het Franse ‘permettre’: toelaten)

pirse (= verbastering van het Franse ‘perche’: hier wordt vooral de wip voor handboogschutters bedoeld. De korte “i” wordt hier en in de volgende woorden zwaar uitgesproken)

pladoaster of plamoaster (= grote vlek of lap, overdreven oppervlakte van iets, van een poster of spandoek bijvoorbeeld. Wordt ook overdrachtelijk voor een serieuze oorveeg gebruikt.)

plak (= slag, mep: “ne plak op ui kaoke”, een slag op uw wang. – maar: “mee plak staan” betekent ook: ergens met (geld)schulden staan)

plakploastere (= iemand die bij een bezoek niet makkelijk weg te krijgen is, of b.v. altijd als laatste aan de cafétoog blijft hangen)

plansier (= betegeld voetpad)

plansierkoarter (= iemand die niet zo goed met het kaartspel vertrouwd is, maar toch meedoet, vaak tot ongenoegen van zijn medespelers)

pletse hoarvoets of nog: plietse pletse hoarvoets (= op blote voeten)

plirren (= nogal onzorgvuldig uitstrijken, verf b.v.; weerom een zware “i”)

plotseren (= plaatsen. Héél veel gebruikt nog, terwijl het alleen een slechte vertaling van ‘placer’ is.)

plotten (= ploeteren: in modder b.v.)

pluimeken steken (= spijbelen op school)

poart op de buize (= zijn deel staat nog op de [stoof]buis op te warmen: hij heeft zijn part, zijn deel nog tegoed; er volgt nog een serieuze afrekening)

voor hem)

poarten (= delen)

poater schilderen (in de uitdrukking: “iemand ne poater schilderen”, iemand eens goed bij de neus nemen)

poelde (= poelje, een jonge kip. Wordt soms ook wel overdrachtelijk gebruikt om een frisse jonge dame aan te duiden, als men bedoelt dat die in de smaak van het mansvolk valt!)

poepedoezeken (= opzichtig opgemaakt vrouwtje)

poepeloere zat (= zéér ...)

poepers (in de uitdrukking “mee de poepers zitten” = zeer bang zijn en dus: het bijna in zijn broek doen)

poepescheetje (= de windjes(!) die kleine kinderen kunnen produceren; maar ook gewoon: een lief kind)

poepken tegen d'irde (= [letterlijk] laag bij de grond: iemand met korte beentjes wordt o.a. zo aangeduid)

poerken (= knallend explosiefje voor speelgoedpistolen; bij uitbreiding soms ook wel gezegd voor “echte” kogels)

polleken (= verkleinwoord waarmee een ‘handje’ wordt bedoeld vooral bij kleuters: iemand een “polleken geven” betekent dus: een handje geven)

pollenandje (= het kleine handje van een kind)

polsen (= met opgerolde broekspijpen door het water waden)

ponk (= oorspronkelijk duidde men hiermee een holte of plaats aan waar men iets verborg; vandaar de betekenis die er meestal aan gegeven wordt: [een niet onbelangrijke hoeveelheid] opgespaard geld)

poosken (‘n ... = een portie)

poote (“te poote” = te poot zijn, op de voeten [kunnen] staan en gaan)

portefoelde (= portefeuille)

potse (= muts)

pottekarie (= alles wat men als keukengerei in huis heeft; Frans: ‘poterie’)

pottink (= pudding: een duidelijke verbastering)

potverdommeken (= klein rond kapje, gedragen op de hoofdkruin, zoals bisschoppen dragen, zgn. ‘solidee’)

prakkezeren (= over iets nadenken, kan het uitgevoerd worden? Frans: ‘pratiquer’ = uitoefenen)

pree (van het Franse ‘prêt’ = lening, of ‘soldij’. Bij ons meestal gebruikt in de betekenis van ‘zakgeld’ of ook wel van ‘loon’.)

pressioontsjen (= drukknoop, van het Franse ‘pression’, druk)

presumeren (= voor waarheid naar voren brengen, veronderstellen (uit het Frans))

prijkelen (= zich met iets gejaagd bezig houden. Vaak gebruikt in de uitdrukking: “ge moet ui doarmee nie prijkelen”, wat betekent: maak u daar-

over geen zorgen. Sommigen denken dat het woord van ‘perikel’ voortkomt. Anderen zien meer in ‘prikkel’.)

prijselijk (= te koop aan redelijke prijs)

proat van wanne (‘praat van Wanne’; Wanne is hier een domme vrouw = dus: larie, nonsens)

prop uit de zak (= op goed valle het uit, zonder vooraf ook maar iets te berekenen)

puien (in de uitdrukking: “op iets zitten puien” = met iets verveeld zitten, vaak: met de gezondheid)

puienrek (= kikkerdril)

puipe (= pijp)

puipe smooen (in de uitdrukking: “ij zal doarveur nogol ‘n puipe smooen” = hij zal ervoor kunnen boeten; in het AN is het equivalent: ‘een sigaar krijgen’ [roken]!)

putjes pissen mee ‘n ander zijn geld ([putjes...] (= de bloemetjes buiten zetten, maar niet met eigen middelen)

puppemie (= pop)

purre (= puistje, pukkel)

R

‘r den dieren tijd in bringen (= zodanig veel van iets verbruiken dat het ten laatste veel geld zal kosten)

ramasseren (= bijeenrapen; bijna letterlijk het Franse woord ‘ramasser’)

rampe (= horizontaal onderdeel van de schutterswip)

ransel (hier hoegenaamd niet in de betekenis van ‘rugzak’ of ‘pak slaag’. Het woord wordt gebruikt om een werkelijk ongenietbare vrouw aan te duiden: “ne ransel van ‘n wijf’!”)

raopen doen ‘t gat gaopen (= uitdrukking voor spijzen [rapen o.a.] die het flatuleren bevorderen)

rechtwirts ([‘rechtwaarts’]: in de uitdrukking “eigen rechtswirts” = volle neven en nichten)

rechtswirtskinders (= de kinderen van volle neven en nichten, achterneven en -nichten dus)

regeléren (= regelen, orde op zaken stellen)

regeloasse (= regeling)

regulateur (= hangende wandklok van ongeveer 70 tot 80 centimeter hoogte). Prachtig meubel, met bovenaan vaak een allegorische voorstelling, van b.v. een vooruitsnellend paard (“fugit irreparabile tempus”), een arend, of een zandloper... Zowel de tijdkrans als die voor de tijdslagen (want de klok

duidde elk half en heel uur aan) moesten geregeld met een sleutel aangedraaid worden (opgewonden). Heeft “regulateur” iets met ‘regelen’ te maken? Werd het uur, het tijdstip, zomaar door die klok geregeld?

reien en rotsen (= gejaagd rijden van het ene punt naar het andere, bijna zonder rustpozen)

reize vol (= tot aan de rand gevuld)

rekkedewijd (= heel breed, ‘zo wijd of breed als men het kan rekken’)

rekker (= elastiek(je))

rékoolen (= rode kolen. Ooit iemand gekend die sprak over “rooie rékoolen”!)

reksies (= snoep die kinderen tot op armlengte uit de mond kunnen ‘rekken’)

reprement (= nog zoiets Frans van vroeger: een “réprimande”, een serieuze vermaning dus)

retikuleken (= letterlijk: netzak, uit het Frans ‘réticule’ wat ‘net’ betekent).

Deze boodschappentas in netwerk werd vroeger vaak door (oudere) dames gebruikt, maar is nu zo goed als volledig in onbruik geraakt. Het is merkwaardig dat nu het gewestelijke “netzak” ook gebruikt wordt voor een boodschappentas die helemaal niet uit netwerk bestaat.

reut (= onzin, larie)

reut die den ond in zijn gat nie wilt (= praat die zelfs de lichtgelovige [de hond]niet wil aannemen)

reut zitten (= geen geld meer hebben)

reuten (= zeuren, wat wij “zagen” noemen: onnozele praat verkopen)

reuve of reufken (= roof op een verwonding)

ridder of mis (= er op of er onder!)

riebedebie (= een door de volksmond uitgevonden onomatopée: wèg, vervlogen, verdwenen...)

riefken naar raofken (“van riefken naar raofken” = van de ene plaats naar de andere hollen)

rieme tieme (= gewoonlijk gevolgd door: twintig!). Bij kinderspel gebruikt als “aftelling” om verscheidene spelen te beginnen. Zowel bij “blendebirken” (verstoppertje) als bij lottrekking begint men nooit met: één, twee, ... tien, enzovoort, maar eigenaardig genoeg, wèl met: “rieme, tieme, twintig...”.

riemeligen vaneen (= helemaal aan flarden)

rietepetiete (dit kan alles en nog wat betenenen, maar nooit iets echt ‘goeds’: schrik b.v., of zelfs: diarree)

riffezeren (= weigeren. Nogal duidelijk een verbastering van het Franse ‘refuser’.)

rikkelen (= ruziën)

rikkeling (= bitsige woordenwisseling)

rinketten (= naar de vaantjes helpen, kapot maken; het meest gebruikt in de

uitdrukking: “den boel rinketten”)

rinneren (= ruïneren)

roefelen (= rommelen)

roeien (= werpen)

roeper (= adamsappel, strottenhoofd)

roespeteren (verbastering van het Franse ‘rouspéter’ = dus tegensputteren)

roessoesoe (= wildebras)

roethrugge (= brug over de spoorweg)

roete (= spoorweg; het Franse woord ‘route’ ligt hier duidelijk aan de basis)

rommeties (= reumatiek)

ronddweilen (= doelloos of in uitzichtloze afwachting ronddolen)

rootselen (“oo”als in “koolen” uitspreken = rood maken. Tot na WO II werd nog gezegd, van een meisje of dame die lippenstift gebruikte: “ze rootselt eur leppen!”)

rootsjen schuiven (= in de rij - de rotte - aanschuiven)

rotsen (in de uitdrukking: “van ’t een noar ’t ander rotsen” = zonder veel tussenpoos zich van de ene naar de andere plaats begeven)

rotten verkoopen (= [lange rijen] larie vertellen)

rufte (= rekel, meestal van jongens gezegd)

ruilok (= vies uitziend, onverzorgd mannelijk personage)

S

santeboetiek (= ‘de heilige winkel’, hier bedoeld: het hele zootje)

sappelbuus (= hoge hoed, cilinderhoed; eigenlijk: een Franse ‘chapeau’ + een buis daarop)

sarlotte (= sjalot)

saroppe (= siroop, stroop)

saropsies (= boterham met stroop)

schabbernak (in de uitdrukking: “iemand bij zijn schabbernak stekken”; schabbernak = onooglijk kledingstuk)

schabouelijk (= erg lelijk, niet om aan te zien)

schamoteren (= wel heel ver gezochte verbastering van het Franse ‘escamoter’: wegmoffelen). Het woord heeft nog andere betekenissen, maar in het Wabeeks gaat het over ‘goochelen’. Een goochelaar is hier een “schamoteur”.

scharten (= krabben)

schavakken stouen (iets wat eigenlijk niet bestaat [schavakken] op een hoopje zetten = iets doen wat eigenlijk geen nut heeft, al was het maar om ‘met iets bezig te zijn’)

schaveelen (zich = zich buitenmate inspannen, uitsloven)

scheefsloan (“ee” als in “beenen” = heimelijk meenemen)

scheefzeeker (= iemand die eigenlijk niet handelt zoals hij beweert te doen - tweemaal “ee” zoals in “beenen”)

scheef zitten (heeft hier alleen te maken met de overdrachtelijke zin van ‘scheef’ (“ee” als in “beenen”). Het betekent alleen dat het tussen twee mensen of partijen helemaal niet botert)

scheel (= ook, behalve ‘met de ogen loensend’, deksel op pan of ketel e.d.)

scheewei (= karnemelk. In Van Dale staat: karnemelk die pas aan de kook is, en er wordt niet vermeld dat dit alleen maar gewesttaal is). Toch neem ik het op, omdat ik ervan overtuigd ben dat het woord bij de jongere generatie praktisch onbekend is.

scheij (= afgespleten grote spaander hout)

schele tinke (= iemand die wel heel erg loens kijkt). Waarom hier een “tinke” (Wabeeks voor de vis ‘zeelt’) bij gehaald wordt, is mij een raadsel. Kan een echte visser mij daarover inlichten. Een “tinke” is overigens nogal zeldzaam!

schelf (= open hooizolder op halve hoogte van een schuur)

schelle (= moot, plakje, afgesneden schijf: “’n schelle epse”)

schenteventen (= nietsdoend en tevens zelfs straatschendend rondlopen)

scherlewiets (= schrijlings)

scherreweg (? - gezegd bij duivenspel)

schete (in de uitdrukking: “bij de minste schete die verdroajd zit” = bij gelijk welke futiliteit)

schetebeze (= een lief kind, vooral van een meisje gezegd)

schete in ‘n flessche (wind, lawaai dat er niet toe doet; veel geblaas en weinig wol)

schetteren (afgeleid van trompetgeschetter: wordt meest gezegd van hel, snel en luid praten)

scheute (= schot. Dit kan zowel een ‘schot’, een ‘pijnscheut’ als een jonge ‘plantenscheut’ zijn)

scheutig (= graag bereid iets te geven. Wie niet “scheutig” is kan voor gierig gehouden worden)

schietlap (plastische omschrijving van wat eigenlijk een katapult voor handgebruik is: een leren lapje dat men tussen een gaffel [“spriet”] opspant om een projectiel af te schieten. Ook de uitdrukking “uit mijne schietlap” = ga uit mijn weg, is bij dit gevaarlijk ‘wapen’ wel goed te begrijpen)

schijtkezzen (= bleke, nog niet helemaal rijpe kersen)

schijtkonte (= een door haar hautain gedrag opvallende vrouw)

schijtsjen leggen (= jongensuitdrukking bij het springen over beken; de eerste flinke springer legde het zo aan boord dat aan de overkant een graszode

loskwam: als de tweede of de derde in de rij zijn voet op dezelfde plek liet neerkomen bij het springen, gleeed hij onvermijdelijk het water in)

schirvelingen (= schervels)

schis (= lang, toevouwbaar en haarscherp scheermes; het woord is waarschijnlijk afgeleid van het oude gewestwoord voor ‘schaar’: “scheers” staat in Van Dale trouwens ook voor het gewestelijk: scheermes)

schizzen afgeven (allerlei dwaasheden vertellen; vanwaar??...)

schoaj (= schuw, bang)

schoaj gat (in de uitdrukking “mee ‘n schoaj gat” = heel bang, angstig zelfs, aan iets beginnen)

schoajken (= schaduw; “in ‘t schoajken”: in de lommerte)

schoajschijter (= bangerd)

schoarte (in de uitdrukking “er ‘n schoarte in goan” = er met de schaar in knippen, er met de vuile voeten door gaan)

schoefelen (= het eten binnen schrokken)

schoefelir (= schrokker; de korte “i” wordt zwaar uitgesproken)

schof (= schuif, in de betekenis van schuiflade in kast of tafel e.d.)

schok (in de uitdrukking “op schok goan” = ergens heen trekken)

schooren (= ondersteunen)

schoven (= gedurende een werkonderbreking, meestal in de namiddag, maar ook soms in een te lange voormiddag, even een rust inlassen om iets te eten en te drinken. Het woord, dat met een zware doffe “o” wordt uitgesproken, is een wel heel gewestelijke verbastering van “schafte(n)”)

schrebielden (= assesintels, verbastering van het Franse ‘escarbilles’. Soms spreekt men bij ons hier ook wel over “zenders”: dat is dan weer de “Wa-beekse vertaling” van ‘cendres’)

schreemen (= schreien, wenen)

schreemuile (= iemand die bij elke gelegenheid begint te schreien. “schreemen” – van ‘schreeuwen’ betekent zoveel als wenen, en de “muile” kunnen wij er zo wel bij denken!)

schreepmes (= scherp ‘schraapmes’; gewoonlijk gebruikt in de uitdrukking: “zoo maoger al ‘n schreepmes”)

schrepen (= schrappen)

schreper (in de uitdrukking: “ij eet an zijne schreper” = hij heeft het zitten, men heeft hem te pakken. Wat met die “schreper” bedoeld wordt laten wij hier in het midden)

schrijven mee ‘t ferset ([met een eetvork - ‘fourchette’] = een overdreven hoge rekening voorleggen [een vork heeft namelijk vier tanden, een pen maar één]; en dus ook: veel te veel geld voor iets vragen)

schroep (= slokop)

schuifelen (= fluiten)

schuifken dees (voor mij onverklaarbare uitdrukking voor: wèg, verdwenen...)

schuimeken trekken (= zodanig schudden met een flesje “kalijsendrop” [zie elders] dat het bovenaan heerlijk begint te schuimen, zodat men dat schuim kan opzuigen; typische kinderbezigheid)

schuiten (= houten klompen of holleblokken zonder bovenleertje; het woord wordt haast uitsluitend in het meervoud gebruikt)

schupstoel (in de uitdrukking: “op ne schupstoel zitten” = zich in een positie bevinden waaruit men op elk moment verwijderd kan worden: een tijdelijke werkaanstelling, een wankel politiek mandaat b.v.)

schusneelen (= schorseneren)

schusse (= schort, voorschoot)

sebiet ([subiet] = nu direct, onmiddellijk; van het Franse adjectief “subit” = plots)

seinse (= lust, zin, “goesting” in of voor iets hebben. “Z’ee geen seinse om vandaoge te goan wirken”... = ze heeft er echt geen zin in, of, ze is er te lui of te slapjes voor. Frans “sens”?)

sentenijl (= verbastering van het Franse ‘sentinelle’, schildwacht; wel een extreem voorbeeld van volkse verbeelding en humor, want hier wordt een eenzaam achtergelaten [honden]drol bedoeld, “ne stront” dus)

seskes of sessens (= de stuipen - bij een jong kind voornamelijk)

sette (= breiwol)

seute (= lullig, zeurderig vrouwspersoon)

seve (in de uitdrukking: “da es de seve” = dat is werkelijk het beste! Het Franse ‘sève’ betekent: ‘sap’ of in figuurlijke zin ook ‘pit’; hier ligt waarschijnlijk het verband)

siekaneren (= duidelijk een verbastering van het Franse woord ‘chicaner’ = vitten; dus ook: siekaneur)

sieswie (= half verdoofd, ook: half dronken)

siezelootsjen (klanknabootsend: het geluid met de lippen en tong dat iemand die lispelt bij het spreken maakt)

sigtent (= een nogal ongewone vervorming met de betekenis van de beide woorden ‘sinds’ en ‘sedert’; de “i” wordt zeer zwaar uitgesproken)

sjansar (= geluksvogel. Franse woorden zijn bij de vleet in de gewesttaal binnengeslopen: ‘chançard’)

sjansekerre (= iemand die wel heel veel geluk heeft, een kar vol meeval)

sjoarze (= deken [elders ook wel “sargie” genoemd]. De stofnaam ‘serge’ ligt hier aan de basis)

skaperen (= verbastering van het Franse ‘échapper’, ‘ontsnappen’ Men gebruikt het woord vaak om iemand aan te duiden ‘die de dans ontsprongen is’)

slaboaruus (= tater; van iemand die ongepast tussenkomt zegt men wel: “ij moest er weerol zijnen slaboaruus tusschen sloan”)

slaggelings (meestal in de uitdrukking “slaggelings omverre” waarmee men wil aanduiden dat iemand plots en languit is onderuit gegaan)

slameur (meestal in de uitdrukking: “in ‘t slameur zitten” = verschillende vervelende karweien tegelijk moeten uitvoeren)

sloepkiendsjen doen (= gaan slapen; een zacht bevel dat aan heel kleine kinderen gegeven wordt)

slechte smete (= slechte gewoonte: “doar eet ij ‘n [slechte] smete van weg” = dat is zijn eerder onaangename manier van doen)

sleeuw (= stroef, niet glad genoeg; meestal van tanden gezegd; ook een werktuig kan “sleeuw” zijn)

slekkestekker (= bajonet, gevaarlijk steekmes)

sleppe (= hemdslip. Een man die zijn broek toevallig nog niet heeft aange-trokken, loopt “in zijn sleppe”)

sletsen (= pantoffels)

slierboane (= glijbaan)

slieren (= glijden. Maar: iemand “op de slier zetten” betekent: ik heb hem/haar wel iets beloofd, ik zou er zijn, maar ik was er niet. Hij/zij kan het dus vergeten)

sliester (= flop; het meest gebruikt in de uitdrukking: “hij/zij oat’er nen sliester oan” = het viel helemaal anders uit dan hij/zij had gedacht)

sliete (= een insprong, meestal in een [bij]gebouw)

slijmschijter (= onverdraaglijk en kruiperig iemand)

slingermoes (= iemand die nogal wiebelend loopt)

slodderen of uitslodderen (= flapperen met textiel om het meeste vocht er uit te krijgen)

sloef (= slof, pantoffel)

sloester (= bolster, van noten b.v.)

slokkebiene (= onverzorgd vrouwspersoon, vooral dan wat de kledij betreft)

slonse (= morsig wijf)

sloofkiete (“oo” als in “boonen” = zeer onzorgvuldig gekleed vrouwspersoon. “Slooven” is hier het gewestelijk woord voor ‘opschuiven’, ‘opstropen’. Een vrouw die met afzakkende kousen over haar kuiten (“kieten”) liep zal er wel zeer onverzorgd uitgezien hebben)

sloore (= beklagenswaardige vrouw; ook een soort roodgele raap - ‘kroot’ volgens Van Dale)

sluts (= slapjes, lusteloos, niet goed in zijn vel: zich “sluts” voelen; hij ziet er maar “sluts” uit)

smeerkes (“ee” als in “beenen” = bleek en gespannen van gelaatsuitdrukking: “ze ziet er moar smeerkes uit”)

smeieren (= sussen; een ruzie of misverstand “smeieren”)
smirrelir (= iemand die het er bij eten en drinken goed van neemt. De “i” tweemaal zwaar uit te spreken)
smiekel (= mond)
smiekelen (= smullen)
sminkdooze (= vrouwspersoon dat eigenlijk toch wel tè veel make-up gebruikt)
smirpot (= vettige boel)
smirrigen das (= onbetrouwbaar personage)
smirringe (= pak slaag. De “i” hierboven telkens zwaar uit te spreken)
smoasteren (= pletten, tot moes knijpen; “gesmoasterd” = de peer b.v. is helemaal in moes)
smoefelen (= vlug en schrokkerig eten)
smoor (“oo” als in “boonen” = mist)
smooren (= misten. In het “Wabeeks” wordt het woord in de twee betekenissen gebruikt. Als er mist is, ”smoort” het (“oo” uitspreken zoals in “boonen”). En wanneer iemand toch nog pijp, sigaar of sigaret rookt, dan is die aan het “smooren”)
snelle bie (= heel mooi meisje)
snetsen (= meestal van een vrucht - peer, appel e.d. - snoepen)
sneukel (gewoonlijk: “kleine sneukel”; hiermee wordt een jong kind bedoeld, vooral als het een sloeber is)
sneukelbete (= een hapje dat eigenlijk te klein van omvang is om de honger volledig te stillen, integendeel de eetlust aanscherpt doordat men slechts “sneukelt” [= snoept]; eigenlijk een mooie “Wabeekse” vertaling van het Franse ‘amuse gueule’)
sneukelen (= snoepen; ook gebruikt in de betekenis van rondneuzen: “ge moet ier zoo nie kommen sneukelen”)
snokken (= hard rukken; wordt ook gezegd van iemand die hartverscheurend weent)
snollen (= snuisteren)
snotkisse ([snotkaars]= snotpegel die uit de neus druppelt; overdrachtelijk gebruikt voor: arrogant, uitdagend optredend persoon)
snottebelle (iemand die zijn neus niet tijdig geveegd heeft)
‘s nuchtinks (= s’ochtends, ‘des morgens vroeg’)
snuisteren (= ongezien, in het geheim in de zaken van een ander rommelen)
snuitdoek (= grote, meestal zwarte of donkerblauwe vierkante overgooisjaal, die hoofd en schouders bedekt)
soebouten (= vleien, ten halze liggen, opnieuw in de gunst trachten te komen)
soeflette (= kaakslag. Gewoon een verbastering van het Franse ‘soufflet’,

wat blaasbalg of blaas betekent, maar ook in het Frans, figuurlijk dan, ‘kaakslag’)

soetjein (= duidelijke overname van het Franse ‘soutien gorge’, dat nu meestal als ‘BH’ aangeduid wordt)

soluusse (= speciaal plakmiddel waarmee men lekke fietsbanden repareerde; van het Franse ‘solution’ = oplossing??)

sop van raopen (in de uitdrukking “eruit zien als sop van raopen”: bleekjes, rapensap ziet er inderdaad niet al te kleurrijk uit)

spanneetsjen (= heel nauw om het vrouwenlichaam spannend [en over het algemeen kort] rokje)

speeke (= spaak van een wiel)

speekelen (= spuwen)

speeten (= spuiten; niet hetzelfde als “speiten”: zie hierna)

speiten (= spatten; terwijl “speeten” spuiten betekent)

spek (= ulevel, karamel, suikerballetje)

spelspeelder (= iemand die het zo mooi mogelijk wil voorstellen, een toneelspeler dus, al of niet beroeps)

spieluit (= heel hoog opgeschoten, zeer mager manspersoon)

spinse (= bos samengebonden rijshout, ‘bussel’ hout. Bijna in iedere gemeente bestaat daarvoor een ander woord: in Zaffelare b.v. spreekt men over een “baonink”)

spleite (= een spatje. “Geen spleite” betekent dus: helemaal niets)

spleiten (= splijten)

sponsanddoek (= badhanddoek)

spouën (= overgeven, braken [afgeleid van ‘spuwen’])

spreken gelijk da ge geen vel over den buik et (= ongefundeerde praat verkopen)

spriet (= ook altijd gebruikt voor wat wij als een gevorkte tak aanzien. Maar hier ook nog als het jongenswapen, de katapult, een gevorkte tak met rubberschietlap en lederen keilapje, waarmee sommigen van op verre afstand bijna alles – men zou bijna zeggen “dodelijk” – konden raken. Maar ook het “punt” waar de (meestal bedoelde) mannelijke benen samenkomen, noemde men dan ook: “zijn spriet”)

sprietvlechter (= onbeduidend manneke)

stafastig (= voortdurend; duidelijk een verbastering van het woord ‘standvastig’)

steeg (= stug, taai, moeilijk te bewerken, niet meegaand)

steeg van afgaan (letterlijk ‘vertaald’: stug bij de stoelgang; maar hier figuurlijk gebruikt voor iemand die niet makkelijk met geld over de brug komt, gierig dus)

steegeren (= in de keel of slokdarm blijven steken; gezegd van voedsel dat

niet helemaal bevalt)

steekkie (= vrouw met wie moeilijk is om te gaan, die dus bij het minste argwaan de horens opsteekt)

steek-moar-op (= doe of zeg maar lukraak wat, een smoes eigenlijk)

steekt zijn been uit (de uitdrukking: “da steekt zijn been uit” = dat is toch wel erg overdreven)

stekskes (= lucifers)

steppen (= stikken, hier bij naaiwerk, met de naaimachine)

sterrelings (= strak, rechtaan rechtuit; “sterrelings” kijken bv.)

stillekesterter (= iemand die op zijn sokken toch probeert zijn [meestal niet zo welvoeglijk] doel te bereiken)

stirten (‘staarten’... dus achter iemand of iets aanlopen)

stoan blinken (= vergeefs ergens op staan wachten)

stoande kerre (in de uitdrukking “mee de stoande kerre” = onmiddellijk, direct... opladen terwijl de kar nog stilstaat)

stoande vent (= flinke man. Iemand die niettegenstaande zijn ouderdom nog mooi rechtop loopt)

stoase (= station)

stoferken (= fantasie zakdoekje dat heren in het borstzakje van het colbertjasje dragen)

stoffanse (= gewoon: stof, materie; maar vaak alleen gebruikt als men de stof in kwestie niet precies kan omschrijven)

stoffel (= botterik)

stofout (= stoofhout, ook overdrachtelijk voor magere mannen gebruikt)

stoove (= stug en nors vrouwspersoon)

storse (= store, overgordijn)

stouën (= in de jacht: het wild opjagen; in de liefde: een lief najagen)

strabant (= stresserend: een “strabant” [al te druk] leven)

stramijne (= een vergiet, geperforeerd keukengerei)

streutsjes leggen (‘strootjes leggen’ = iemand proberen te verleiden een bepaalde weg te volgen; iemand lokken)

strip (= niet in de betekenis van ‘strook’, maar van: fijne straal; een hond die zijn pootje tegen een boom optilt, “doet een strip”)

stront wie eet’er ui gescheten? (wordt denigrerend gezegd over iemand die helemaal onterecht te hoog van de toren blaast)

strontkuipe (wel héél plat en vulgair! Maar ook hier lanceert de volksmond een vermoeden dat hier wel geen uitleg behoeft! Men verwijst bij een ongewone dikkerd naar de te verwachte gevolgen bij overdadig eten)

strontraoper (in onze jonge jaren werd over een slechte leerling in de klas dikwijls gezegd dat hij alleen maar ‘strontraoper achter den trein’ kon worden).

Onze voorzitter Guy Hoebeke deelt mij mee dat vroeger – en hou je nu vast! – bepaalde mensen inderdaad achter de voorbijgereden trein aanliepen om te rapen wat uit de toiletten op de sporen viel... bij gebrek aan andere meststoffen! Wat in die sector toch al te koop was, was véél te duur!

stront ziften (de uitdrukking “zijne stront ziften” = zéér gierig zijn)

struffen (= terechtwijzen, iemand ‘op zijn plaats zetten’)

struik uitleggen (de uitdrukking “zijne struik uitleggen” betekent dat men uitlegt hoe een heel gecompliceerd geval in elkaar zit; een struik heeft ook heel veel kleinere takjes en twijgjes)

stuik ‘t zelfde (= precies hetzelfde)

stuiken (= zwaar vallen)

stulle (= klomp, meestal boter of vet: “’n stulle bottere”)

sturrelen (= met horten en stoten, soms ietwat opvliegend en bijna onverstaaanbaar en zonder ophouden, de repliek aan iemand geven)

sturrelir (= iemand die verward en haastig praat, en bijna over zijn eigen woorden struikelt; zware “i”)

stuute (= boterham)

stuuze (“’n stuuze uitsteken” = domme streken uithalen)

suffelen (= strompelen, bijna over een hindernisje ten val komen)

suikereie (= cichorei)

sukkellese (= sukkelaarster. Het dialect verbuigt nu eenmaal anders dan het Algemeen Nederlands!)

sukkelteste (= beklagenswaardige vrouw)

suurtoe (van het Franse ‘surtout’ = vooral)

T

‘t ei uit ‘t gat vraogen (= voortdurend vragen, alle mogelijke details aan de weet willen komen)

‘t es geenen vetten (= het is niet helemaal wat ervan verwacht werd, het zou beter kunnen zijn)

‘t es gelijk dat ij zijn loaste [leste] ende oan ee (= hij is op sterven na dood; “ende” is hier ‘hemd’)

‘t es lagirre (= ‘t is hoge ruzie; ‘la guerre’, oorlog)

‘t es mij verleet (spreek uit zoals in het dialectische “beenen”; = ik ben het beu)

‘t es wel besteed (= het is maar zoals je het verdiend hebt)

‘t keun bots nie (= het kan haast niet)

‘t oar deur de mutse (= zó geweldig dat de haren door de muts zouden groeien): wordt vaak gezegd bij de beschrijving van een fel verliefd koppeltje)

't oar uit de pense (= geweldig woest; vooral gebruikt om vechtpartijen te beschrijven)

't ol van pluto (= een ongezellige, onherbergzame plaats, waar niemand voor zijn plezier zou verblijven)

't oujd an mallekoar gelijk stront an 't ende ("ende" is hier 'hemd' = het is geheel onsamenhangend)

't oujd termonde (= rommelboel [iemand moet wel eens de totaal verwaarloosde werkmanswijken van het oude Dendermonde gezien hebben])

't roei mij op (= ik heb er oprispingen van)

't schaop es de keute af (= nu is het niet meer te doen..., nu is het [gedwongen] gedaan, nu kan het niet meer)

't sop es de koole nie wird (= de zaak is het niet waard dat men er zoveel moeite voor doet)

't stoa wit (= het is al koek en ei tussen twee partijen)

't uizeken (= het huisje: vroeger op het erf vrijstaand toilet)

't vier uitpissen ('het vuur'...= het verkorven hebben)

't vliegend fleresijn (in het verouderde Nederlands werd 'flerecijn' courant gebruikt voor 'reumatiek')

't vliegend schijt (= plotse diarree)

't zal zijn gat voaren (= nu zal hij het niet zo goed meer hebben als hij al gewoon was)

taggentig (= gewoon 'tachtig')

taloore (= een nog verdere verbastering van het 'Vlaamse' woord 'teljaar', dat op zijn beurt van het Franse 'tailloir' schijnt voort te komen. Het gaat hier gewoon om het eetbord in het bestek op tafel)

talvendeur ('ten halven door' = gehalveerd)

tangerachtig (= grijpgraag, naar zich toehalend, in het geniep tuk op iets, hamsterend [in de pejoratieve betekenis]. Soms wordt het woord ook gebruikt om iemand aan te duiden die elke toenadering mokkend afwijst)

tantelafirres (Frans: 'tant d'affaires' = onnodige omhaal, tierelantijntjes; zware "i")

tegenoan stoan (= op een kier staan)

te koajste kommen (= 'als het kwaadste [ergste] zou komen': wanneer het erop aankomt. Wanneer het ergste zou gebeuren. Wordt daarbij gedacht: dan kunnen we nog een of andere oplossing vinden)

te koarpelen leggen (= iemand kwellen, op de rooster leggen, aan het lijntje houden; heeft misschien iets te maken met het spartelen van een karper op het droge)

te veursten elpen (= naar voor helpen. Iemand zoveel als mogelijk steunen)

teek (= pier, worm, aardworm)

teekla (= vervorming van een vrouwennaam. Een naam die nog amper voor-

komt, maar vroeger toch nog werd gebruikt: Thecla, nu bijna niet meer te vinden. Meestal duidde men hiermee een ietwat sullig, maar toch vaak zelfbewust optredend ‘vrouwmens’ aan. Soms werd de uitdrukking nog sterker: “teekla oorebeeste”!)

teele (= teil, een keukenhulp)

teelkost (“ee” zoals in “beenen” = warme maaltijd: eten dat werd opgediend in een ‘teil’)

teemste (= zeef; gewestelijk ook: “teems”)

tegen alle gods werekeeren (= formidabel veel, te veel, b.v.: “ij vloekt tegen tegen alle gods werekeeren”)

tegoare (= samen)

teintuurdjot (= jodiumtinctuur, ontsmettingsmiddel [duidelijke verbastering uit het Frans])

teite (= duidelijke verbastering van het Franse ‘tête’: hier wordt dus, in rauwe taal, iemands hoofd bedoeld)

teken lutsen (= pieren uit de grond halen; voor de visvangst b.v.)

tekenterter (= ‘n stille stapper, die geluidloos iemand anders tracht beet te nemen)

tember (= postzegel. Duidelijk weerom afkomstig van het Franse “timbre”)

teme (in de uitdrukking “ij krijgt zijn teme” = hij gaat werkelijk over zijn toeren, hij verliest alle controle over zichzelf; soms ook: “ij krijgt zijn kleintjes”)

ten alze liggen (= ‘om de hals liggen’ en betekent dus iemand vleiend trachten te overhalen)

ten uitwoart komende (= bij het begin van de lente)

tendent (= ten einde, aan het einde van de straat b.v.)

tenoastentoe (= ‘tot het naaste toe’: ongeveer)

terten (= gaan, stappen; verleden deelwoord: “getorten”)

teste (= platte keukenschotel)

teut (= puntig of stomp omhoogstekend uiteinde, uitsteeksel)

teut krijgen (= een pak slaag oplopen)

tewege (= ‘op weg’, nakend, in een nabije toekomst: “zijne schoonzeune twewege...”)

tieke (= vrouw met onaangenaam karakter)

tiekeneiken (= eitje, meestal in kindertaal gebruikt)

tiekenoane (= haan; kindertaal)

tieltak (= klok, horloge; kindertaal)

tien kansen negen (= eigenlijk 90%: hoogstwaarschijnlijk dus)

tingelen (“ij ee em getingeld” = hij is in aanraking met brandnetels gekomen)

tingels (= brandnetels)

tinke (= zeelt)

tinnen (= sarren, plagen)

tirette (= ritssluiting)

tirlink (= teerling, dobbelsteen)

titsen (= eventjes aanraken, met de vingertoppen als het ware; wordt ook vaak gezegd wanneer van lichamelijke aanraking geen sprake is: als men door iets op een speelse manier te zeggen iemand wil plagen of iets wil laten uitspreken [ev. bekennen] wat hij eigenlijk voor zich wil houden)

toatsjes (= pa[tatjes], aardappelen, meestal geplet; weerom kindertaal)

toeënspele (= een speld die toe [gesloten] is: een veiligheidsspele!)

toepee (van het Franse ‘toupet’ = ‘kuif’; iemand die ‘n ‘kuif’ opzet heeft het dus ‘nogal hoog in de bol’)

toet (= toch, in tegenstelling van wat gezegd werd – ook batoet)

toeter ([auto]claxon)

tonge kakken (in de uitdrukking “over zijn tonge kakken” = het ingenomen voedsel langs de mond er weer uitbrengen, braken dus. Schilderachtige volkstaal!)

toogzwirre (“oo” als in “boonen”, en de “i” zeer zwaar uitgesproken = “toogzweer”, iemand met een bierbuik dus. De oorsprong van deze uitdrukking is wel niet ver te zoeken!)

toope (‘te hoop’, op één hoop = tezamen)

toope doen in de veugeleiers (= samenspannen, zich met twee of meerderen voor dezelfde zaak inzetten)

toope nijpen [of kloppen] (in de uitdrukking “ze toope nijpen” = ze samenknijpen [de billen natuurlijk] van pure schrik)

tootsjen (= zacht zoentje)

tooverekse (= ‘toverheks’. Hiermee wordt vaak ook “een leelijk wijf” bedoeld)

top (= draaitol)

toppen es mee ‘n koordeken (“oo” als in “boonen”). Dit is een werkelijk apart geval. ‘Het is te hopen’ wordt bij ons: “‘t es t’oppen”, waarop de gesprekspartner zijn schouders ophaalt, alleen op de klank repliceert en antwoordt: ja, maar “toppen [= met de top spelen] es mee ‘n koordeken”. Hiermee bedoelt de volksmond, zeer gevat: bij het topspel heb je een touwtje nodig, heb je hier ook wel reden om iets goeds te hopen?

tor en, tor toegeven (= ongelijk hebben, ongelijk toegeven. Het gaat hier om een dialectisch gebruik van het Franse ‘tort’ = ongelijk)

totte (= kus, maar dan eerder van het natte soort; ook kan het woord ‘mond’ betekenen, en dan in pejoratieve zin: “oujd ui totte” = hou je mond; “‘n vieze totte” = een raar ‘smoel’)

totten (= kussen. Dat een “totte” of een “tootsjen” een kus of kusje is, weten we al lang. Maar in het Wabeeks kan dat ook een “piep” zijn, een “toes” (van

'touché') of zelfs een "bees" (van 'baiser'). Maar ook figuurlijk worden deze woorden nogal eens gebruikt: als een auto 'n deuk oploopt, kan dat "een ferme totte" zijn...)

tottentrekker (= bedrieger, leugenaar, iemand die iets anders voorstelt dan het eigenlijk is)

trasse (= vrekkelig of/en inhalig vrouwspersoon)

travir (spreek de "i" heel 'dik' uit... Weerom een verbasterd Frans woord: 'travers'; men bedoelde hier gewoon een spooroverweg)

travo (van het Frans "travaux" = dus: werf waar werken plaatsvinden)

trekgoat (= plaats waar het tocht, waar men makkelijk een verkoudheid zou opdoen)

trekzak (= accordeon)

treme (= arm van b.v. een kruiwagen, een koets; ook: brilveer)

treut (= omhaal, onnodig vertoon)

treute (= zeurderig vrouwmens)

trezebeze (= een nogal sullige vrouw)

triepen (= rafels. "In triepen vaneen" betekent: in stukken vaneen gescheurd)

trijpelen (= ter plaatse trappelen; om b.v. losgeharkte teelaarde vast te trap-pelen)

trporteur (= driewieler bestelfiets. Vandaag ook wel vaak 'bakfiets' genoemd). Het vervoermiddel werd inderdaad tot de auto algemeen in het verkeer kwam, door bakkers als aan-huis-bestelvoertuig gebruikt.

troeten (= halve gare)

trok (= koude [lucht]tocht; ook: neiging, zich aangetrokken voelen tot iemand of iets: "ij eet er nog altijd trok noar" = hij voelt zich nog altijd aange-trokken; ook in de uitdrukking "'t es van den trok da ge moe leven" = om het uit te houden moet er beweging zijn, moet er geld binnenkomen)

trot (= appelmoes)

trotters (= darmen)

trunte (= in de omgang weinig genietbaar vrouwspersoon)

truntelen (= opzettelijk traag aan iets beginnen)

truuts (= kwast)

tseit (= rustig. Eigenlijk 'ter zijde', "houjd ui tseit" = hou je aan de kant, wees rustig en kalm)

tsestig (= zestig)

tseuj (= graszode)

tsjeutsjen (= big; verkleinwoord van "tsoot" = varken ["oo" als in "boonen". Hier speelt ook in het Wabeeks de fameuze 'umlaut', de klankwijziging bij bepaalde verbuigingen van woorden)

tsjiepen (= wenen, huilen met tranen, meestal over kinderen gezegd. Ook wel: tsjienken)

tsjiekpen (= kuikentje)

tsjietsen (= een heel klein beetje, een heel klein stukje)

tsjeven (= de aloude benaming voor leden van de katholieke partij; hoewel als uitdrukking wijd bekend, wordt het woord toch niet in alle streken gebruikt. In bepaalde gemeenten spreekt men van “kadodders” of “kalotten”)

tsjienken (= schreien, maar dan meestal zonder echte reden)

tsjik (met zware “i” = onverzorgde straathond)

tsjoep [of] tsjoepken (= meestal bolrond voorwerp bovenop een ander voorwerp)

tsjoeze (= speen, iets om aan te lurken, ook gezegd van slappe snoepjes)

tsjollen (= noodgedwongen van het een naar het ander lopen en zwoegen om iets in orde te krijgen)

tsjonke (= samengeperste klomp: b.v. “tsjonk stroo”, “tsjonke ges”)

tsjoot (zoals “koolen” = varken)

tsjuuken (= zuigen)

tubelekker (heeft ongeveer dezelfde betekenis als “tubeschijter”. Gezien hij altijd achteraan rijdt kan hij het fietsbandje van zijn voorrijder “lekker” = likken)

tubeschijter (= iemand die in een peloton fietsers niet meekan met de anderen. In overdrachtelijke zin dus ook wel gezegd over de zwakste in een gezelschap, of over een zwak iemand in het algemeen)

tuumelperte (= valpartij)

tuite (= dwaze vrouw)

tute (= fopspeen)

U

ui van pijkes [pijkenoaze] geboaren (= zich van den domme houden, “van niets gebaren”)

ui verleeten (= zich vervelen [wederkerig werkwoord])

uil op ne kluit (in de uitdrukking: “zitten kijken gelijk nen uil op ne kluit” = niet goed weten waarover het nu eigenlijk gaat: ook een uil zit star en onbeweeglijk voor zich uit te kijken)

uit de voeten (“uit de voeten zijn” = eindelijk ten einde, de zaak is tenslotte opgeruimd)

uitfleteren (= uitrafelen [van stoffen])

uitloeten (= haastig uitdrinken)

uitpoarten (= verdelen)

uitscheeten (= uitscheiden, ermee ophouden)

uitschijten (= verwijten toesturen)

uitslacht (= het verdelen van een ‘noodgeslacht’ dier aan collega’s-kwekers,

pro rata van hun eigen aantal dieren)

uitslodderen (= vecht uitzwieren)

uitzwieren (in de uitdrukking “zijn sokken uitzwieren” = hard moeten werken, alle overvloedige ballast van de hand doen om het werk tot een goed einde te brengen)

uivallig (= verwaarloosd, vooral van het uiterlijk van een persoon gezegd)

uksken (= ‘hurken’. “Op zijn uksken zitten” betekent: ‘op de hurken zitten’)

utsekluts (in de uitdrukking: “gool [spreek uit als in “boonen”] den utsekluts” = het hele zootje). “utse” is hier waarschijnlijk afgeleid van het Nederlandse ‘hutselen’ = door elkaar gooien. Zoals reeds gezegd wordt de ‘h’ bij het begin van een woord in het Wabeeks nooit uitgesproken)

V

valle (= luik, valluik)

van de moare beréjen (= ‘bereden door de mare’. “Mare” is een gewestelijk woord voor o.a. ‘nachtmerrie’. Hier dus in de betekenis: ‘door boze gedachten bezeten zijn’)

van de peeze (in de uitdrukking “ij ee ze van de peeze” = hij heeft de beste kaarten om iets op te lossen)

van de wirke (= ‘van het eigenlijke werk weg’, tegen de draad in, verkeerd)

van den vrijdaoghschen beer (= gerecht waarmee geen vlees gemoeid is). Vroeger at men ’s vrijdags volgens de kerkelijke voorschriften geen vlees! “Beer” weer uit te spreken met de “ee” van “beenen”.

van effentijd (= van tijd tot tijd, nu en dan)

van essen tendend (= van het begin tot het einde, over de volle lengte, zo lang als maar enigszins kan...)

van kiskan schiet (= van het slechtst denkbare gehalte; de oorsprong hiervan is mij niet direct duidelijk)

van ‘k zal ui goan en (‘van ik zal u beethebben’ = wat helemaal niet passend is, van helemaal niet de gevraagde of verwachte kwaliteit)

van smir op (in de uitdrukking “de bende van smir op” = een groep die alles ‘opsmeert’, verteert)

van ‘t lam gods geslegen zijn (volgens mij ‘n rare verbastering van de uitdrukking: ‘door de hand Gods geslagen zijn’, in de betekenis: stomverbaasd zijn)

van ‘t stroate (in de uitdrukking “z’es eindelijk van ‘t stroate” = ze is ten slotte toch getrouwd, ze moet dus niet langer op straat paraderen [in de hoop op een definitieve ontmoeting!])

van ‘t zuur oandoen (iemand iets zuurs voorschotelen = iemand sarren)

van te veuren (= van te voren)

van ten alf vijven donkere (= helemaal niet in orde: normaal is het rond dat namiddaguur nog niet “donker”)

van zijn latte geven (= vreselijk te keer gaan)

van zijne neuze maoken (= een hoge toon aanslaan)

vandiesse (als geschreven woord een niet zo doorzichtige verbastering van ‘venditie’: openbare verkoping dus)

vaneiges! (‘van zijn eigen’ = maar zeker!, natuurlijk!)

vanzeleven (= ooit of nooit; ook wat er ook gebeure, het leven lang: “nooit vanzeleven”)

vaogt zijn gat zonder papier (“da vaogt...” = daarvoor is niets nodig, dat gaat vanzelf)

veralvezolen (= nieuwe [halve] zooltjes op versleten schoenzolen aanbren-gen. Dat is de opdracht die wel meer aan de schoenlapper gegeven wordt)

verbabbezakken (= verkwisten, ook: naar de vaantjes helpen)

verbassedeerd (= verbastering van ‘verbasterd’!! - Een “verbassedeerde (h)ond” is dus een hond die uit twee verschillende rassen voortspruit)

verboomen (= stilaan slijten; verdriet om een overledene kan stilaan “ver-boomen”; ook een boom groeit traag)

verdemmeleren (= vernietigen, naar de ‘verdoemenis’ helpen, verwoesten)

verdestelweren (= zwaar beschadigen; van het Franse ‘détruire’ en ‘des-truction’)

vereuverd (= ‘er over’, eigenlijk: verhoogd. Als een luitenant bij de land-macht b.v. kapitein wordt, dan is hij “vereuverd”. Hetzelfde kan gezegd wor-den van een pastoor, een onderwijzer, een ambtenaar)

vergoord (“oo” als in “boonen” = oververzadigd, te veel: “ij zoe em ver-goord eten in mossels” b.v.)

verkrookelen (= kreuken, meest van papier gezegd)

verleet (de “ee” uitgesproken als in “beenen” = beu: “‘t es mij verleet” = ik ben het beu)

verloren geweg (= zonder ophouden; te veel eten, drinken, uitgeven: “ij drinkt em verloren geweg”)

verlutsen (= van zijn plaats krijgen)

vermaoken (= herstellen)

vermassakreren (duidelijk van het Franse ‘massacrer’: afslachten, ver-knoeien)

vermuiten (= het wisselen van jongens- naar de mannenstem, ‘de baard in de keel krijgen’)

vernesteld (= totaal in de knoop geraakt; schoenveters bijvoorbeeld)

verniggelen (= zich in afwachting van iets zitten te vervelen, in een andere schitterende dialectische uitdrukking ook wel vertolkt als “zijn kas opfretten”)

verpikken (in de uitdrukking “em [nie] loaten verpikken” = zoals een kip zich niet door een andere soortgenoot laat ‘wegpikken’, zo laat de persoon in kwestie zich ook zomaar niet doen)

verre van kijken (in de uitdrukking “doar keunde nie verre van kijken” = zoiets helpt je niet ver vooruit)

verschinkelen (= struikelen; wordt altijd wederkerig gebruikt: “ij ee em verschinkeld”)

verschoon (“oo” als in “boonen” = vers ondergoed)

verschoonen (= van ondergoed wisselen; soms ook in de betekenis ‘verontschuldigen’)

verslunsen (= verwelken)

verslunst (= verslenst, vooral van bloemen gezegd, maar ook soms, nogal malicieus, van een vrouw die zich nog jeugdiger wil voordoen dan ze eigenlijk nog is)

versmooren (= verdrinken)

verteuteren (= helemaal onnodig een bezit opmaken, geld over de balk gooien)

vertrek (= huisje, WC, nogal primitief toilet, meestal buiten de eigenlijke woning; het beruchte ‘hartje’ in de deur van het toilet op een boerenhof verwees eigenlijk naar het “vertrek”)

vertureluten (= verkwisten)

vervoaren (in de uitdrukking “woar zoe den dienen vervoaren zijn?” = waar zou die persoon nu [na lange tijd] eindelijk uithangen? Werkwoord ‘varen’ = zich bewegen)

verwoeste gewesten (een uitdrukking die pas na WO I in zwang kwam. Toen bezoekers van hier ‘het front’ in de Westhoek (Ieper, Diksmuide) gingen bekijken, vonden ze daar niets anders dan ‘verwoeste gewesten’. Nu nog bedoelen ouderen met deze uitdrukking een streek, dorp of plaats die er helemaal desolaat uitziet)

vet mee zijn (= er goed mee zijn. Vaak in de negatieve zin gebruikt: “ij es ’t er vet mee!” wil zeggen dat hij het eigenlijk beter zou kunnen vinden hebben.)

vetten (in de uitdrukking: “em in iets vetten” = zich verkneukelen)

vetsoppe (een soort vette soep, waarin meestal veel rijst, na de huisslaching van een varken)

vettinge (= pak slaag)

veugelschijt (= de bibber hebben)

veugelwijn (= vogelwijn. Hier blijkt weerom het beeldend vermogen van de volkstaal. Als iemand water drinkt, drinkt hij hetzelfde wat ook de vogels drinken. Dikwijls gebruikt in verband met afgelegde bezoeken of bij ontvangsten, waar niet veel ‘hartigs’ voor de kelen geschonken wordt)

veurbroek (‘voorbroek’ = gulp)

veur de keutels (= voor niks, gratis, voor de liefde Gods...). Van een nuttig beest zijn de ‘keutels’ wel het laatste wat overblijft. Iemand die alles zomaar doet, is dat dikwijls de enige beloning: hij krijgt helemaal niets, dat is de betekenis.

veur geen ges betrouen (‘voor geen grasspriet’ = helemaal niet vertrouwen)

veurkind (= kind dat geboren werd vóór het huwelijk)

veurnoene (= voormiddag)

veus (van het verouderde Ndl. “voois” = melodie, toon; “geene veus keunen ouen” = vals zingen)

veuscheut (= voorschoot, schort)

vierde tinke (= een riek, mestriek. Die heeft vier tanden, vandaar...)

vier zessen mee drei teirlingen (= ongelooflijk veel geluk hebben. Met drie dobbelstenen kan men uiteraard nooit vier ‘zessen’ te voorschijn halen!)

vievig (van het Franse ‘vif’ = levendig)

vieze konte (= een nors en dus weinig genietbaar ‘vrouwmens’)

vieze pastenaokele (= raar personage)

viggelen (= onhandig snijden, niet in één snede kunnen blijven met het mes)

viggen (= big)

vijsten (“zitten vijsten” = doelloos rondhangen)

vijze (= schroef; “onder zijn vijze krijgen” = er van langs lrijgen)

vinger gesnéën (in de uitdrukking “ij ee in zijne vinger gesneën”: een figuurlijke manier om op enigszins bedekte wijze te zeggen dat iemand een goed hoorbare [of niet al te welriekende] wind liet)

virdevas (= courante verbastering bij onze vissers van het Franse ‘ver de vase’ wat slijkworm betekent. De “i” wordt weerom zwaar uitgesproken)

vleistirt (= vleistaart: een vleier, en daarmee wordt dikwijls een jong kind bedoeld)

vletten [of] rondvletten (= zich haastig van het ene punt naar het andere begeven)

vliegende voane (= letterlijk: vliegend vaandel. Ook hier wordt een man bedoeld die alleen in hemd gekleed te voorschijn komt: “in zijn vliegende voane).

vlieguit (= iemand die graag uitgaat, die er maar op los leeft)

vlurrink (= vleugel [van vogels])

voane (= hemdslip, ‘vaan’. “Mee zijn voane uit zijn broek”: wel zeer slordig aangekleed)

voanzen (= smeulen: een brandstapel die nog niet helemaal is uitgedoofd, “ligt te voanzen”; soms ook wel spottend gezegd voor het laten van ‘winden’, het flatuleren)

voaruus (= verbastering van ‘varen’, de zomerse parasietplant die in en rond

onze bossen welig opschiet)

voegd' ui (= doe zoals de anderen, loop mee in het gelid - figuurlijk dan; van 'zich voegen')

voeten wasschen (in de uitdrukking "ij es zijn voeten goan wasschen" = hij is weg, verdwenen)

vollen bak (= goed gevuld; wordt gezegd om talrijke aanwezigheid in een lokaal aan te duiden. Ook wel om op uiterste inspanning te wijzen: "vollen bak gazze geven", b.v.)

voorts van de reste (= ...en verder, en dan nog... ["voorts" moet hier met de "oo" van "boonen" uitgesproken worden]. Eigenlijk mooi, want het wil zeggen: alles is eigenlijk al gezegd, maar 'dit' komt er nog bij)

voeteringe ('vordering' = vooruitgang maken, opschieten)

voute (= opkamer, kamer[tje] boven de kelder, men moest er komen via een kort trapje)

vreed schoone ("ee" als in "beenen": = zeer mooi; "vreed", eigenlijk dus 'wreed', wordt bij alle mogelijke adjectieven gebruikt in de betekenis van 'zeer')

vroetkousse (van 'wroeten' = iemand die niet stil kan blijven [liggen], veelal van een bedgenoot gezegd)

vuil kot (in de uitdrukking "mee 'n vuil kot zitten" = geconstipeerd zijn)

vurt (= rot)

vust (= vorst, vriesweer. Opnieuw vinden we hier de Wabeekse vervorming van 'dorst' naar "dust", van 'worst' naar "wuste")

W

wabij (= een curieuze omschrijving voor toespis bij de boterham)

wallebakken (= brassen, orgieën houden, de bloempjes op ongepaste wijze buiten zetten)

wannekes (= kokkels, kleine schelpdieren, met als een Sint-Jacobsschelp geribbeld schelpje)

weer (spreek uit met 'ee' van 'beenen' = knar, knoest in hout. Wordt vaak gebruikt als iemand met een bepaald iets niet meer verder kan: 'ij zit op ne weer')

weffel (lichte opzwellings van de huid, na een insectensteek b.v.)

wegroeien (= wegwerpen)

wekskes (= soort koeken, aard sandwiches, die nu nergens meer te vinden zijn)

welbesteekt (welbested?) (negatief: wordt gezegd over iemand die niet be-

ter verdient dan wat hem overkomen is)

welkeren (= lichtjes uitbakken, vnl. hesp of spek)

wellegijd (= ‘welligheid’, gevoel van welbehagen, knusse sfeer: “as ze doar kwamt woas ‘t nogol ‘n wellegijd”)

werrelen of verwerrelen (=verwarren)

weten woar da de stekskes stoan (= op dit gebied van wanten weten). Bedoelt men met de “stekskes” de grenspaaltjes tussen de bestaande eigendommen? Zo iemand zou dus precies weten hoe alle afbakeningen in mekaar zitten...

wezen (= aangezicht; “ge zagge ‘t op eur wezen”: je kon het aan haar gezicht zien)

wie da ‘t lank ee, loat et lank ouen (‘wie het lang heeft, laat het lang hangen’ = wie het goed heeft, wie rijk is, profiteert daarvan, of laat het graag aan anderen zien)

wiekte (= wiek [van een kaars])

wiepelpird (= hobbelpaard)

wietel (= halve gare)

wieters (= eigenaardige term waarmee men [veel] geld bedoelt:”eenen mee veel wieters”, een gegoed man)

wijver (= vrouwengek)

wildfant (= drukdoend, niet in te tomen kind of jong mens)

windei (hier hebben we zeker twee betekenissen: 1. een ei zonder harde schaal - 2. een verwaand iemand [het woord komt niet in de Van Dale voor])

Winkel en Mendonk (= twee dorpen samen, tegelijk; alles wat je maar wensen kan; veel gebruikte uitdrukking bij het [kaart]spel; bedoeld wordt: je hebt veruit de beste kaarten, de meeste troeven)

wintel (= kaakslag)

wintertsjeef (= allesbehalve vurig katholiek. Zoals overal te lande werd met “tsjeef” een katholiek bedoeld, of ten minste iemand die altijd voor de christelijke partij stemde. Het attribueert “winter” erbij duidde aan dat men de persoon in kwestie wat dat betreft niet zomaar kon vertrouwen)

wirken da ui gat mee nen teut stoat (= onverpoosd hard doorwerken)

wirre (= haag; de “i” zeer zwaar uitgesproken)

wirren (= weren, in de betekenis van zich inspannen, er moeite voor doen; weer zware “i”)

wisse (= wijm, buigzame lange twijg waarmee men b.v. korven vlecht. Weerom zware “i”)

woaj en den droaj (= het waaien en het draaien: de hele gang van zaken dus kennen b.v.)

wouterwulle (= ‘wouterwol’: aarzelende eerste, nog donzige baardgroei; “wouter” is Wabeeks voor ‘Vlaamse gaai’)

wreed (“ee” als in “beenen”: in Wachtebeke gebruikt om bij quasi alles het Nederlandse “zeer” te vervangen: “wreed groot”, “wreed schoone”, “wreed kleine”, “wreed koud”...)

wrikkelen (= wringend heen en weer bewegen)

wrikkelgat (= iemand die zich niet stil kan houden op zijn zitplaats. Nogal dikwijls jonge kinderen)

wurte (= wrat)

wurtel nie schrepen (in de uitdrukking “ze zullen mijne wurtel nie schrepen” = het is niet aan hen om mijn wortel schoon te maken, om mijn zaken te beredderen, ze zullen mij niet beetnemen)

wurtelen (= zeuren, eindeloos over iets doordrammen)

wuste (= nogal verwrongen Wabeekse uitspraak voor het woord ‘worst’)

wa zoe ‘t er ons letten (‘beletten’ eigenlijk = wat staat ons eigenlijk in de weg? Wordt vaak gebruikt als men bedoelt: dat spreekt bijna vanzelf, of: natuurlijk beginnen we daar onmiddellijk aan!)

Z

zantsjen (= rouw- of ook nog communieprentje dat bij die gelegenheden wordt aangeboden. Meestal stonden daar vroeger afbeeldingen van heiligen [santen] op)

ze goan d’er eindelijk de lappen op leggen (= ze trouwen nu te lang en laatste toch)

ze stoat op ‘t uitpikken (= ze moet bevallen; de vergelijking van de kip en het ei is hier duidelijk)

ze zit in geen goe vel (= haar gezondheid is verre van goed)

ze zit weer te peren (peren = hier: zeurderig zitten kijken, iets is blijkbaar tegengevallen en ze probeert de verongelijkte uit te hangen)

ze zoe em graujd opeten (= ze zou hem rauw lusten)

zebedeeën (= zeuren en klagen; wordt zoiets ergens over Zebedeus vermeld?)

z’ee de botter opgeten (‘de boter opgegeten’ = nu is ze de pineut, de dupe, of: nu heeft ze zich uit de gratie gewerkt)

z’ee eur nat getorten (‘ze heeft in het water getrapt’ = ze is eigenlijk ongewild zwanger geworden)

z’ee ‘t al ooren woaën (‘horen waaien’ = ze heeft er ergens al iets over opgevangen)

zeekteele (de “ee” tweemaal zoals in “beenen” = een wel zeer vervelend en zeurderig vrouwmens)

zeel (“ee” als in “beenen” = touw, koord)

zeelve (= zenuw)

zeem (“ee” als in “beenen” = honing)

zeere (= pijn: “z’ee zeere in eure rugge”)

zeere (= snel, rap: “te zeere reien” b.v. is strafbaar)

zeereeloper (= vroeger iemand die op kermessen en feesten geld inzamelde, terwijl hij voortdurend moest “lopen”, ook ter plaatse trappelend; wordt nu nog gezegd van iemand die zichzelf praktisch nooit rust gunt)

zeesletsen (= men ziet ze niet dikwijls meer. Eigenlijk een schoeisel uit rubber gemaakt, ‘versierd’ met een heleboel gaten van allerhande vorm en formaat). Het ding kleeft hinderlijk aan de blote voeten bij warm weer. Bij het uittrekken van de ‘pantoffels voor het strand’ (!) geven die uitsparingen wonderlijke tekeningen, aangebracht door al het zand en stof dat daarin blijft kleven.

z’ eet kleur van d’eilig irde (‘het kleur van de heilige aarde [?] (= ze heeft helemaal geen gezond kleur, ze ziet er slecht uit)

zeever in pakskes (= larie, nonsens, prietpraat)

zeijken (van ‘zijde’ = een zeer licht doorschijnend velletje papier, scheiding van albumpagina’s b.v.)

zemelkerre (= zeer zenuwachtig iemand)

zemels (= zenuwen)

zendeken (= een gift, zending, van een familielid of kennis, die iets weggeeft van wat hij in de tuin te veel heeft b.v., of een paar stukken van zijn pas geslacht varken, enz.)

zenders (= assesintels; van het Franse ‘cendres’)

z’es nie gool els (‘helemaal heel’ wat wil zeggen: gaaf, ongeschonden; “oo” als in “koolen” = ze is niet honderd procent in orde, gezond...)

z’es tegen den oek van taofel geloopen (ze heeft er dus een gezwel aan over gehouden = ze heeft al een dik buikje, men kan goed zien dat ze in blijde verwachting is)

zeuren (= bedrog plegen, meestal in het spel)

zeurzak (= iemand die vals speelt)

zeven roe (in de uitdrukking “stinken zeven roe tegen wind” = vies rieken, reeds op verre afstand. Een “roe” - “roede” was in de vroegere landmeterij een vlaktemaat van $\pm 14 \text{ m}^2$)

zevende knopsgat (‘zevende knopsgat’ = iets wat werkelijk niets waard is, want niet nodig; een zevende knopsgat is aan geen enkele mantel ooit gebruikt)

zeventeen (“ee” als in “beenen” = haarkliever, bediller, vitter, kortom: moeilijk mens)

ziek en zuchtig (= in een verre van schitterende fysieke toestand)

ziendelijk (meest gebruikt in de uitdrukking “nie zierendelijk” = niet geschikt)

om onder de ogen te komen)

ziet bleek (in de uitdrukking “zijn woater ziet bleek” = hij staat er niet goed voor; heeft het iets te maken met de medische evaluatie van de afgescheiden urine?)

ziet vliegen (in de uitdrukking “ij ziet ze vliegen” = hij slaat er helemaal naast. Wie bedoelde persoon dan eigenlijk ziet vliegen – blijkbaar toch geen vogels! – laten we in het midden)

zijn been uitsteken (= echt te ver gaan, en dan in de overdrachtelijke zin. Wanneer iemand te veel eet, drinkt, waagt, gokt, speelt... en ga maar door, dan “steekt dat zijn been uit”)

zijn beuntsjes op iets te weeken leggen (‘zijn boontjes...’ = bepaalde verwachtingen koesteren; hopen dat de ‘boontjes’ lekker zacht en eetbaar worden om te eten)

zijn bon krijgen (modern: ‘zijn C4’ = de laan uitgestuurd worden. Gebruikt in alle mogelijke betekenissen). Niet alleen bij het ontslag van een bediende, een poetsvrouw of knecht, maar ook wanneer een meisje genoeg heeft van die jongen die aldoor bezig was met “lijntjes leggen”.

zijn brood maoken (= tijd nodig hebben om aan iets te beginnen). Raar genoeg gaat deze uitdrukking terug tot de plaatselijke benaming van een meikever: een “meulenir”, een molenaar dus. Die wachttten dikwijls heel lang om eindelijk, met een draadje vastgebonden door de schooljongens, op te stijgen. Vandaar zei men dat de “meulenir” eerst nog zijn brood moest maken.

zijn devooren doen (= zijn best doen, doen wat men moet doen: “devooren” is hier duidelijk een verbastering van het Franse woord ‘devoir’)

zijn gat reit op ‘n kerreken (‘rijdt op...’ = hij is maar al te bereid om mee te doen, om er aan te beginnen)

zijn gat schuifelt (= hij vraagt niets liever, hij zou er maar al te graag op ingaan)

zijn kleintsjes krijgen (= helemaal uit de bol gaan)

zijn oar doe zeere (= zijn haar doet pijn: na een avondje stappen, na wat teveel aan drank, ziet hij er nog niet helemaal patent uit)

zijn panne uitschuren (= iemand zijn zaligheid geven, iemand iets verwijten. Als beeldvorming wel uitzonderlijk geslaagd, naar mijn gevoel)

zijn poart stoat op de huize (‘het deel dat hem toekomt staat op de kachel nog op te warmen = hij mag zich nog aan een revanche verwachten)

zijn potlood schirpen (“oo” als in “koolen” = er op uit zijn om met een vrouw naar bed te gaan; een wel erg scabreuze uitdrukking: de volksmond deinst toch voor niets terug)

zijn puipe uitkloppen (‘zijn pijp... = ongekuiste taal om aan te duiden dat men het toilet moet gebruiken)

zijn schelf valt in (= gezegd bij het geluid dat men hoort bij fel boeren van

de maag)

zijn teme krijgen (= zonder directe aanleiding raar beginnen te doen)

zijn tonge deur zijn gat trekken (= zijn woord niet houden)

zijn uiswirik maoken ('huiswerk maken...' = gezegd van een vrijpartij tussen man en vrouw)

zijne kikkelir loaten (= sterven)

zijne kloff zetten (= sterven)

zijne kop in 't wilde steken (= met niets nog rekening houden, en zomaar zijn eigen zin doen)

zijne pap koelen (= tevreden zijn met iets, maar gewoonlijk gebruikt in negatieve zin: "moet ij doarmee zijne pap koelen?")

zijne pere zien (= verschrikkelijk afzien. Heeft dit verband met het feit dat men vroeger veel schrik had van een vaderlijke afstraffing?)

zijne poot uitsteken ("oo" als in "koolen" = sterven)

zijne was verliezen (= "was" staat hier als vroeger Nederlands van 'groei'. Het werkwoord 'wassen' voor 'groeien', 'groter worden', bestond toen nog. 'Wassend water' kennen we ook nu nog, en dit water heeft over het algemeen geen enkel reinigend effect. Dit laatste – schoonmaken dus – heette vóór 1947 'wasschen', met 'sch'. De uitdrukking hier betekent dat iemand zodanig verbaasd en geschrokken is, dat hij 'wel zou ophouden met groeien'. Dan moet het wel erg zijn!)

zijnen bon krijgen (= zijn ontslag aangezegd krijgen; vaak ook gebruikt wanneer twee vrijers uit mekaar gaan: één van de twee heeft dan "zijnen bon gekregen")

zijnen duim in zijn anden ên (= alle troeven in handen hebben, in een comfortabele positie verkeren)

zijnen duvel es verre dood ("oo" zoals in "boonen" = hij brengt niet meer het animo op dat hij vroeger aan de dag legde)

zijnen top uitslaan (= zijn 'gevoeg' doen; erg platte uitdrukking)

zjpendenat (mesnat) (zo nat dat het water sijpelt; zo nat als verse mest)

zjppgat (= achterwerk dat er enigszins onelegant en zonder aantrekkelijke ronding voorkomt; wordt ook wel gebruikt om iemand aan te duiden die niet kon bereiken wat hij zich had voorgesteld: "ge moest em zien vertrekken mee 'n zjppgat")

zjzelon (= hier is heel wat verbeelding nodig! Door onze grootouders (en ouders?) werd het chique Franse woord 'chaise longue', dat 'lange rust- of ligzetel' betekent, wel zeer slecht uitgesproken!)

zittend gat (in de uitdrukking 'ij/zij ee geen zittend gat' = hij/zij kan zich moeilijk stil, rustig houden)

zoale (hier zijn twee betekenissen mogelijk: ofwel 'zaal', ofwel 'zadel' [van een fiets b.v.]

zoanpot (= bruine aarden kruik met bolle buik, van diverse afmetingen, waarin meestal gezouten levensmiddelen bewaard werden)

zoate (= scheepswerf, ‘zate’)

zoe’k - wille’k - keune’k (= zou ik wel, wil ik wel, kan ik het wel? Hiermee bedoelt men iemand die lang treuzelt voor hij aan een werk begint, of daartoe helemaal geen lust heeft)

zoetemuile (= iemand die van zoetigheden houdt)

zonder boe of ba (= zonder enige verdere uitleg, geheel op het onverwachts)

zonder irge (‘zonder erg’ = zonder er op te letten, niet met opzet)

zonder kikken of mikken (= zonder op- of omzien, alsof er niets aan de hand is)

zoo dikke as ‘n zeel (“ee” als in “scheef”; wordt gezegd wanneer iemand zoveel gegeten heeft, dat er niets meer bij kan)

zoo doof as nen irpel (“oo” als in “boonen” = stokdoof [is een “erpel”, mannetjeseend, doof?])

zoo klinke’t nie, zoo botste’t (= het mag voor zijn part uitvallen zoals het wil, daarvan trekt hij zich niets aan)

zoo scheef of ‘n tinke (“ee” als in “beenen” = onbeschrijflijk scheef; met “tinke” wordt hier de tand van een riek of een vork bedoeld, die inderdaad “scheef” is)

zoo scheel of nen otter (= wel heel erg loensend; hier dient wel opgemerkt dat men “of” gebruikt in de betekenis van ‘als’)

zoo vet of ‘n slekke (‘slak’ = héél gezet, moddervet)

zoo zot of nen top (= helemaal gek, narrestreken uithalen, niet te stoppen gekke toeren doen, draaien als een tol)

zoovele van zitten as van stoan (= neem plaats, in de beschikbare stoel, zetel of bank. Beleefde uitnodiging tot de genodigde om toch maar neer te zitten)

zottekessel (= bespottelijk gedoe)

zottekonte (= nogal luchthartig vrouwelijk persoon)

zuilen (= half versuft liggen dutten)

zulle (= deurdrempel)

zwalpei (= een meestal dronken brasser)

zwart en blaujd (‘zwart en blauw’ = gedurig aan; b.v. “ze zit doar zwart en blaujd” = ze is daar niet weg te slaan)

zweiselen (= waggelen; zich voortdurend van links naar rechts bewegen; wankelen)

zwiek (kan moeilijk omschreven worden als ‘het hele zaakje’, ‘met alles daarop en eraan’: “ij woas doar mee gool de zwiek” = hij bracht alles mee wat wel [of ook niet] terzake deed)

Bij de samenstelling van deze lijst heb ik dankbaar gebruik gemaakt van:

- *de “dikke” van Dale, elfde druk*
- *het Nieuw Frans-Nederlands Woordenboek, 7e druk, van Prof. L. Grootaers*
- *de Woordenlijst Nederlandse Taal, editie 2005*
- *Taal in stad en land (Oost-Vlaams) van Prof. Johan Taeldeman, 2005*
- *de ontelbare tips die mij gegeven werden, vooral door mijn vrouw, maar evenzeer en even veel door mijn collega’s bestuursleden en ontelbare leden van onze Heemkundige Kring “De Vierschaar” vzw.*

Tenslotte wil ik hier ook mijn oprechte dank betuigen aan onze voorzitter Guy Hoebeke. Hij heeft de toch wel vervelende en tijdrovende taak op zich genomen om de onoverzichtelijke en soms slordig neergezette teksten na te lezen en te ordenen. De lay-out liet ook soms wel nu en dan te wensen over. Ook die is door Guy toonbaar gemaakt!

Wies Creve

2 november 2013.

Appendix

PROEVE VAN WABEEKSE GRAMMATICA

In wat ik schreef vóór we van start gingen met de lijst van Wabeekse woorden en uitdrukkingen, gaf ik al te kennen dat ik (wellicht!) nog eens zou proberen een Wabeekse “spraakunst” op poten te zetten. Ik was er me toen al van bewust dat dit een welhaast onmogelijke opgave is! Toch begin ik er hier aan, tegen beter weten in. Onze ere-gemeentesecretaris Raf De Roover had hiervoor een prachtige Wabeekse uitdrukking, die niet in onze lijst voorkomt, maar omdat ze van de Sluize komt, willen we ze zeker niet laten verloren gaan: “Waar da ons (H)eere zijn schoon brood oan geeft, en oeveel pirstront verloren goat!”. De dubbele “oo” moèt hier weerom uitgesproken worden zoals in het Wabeekse “boonen”. Want...

... vooraf wijzen we erop dat we bij de aangehaalde voorbeelden en gel-

dende “regels” de Wachtebeekse uitspraak van bepaalde klanken precies zó zullen weergeven als wij reeds hebben uitgestippeld in onze inleiding. Deze zelfde afspraak houden we dus ook aan bij wat we nu een (zeer beperkt) overzicht van de “Wabeekse” vaste spreekgewoonten noemen. Dikwijls wijken die ver af van wat in het Algemeen Nederlands wordt gebruikt, maar bijna even vaak leunen ze er dicht bij aan.

Wij beginnen eraan, op hoop van zegen!

DE UITDRUKKING VAN BEVESTIGING: JA EN DE UITDRUKKING VAN ONTKENNING: NEE(N)

Verbuigingen van deze twee “onbuigzame” partikels heb ik nog in geen enkele officiële Nederlandse spraakkunst aangetroffen. In het Wabeeks bestaan ze wel degelijk.

Als antwoord op de volgende vraag:

Zal ik / jij / hij / zij aan deze festiviteit deelnemen?

Zullen (zult) wij / gij / zij aan deze festiviteit deelnemen?

zou een bevestigend antwoord luiden:

jao’k / jao’g / jao’j / jao’z

jao’m / jao’g / jao’z

- maar bij een vraag met in de zin een onzijdig onderwerp: **Zal het feest doorgaan?**

luidt het bevestigend antwoord: **joa’t**

maar ontkennend zou dat zijn:

neene’k / nee’g / nee’j / neen’z

nee’m / nee’g / neen’z

- en bij onzijdig onderwerp: **neen’t**

Het blijft duidelijk dat de dubbele “ee” in al deze gevallen uitgesproken wordt als in het Wabeekse “beenen”.

DE HULPWERKWOORDEN

Het voorbeeld hierboven is van bij het begin al totaal verkeerd gekozen. “Zal ik” of b.v. “zullen wij” zal in die vorm nooit in onze streektaal voorkomen. De hulpwerkwoorden worden op hun eigen wijze vervoegd, naar gelang zij in de 1e, 2e en 3e persoon enkelvoud of meervoud gebruikt worden, en dan nog verschillend volgens: mannelijk, vrouwelijk of onzijdig. Voor een

niet-inboorling moet dit wel een onoverkomelijk kluwen lijken.

Hulpwerkwoorden van tijd: hebben / zijn / zullen.

Hulpwerkwoorden van wijze: mogen / kunnen / laten.

Lijdende vorm: worden.

Deze hulpwerkwoorden worden verbonden met de infinitief of het verleden deelwoord van een ander werkwoord.

Bij “zullen” wordt geen verleden deelwoord gebruikt! Dit hulpwerkwoord duidt ofwel op iets dat komen gaat, of is anders een hulpwerkwoord van wat men noemt “modaliteit”. De voorwaardelijke wijze: “zou ik, zouden wij...” is daar een voorbeeld van.

Wij keren terug naar ons eerste voorbeeld, dat dus ging over de deelname aan een festiviteit...

Met het hulpwerkwoord hebben: **(h)ek’ik, (h)edde gij, (h)eet ij, (h)eese zij, (h)emme wij, (h)edde gulder, (h)enze zulder... deelgenomen?**

De beginletter “h” wordt in het Wabeeks nooit “aangeblazen”, nooit uitgesproken als dusdanig dus..

Met het hulpwerkwoord zijn: **zijk ‘ik, zijde gij, es ‘t (h)ij, esse zij, zijme wij, zijde gulder, zijnze zulder... doar geweest?**

Met het hulpwerkwoord zullen: **zalle k’ik, zulde gij, zalt (h)ij, zalse zij, zamme wij, zalde gulder, zallen zulder... deelnemen?**

In de voorwaardelijke wijze (conditionalis) zou: **zoe k’ik, zoede gij, zoe ‘t(h)ij, zoese zij, zoeme wij, zoede gulder, zoe’n ze zulder?**

*Het merkwaardige is hierbij, dat de persoon die bij het antwoord of bij de vraag betrokken is, meestal twee keer wordt genoemd. Dit komt b.v. goed tot uiting bij **zijk’ik, zijnze zulder, zoese zij**. De “k”, de “ze” en de “se” zijn duidelijk dezelfde als “ik”, “zij” meervoud en “zij” enkelvoud...*

Met het hulpwerkwoord mogen: **meugek’ik, meugde gij, meugt (h)ij, meugse zij, meugeme wij, meugde gulder, meugenze zulder?**

Met het hulpwerkwoord kunnen: **keunek ‘ik, keunde gij, keunt (h)ij, keunse zij, keume wij, keunde gulder, keunenze zulder?**

Met het hulpwerkwoord laten: **loatek’ik, loate gij, loat (h)ij, loatse zij, loateme wij, loate gulder, loatenze zulder?**

Met het hulpwerkwoord worden: **worrek’ik, worde gij, word (h)ij, worse zij, worreme wulder, worde gulder, worrenze zulder?**

Deze voor sommigen lachwekkende woordbeelden die we hier gaven gelden alleen maar voor de “vragende wijze”. Bij een bevestigende uitspraak,

waar het onderwerp van de zin dus vooraan staat, wordt de uitspraak dikwijls anders dan bij de vragen...

- **ik (h)e, gij (h)et, (h)ij ee, z'ee, wij emme, gulder (h)et, z'en. Onzijdig: 't ee.**
- **ik benne, gij zijt, (h)ij es, z'es, we zijme, gulder zijt, zulder zijn. Onzijdig: 't es.**
- **ik zalle, gij zalt, (h)ij zalt, zij zalt, wij zamme, gulder zalt, zulder zal-len. Onzijdig: 't zal.**
- **ik zoe, gij zoet, (h)ij zoe, zij zoe, wij zoeme, gulder zoet, zulder zoen. Onzijdig: 't zoe.**

Bij **mogen, kunnen, laten en worden** is de transpositie minder uitgesproken. Men gebruikt hier ongeveer dezelfde vormen als bij de vragen.

*Raar blijft daarbij, dat zelfs bij een doodgewone bevestiging het onderwerp ook twee keer wordt uitgesproken. Hoe dikwijls horen we niet in ons dialect b.v.: **ze meug zij wel komen... we keume wij wel peizen, (h)ij zalt (h)ij wel op tijd leveren, ze worren zij wel oud...***

- ☞ Toch wel apart te vermelden is de infinitief van de werkwoorden **liggen / zitten / staan** in verbinding met (meestal) het hulpwerkwoord **hebben**. Zij worden dan gevolgd door een tweede infinitief. Als men eigenlijk zou moeten zeggen: “ik lag te denken”, wordt dat **ik (h)è liggen peizen...** En men zegt dus ook: **ik (h)è zitten peizen** en **ik (h)è stoan peizen...** In elk geval toch wel een eigenaardige zinsconstructie!
- En nog meer op te merken valt het dubbel gebruik van het werkwoord **gaan**: **ze goat goan zitten... ij goat ij goan slaopen... ze goan zulder goan veruizen...**

DE VERVOEGING DER WERKWOORDEN

Het is onbegonnen werk voor de werkwoorden een vaste “Wabeekse” regel te verzinnen. Alleen kunnen wij daarbij constateren dat in sommige gevallen de algemeen geldende Algemeen Nederlandse regel gevolgd wordt, terwijl in heel wat andere gevallen een verdraaiing daarvan voorkomt. Soms wijkt ons dialect wel héél ver af van wat een niet-ingezetene zou verwachten! Gemakshalve sommen we voor de vuist weg enkele Nederlandstalige werkwoorden op. We plaatsen die, zoals ze ons invallen, in alfabetische volgorde en laten daarbij de “Wabeekse” vervoeging volgen, in volgorde in de “tegenwoordige” en de “onvoltooid verleden” tijd, om af te sluiten met het “verleden deelwoord”.

Aanvaarden: **ik anvirde – ik anvirdegen – ik è anvird**
 Beginnen: **ik beginne – ik begost – ik è begost**
 Bellen: **ik belle – ik beldegen – ik è gebeld**
 Besteden: **ik besteje – ik bestedegen – ik è besteed**
 Betalen: **ik betoale – ik betoaldegen – ik è betoald**
 Bieden: **ik bieje – ik boje – ik è gebojen**
 Bijten: **ik bijte – ik bete – ik è gebeten**
 Binden: **ik binde – ik bindegen – ik è gebonden**
 Blazen: **k bloaze – ik bloasdegen – ik è gebloazen**
 Bloeden: **ik bloete – ik bloetegen – ik è gebloet**
 Boren: **ik boore – ik boordegen – ik è geboord**
 Dragen: **ik draoge – ik dreuge – ik è gedreugen**
 Durven: **ik durve – ik durfdegen – ik è gedurven**
 Gaan: **ik goa – ik ginge – ik ben gegoan**
 Gapen: **ik gaope – ik gaoptegen – ik è gegaopt**
 Gieten: **ik giete – ik gotte – ik è gegotten**
 Groeien: **ik groeje – ik groejdegen – ik ben gegroejd**
 Hangen: **ik ouje – ik oujdegen – ik è gouen**
 Hebben: **ik è – ik oa – ik è gat**
 (Als iemand zegt: “**ik eb er geen gat!**”... dan betekent dat doodgewoon: ‘Ik heb er geen ontvangen’!)
 Heffen: **ik effe – ik offe – ik è goffen**
 Houden: wonderlijk genoeg gelden hier precies dezelfde “stamtijden”.
 Kaarten: **ik koarte – ik koartegen – ik è gekoart**
 Keren: **ik keere – ik keerdegen – ik è gekeerd**
 Kijken: **ik kijke – ik keke – ik è gekeken**
 Klagen: **ik klaoge – ik klaogdegen – ik è geklaogd**
 Kleden: **ik kleete – ik kleetegen – ik è gekleet**
 Kloppen: **ik kloppe – ik kloptegen – ik è geklopt**
 Knopen: **ik knoope – ik knooptegen – ik è geknoopt**
 Komen: **ik komme – ik kwamme – ik ben gekomen**
 Kopen: **ik koope – ik kochte – ik è gekocht**
 Krijgen: **ik krijge – ik krege – ik è gekregen**
 Kuisen: **ik kuische – ik keusche – ik è gekeuschen**
 Kweken: **ik kweeke – ik kweektegen – ik è gekweekt**
 Lachen: **ik lagge – ik lagdegen – ik è gelaggen**
 Leggen: **ik legge – ik leie – ik è geleijd**
 Leiden: **ik leete – ik leetegen – ik è geleet**
 Leren: **ik leere – ik leerdegen – ik è geleerd**
 Lijmen: **ik lijme – ik lijmdegen – ik è gelijmd**

Loeren: **ik loere – ik loerdegen – ik è geloerd**
 Lopen: **ik loope – ik liep – ik è gelooopen**
 Maken: **ik maoke – ik maoktegen – ik è gemaokt**
 Meten: **ik mete – ik metegen – ik è gemeten**
 Nemen: **ik neme – ik namme – ik è genomen**
 Pakken: **ik pakke – ik paktegen – ik è gepakt**
 Passen: **ik passe – ik pastegen – ik è gepast**
 Peinzen: **ik peize – ik peizdegen – ik è gepeizd**
 Plaatsen: **ik ploatse – ik ploatstegen – ik è geploatst** (of: “geplaceerd”!!!)
 Plakken: **ik plakke – ik plaktegen – ik è geplakt**
 Praten: **ik proate – ik proategen – ik è geproat**
 Raken: **ik raoke – ik raoktegen – ik è geraokt**
 Rekenen: **ik rekene – ik rekendegen – ik è gerekend**
 Rijden: **ik reie – ik reje – ik è gerejen**
 Schenden: **ik schende – ik schonde – ik è geschonden**
 Schieten: **ik schiete – ik schotte – ik è geschotten**
 Schrijven: **ik schrijve – ik schreve – ik è geschreven**
 Schuiven: **ik schuive – ik scheuve – ik è gescheuven**
 Slaan: **ik sloa – ik slege – ik è geslegen**
 Slapen: **ik slaope – ik sliepe – ik è geslaopen**
 Slepen: **ik slepe – ik sleeptegen – ik è gesleept**
 Sleuren: **ik sleure – ik sleurdegen – ik è gesleurd**
 Sluiten: **ik sluite – ik sleute – ik è gesleuten** (soms ook: geslotten)
 Smijten: **ik smijte – ik smete – ik è gesmeten**
 Snijden: **ik sneie – ik sneje – ik è gesnejen**
 Spreken: **ik spreke – ik sprokke – ik è gesproken**
 Springen: **ik springe – ik spronge – ik è gesprongen**
 Staan: **ik stoa – ik stonde – ik è gestoan**
 Stampen: **ik stampe – ik stamptegen – ik è gestampt**
 Stellen: **ik stelle – ik steldegen – ik è gesteld**
 Sterven: **ik stirve – ik stierve – ik ben gestorven**
 Strijken: **ik strijke – ik streke – ik è gestreken**
 Stuiken: **ik stuike – ik steuke – ik ben gesteuken**
 Stuiven: **ik stuive – ik steuve – ik è gesteuen**
 Sukkelen: **ik sukkele – ik sukkeldegen – ik è gesukkeld**
 Tekenen: **ik teekene – ik teekendegen – ik è geteekend**
 Tellen: **ik telle – ik teldegen – ik è geteld**
 Terten (wat “stappen” betekent): **ik terte – ik torte – ik è getorten**
 Timmeren: **ik temmere – ik temmerdegen – ik è getemmerd**
 Tonen: **ik toone – ik toondegen – ik è getoond** (“oo” uitspreken als in “boonen”)

Trekken: ik trekke – ik trokke – ik è getrokken
Vallen: ik valle – ik viele – ik ben gevallen
Vechten: ik vechte – ik vochte – ik è gevochten
Voelen: ik voele – ik voeldegen – ik è gevoeld
Vragen: ik vraoge – ik vreuge – ik è gevraagd (of: gevreugen)
Vriezen: het vriest – het vrost – het ee gevroozen
Wachten: ik wachte – ik wachtegen – ik è gewacht
Wandelen: ik wandele – ik wandeldegen – ik è gewandeld
Wijzen: ik wijze – ik weze – ik è gewezen
Wonen: ik weune – ik weundegen – ik è geweund
Wrijven: ik wrijve – ik wreve – ik è gewreven
Zeggen: ik zegge – ik zeie – ik è gezeijd
Zetten: ik zette – ik zettegen – ik è gezet
Zien: ik zie – ik zagge – ik è gezien

AANWIJZENDE VOORNAAMWOORDEN VOORZETSELS EN VOEGWOORDEN...

Die... dat... worden soms op de meest verscheiden wijzen gebruikt. Op te merken hierbij valt, dat zelfs in lezingen van het nieuws of bij interviews in radio of televisie, dikwijls met “dat” wordt gegoocheld. En hier wordt niet bedoeld dat men maar al te vaak het “geslacht” van een woord negeert. Men hoort b.v., tegen alle regels in: “het compromis, die gesloten is...”, “het laatste woord, die daarover gezegd is...”. Deze grove fouten zouden met gemak kunnen vermeden worden. Maar wat ook wel meerdere malen gehoord wordt, is, b.v.: “De plaats waar dat dat gebeurd is”. Het is toch al te duidelijk dat die tweede “dat” hier niet op zijn plaats is, en zelfs helemaal overbodig!

Neen, we hebben het hier over de specifieke wijze waarop in ons dialect “die” en “dat” gebruikt worden. Als we in onze dorpstaal moeten zeggen: **wie dat gedaan heeft, verdient een straf**, dan wordt dat: **den dienen die dat gedoan eet**,... Opvallend hierbij is, dat het aanwijzend voornaamwoord hier tweemaal na elkaar gebruikt wordt. Voorbeelden zijn legio. Iedereen van ons kan een hele reeks daarvan samenstellen. In het vrouwelijk b.v.: de die die doar passeerdegen...

Dat komt ook vaak voor bij heel wat andere wendingen, waarbij het eigenlijk niet nodig is. **Waarom dat gebeurd is**, wordt dan: **woarom dat da gebeurd es...** En: **waar dat voorgevallen is**, wordt: **woar dat da veurgevallen es...**

VERKLEINWOORDEN EN UMLAUT

De verkleinwoorden kunnen in ons eigen dialect ondergebracht worden in twee verschillende wijzen van toepassing, hoewel een sluitende regel hier ook niet altijd te vinden is. Een reeks woorden wordt “verkleind” met het toevoegsel “je” maar meestal “sjen”, bij vele andere gebruiken we “ken”. Bij “**mande**” (‘mand’) wordt dat een “**mandeken**”. Een “**koorde**” (‘koord’) verkleint men tot “**koordeken**”. Maar bij “**rand**” wordt dat “**randsjen**”. Een “**beeld**” wordt verkleind tot “**beeldsjen**”, maar een ‘**rouwprentje**’ wordt een “**beeldeken**”. Zoals gezegd, vaste regels zijn er dus niet. Eén voorbeeld daarvan: een ‘**kleed**’ wordt net zo goed tot “**kleedsjen**” verkleind als tot “**kleedseken**”. Iedere lezer zal wel over genoeg verbeelding beschikken om voor de vuist weg nog heel wat voorbeelden op te noemen.

Een eigenaardig verschijnsel daarbij is echter het gebruik van de ‘umlaut’. Velen denken dat dit een typisch verschijnsel is voor het Hoogduits en in het Nederlands niet voorkomt. Deze klankwijziging van een klinker is in het “Wabeeks” echter schering en inslag. Wij beperken ons hier tot enkele voorbeelden en laten het aan de lezers over om er zelf een aantal te bedenken. Het kan een boeiend gezelschapsspel worden!...

Kind > kiendsjen – boot > beutsjen – een lotte > ’n lootsjen – een pinte > ’n pijntsjen – een zucht > ’n zuichtsjen – een munte > ’n muintsjen – een lint > ’n lijntsjen – een poot > ’n peutsjen – en dan een prachtig Wabeeks woord: een tsoot > ’n tseutsjen...

We moeten hierbij voor de goede gang van zaken, want anders snapt niemand het, opmerken dat de dubbele “oo” in al onze voorbeelden die géén verkleinwoorden zijn, moet uitgesproken worden als de dubbele “oo” in het Wabeekse “boonen” of “blomkoolen”. En dat is niet het geval in de verkleinwoorden zelf. “**Lootsjen**” moet heel mooi met een zuivere dubbele Nederlandse “oo” uitgesproken.

En de klankverschuiving doet zich ook voor, in mindere mate, maar toch goed hoorbaar voor wie het nu even in ons Wabeeks probeert. ‘n “**Katsjen**” heeft niet dezelfde “a” als “’n **Katte**”, en een “**matsjen**” klinkt niet eender als een “**matte**”. Hetzelfde kunnen we zeggen over “**latte**” en “**latsjen**”.

We zijn er ons van bewust dat deze korte lijst voorbeelden alleen maar een aanzet kan zijn voor iedereen die dit leest en die zich daarbij prettig voelt, om nog een hele resem dergelijke rariteiten op te sporen.

NAAMVALLEN

In het moderne Nederlands – dat wij nu sedert het “Groene Boekje” van 2005 toch zo noemen – is er geen plaats meer voor het gebruik van de naamvallen. Wij weten allen dat de kennis van het gebruik daarvan slechts nodig is als men toch een passabel gebruik van het Duits wil demonstreren. Genitief, datief, accusatief komen in die taal voortdurend voor, en sommigen hebben mij al verzekerd dat dit uit een overblijfsel van het Latijn (!) voortkomt.

Maar het gebruik van naamvallen moet in onze eigen – toch ook wel Germaanse – taal toch zeer lang ingebakken geweest zijn, want in ons dialect is het niet weg te denken. Zelfs bij de nominatief, waar hij helemaal nooit moet gebruikt worden, hebben we hier wel een analoog verschijnsel. **“Den boer aventuurt ’n kezze”** = ‘De boer durft er zelfs een kers op verwedden’ – ons dialect zou verminkt (!) zijn als men zou zeggen: **“De boer...”** ... neen, dat lijkt er helemaal niet op! Ook **“den dienen”** (onderwerp van de zin) **“es nie te betrouen”**. **“Den bruinen keun da nie trekken”** = de portemonnee is daar niet dik genoeg voor.

Zelfs in éénzelfde zin wordt de naamval in alle geledingen ervan gebruikt. **“Den duvel schijt altijd op den grootsten oop”** (houd er rekening mee de twee dubbele “oo’s uit te spreken zoals in “boonen”) is daarvan een mooi, maar niet zo smakelijk voorbeeld: zowel bij het onderwerp als bij de bepaling gebruikt men een naamval.

Ook hier zijn de voorbeelden legio: **“ij es bij den bok gedoan” / ij stoat op den acheruit / ze es altijd bij euren vent / dadde es bedriegt den boel / dadde es nie op nen blauen steen gevallen / ij eet den dapperen / z’es op euren rugge gevallen / ij stond doar in zijnen blooten / dadde es geen en vetten / ze stond doar te kijken gelijk nen uil op nen kluit...**

We wijzen er alweer op dat het bijeenharken van dergelijke uitspraken een sprankelend gezelschapsspel zou kunnen zijn onder “Wabekenaren”...

En we zijn er ons toch allen van bewust dat de oude naamvallen ook in ons huidige Nederlands nog geregeld opduiken in de zogenaamde “staande uitdrukkingen”: **te allen tijde – heden ten dage – met voorbedachten rade – mettertijd – ten behoeve van – ter ere van – ten spoedigste – ten huize van...** De lijst kan nog heel wat langer gemaakt worden...

Wies Creve - voorlopig afgesloten: november 2013.

5

**SCHUTTERSMAATSCHAPPIJ
“DE NEMRODSVRIENDEN”**

**OVERDEKTE SCHIETINGEN
OP DE LIGGENDE WIP IN
SINT-KRUIS-WINKEL,**

SEIZOENEN 1935-1936 TOT 1962-1963

Luc Bauwens

**SCHUTTERSMAATSCHAPPIJ “DE NEMRODSVRIENDEN”
OVERDEKTE SCHIETINGEN OP DE LIGGENDE WIP
IN SINT-KRUIS-WINKEL,
SEIZOENEN 1935-1936 TOT 1962-1963**

Inleiding

Handboogschieten behoorde, naast staakbollen en - natuurlijk - de duivenmelkerij, in de eerste helft van vorige eeuw ongetwijfeld tot de populairste gemakkelijkheden in onze contreien. Ieder dorp beschikte wel over één of meer schuttersverenigingen, al was de definitie van ‘vereniging’ niet altijd zo duidelijk als men dat de dag van vandaag zou verwachten. In regel waren het ‘feitelijke’ verenigingen waarin, voor zover nodig, alles ‘handje contantje’ afgerekend werd. In het beste geval werd er een kasboek op nagehouden. Van ‘rechtspersonen’ als de huidige vereniging zonder winst oogmerk (vzw), met plichtplegingen zoals die al vanaf de wet van 27 juni 1921 op de vereniging zonder winstgevend doel voorzien waren, was in regel weinig of geen sprake in de schutterswereld. Vaak wel betrof het m.a.w. een min of meer spontaan gegroeide ‘caféploeg’ die de zondagnamiddag zijn schuttersplezier en -vertier zocht in de nabijgelegen gehuchten en gemeenten, ... in bepaald geval in de hoop dat ‘zij’ dan ook eens naar ‘hun’ schieting zouden komen. Het opduiken van het kasboek van de schuttersmaatschappij “De Nemrodsvrienden” vormt de directe aanleiding tot dit artikel. Volgens dit kasboek hebben er in de 28 seizoenen dat deze vereniging bestaan heeft, afgezien van kampioenschappen/puntenschielingen en koningsschielingen, 315 gewone schielingen plaatsgevonden waarbij 20.398¹ keer vermaak met pijl en boog plaatsvond. Voor zover de ledenlijsten in het kasboek het vermelden, heeft de schuttersmaatschappij in de loop van die periode 52 leden geteld. Geen van hen is voor zover wij weten nog in leven hoewel één ervan toch de gezegende leeftijd van 105 jaar bereikt heeft². We nemen aan dat daarnaast nog wel enig (niet-genoteerd) verloop van inkomende en uitgaande gelegenheidsschutters is geweest.

De gegevens geregistreerd in dit kasboek krijgen in dit artikel vooral de nodige in- en aanvulling uit de mond van (inmiddels wijlen³) Martha Van Loo,

-
1. Dit is een heel betrouwbare schatting: het kasboek vermeldt in regel het aantal schutters per schieting. Eén keer werd dit aantal niet opgetekend, m.n. op de laatste schieting van het seizoen ‘56-‘57. Het aantal schutters hiervan werd ingeschat op basis van de andere aantallen in dié periode van het jaar.
 2. Het betreft Frans Van De Voorde. Hij werd geboren in Sint-Kruis-Winkel op 21 april 1889. Van hem is ook bekend dat hij zich vrijwillig bij het leger aanmeldde en later meevocht in Wereldoorlog I. Hij stierf op 24 oktober 1994.
 3. Voor het in memoriam zie: De Vierschaar 39e jg 2012 Nr.2

dochter van het initiatiefnemend lid van de betreffende schuttersmaatschappij en levende encyclopedie als het over de 'pre-Sidmariaanse' periode van Sint-Kruis-Winkel met zijn *toen* ca. 1800 inwoners gaat, de periode waarin Sint-Kruis-Winkel, zowat 1200 ha. groot, nog een autonome gemeente was. Het bijkomende feitenmateriaal, met al of niet de interpretatie ervan, alsook het fotomateriaal is voornamelijk van deze kranige dame afkomstig. Een postuum woord van dank is hier op zijn plaats.

Historische situering

Wie het verhaal wil neerschrijven van de schuttersmaatschappij “De Nemroodsvrienden” uit Sint-Kruis-Winkel kan niet heen om de figuur van Camiel Van Loo en de zaak ‘Camiel Van Loo – Rombaut en kinderen’.

Camiel als brancardier in het leger

Camiel Van Loo werd geboren op 15 juli 1888. Zijn vader was wagenmaker, maar schakelde over naar de pijlenmakerij. Al heel vroeg dus werd Camiel met de fabricage van pijlen en de daarbij horende wereld van de schutterij geconfronteerd. 1909 is het laatste jaar dat er geloot wordt om soldaat te worden. En Camiel heeft pech, of wie zal 't zeggen... Hij wordt in november 1908 ingelijfd in het eerste regiment onbereden jagers (chasseurs à pied) en na 2 jaar dienst ontslagen. In juli 1914 huwt hij met Augusta Rombaut (°11 oktober 1886), maar op 4 augustus van datzelfde jaar breekt de eerste wereldoorlog uit en wordt hij geacht zijn vaderlandse plicht te vervullen.

Na 4 jaar “in de tranchés aan den IJzer” en 1 jaar bezetting in Duitsland, trekt hij in 1920 met Augusta en de inmiddels eerstgeborene Martha (°15

dec 1919) in in het ouderlijk huis in de Dorpsstraat 86 te Sint-Kruis-Winkel waar hij de stiel van pijlenmaker uitoefent. Daar worden het tweede en het derde kind geboren: Bertha (21 maart 1921) en Julien (3 november 1923). De ruimte voor het huishouden en de pijlenmakerij begint behoorlijk krap te worden en in 1931 wordt door jeugd- en schuttersvriend Pol Bonne aan de straatkant een gebouw opgetrokken² dat plaats moest bieden voor een, reeds vanaf 1929 op een geïmproviseerde manier door de moeder uitgebatede, schoenwinkel, evenals voor de behuizing voor het gezin. Daardoor kan meteen ook de pijlenmakerij in het oorspronkelijk gebouw achteraan verplaatst en meteen ‘gemoderniseerd’ worden.

1934

Als verkoper van pijlen en bogen, vogels en ‘penachen’ voor op de wip en allerlei andere attributen die bij de schieting van pas kwamen (schietslappen, pijlkassen, ...) evenals bijhorende nevenactiviteiten herstellen van pijlen en bogen, besnaren van bogen, ...), mocht er wel enige uitbreiding van de bedrijvigheid komen richting de schutterij⁵. Zodoende wordt in 1935 aan de bestaande nieuwbouw aan de straat een stuk aangebouwd. Daarachter wordt een feestzaal opgetrokken, die later uitgebreid wordt met een onderkelderd theater. De schoenwinkel verhuist naar de aanbouw aan de straat en meteen is daar (vóór de pijlenmakerij achteraan op ‘den hof’ een café met annex een (feest-)zaal⁶), alles in huis voor een *eigen* schuttersmaatschappij die *overdekte* schietingen zal kunnen inrichten. Commercieel gezien “een gat in de markt” zou men het nu noemen; immers, waar moesten al die schutters in de koude wintermaanden naartoe?

Dit verhaal gaat over dik een kwart eeuw geschiedenis die zich afspeelde in en rond de herberg met de schuttersmaatschappij “De Nemrodsvrienden” en de feestzaal met de overdekte schietingen die daarin plaatsvonden.

4. Architecturaal werd toen nogal wat geïmproviseerd. Zo werd het metselwerk aangepast aan een voordeur en een vitrine afkomstig uit de afbraak van een ander huis! Maar ook een juridisch getouwtrek rond erfdienstbaarheden, w.o. de aanbouw aan een bestaand huis en vooral de ‘afloop naar een putje’ had tot het gevolg dat de positie van het huis één meter van de perceelsgrens werd verschoven en dat daar nu nog altijd achter de gevel op de huidige rooilijn zich een doodlopend gangskan bevindt waar – behalve een vrijend koppeltje op het kermisbal- niemand nut heeft van gehad ...
5. Althans, dit vonden Camiel, de drie kinderen én Tieneken (Mathilde De Block), de inwonende meid. Moeder Augusta was niet erg te vinden voor dat café-met-schuttersgedoe – maar legde zich bij deze ‘democratische’ beslissing neer.
6. De schoenwinkel werd in de jaren '60 opgedoekt en de ruimte ervan werd inmiddels geïntegreerd in het café dat nog steeds bestaat. De pijlenmakerij werd afgebroken en de feestzaal herbouwd. Die staat nu bekend als het “Salzburgerhof”, nu Sint-Kruis-Winkeldorp 20.

Over de feestzaal

Na heel wat gepalaver en gespeculeer, verkreeg Sint-Kruis-Winkel (dan toch) zijn feestzaal. Ze zal tot in de jaren '60, een kleine drie decennia lang dus, door de grote verscheidenheid aan evenementen die er zich in voorgedaan hebben, een serieuze rol van betekenis spelen in het socio-culturele leven van Sint-Kruis-Winkel, niet enkel als gelegenheid voor de talrijke overdekte schietingen, maar ook voor trouwfeesten, begrafeningen, jubileums, het bal ter gelegenheid van de 2 jaarlijkse kermissen, de jaarlijkse toneelvoorstellingen (in regel een drama, gevolgd door een blijspel geregisseerd door

de toenmalige hoofdonderwijzer 'meester Van De Walle'). Maar ook voor allerlei andere geplogenheden zoals die in een dorp goed 50 jaar geleden plaatsvonden zoals: voordrachten van allerlei aard, handelsbeurzen, verkiezingsmeetings, de koffietafels en de creatieve exploten van de 'vrouwenbond' (KAV, thans 'feMma') en de 'boerinnenbond' (KVLV), het jaarlijks "souper" van de oudstrijders 1914-18 en later ook van de (toenmalige!) 'jonge' strijders (1940-45), demonstraties van van alles en nog wat, de jaarlijkse prijsuitreiking van de jongensschool van daar schuin tegenover, de filmvertoningen van 'de spekpoater' met zijn stichtende verhalen tegen het ijzeren gordijn, ..., tot en met het ijken van de gewichten van de winkeliers en de verdeling van 'levoart' (haring) in de hongermaanden van WO II.

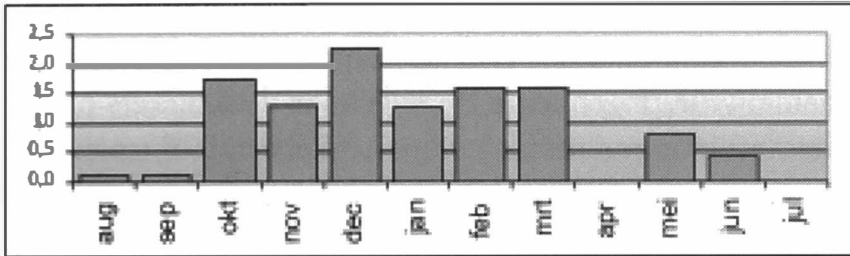
Het binnenzicht van de feestzaal te Sint-Kruis-Winkel in de jaren '50, hier klaargezet voor 'een koffietafel'. Enkele eenvoudige 'slingers' en een bloemetje op de tafel volstonden voor de versiering (zie foto boven). Achteraan bemerkt men het podium met het doek gesloten (verlicht) en links (min of meer nog herkenbaar) en aan de zijkanten (moeilijk zichtbaar) een eenvoudige frescoschildering. Een typische 'multifunctionele' parochiezaal zoals er in ieder dorp wel een te vinden was: langwerpige gebouwd (7 m smal o.w.v. de overspanning) en ca. 27 m lang.

De infrastructuur van de feestzaal was voor het overgrote deel van eigen makelij: de tafels werden opgetrokken uit schragen en samengetimmerde planken. Ook de plooiestoelen werden in de aanpalende timmerij (de pijlenmakerij) gefabriceerd. Minder goed herkenbaar op de foto is de ‘planché’, de dansvloer eveneens ter plaatse getimmerd uit Pitchpine.

Merk op dat de zaal verlicht werd door middel van een aantal ballonlampen (klassieke gloeilampen, tot 500 Watt!). Bij toneelvoorstellingen kon zij echter ook volledig verduisterd worden, zie het schuifpaneel in het plafond bovenaan links op de foto. Isolatie bestond nog niet en verwarming ‘s winters gebeurde door middel van één grote gietijzeren kachel (en een ellenlange kachelbuis). Verluchting en koeling ‘s zomers gebeurde door natuurlijke ventilatie waarbij de ramen in de zijgevels gedeeltelijk konden opengeklapt worden.

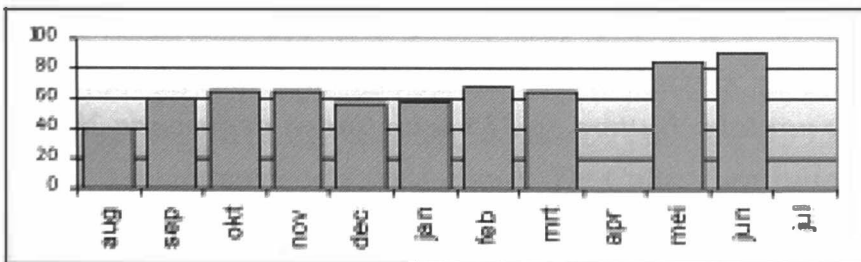
Schuttersmaatschappij “De Nemrodsvrienden”

Vanaf het eerste seizoen was ‘de eerste zondag van de maand’ de vaste dag voor de schietingen bij maatschappij “De Nemrodsvrienden”. Het ‘winterseizoen’ voor de schutters vatte in regel aan in oktober en liep tot maart (zie grafiek 1).

grafiek 1: gemiddeld aantal schietingen per maand

Vanaf april tot september zijn er in regel geen schietingen. Grote uitzondering hierop vormen de schietingen in mei en juni die (na de bevrijding in 1944) ter gelegenheid van de zomerkermiss, de zgn. Sinksenkermiss, plaatsvonden. Zij kenden om die reden dan ook een grote opkomst (zie grafiek 2). Slechts drie schietingen werden geteld in augustus en drie in september, eerder uitzonderlijke gebeurtenissen dus, en zoals ook uit grafiek 2 blijkt, vooral in augustus met een eerder karige opkomst.

grafiek 2: gemiddeld aantal schutters per schieting per maand

De maand met het meeste aantal schietingen is december (gem. 2,25), meestal ook wel omdat het in de beginperiode een jarenlange traditie is geweest

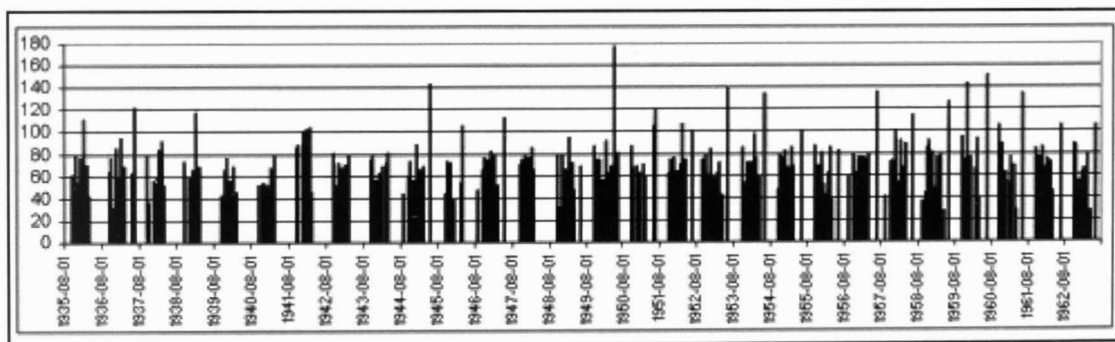
7. Of we hier naast ‘een winterseizoen’ mogen spreken van een ‘zomerseizoen’ valt erg te betwijfelen. Voor zover wij weten was er het jaar door wel hier of daar een occasionele schieting (ter gelegenheid van een kermis b.v.). Bovendien was er in de zomer meer mogelijkheid voor niet-overdekte schietingen alsook voor schietingen op de ‘staande’ wip. Schietingen op een overdekte staande wip (die dus ook ’s winters onder enigszins comfortabele omstandigheden konden plaatsvinden) waren in de omgeving slechts mogelijk vanaf de jaren ‘20 in ‘den Toren’ (café Gaumont) in Zelzate en - pas veel later - vanaf 1972 in de Carina-toren op Persijzer in Zaffelare.

om op oudejaarsdag de zgn. koningsschietingen te organiseren (niet meegeteld in de grafiek) die in regel gevolgd werden door een ‘kleine’ schieting (wel meegeteld)⁸.

Ook om die reden is het gemiddeld aantal schutters in die maand iets kleiner vergeleken bij de andere maanden van het winterseizoen. Ook (de eerste zondag van) januari scoort maar matig – tja, nieuwjaar hé! – vaak met maar één schieting en gemiddeld slechts 58 schutters, maar vanaf februari zijn zowel het aantal schietingen terug op niveau en de schutters present.

De allereerste schieting vond plaats op 7 oktober 1935 (met gratis mosselen?). Er waren 61 schutters.

3 juni 1963 (de maandag van Sinksen-kermis) was de dag waarop de 315de en laatste schieting van het 28ste en laatste seizoen plaatsvond. Er waren 106 schutters. Op die 315 gewone schietingen zijn gemiddeld 65 schutters aanwezig geweest.

grafiek 3: aantal schutters op 315 schietingen gedurende 28 seizoenen.

De verschillende (winter-)seizoenen zijn duidelijk te onderscheiden. Merk ook, vanaf seizoen '44-'45, de meestal succesrijke schietingen van Sinksenkermis aansluitend op het winterseizoen (mei of juni). Het record aantal schutters werd genoteerd op een jubileumschieting op drie wippen in mei 1950: 177 schutters!

8. Ook later, in de jaren '50 en '60 behoorde een schieting op oudejaarsdag tot de traditie, maar was de opkomst in regel wat aan de magere kant.

1. STICHTING EN OORLOGSJAREN (1935-1947)

1. De vereniging

De schuttersmaatschappij werd gesticht in 1935, het jaar waarin de feestzaal opgetrokken werd en de schoenwinkel plaatsruimde voor het café. De stichtende leden waren Camiel Van Loo, zijn jeugd- en schuttersvriend de metser Polidore (Pol) Bonne, August (Gust) Buysse (ook al een metsersken- nis), Theophiel Verhoeven (Thefiel Vroeve, een schutter uit de straat, tevens caféuitbater), Leopold De Caluwé (Pol Caluwé) ook caféhouder en metser, later aannemer, en Victor De Smet, ook al een schutter en een man van enig intellect die met de legendarische naam ‘Nemrod’⁹ voor de dag kwam: enige krijgshaftige uitstraling in de naam van de nieuwe schuttersmaatschappij mocht wel, vond men. Pol Bonne werd secretaris van “de sociëteit” en Camiel Van Loo de schatbewaarder. Zij zullen dat alle twee blijven tot en met het 28ste en laatste seizoen.

In het eerste seizoen traden in totaal 17 leden toe, w.o. Julien Van Loo, de toen twaalfjarige zoon van Camiel, die later, na WO II, de pijlenmakerij van zijn vader zal voortzetten. Van deze 17 leden blijken er vijf jaar later, als nog eens de ledenlijst in het kasboek opgetekend wordt, reeds zeven niet meer op het appel te zijn. Het kaf is blijkbaar van het koren gescheiden: wie lid werd omwille van bepaalde (café- of andere) opportuniteiten heeft zijn conclusies getrokken, maar, vóór en in datzelfde seizoen (‘40-‘41) heeft zich inmiddels een nieuwe generatie schutters bij de maatschappij aangemeld, 18 in totaal. Van de 17 leden uit het stichtingsjaar zijn er, behalve de secretaris en de schatbewaarder, nog twee die de hele rit van 28 jaar, die de maatschappij heeft bestaan, hebben meegemaakt: Leopold De Caluwé en Julien Van Loo. Zie de bijlage achteraan dit artikel “De schutters van de Nemrods vrienden, zoals geregistreerd in het kasboek”.

Met in totaal 28 leden in seizoen ‘40-‘41 trekt de vereniging de oorlog in. Victor Hamerlink, ook al oudstrijder ‘14-‘18 en landbouwer van aanzien op de gemeente, wordt tot voorzitter benoemd. Hij zal dit verondersteld blijven tot aan zijn dood in april 1955. Andere vermelde functies zijn: Edmond Ger-

9. De naam Nemrod is afgeleid van Nimrod, een bijbelse figuur. Hij was de achterklein- zoon van Noah en staat bekend als een machtige monarch die de stad Babylon stichtte en de mythische toren van Babel liet bouwen. Ook staat hij bekend als een getalen- teerd en berucht jager hoewel – achteraf weliswaar – met de publicatie van de Bugs Bunny cartoons een kwalificatie als ‘Nimrod’ ook een sullige en stuntelige connotatie heeft gekregen.

Tussen 1843 en 1893 heeft in Gent ook een ‘Nemrod balboogmaatschappij’ bestaan die kruisboogschietingen (met loden balletjes!) organiseerde op de staande wip. Uit die tijd dateert de inmiddels prachtig gerestaureerde Nemrodzaal in de Goudstraat (beschermd monument), thans in gebruik door de Sociale Hogeschool Gent.

res, de pijlenraper, en Alfons De Rubbel, de ‘afroeper’. Opvallend bij deze nieuwe generatie is het groot aantal ‘jonkmannen’. Voor een jonge generatie is dit niet abnormaal, maar niet minder dan zes van de achttien zullen dat hun leven lang blijven en dus ook ... tja, schutter blijven! Tien jaar later, in het seizoen ‘50-‘51, zullen acht van de achttien leden er alweer niet meer bijhoren. Eén is getrouwd en één is gaan samenwonen (gebeurde toen ook al ...) waardoor blijkbaar andere prioriteiten in hun leven de kop kwamen opsteken. Twee leden haakten af wegens ‘natuurlijke afvloeiing’ (ouderdom dus) waaronder afroeper Alfons De Rubbel. Maurits Descamps verhuisde naar Wallonië en Maurits Bogaert “zette zijn eigen zaal” in Terdonk. Eén ‘stierf in het harnas’ (of toch zo goed als): na een schieting in Mendonk is Maurits De Pauw, wat later op de dag en mogelijks behoorlijk *aangeschoten*, aan de overzet aan het ‘Spanjeveer’ op de een of de andere manier de Moervaart ingesukkeld en er *staande* verdronken^{10,11}.

Ook WO II heeft zijn stempel gedrukt op de schutterij. Niet alleen het aantal schietingen kende een dieptepunt (slechts 7 schietingen in de seizoenen ‘40-‘41, ‘42-‘43 en ‘45-‘46¹²), ook de productie van pijlen lag een periode stil¹³.

De schutters Richard De Coene en Leon Van Bastelare werden opgeroepen om het land te gaan dienen en brachten het er met een krijgsgesvangenschap gelukkig relatief goed van af.

Julien Van Loo werd vanaf maart 1943 opgeëist om in Duitsland te gaan werken aan een draaibank. Immers, al enigszins vertrouwd met de draaibank voor pijlen voor de boogschieting, moest je ook wel obushulzen kunnen draaien voor het *echte* schutterswerk (enig cynisme is nooit weg in een oorlogssituatie ...).

Met Gust Buysse liep het achteraf slechter af. Een trauma als gevolg van een bombardement in Kortrijk is hij nooit te boven gekomen¹⁴ en in seizoen ‘47-

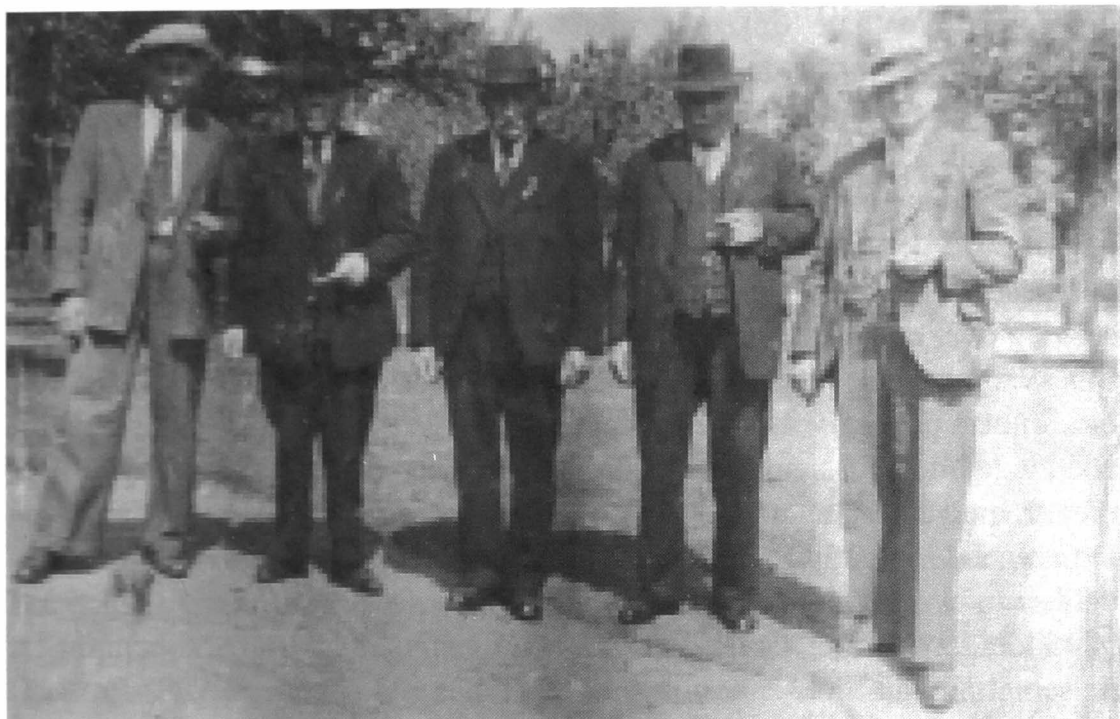
10. Naar verteld werd moet, uitgaande van de houding van het stoffelijk overschot in de rivier, ‘staande’ hier in zekere zin letterlijk opgevat worden.

11. We vonden geen uitgave geboekt voor een kroon voor op het graf, maar mogelijk berust de afwezigheid hiervan in het kasboek op een vergetelheid, iets wat volgens onze bron wel meer is voorgekomen, tot scha van de portemonnee van de schatbewaarder.

12. Het seizoen ‘41-‘42 vormt hierop een uitzondering, zie verder.

13. Het hout werd opgeëist door de Duitse bezetter en de aanvoer uit de V.S. van ‘buf-felhoorns’ (long horned cows!) voor de aanmaak van de ‘bouten’ en de ‘mikken’ (de kepen) en kalkoenpluimen voor de ‘vlurringen’ (de vlerken) van de pijl lag toen compleet lam.

14. August Buysse overleed op 50-jarige leeftijd op 22 september 1948.

Het bestuur van "De Nemrodsvrienden".

V.l.n.r. Leopold Bonne, Camiel Van Loo, Victor Hamerlinck, Theofiel Verhoeven en Leopold De Caluwe. Victor De Smet was er na de vroegtijdige dood van zijn echtgenote niet meer bij. Mogelijk is de foto genomen op de begrafenis van mede-bestuurslid August Buysse.

'48 vinden we in het kasboek:

Kroon Buysse Aug.	500,00f
Lijkwagen	300,00f
Gift aan Weduwe	500,00f

Ook voor het daaropvolgend seizoen vinden we in het kasboek nog altijd: "Kaarten Buysse 90,00f", iets waar we het raden hebben naar de betekenis ervan, maar 't zal wel voor het goede doel geweest zijn. Maar hiermee is de naoorlogse periode reeds aangebroken.

2. De schietingen

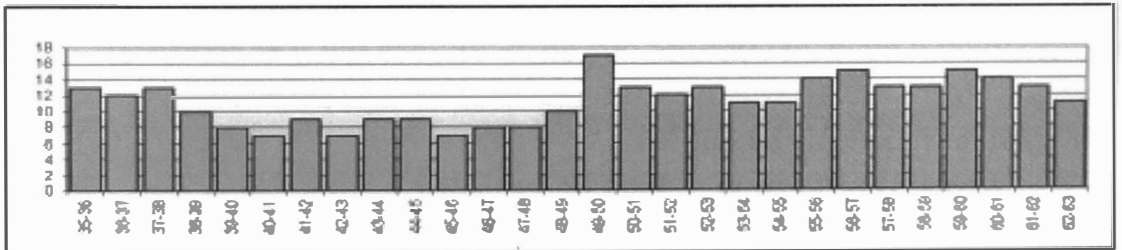
De gewone schietingen

De eerste drie seizoenen ligt het aantal schietingen hoog (12-13 per seizoen), maar daalt naar en in de oorlogsjaren toe (7-9). Het gemiddeld aantal schutters blijft evenwel relatief laag, schommelend rond de 55 schutters per schieting. De voorjaarsschietingen blijken gewaardeerd te worden, vooral die van februari: 111 schutters in 1936, 94 in 1937, 84 in 1938 (met 92 in die van maart), en 118 in 1939. Top in deze periode is 122 op 20 juni 1937, wellicht

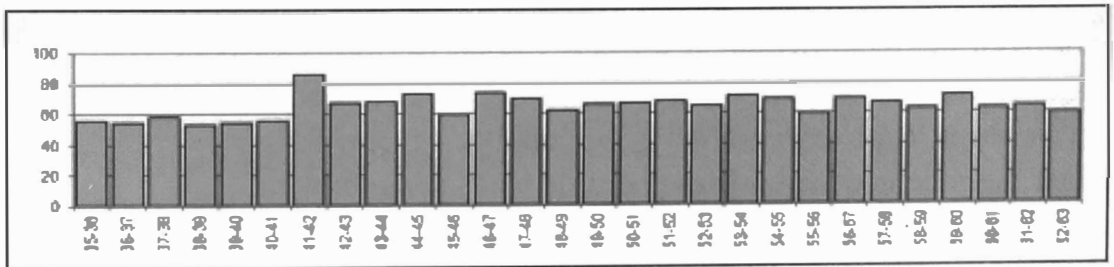
op een wat (ver-)late Sinksenkermis.

Het seizoen '41-'42 is in volle oorlogsperiode een opmerkelijk topseizoen. Niet alleen het aantal schietingen is iets toegenomen (9 dat jaar, zie grafiek 4), maar het aantal deelnemers behaalt met een gemiddelde van 86, ruim de helft meer dan het gemiddelde van alle voorgaande en eerstvolgende seizoenen in deze periode en (zelfs) een absoluut record uit de geschiedenis van deze schuttersmaatschappij (zie grafiek 5). Het aantal schutters dat in dit seizoen over de vloer komt zal pas in de volgende periode vanaf het seizoen '49-'50 in regel overschreden worden (zie grafiek 6). Naar de reden van deze plotse piek in volle oorlogsperiode hebben we het raden, maar een reactie tegen de stress en de frustratie van de oorlogssituatie zal hier wellicht niet vreemd aan zijn.

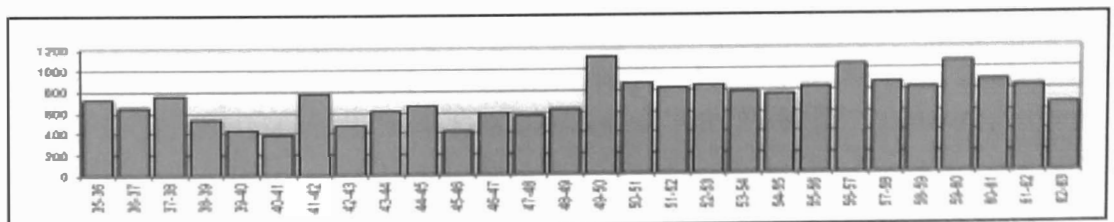
De volgende jaren blijft het aantal schietingen relatief beperkt. Het gemiddelde aantal schutters stijgt evenwel tot boven het niveau van het algemeen gemiddelde van de 28 seizoenen (65), maar *uitschieters* blijven beperkt tot de schieting van Sinksenkermis van 1945 met 144 schutters. Wellicht heeft hier op de eerste kermis na de bevrijding de euforie van die bevrijding gespeeld. De schutterij is 'in': ook het volgend voorjaar, op 25 maart 1946, telt men 106 schutters.

grafiek 4: aantal schietingen per seizoen

grafiek 5: gemiddeld aantal schutters in de 28 seizoenen.

grafiek 6: 20398 schutters over de vloer in de 28 seizoenen.

Koningsschietingen

Expliciete vermeldingen van 'koningsschietingen' vinden we in het kasboek voor de seizoenen '36-'37 (30 deelnemers), '38-'39 (17 deelnemers), '43-'44, '45-'46, telkens op 31 december en in regel gevolgd door een kleine (gewone) schieting. De namen van de koningen werden, in tegenstelling tot de periode van na de oorlog, niet vermeld in het kasboek.

Kampioenschap

Het 'kampioenschap' zal in deze periode slechts twee keer georganiseerd worden, m.n. in de eerste twee seizoenen (op 26 januari 1936 en op 31 januari 1937). Daarna verdwijnt dit initiatief voor een tiental jaar in de koelkast om weer te voorschijn te komen in seizoen '47-'48 en vanaf seizoen '49-'50 t.e.m. het laatste seizoen als de "puntenschieting" geboekstaafd te worden. Voor meer tekst en uitleg bij het kampioenschap/de puntenschieting verwijzen wij naar **2. DE NAOORLOGSE SCHUTTERSMAATSCHAPPIJ (1947-1963)**.

Oorlogsellende!

Bij zijn terugtrekken in mei 1940 had het Belgische leger, na het dynamiteren van de Dorpsstraat, een verdedigingslinie opgetrokken achter het Kanaal Gent-Terneuzen. De Duitse troepen lagen gelegerd in de jongensschool van Sint-Kruis-Winkel alsook in de schuin daartegenover gelegen feestzaal van Camiel Van Loo en werden vanuit Rieme, aan de overkant van het kanaal, met kanonvuur bestookt. Zoals op de foto blijkt had dit heel wat oorlogsschade tot gevolg. Bijkomend detail: al het bier voor de Sinksenkermis was op dat moment reeds ingeslagen in de kelder van het café, maar werd manu militari (letterlijk: onder de bedreiging van een vuurwapen in de hand (!)) opgevorderd door de ongenode gasten ... zonder 'quitanceken' evenwel! Dit jaar was er geen Sinksenkermis. Niettemin was de bierkelder leeg!

De foto toont de kinderen Van Loo (v.l.n.r. Bertha, Julien en Martha), vóór de stukgeschoten voorgevel van de schoenwinkel en het café. Julien zal later met enkele dorps- en leeftijdsgenoten opgeëist worden om in Duitsland voor de bezetter te gaan werken (cfr. supra).

3. Het laatste woord van het kasboek

Het kasboek vermeldt voor deze periode verder nog: 1.670,65 frank aan “onkosten” gemaakt door de maatschappij gedurende de periode 1935 tot 1946. Het gaat hier wellicht voornamelijk om kosten gemaakt voor de aankoop van vogels voor op de wip¹⁵.

In seizoen ‘46-‘47 verdwijnt deze post uit de boekhouding en wordt opgesplitst in meer specifieke rubrieken:

- “Panachen en vogels”: 389,00 frank,
- Een “liefdadigheidsgift” ter waarde van 300,00 frank (Spruit Emiel),
- “Aftrok”: 155 frank (wat dit ook te betekenen heeft).

Er komen trouwens van dan af aan meer en meer uitgavenposten het kasboek binnengezeild zoals we verder zullen zien.

Vermeldenswaardig is ook nog dat gedurende de eerste negen seizoenen, de ‘winst’ jaarlijks uitgekeerd werd aan de leden van de maatschappij¹⁶. Niet geheel en al in de geest van de wetgeving op de ‘verenigingen zonder winstgevend doel’ die toen al bestond (wet van 27 juni 1921). Wat de reden ook geweest is, vanaf seizoen ’44-’45 wordt besloten de winst op het einde van het seizoen niet meer uit te keren aan de aangeslotenen, maar over te dragen naar het volgende seizoen. Dusdoende wordt een potje aangelegd en beschikt de maatschappij over iets meer financiële armslag om het komende boeiende schutterstijdperk tegemoet te treden¹⁷.

15. In die periode van 11 seizoenen telden we 104 schietingen.

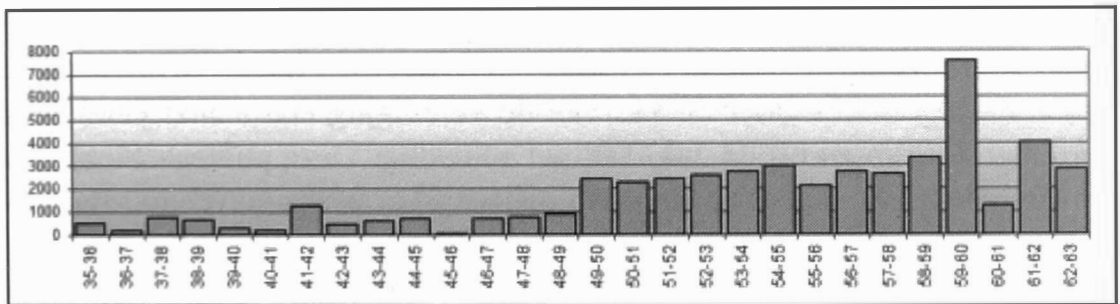
16. Deze bedroeg voor die periode in totaal 4.610,60 frank.

17. En, als er dan toch al een (té) batig saldo voor het werkjaar dreigt, dan kun je dat maar best wegwerken in ... een etentje voor de maatschappij bijvoorbeeld: vanaf seizoen ’47-’48 zal er jaarlijks het ‘souper van de schutters’ volgen. Zie verder.

2. DE NAOORLOGSE SCHUTTERSMAATSCHAPPIJ (1947-1963)

Overgangperiode

Ook Sint-Kruis-Winkel likt zijn wonden na de bevrijding in september 1944¹⁸. De wederopbouw kan beginnen. Ook de schuttersmaatschappij zoekt en heroriënteert zoals alles en iedereen dat doet na de oorlog. Enige gemoderniseerde aanpak en vooral creativiteit in de programmatie van de schietingen tonen vanaf seizoen '49-'50 duidelijk hun effect op het schuttersaantal dat vanaf dan ieder jaar over de vloer komt. Cfr. grafiek 6. Zie ook grafiek 4 met het aantal schietingen per seizoen en grafiek 7 waarin de netto-opbrengsten per seizoen getoond worden.

grafiek 7: netto-opbrengsten van de schietingen per seizoen

Een nieuw elan

Seizoen '47-'48

Seizoen '47-'48 was het eerste seizoen waarin (een éénmalig) **toetredingsgeld** voor de maatschappij werd gevraagd. De eerste die deze 'instapkost' betaalde (Edward De Wilde) kon dit voor 20 frank, maar datzelfde seizoen nog werd dat bedrag al verhoogd tot 90 frank. Dit bleef zo tot seizoen '55-'56, hoewel Camiel Van De Vaart, de schoonzoon van medestichter Theophile Verhoeven het in seizoen '48-'49 voor de helft van de prijs gedaan kreeg. Van enkelen vernoemd in de ledenlijst van seizoen '50-'51 die nochtans tot op het einde meespeelden vonden wij geen inning van toetredingsgeld en dat toetredingsgeld werd na seizoen '55-'56 helemaal niet meer geïnd¹⁹ - hoewel de kastoestand met een overdracht van amper 68 frank er op dat moment nu net niet zó rooskleurig uitzag.

Dat seizoen zien we ook voor het eerst **giften** bij de inkomsten geboekt:

18. M.b.t. de schuttersmaatschappij "De Nemrodsvrienden" verwezen we reeds naar het 'late oorlogsslachtoffer' Gust Buysse waarvoor de maatschappij o.m. een kroon en de lijkwagen bekostigde (seizoen '47-'48).

19. Het toetredingsgeld had op die negen seizoenen toch 1.055 frank opgeleverd voor de kas.

360 fr. en 29 fr. In de daaropvolgende jaren zullen er regelmatig nóg giften volgen, veelal door de voorzitter: vijf geregistreerde giften voor een totaal van 1.020 fr. Een laatste gift was afkomstig van de brouwer: 100 fr. in seizoen '59-'60, een seizoen met 15 schietingen. Dat kon er toen wel van af! De totale opbrengst aan giften bedroeg voor de 28 seizoenen 2.079 fr.

Al in de oorlogsjaren werd er wel eens een **speciale prijs** gegeven (seizoen '41-'42: 100 frank, '42-'43: 200 frank). In seizoen '47-'48 begon men hiermee opnieuw (prijzen van zo'n 300 – 500 fr.) tot in seizoen '54-'55. Maar toen hadden de zgn. prijsschietingen al de kop opgestoken. Zie verder.

Seizoen '48-'49

In dit seizoen werden de **“kampioenschapsschietingen”** hervat, eerst nog zonder, het seizoen later voor het eerst mét inbreng van 250 frank uit de kas. Vanaf seizoen '49-'50 noemt men het “puntenschietsing” en worden de bedragen ingestoken door de kas van de vereniging een aantal jaren fors verhoogd tot om en bij de 3.000 fr. per schieting. Deze puntenschietsingen kenden een groot succes en de netto-opbrengsten waren navenant. Ze zijn blijven bestaan tot het laatste seizoen van '62-'63. De totale netto-opbrengsten bedroegen voor deze naoorlogse periode 21.350 fr., hetzij gemiddeld 1.334 fr. per schieting.

Seizoen '49-'50

'49-'50 is een recordjaar met niet minder dan **17 schietingen**. D.i. gemiddeld één om de drie weken! In dit seizoen vindt o.m. de jubileumschietsing Van Loo-Bonne plaats. Zie verder.

Maar ook in seizoen '49-'50 duiken de **taksen** op in het kasboek. Wellicht betrof het een soort (gemeente-)taks 'op gemakelikheden'. De taks is evenement gebonden, maar wordt veelal geglobaliseerd voor meerdere schietingen in het kasboek teruggevonden. Zoals hierboven gezegd is dit het seizoen met het record aantal schietingen. Er wordt evenwel slechts 167 fr. aan taks betaald, het minimum sinds de heffing van kracht scheen te zijn²⁰. De maximale bijdrage aan taksen bedroeg 2.306 fr. in seizoen '59-'60, waarin 15 schietingen plaats vonden. In totaal werden op 14 seizoenen, waarin 185 schietingen plaatsvonden, 7.294 fr. aan taksen betaald. Dit komt neer op 520 fr. per seizoen, 39,32 fr. per schieting of ... 0,60 fr. per schutter. Daar viel best mee te leven, al kunnen we ons niet van de indruk ontdoen dat ook hier enige opportunistische interpretatie van de regelgeving aan de hand was²¹!

20. Afgezien van de seizoenen '51-'52 en '57-'58 waar wij geen uitgave aan taks terugvinden. Wellicht een kleine 'vergetelheid' van toen!

21. Het kasboek vermeldt taks betaald voor slechts 41 schietingen...

Seizoen '50-'51

In seizoen '50-'51 wordt melding gemaakt van een **mossel**feest dat een overschot opleverde van 100 fr.

Seizoen '51-'52

Vanaf dit seizoen worden er heuse **'prijsschietingen'** georganiseerd. Dit eerste seizoen bedroeg de prijzenpot 1050 fr., w.o. taarten (210 fr.) en een pijlkas (240 fr.). Deze formule bleef bestaan tot het einde van de schuttersmaatschappij. Enkel voor seizoen '55-'56 vinden we er geen vermelding van. De prijzenpot bedroeg normaal zo'n 500 fr., maar ook al eens 700 fr., een enige keer nog 900 fr. m.n. in seizoen '59-'60, seizoenen waarin – alweer ... - 15 schietingen werden genoteerd.

Seizoenen '59-'60 en '60-'61

'Bijzondere' schietingen waren er vroeger al geweest, o.m. palingschietingen. In 1959 komt men op het idee om een **kalkoenschieting** te organiseren. Hierbij bestond de prijzenpot uit niet minder dan 33 (levende) kalkoenen. De opkomst op 18 november is bijzonder hoog: 143 schutters, bij zoverre dat dit initiatief op 23 december herhaald wordt. Ook het volgende seizoen zullen er twee kalkoenschietingen volgen, evenwel met slechts matige opkomst. De laatste kalkoenschieting op 21 december 1960 telde slechts 53 schutters. De prijs voor de kalkoenen bedroeg 1.480 fr²² (d.i. 45 fr. per kalkoen) wat een verlieslatende schieting opleverde (1.150 fr. tekort).

Verder werd in deze seizoenen resp. 1.620 en 425 fr. uitgegeven aan **pijlen voor de leden**. Een pijl kostte op dat moment 30 fr., maar daar zal wel wat korting op gezeten hebben.

Verzekeringen

Omzeggens 'van nature uit' werden er tijdens de schietingen enkele eenvoudige veiligheidsmaatregelen getroffen: een paar lange zitbanken in de zaal sloten het schuttersgebied af van de ruimte waar de pijlen geschoten werden en waar zich de wip bevond en wanneer de pijlenraper in actie kwam werd dit steevast door de uitroep "pijlen!!!" voorafgegaan. Het spel werd eventjes stilgelegd en de man kon in alle veiligheid de pijlen weghalen vóór, langs, achter en onder de wip, waarna de schutters 'hun' pijl konden komen ophalen voor de volgende 'scheut'.

22. Voor de vier kalkoenschietingen die er geweest zijn, vinden we slechts één keer de prijs van de kalkoenen terug, drie keer wellicht werd deze uitgave verrekend met de inkomsten. Dit gebeurde wel meer en maakt een correcte analyse van inkomsten en uitgaven er niet makkelijker op.

Vanaf seizoen '51-'52 werd 814 frank betaald voor een verzekering, een niet onaardig bedrag voor de schuttersvereniging, maar, gezien “er toch nooit iets gebeurde”, werd deze uitgavepost na vier seizoenen afgevoerd. Voortaan moest men het stellen met het gekende bordje op de muur: “het bestuur is niet verantwoordelijk voor gebeurlijke ongevallen”. Er is voor zover bekend, nooit enig accident gebeurd²³ in de 28 seizoenen dat de schuttersmaatschappij bestaan heeft.

De typische houding van boogschutter op de liggende wip een goede halve eeuw geleden: het lichaam licht schuin gebogen met -als verlengstuk daarvan- de boog en de pijl, het oog geconcentreerd op die pijl en het doel ... Met het hedendaagse tuig doe je dat niet meer op die manier

De schutter is Camiel Van Loo. Achter hem, in volle aandacht voor ‘de scheut’, enkele medeschutters: Frans Van De Voorde gans links op de foto, en daarnaast Camiel Verhegge uit de Langelede (Wachtebeke).

De foto dateert van begin de jaren '50, en is genomen ter gelegenheid van een Sinksenkermis waarbij op twee wippen werd geschoten: een in de zaal en een tweede buiten, op het terrein naast de zaal.

Op de achtergrond het frietkraam van “Theej Friet” (Theofiel Verkimpe), een jarenlange vaste waarde op de kermis: “drei fran veur ne klein’n”, “vijf fran veur ne grût’n” en “iêne frang veur ne schep ma-aneize”, de prijs (halfweg de jaren '50!) voor het standaard menu in een ‘tipzak’. Een gekookt ei kon je er ook nog bij krijgen en dat was’t.

23. Het gevaar van een schuttersaccident was groter bij schietingen op de staande wip. De veiligheidsmaatregelen die daar toegepast werden, waren uiteraard aangepast aan pijlen die ‘uit de lucht kwamen vallen’. Toch kreeg wel meermaals iemand die nonchalant had postgevat, net niet onder het beschermend draadnet, een vallende pijl op zijn corpus.

Schutterscultuur, in de jaren '50. Drie generaties schutters op de foto: Camiel Van Loo (links met de kenmerkende schippersmuts) en – compleet in maatpak – schuttersvriend Pol (Polydore) Bonne (rechts op de foto). In het midden Julien Van Loo, zoon van Camiel en pijlenmaker op dat moment. Vóór hem Lucien, zoon van Martha, de oudste dochter van Camiel, eveneens met pijl en boog, althans de kinderversie ervan. De foto is genomen ca. 1958.

Het is Pol Bonne geweest die de 28 seizoenen lang dat de schuttersmaatschappij bestaan heeft, als secretaris alles netjes heeft opgetekend in het kasboek van de vereniging. Aan zijn notities is het te danken dat dit artikel tot stand kon komen.

Camiel Van Loo

De pijlkas wat nonchalant over de schouder en de boog op de fiets gebonden (wat moeilijk herkenbaar op de foto) op 'den overzet' aan 't Spanjeveer, op weg naar de schieting (naar Mendonk, of Desteldonk, of ...). 'Gaan schieten' betekende in praktijk dat men zich meestal met de fiets naar de schieting begaf. De afstand enkel kon hierbij best wel eens 15 km bedragen waarbij de terugweg al eens problematischer was dan de heenreis!

Met daarbij ...

• 'Soupers' en koningsschietingen

In het seizoen '47-'48 treffen we voor het eerst een uitgave voor een souper aan: een bescheiden 110 frank. Vanaf seizoen '49-'50 echter wordt het jaarlijks souper^{24,25} op het einde van de maand maart de feestelijke afsluiter van het schuttersseizoen. Voor 14 seizoenen (t.e.m. het laatste, '62-'63) wordt hiervoor in totaal 20.012 frank uitgetrokken. Het souper gaat (voor zover wij

24. Het jaarlijks souper vergrootte ongetwijfeld het samenhorigheidsgevoel binnen de vereniging, maar gaf aan zijn leden meteen ook een stukje 'return'. Sinds seizoen '44-'45 immers werd de winst van de vereniging niet meer aan de leden uitbetaald maar overgedragen naar het volgend boekjaar.

25. De soupers werden verzorgd door de eigen keuken van de Dorpsstraat 86, met het eigen personeel (Augusta, Martha, Bertha) en de keukenattributen van toentertijd, w.o. de Leuvense stoof:

konden nagaan) vanaf seizoen '52-'53 gepaard met de koningsschietsing. De koningsschietsingen vinden vanaf nu niet meer plaats op 31 december zoals vroeger het geval was, maar eind maart dus. De datums ervan worden in het kasboek niet meer gegeven, maar vrijwel ieder seizoen treffen we eind maart wel een schietsing met een beperkt aantal deelnemers aan, wellicht een vervolgschietsing op de koningsschietsing. Ook al anders dan in de voorgaande periode was dat deelname aan de koningsschietsing uitsluitend voorbehouden was voor leden van de sociëteit. De nieuwe koning ontving de 'koningvogel', een reuze-panache waar je niet naast kon kijken, en mocht rekenen op een portret waarop hij poseerde met pijl en boog én uiteraard de behaalde trofee in de hand.

De reuze-panache voor koningsschietsing was echt wel van formaat!

Ondertekenden mee het kasboek als koning:	
'52-'53 (p:625)	Camiel Van Loo (?)
'53-'54	
'54-'55 (p:300)	Richard De Coene
'55-'56 (p:600 + k:130)	Achiel Geirnaert
'56-'57 (p:600)	Bernard De Wilde
'57-'58 (p:300 + k:160)	Leopold Van Kenhove
'58-'59 (p:300 + k:100)	Bernard De Wilde
'59-'60 (p:500)	Julien Van Loo
'60-'61 (p:500 + k:135)	Bernard De Wilde
'61-'62 (p:400)	René Van Nieuwenhuyze
'62-'63 (p:500 + k:180)	Bernard De Wilde

Tabel 1: De koningen voor de periode 1952 tot 1963. De cijfers achter 'p' en 'k' verwijzen naar het geboekte bedrag (in Belgische franken) voor respectievelijk het portret en de koningsvogel. Waar het bedrag voor de koningsvogel ontbreekt, kan het zijn dat de prijs ervan verrekend werd onder de rubriek 'Panachen en vogels'.

Vermoedelijk werd Camiel Van Loo koning in het seizoen '52-'53²⁶, maar ondertekende het jaarverslag in die hoedanigheid niet mee (gezien hij dit al deed als penningmeester).

Over het daaropvolgend seizoen '53-'54 beschikken we, behalve het feit dat het geboekte bedrag voor 'Panachen en vogels' enigszins aan de hoge kant ligt en het voorkomen eind maart van een extra schieting met 58 schutters, over geen *directe* aanwijzingen dat er een koningsschieting zou plaatsgevonden hebben. Maar wellicht is dit wel het geval geweest²⁷.

Bernard De Wilde werd koning in de seizoenen '56-'57, '58-'59, '60-'61 en '62-'63, het laatste seizoen van de maatschappij. Met niet minder dan 4 koningstitels is hij veruit de absolute recordhouder geworden²⁸.

26. Hij is het in ieder geval geweest.

27. Richard De Coene stierf na opname in het ziekenhuis op 25 maart 1955. Wellicht werd hij koning in seizoen '53-'54. Wij zien geen schieting genoteerd eind maart 1955. Mogelijk heeft dát jaar de koningsschieting niet plaatsgevonden en slaat de uitgave van 300 frank op een portret van het vorige seizoen. Hij ondertekende nog wel het kasboek voor seizoen '54-'55 (m.a.w. wellicht vóór de definitieve afsluiting ervan na de Sinksen-schietingen op 28 en 30 mei).

28. Helaas telkens met een jaar ertussen. Zo werd hij nooit 'keizer (voor het leven)'. Daarvoor waren immers 3 opeenvolgende jaren koningschap nodig geweest.

• Jubilees

Het kasboek maakt een aantal keer melding van uitgaven ter gelegenheid van een jubileumviering. De meest opvallende is wel deze van Van Loo & Bonne geweest, twee van de stichtende leden van schuttersmaatschappij 'De Nemrodsvrienden' die op 30 april 1950 hun 25-jarig jubileum als schuttersvrienden vierden. Dit ging gepaard met een schieting op niet minder dan 3 wippen. Het seizoen '49-'50 was, zoals hoger al gezegd, met zijn 17 schietingen niet alleen een successeizoen, maar deze schieting bracht niet minder dan 177 schutters op de been, een absoluut record in de reeks van 315 schietingen die de maatschappij georganiseerd heeft!

• Ander lief en leed

Liefdadigheid. In seizoen '46-'47, kort na de oorlog dus, zien we voor het eerst een schenking voor een liefdadig doel: 300 fr. Aan wie of wat wordt niet vermeld. Er volgen er nog drie. De laatste, een bedrag van 100 fr. wordt geschonken aan een liefdadigheidsschieting in Terdonk.

Overlijden

We vermeldden reeds het overlijden van August Buysse in seizoen '47-'48 als laat oorlogsslachtoffer. De schuttersvereniging zorgde hierbij onder meer voor een kroon voor op de begrafenis. Dit gebeurde ook voor alle andere leden van de vereniging:

- seizoen '50-'51	Edward De Wilde
- seizoen '54-'55	Richard De Coene en Victor Hamerlink
- seizoen '56-'57	Theophile Verhoeven en Camiel Verhegge
- seizoen '60-'61	Remy De Vilder
- seizoen '61-'62	Leopold Van Kenhove
- seizoen '62-'63	Emiel Spruyt

Het totaal bedrag dat hiervoor werd uitgetrokken bedroeg niet minder dan 5.590 fr.

And in the end ...

Begin de jaren '60. De televisietoestellen verschijnen in de huiskamers en the Beatles brengen, weliswaar in zwart-wit nog, hun nieuw geluid. De tijd dat de mensen op zomeravonden op hun stoel achterover geleund tegen de voorgevel van een of ander huis, het nieuws van de dag aan het herkauwen waren, raakt stilaan passé. De cafés zullen verdwijnen ... de een na de andere. Het autoverkeer neemt toe en de straat zal moeten verbreed worden. De golden sixties komen eraan. Sint-Kruis-Winkel wordt Gent II en Kanaalzone, en staalreus Sidmar zal een hele hap van het grondgebied van de gemeente voor zich opeisen²⁹. Sint-Kruis-Winkel komt in een identiteitscrisis terecht.

Ook voor de tot dan toe bloeiende zaak “Camiel Van Loo-Rombaut en kinderen” is dit het geval. De kinderen gaan – uiteindelijk – elk huns weegs en ... ‘de zaak’ valt uiteen. Julien ziet eind de jaren ’60 de verkoop van zijn pijlen drastisch teruglopen en, na de invoering van het stelsel van de BTW in 1969, valt in oktober 1970 met de afstempeling van 193 fr. aan takszegels voor de verkoop van 25 pijlen aan 47,5 fr./stuk³⁰, ook definitief het doek over de pijlenmakerij.³¹

Want wat geweest is, is geweest ...

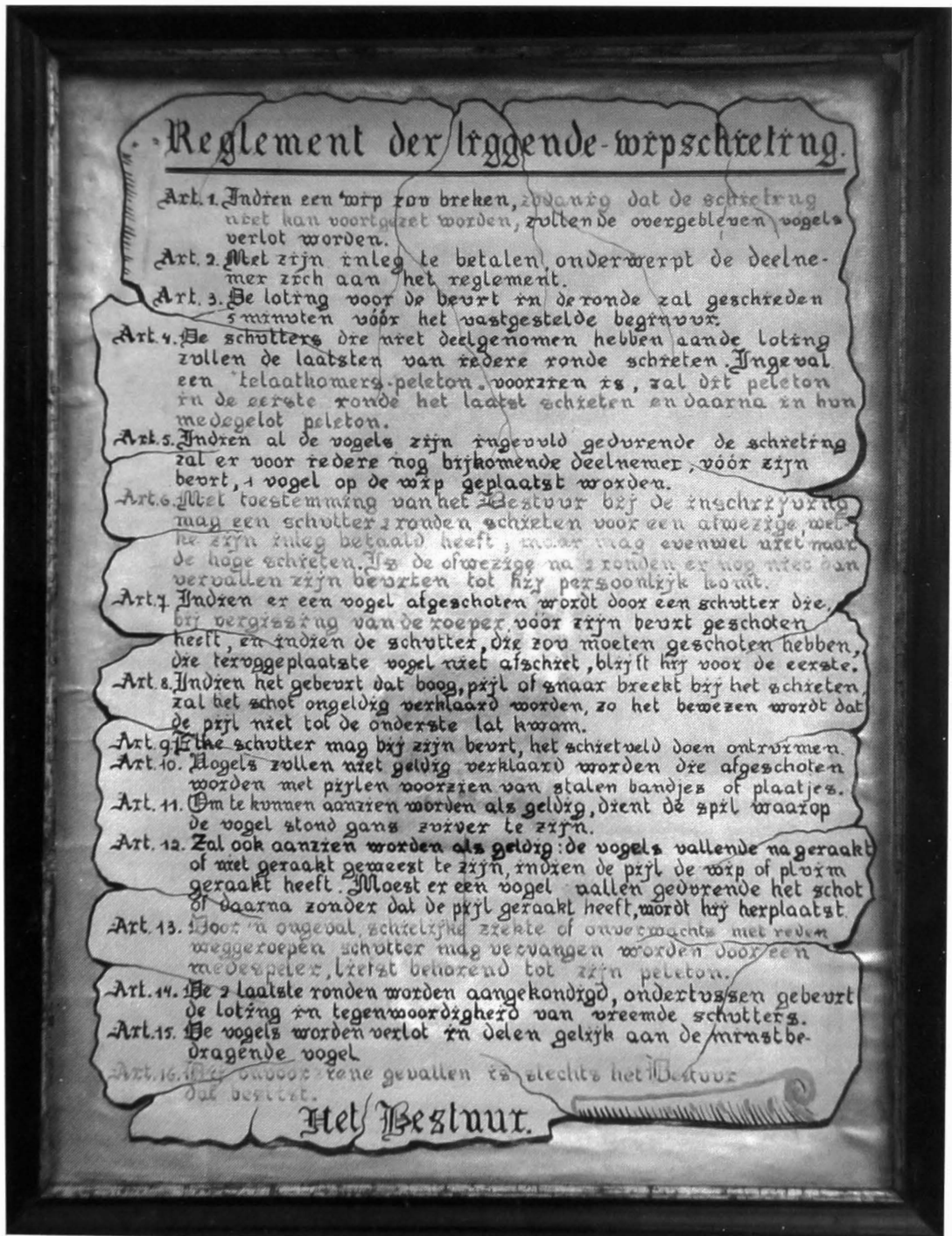
De zaak “Camiel Van Loo-Rombaut en kinderen” heeft zo’n drie decennia lang, door de oorlogsjaren heen, het socio-cultureel leven van het Sint-Kruis-Winkel van toen mee helpen invullen en vormgeven. En ’t is goed geweest ... Augusta sterft op 27 juni 1967 op 80-jarige leeftijd en Camiel op 3 maart 1971 op 82-jarige leeftijd, beiden bij hun jongste dochter Bertha, de eerste en enige vrouwelijke schutter die schuttersmaatschappij “De Nemrodsvrienden” ooit heeft gekend.

29. De totale oppervlakte van “de staalreus” bedroeg zowat de helft van de oppervlakte van de toenmalige gemeente Sint-Kruis-Winkel.

30. Gegevens afkomstig uit het register ter taksering der leveringen aan particulieren van Van Loo Camiel & kinderen, 1955 (e.v.), p. 16).

31. Julien zal tot aan zijn dood in 1982 de benzinepompen (Gulf) blijven bedienen, het laatste restant van “de zaak Camiel Van Loo-Rombaut en kinderen”.

Het 'Reglement der liggende-wipschieting' zoals gepubliceerd in het lokaal van schuttersmaatschappij De Nemrodsvrienden

Dit handgeschilderde reglement is thans te zien in praatcafé Den Dhust Vaag op de achtergrond, de afbeelding van een koningsvogel.

Reglement der liggende-wipschieting.

- Art.1. Indien een wip zou breken, zodanig dat de schieting niet kan voortgezet worden, zullen de overgebleven vogels verloot worden.
- Art.2. Met zijn inleg te betalen, onderwerpt de deelnemer zich aan het reglement.
- Art.3. De loting voor de beurt in de ronde zal geschieden 5 minuten vóór het vastgestelde beginuur.
- Art.4. De schutters die niet deelgenomen hebben aan de loting zullen de laatsten van iedere ronde schieten. Ingeval een "telaatkomers-peleton" voorzien is, zal dit peleton in de eerste ronde het laatst schieten en daarna in hun medegelot peleton.
- Art.5. Indien al de vogels zijn ingevuld gedurende de schieting zal er voor iedere nog bijkomende deelnemer, vóór zijn beurt, 1 vogel op de wip geplaatst worden.
- Art.6. Met toestemming van het Bestuur bij de inschrijving mag een schutter 2 rondes schieten voor een afwezige, welke zijn inleg betaald heeft; maar mag evenwel niet naar de hoge schieten. Is de afwezige na 2 rondes er nog niet dan vervallen zijn beurten tot hij persoonlijk komt.
- Art.7. Indien er een vogel afgeschoten wordt door een schutter die, bij vergissing van de roeper, vóór zijn beurt geschoten heeft, en indien de schutter, die zou moeten geschoten hebben, die teruggeplaatste vogel niet afschiet, blijft hij voor de eerste.
- Art.8. Indien het gebeurt dat boog, pijl of snaar breekt bij het schieten, zal het schot ongeldig verklaard worden, zo het bewezen wordt dat de pijl niet tot de onderste lat kwam.
- Art.9. Elke schutter mag bij zijn beurt, het schietveld laten ontruimen.
- Art.10. Vogels zullen niet geldig verklaard worden die afgeschoten worden met pijlen voorzien van stalen bandjes of plaatjes.
- Art.11. Om te kunnen aanzien worden als geldig, dient de spil waarop de vogel stond gans zuiver te zijn.
- Art.12. Zal ook aanzien worden als geldig; de vogels vallende na geraakt of niet geraakt geweest te zijn, indien de pijl de wip of pluim geraakt heeft. Moest er een vogel vallen gedurende het schot of daarna zonder dat de pijl geraakt heeft, wordt hij herplaatst.
- Art.13. Door 'n ongeval, schielijke ziekte of onverwachts met reden weggeroepen schutter mag vervangen worden door een medespeler, liefst behorend tot zijn peleton.
- Art.14. De 2 laatste rondes worden aangekondigd, ondertussen gebeurt

de loting in tegenwoordigheid van vreemde schutters.

Art.15. De vogels worden verlot in delen gelijk aan de minstbedragende vogel.

Art.16. Bij onvoorziene gevallen is slechts het Bestuur dat beslist.
Het Bestuur.

BIJLAGE: De schutters van de Nemrodsvrienden, zoals geregistreerd in het kasboek

Voor vijf seizoenen werden de aangesloten schutters expliciet opgetekend in het kasboek. We tellen er over de 28 seizoenen in totaal 52. Dit aantal is een onderschatting vermits niet ieder seizoen de ledenstand werd opgemaakt en er ongetwijfeld wel enkele kortstondige of occasionele aansluitingen zijn geweest.

Hebben het al die seizoenen volgehouden: schatbewaarder (sch) Camiel Van Loo, secretaris (sec) Polydore Bonne, Leopold De Caluwé en Julien Van Loo. Edmond Gerres staat voor seizoen '40-'41 vermeld als pijlenraper en Alfons De Rubbel als afroeper op de schietingen. Het voorzitterschap (voorz) van de schuttersmaatschappij werd voor minstens een decennium waargenomen door Victor Hamerlink.

	seizoen:	35-36	40-41	50-51	58-59	62-63	35-63
1	Van Loo Camiel	sch	sch	sch	sch	sch	sch
2	Bonne Polydore	sec	sec	sec	sec	sec	sec
3	Buysse August	x	x				
4	Verhoeven Theophile	x	x	x			
5	De Caluwé Leopold	x	x	x	x	x	x
6	De Smet Victor	x					
7	Bruggeman Modest	x					
8	Coppens Gerard	x	x				
9	Spruit Emiel	x	x				
10	Spruit Gustaaf	x					
11	De Vin Cyriel	x					
12	De Kezel Cyriel	x					
13	Martens Bernard	x	x				
14	Dijselinck Odilon	x					
15	Gerres Edmond	x	raper				
16	Van Loo Julien	x	x	x	x	x	x
17	Bonne Adolf	x					

	seizoen:	35-36	40-41	50-51	58-59	62-63	35-63
18	Hamerlink Victor		voorz	voorz			
19	Verhegge Camiel		x	x			
20	Vernimmen André		x				
21	De Pauw Maurits		x				
22	Coene Richard		x	x			
23	Van Bastelare Leon		x				
24	Van Nieuwenhuyze René		x	x	x	x	
25	Buysse Emiel		x				
26	Bruggeman Raymond		x	x	x	x	
27	Coene Leopold		x				
28	Haes Achiel		x	x			
29	De Rubbel Alfons		afroep				
30	De Wilde Edward		x	x			
31	Verkimpe Ferdinand		x	x			
32	Van Rentergem Achiel		x	x			
33	Bauwens Albert		x	x			
34	Bogaert Maurits		x				
35	Descamps Maurits		x				
36	Van Assel Michel			x	x	x	
37	De Looze Roger			x			
38	Cornelis Robert			x	x	x	
39	Van De Vaart Camiel			x	x	x	
40	Van De Voorde Frans			x	x	x	
41	Van Ertvelde Frans			x			
42	Roland Henri			x	x		
43	Bauwens Pier			x	x	x	
44	Steyaert Maurits			x	x	x	
45	Van Waes Henri			x			
46	De Wilde Bernard				x	x	
47	De Vilder Remy				x	x	
48	Van Kenhove Leopold				x		
49	De Clerq Jean				x	x	
50	De Meunck Roger				x		
51	Roets Theophile				x		
52	Wispelare Albert				x	x	
aantal leden:		17	28	25	20	16	
seizoen:		35-36	40-41	50-51	58-59	62-63	35-63

6

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVINGEN

STATIONSSTRAAT

DOCTOR JULES PERSYNPLEIN

door archeoloog Jeroen Van den Borre
Inleiding: Eddy Van Acker

STATIONSSTRAAT

Inleiding

Dat het verkennend archeologisch onderzoek in verkaveling ‘De Bergen’ ten westen van Kalve aangetoond heeft dat op deze plek vermoedelijk ooit een prehistorisch gebouw heeft gestaan, hoeft ons eigenlijk niet te verbazen. Dit gebied bevindt zich immers op de Noord-Vlaamse dekzandrug die ongeveer 15.000 à 20.000 jaar geleden ontstaan is en de Vlaamse Vallei afsloot. Ten zuiden vormde zich nadien de Moervaartvallei terwijl het gebied ten noorden rechtstreeks in contact bleef met de zee. Op deze dekzandrug ontstond een prehistorische route die het Waasland met de Brugse regio verbond. Het hoogste punt van deze rug in onze omgeving bevond zich te Kalve. Het was dus een uitgelezen plek voor bewoning, dit in tegenstelling tot het huidige centrum van Wachtebeke dat toen nog rechtstreeks beïnvloed werd door de afwatering van de hoger gelegen gebieden van Walderdonk en de voormalige Winkelse wijk Rostijne. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de naam Kalve al eerder in de archieven terug te vinden is dan de naam Wachtebeke.

Hier moet aan toegevoegd worden dat de verwijzing ‘Kalve’ ruimer moet gezien worden dan de huidige straatnaam. Men bedoelde hier het ganse gebied dat ten zuiden begrensd wordt door de Moervaartvallei, ten westen door de huidige Stationsstraat en Walderdonk, ten noorden door de huidige Catharinastraat en ten oosten door het Axelsvaardeken, waar vermoedelijk een natuurlijk afwateringsriviertje liep.

In het laatste kwart van de 12e eeuw, bij aanvang van de turfontginning, kwamen deze gronden in handen van de Gentse Sint-Pietersabdij. Uit die tijd dateren ook de eerste toponiemen uit dit gebied: Sint-Pietersveld en Hoge Akker. De namen ‘veld’ en ‘akker’ laten vermoeden dat deze plek omwille van haar ideale ligging, toen in cultuur werd gebracht. Beide toponiemen zijn te situeren ten oosten van de huidige Stationsstraat en ten zuiden van het Axelsvaardeken, dus in de directe omgeving van de archeologische opgravingen.

In de landboeken van 1662 werd dit volledige gebied omschreven als het Sint-Pietersveld, waarbij de eigenaars nog steeds cijnsplichtig waren aan de Sint-Pietersabdij. De omgeving van de Hoge Akker bestond toen echter in hoofdzaak uit bossen. Het zwaartepunt van de Wachtebeekse cultuurlanden had zich in de afgelopen vier eeuwen verplaatst naar de vruchtbare meersen langs de Moervaart, de omgeving van de Langelede en net ten noorden van de Molenhoek. Het is vermoedelijk pas in de loop van de 19e eeuw dat de Hoge Akker opnieuw in cultuur werd gebracht.

Eddy Van Acker

VERSLAG

Jeroen Vanden Borre¹

Vooraf

Op 26, 27 en 28 augustus 2013 voerden archeologen van BAAC Vlaanderen archeologisch onderzoek uit in Wachtebeke, aan de Stationsstraat. In het kader van een geplande verkaveling had een ander bureau, Studiebureau Archeologie, eerder dit jaar een verkennend proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Doel van dat onderzoek was na te gaan of waardevolle archeologie aanwezig was op het terrein. (Figuur 1: rode zone - op de figuur de grootste omlijnde zone).

Het onderzoek toen toonde aan dat minstens één, vermoedelijk prehistorisch, gebouw aanwezig was in het zuiden van het terrein. Daarom vroeg de Vlaamse overheid lokaal een opgraving uit te voeren. (Figuur 1: blauwe zone - op de figuur het omlijnde vierkant).

Dit artikel behandelt de opgraving.

Fig. 1 Locatie van het plangebied op de topografische kaart

Onderzoek

Perceelsgrachten

Op het terrein werd een werkput aangelegd met een oppervlakte van 1500m². In de werkput zijn een aantal sporen erg duidelijk zichtbaar.

1. Auteur is zaakvoerder van BAAC Vlaanderen. Contact: info@baac.be

De parallelle ‘banen’ die door de werkput lopen zijn perceelsgrachten. Deze grachten dateren vermoedelijk uit de 19de eeuw. Op kaarten is namelijk duidelijk te zien hoe dit deel van Wachtebeke nog niet in cultuur is gebracht eind de 18de eeuw (Figuur 2). Een halve eeuw later, rond 1840, zijn de bossen verdwenen en is de wijde omgeving veranderd in landbouwgebied.

Fig. 2 Ferraris kaart van het plangebied (eind 18de eeuw)

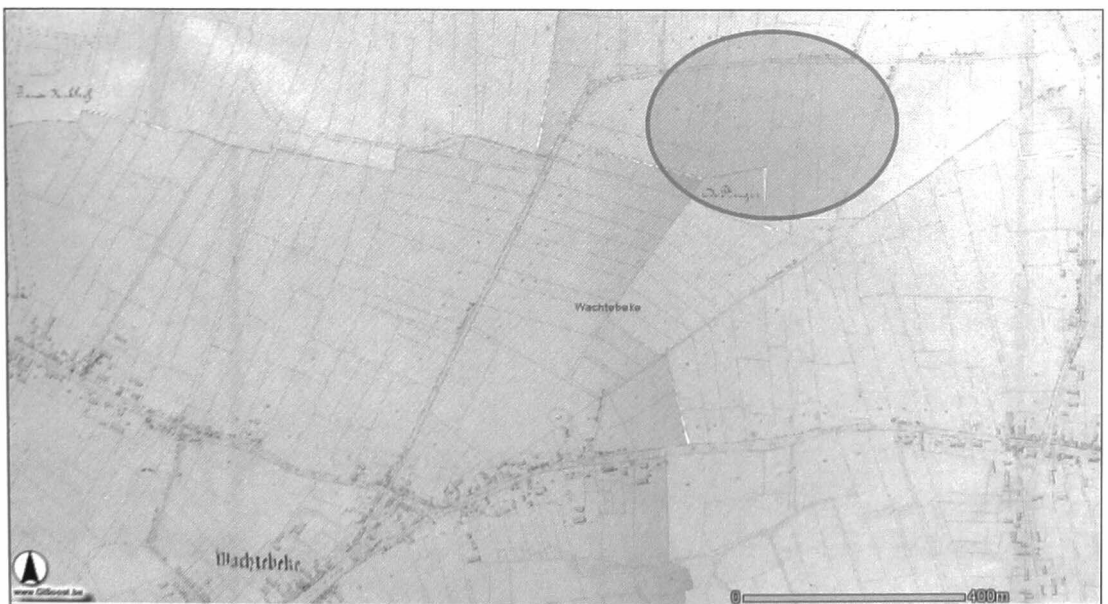

Fig. 3 Plot van het plangebied op de Atlas van de Buurtwegen (ca 1840)

De onderzoekslocatie ligt op een zandrug die ten noorden van de Moervaart-depressie loopt. Tijdens het onderzoek konden we vaststellen dat de ondergrond effectief erg zandig is, waarbij erg hoog een ijzeraanreikingshorizont

werd vastgesteld. Die is bij vele mensen (vooral landbouwers) gekend als een roestkleurige, soms harde, laag; ze wordt vaak ‘oer’ genoemd. Deze wordt gevormd door een bewegende watertafel als gevolg van natte en droge periodes, waarbij ijzermineralen in het water in contact komen met zuurstof en aldus ‘roest’ ontstaat. Als de bewegingen in die watertafel frequent zijn, kan deze laag bijzonder hard en ondoorlaatbaar zijn. Dit wil zeggen dat regenwater nauwelijks weg kan, waardoor erg natte terreinen ontstaan die landbouw hinderen. Bij kolonisatie van dergelijke terreinen wordt die harde laag vaak manueel en/of machinaal doorbroken. Dat konden we ook zien bij studie van de bodem: het terrein was één keer erg diep geploegd geweest om de harde korst definitief te breken. Klassiek ploegen beperkt zich tot de bouwvoor, waardoor deze luchtig wordt gehouden, de grond wordt klaargemaakt voor nieuwe gewassen,... Diepploegen is veel ingrijpender, vaak eenmalig en zorgt ervoor dat een minder geschikt terrein beduidend beter wordt voor landbouw. Helaas is deze techniek nefast voor archeologische resten. Deze zijn doorgaans bewaard tot net onder de bouwvoor. Diepploegen zorgt ervoor dat sporen en vondsten tientallen centimeter diep worden vernietigd. Vaak blijft dan niet veel meer over. Enkel diepe sporen, zoals diepe palen en waterputten overleven dergelijke ingreep. Concreet werd op het terrein vastgesteld dat door diepploegen ongeveer een halve meter van het archeologische erfgoed weggevaagd was (Figuur 4).

Fig. 4: duidelijke sporen van diepploegen. Uiterst links, boven het fotobord, is nog een klein restje van de roestkleurige ijzeraanreikings-horizont te zien. De kleuren van de maatstokken zijn telkens 50 cm

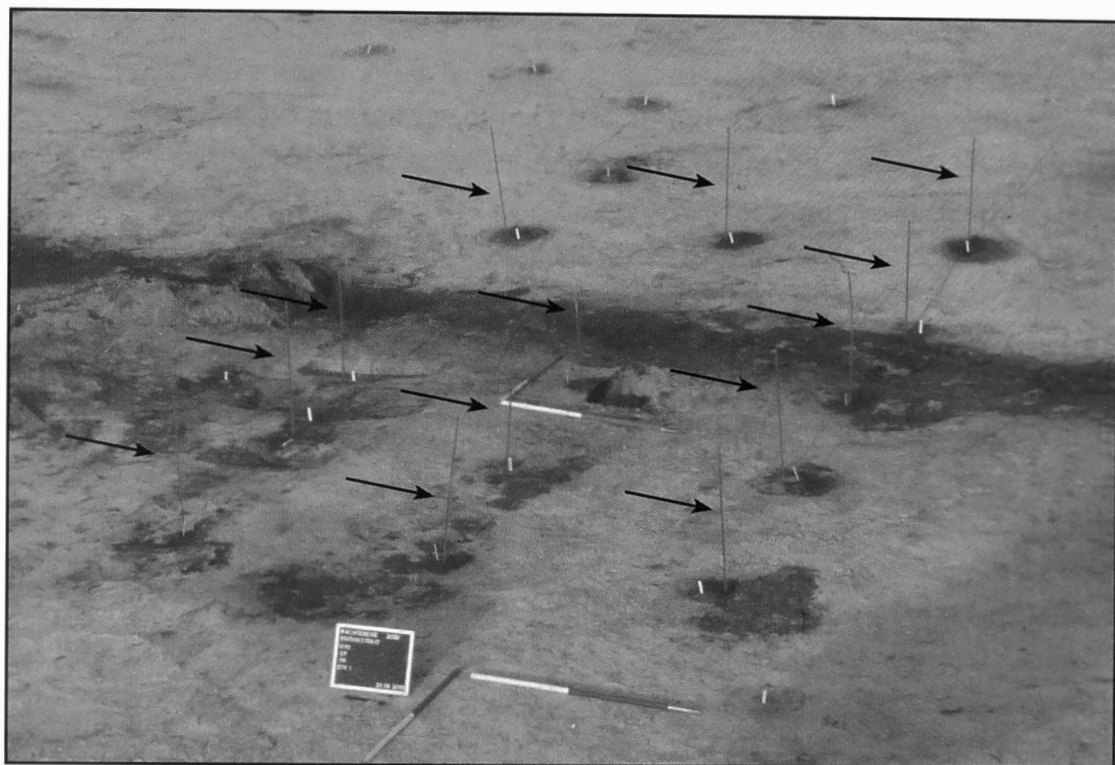
Prehistorisch gebouw

Behalve de greppels die eerder recent blijken te zijn, is een 12-palig gebouw aangetroffen van ongeveer 6x4 meter. De palen staan in drie rijen, waardoor een tweeschepig gebouw wordt gevormd. De palen zelf zijn door het diepploegen slechts een tien à twintig cm diep bewaard. Oorspronkelijk moeten de palen ongeveer een meter diep onder het maaiveld zijn ingegraven. De woning is oost-west gericht en lijkt eenzaam te staan. De afwezigheid van structuren rondom kan het gevolg zijn van het diepploegen, waarbij andere gebouwen zijn verdwenen. Maar het kan ook zijn dat het gebouw echt alleen stond. Een functie is niet duidelijk. Dergelijk gebouw kan een hoofdgebouw zijn van een erf, maar kan net zo goed een bijgebouw zijn. Ook over het uiterlijk kan weinig gezegd worden aangezien enkel de dragende palen bewaard zijn gebleven. Extra palen die wijzen op een deuropening, een afdak,... kunnen ons dus niet meer helpen.

De datering van het gebouw is voorlopig nog een mysterie. Tijdens het uitzeven van de paalkuilen zijn wel scherven gevonden die lijken te wijzen op IJzertijd (ruwweg 800 v.C. tot begin van onze jaartelling). Er werden ook verkoolde zaadjes gevonden in de paalkuilen. Deze zullen nog gedateerd worden in een labo (C14 datering). De analyse van de zaadjes zal ons ook meer vertellen over de economie van de bewoners van dit gebouw. Op deze manier kan een redelijk verstoorde context toch nog erg waardevolle informatie opleveren. Hopelijk kunnen we in een volgend artikel meer vertellen over wanneer dit stukje Wachtebeke bewoond werd en hoe de mensen er leefden.

Figuur 5: Eén van de palen van het prehistorisch gebouw

**Fig. 6: Zicht vanuit de hoogte op het aangetroffen gebouw.
De stokken markeren de palen**

BAAC
ARCHEOLOGIE EN
BOUWHISTORIE

**Wachtebeke
De Bergen**

Detail Structuur 1
Plan nr 3

Dat.: 2015-163 Vergelekt op: 2016/08

Legende

- gracht
- natuurlijk
- paalkuil
- spoornummer
- verstoring

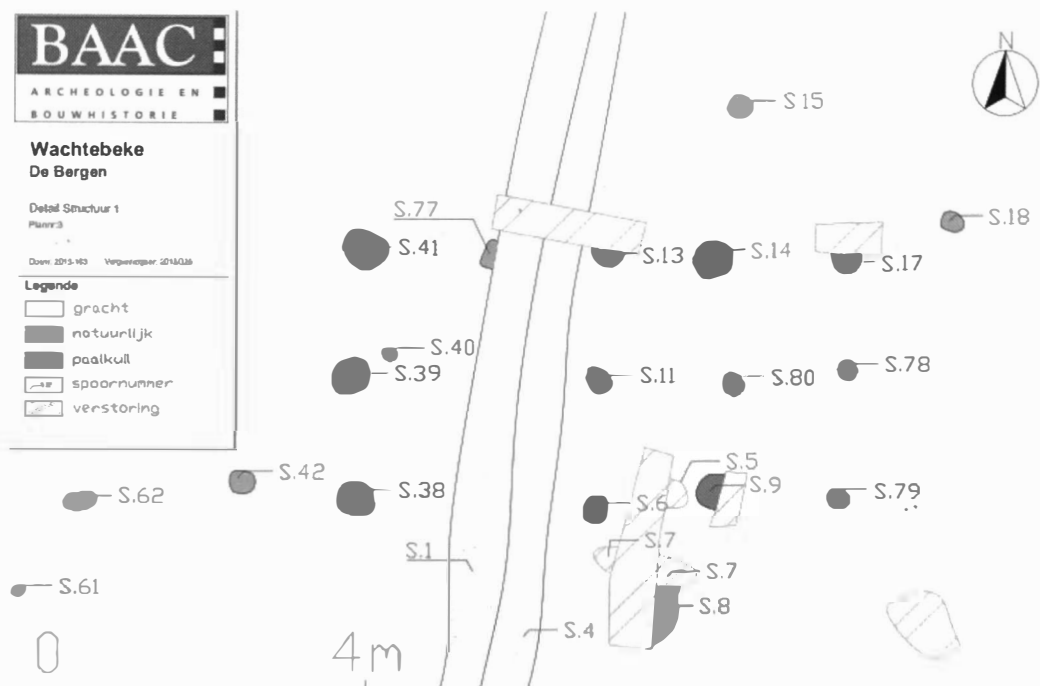

Fig. 7: Kaart van het gebouw

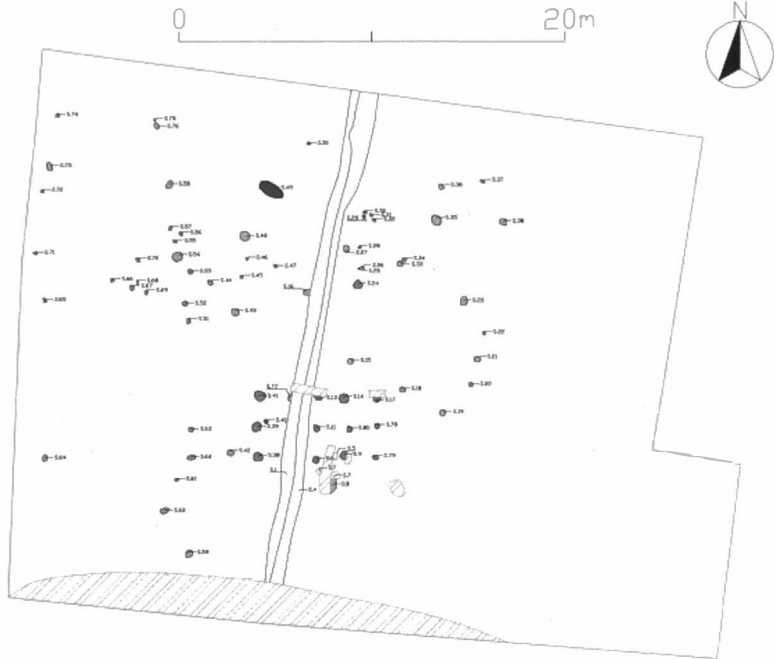
**Wachtebeke
 De Bergen**

Overzicht Vlak 2
 Plan 2

Dater: 2013-100 Vervolgjaar: 2013/2014

Legende

- gracht
- natuurlijk
- paalkuil
- kuil
- spoornummer
- versterking
- werkput

Figuur 8: Overzicht van de sporen

DOCTOR JULES PERSYNPLEIN

Jeroen Vanden Borre²

In ons tijdschrift 2013-01 verscheen het verslag van de proefopgraving op het Doctor Jules Persynplein. Bedoeling was het verslag van de definitieve opgraving te publiceren in dit jaarboek. De resultaten van het laboratoriumonderzoek van de vondsten zijn echter nog niet beschikbaar! Daar het jaarboek 2014 volledig zal gewijd zijn aan WO I en misschien dat van 2015 ook, is het wel aangewezen in dit jaarboek al een beknopt deelverslag van de definitieve opgraving te geven. Op die manier hoeft de geïnteresseerde lezer niet te lang op zijn honger te zitten. Het staat nu vast dat er resten gevonden zijn van vóór de 14e eeuw, dus vóór 1300. Daar Wachtebeke voor het eerst vermeld wordt in 1198, mag wel gesteld worden dat we hier te doen hebben met een site die een belangrijke rol gespeeld heeft in de vroege geschiedenis van onze gemeente³.

Guy Hoebeke

Vooraf

De omgevingswerken in het centrum geven Wachtebeke stilaan een ander uiterlijk. Zeker aan het centraal gelegen Persynplein zijn er grote verschillen. Voorafgaand aan deze werken voerden archeologen van BAAC Vlaanderen van 20 augustus tot 4 september 2012 een opgraving uit. Eerder dat jaar hadden zij namelijk resten gevonden van **middeleeuwse bewoning** tijdens een vooronderzoek. Daarop besloot de Vlaamse overheid dat op het plein eerst de resten moesten onderzocht worden van de gebouwen die zich nog onder het kasteel bevonden. Dit artikel is een korte neerslag van dit onderzoek en geeft de eerste resultaten weer in afwachting van resultaten van het labo-onderzoek en studie van literatuur.

Het archeologisch onderzoek was gelimiteerd tot een zone waar enerzijds zware bodemingrepen zouden gebeuren en waar verwacht werd dat historische muurresten zouden aanwezig zijn. De aanwezigheid van die muurresten was aangetoond in het verkennend onderzoek begin 2012. Die aanwezigheid konden we ook afleiden op basis van enkele historische kaarten (afbeeldingen 1 en 2).

2. Auteur is zaakvoerder van BAAC Vlaanderen. Contact: info@baac.be

3. Wie meer wil weten over de vroegste geschiedenis van Wachtebeke kan o.a. terecht in het artikel J. VAN BOCXSTAELE, "Wachtebeke in de tijd der grote ontginningen", in: Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, N.R., XXXII, Gent, 1978, blzn. 79-100.

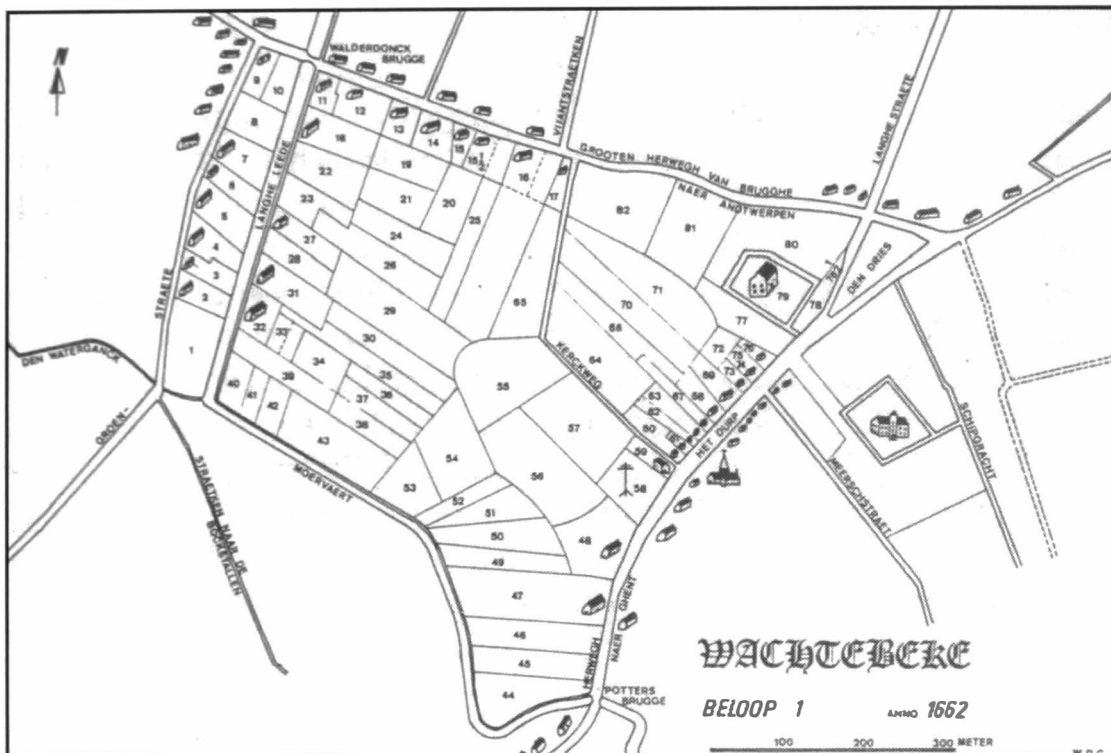

Fig. 1: Weergave van het centrum van Wachtebeke in de 17de eeuw

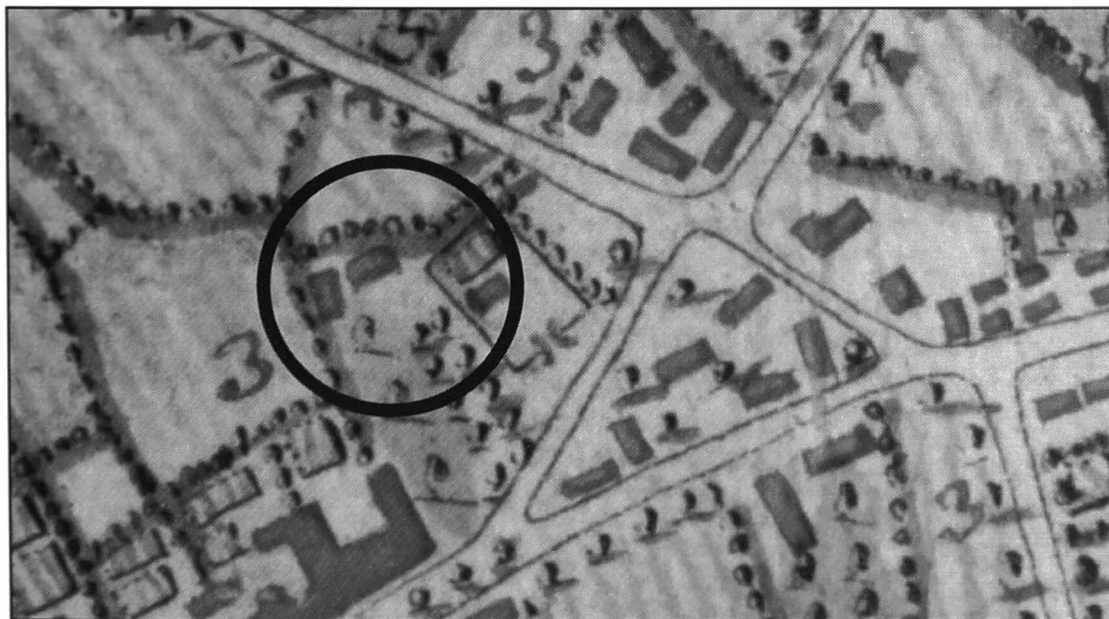

Fig. 2: Weergave van deel van de dorpskern op de Ferrariskaart (18de eeuw); de omgrachte site is mooi te zien

De archeologen troffen voornamelijk muurresten en grachten aan, waardoor ze een goed beeld kregen van de evolutie van de structuur van het terrein. Door studie van muren en aardewerk, maar ook door labo-dateringen kan een goed en boeiend beeld worden geschetst van de evolutie van het terrein en de gebouwen!

Oudste fase (vóór de 14de eeuw)

Van deze fase zijn slechts enkele resten aangetroffen. Het gaat om enkele poeren en zware muren die lijken een rechthoekig gebouw te vormen dat ongeveer 14 x 10 meter meet. Door latere verbouwingen en recente vergravingen op het terrein konden we niet achterhalen hoe het gebouw er precies moet hebben uitgezien. Tegen de noordwestelijke wand lag een tegelvloer. Bovenop die tegelvloer zijn heel wat verbrande resten gevonden van houtskool, maar ook van zaden. Deze brandlaag dateren we op basis van verschillende C14 dateringen in de 14de eeuw. Aangezien de brandlaag de tegelvloer afdekt zijn we er zeker van dat de oudste fase van het gebouw ouder is dan de 14de eeuw. Deze datering wordt nog versterkt door de baksteenformaten van enkele muren en vloeren van de oudste fase. Hoewel het soms om herbruikte bakstenen gaat, noteren we vaak formaten van onder meer 29/30 x 14 x 6 cm. Dergelijke formaten worden elders in Vlaanderen regelmatig in de 13de eeuw gesitueerd.

Nog een extra bewijs wordt gevormd door het vondstmateriaal uit enkele oudere sporen: het gaat onder meer over een vuurklok (stolp om bijvoorbeeld 's nachts open vuur in huis af te dekken) en grijs aardewerk die op basis van uiterlijke kenmerken in de 13de eeuw gedateerd worden.

Fig. 3: Bakstenen poer uit de oudste fase

Het is niet duidelijk wat de structuur van het terrein in deze vroege periode is. Het is erg waarschijnlijk dat op dat moment het terrein reeds omgracht is. Vermoedelijk gaat het om een gracht die redelijk nauw bij de bewoning aansluit (sporen 1021 en 1024). Er zijn in deze gracht echter geen vondsten aangetroffen die uit deze vroege periode dateren. Ons vermoeden is gebaseerd op enerzijds een vergelijking met gelijkaardige vindplaatsen in Vlaanderen, maar vooral omdat we konden aantonen dat het terrein werd opgehoogd. Die ophoging en het graven van de grachten staan heel waarschijnlijk met elkaar in verband. De ophoging van het terrein bedraagt ongeveer een 70-tal cm. De ophoging bestaat uit schone grond (vermoedelijk verkregen door de aanleg van de grachten) die opgeworpen is op het vroegere maaiveld. In die ophoging is, weliswaar heel erg spaarzaam, ook 13de eeuws vondstmateriaal gevonden.

Tweede fase (14de-17de eeuw)

Op dat moment worden kelders gebouwd op het terrein. De link met de vorige fase is duidelijk: verschillende muren van de nieuwe fase rusten op delen van de oudere fase. Concreet merken we de bouw van een drietal kelderruimtes, herkenbaar in sporen 3104 (twee ruimtes) en 3061 (kleine

Fig. 4: Zicht op de kelderruimte uit de 14de-15de eeuw

bijbouw). Van deze sporen lijkt 3061 later tegen 3104 te zijn gebouwd. De oudste twee kelderruimtes zijn samen ongeveer 10 x 8 meter; het kleinste keldertje meet ongeveer 3 x 3 meter.

In deze fase merken we nog een opvallend detail: net ten westen de kelder merkten we een bakstenen helling die huiselijk afval van het toenmalige gebouw naar de nabijgelegen gracht loodste. Op deze helling vonden we onder andere een ivoren 17de eeuwse zonnewijzer (rond 1625).

Vermoedelijk in de 16de of 17de eeuw is net ten oosten van het gebouw een waterput aangelegd. Deze werd uit veiligheidsoverwegingen niet helemaal onderzocht tijdens het archeologisch onderzoek. De put zelf was gevuld met steenpuin, maar op basis van het baksteenformaat en het type cement vermoeden we een datering in de 16de/17de eeuw.

Derde fase (18de- 20ste eeuw)

In een derde fase wordt het hele kasteelterrein anders ingericht. De gracht ten oosten van het kasteel verdwijnt en de nieuwe woning wordt langwerpig noordoost-zuidwest ingericht. Op deze manier ontstaat een gebouw dat we nog kennen van foto's uit de 20ste eeuw. Parallel achter het hoofdgebouw stond nog een kleinere woning, waarvan enkel een vloertje en enkele muurtjes zijn aangetroffen tijdens het archeologisch onderzoek.

Het hoofdgebouw zelf tekent zich echter bijzonder mooi af. Het leunt in het zuiden tegen de oudere bouwfases aan. Het is niet duidelijk of beide fases ooit naast elkaar hebben bestaan.

Tot slot

De werken op het Persynplein hebben ons een unieke inkijk gegeven op een erg belangrijk deel van de Wachtebeekse geschiedenis. We konden de geschiedenis achterhalen van een gebouw dat midden de 20ste eeuw verdween en wat voor vele mensen nog steeds een bekende herinnering is. Het onderzoek toonde aan dat de geschiedenis van dit gebouw teruggaat tot minstens in de 13de eeuw.

We hopen volgend jaar meer info te kunnen prijsgeven over dit gebouw dat gedurende meer dan 700 jaar een bijzonder centrale plaats heeft ingenomen in Wachtebeke!

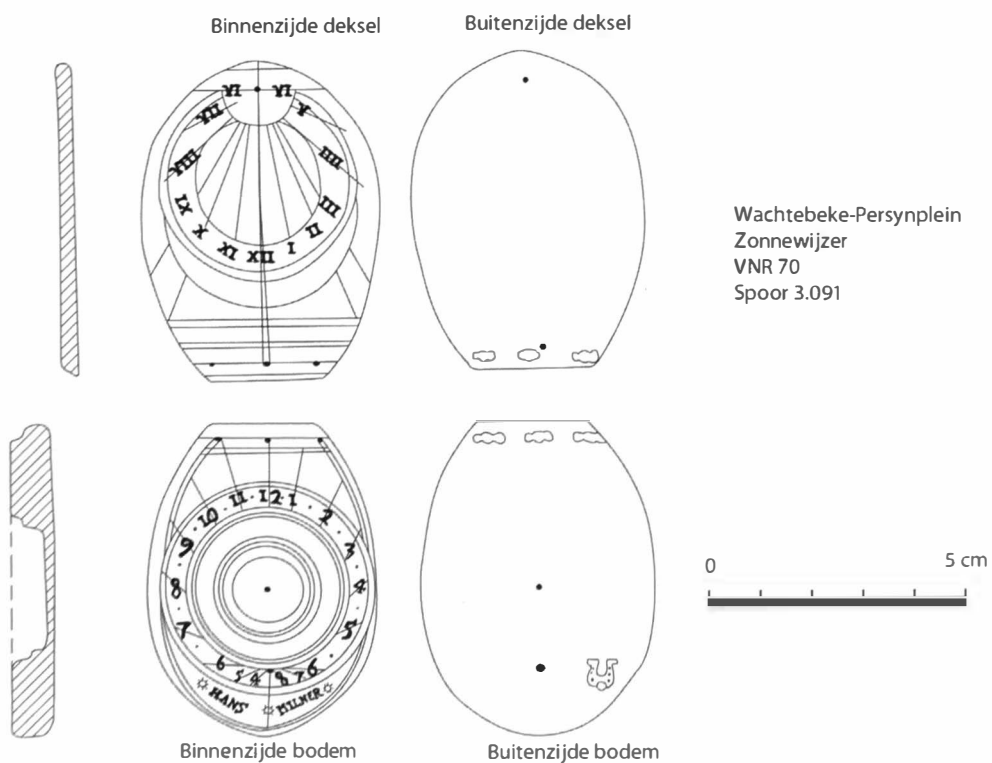

Fig. 5: Zonnewijzer (rond 1625)

Fig. 6: Zicht op het vermoedelijke poortgebouw (ronde fundament links) en bruggehoofd (centrale muurresten)

Fig. 7: Overzicht van het onderzoek met de verschillende bouwfases (groen: oudste fase - op de foto de verticale vierkanten; blauw: tweede fase - op de foto de kleinere rechthoek boven links; rood: jongste fase - op de foto de lange rechthoek op de voorgrond); het bruggehoofd ligt links beneden buiten net buiten de foto